

II
NEMAČKO-ITALIJANSKI DOKUMENTI

BR. 149

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 1 MAJA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

**Predmet wt
Telegram**

otpreme: 1. V. 43
Datum i čas 21.15 č.
prijema: 1. V. 43
23.40 č.

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

PIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7084
Stiglo 2 maja 1943/XXI

Br. 6630/0p.

**DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 1 MAJA 1943-XXI U 18 ČASOVA
AKTIVNOST USTANIKA**

Pokreti partizanskih snaga² u povlačenju duž puta Plužine (Nevesinje SR-AT)—Ulog (TL-BF) prema sjeveru i iz Gacka prema Čemernu (Gacko US-AR-AP). Ove snage potiskivane su od nacionalnih kolona koje napreduju. Utvrđeno je da je pro-

Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² Jedinice Treće NOU divizije. Vidi dok. br. 11.

šlih dana položaje u zoni Stepen (UD-AF) držao 4 bataljon 5 Crnogorske brigade. U toj zoni nađeno je 50 metaka od 75/13 i 75/15 blizu art. položaja zaposjednutih od partizana koja su ranije bila tučena od naše artiljerije; ova je, prema obavještenjima sa terena, izgleda punim pogotkom pogodila cilj, izbacivši iz stroja 2 oruđa.

Doznaje se da partizanske grupe,³ koje su sada u zoni Mosor (Split UO-UQ-US-VH-BQ-BN), vjerovatno namjeravaju da se prebace u Biokovo. Iz hrvatskog izvora javlja s* da su dva partizanska bataljona koncentrisana u zonama Zupa (Makarska XI-XL-AV) i Raščane (XL-XN-XV-AT).

SEKTOR MOSTAR

Nacionalna kolona „Scotti“⁴ uputila je jutros iz Nevesinja izviđačku grupu prema istoku i zauzela je Plužine (Nevesinje SR-AT) da spriječi dvostruki nadolazak iz Gacka i Uloga (TL-BF). Mješovita jedinica iz Plužina, koja je upućena u izviđanje na put u pravcu Gacka, stigla je večeras do mjesta Ribari (Gacko TN-AR).

Formacije V.A.C. drže vezu između kolone „Scotti“ i kolone „Gianuzzi“,⁵ koja operiše iz Šipna (TN-AN) u pravcu Gacka.

SEKTOR DUBROVNIK

Nacionalna kolona „Gianuzzi“, koja je jutros krenula iz Šipna, zaustavila se je u s. Bašići—Srđevići (UK-AL) pomjerajući isturene jedinice prema Gacku, koje je danas poslije podne zauzeto.

Partizani su se povukli prema sjeveru u pravcu Vrba (UQ-AP) i Čemerna, tučeni od naše avijacije.

Nacionalna kolona „Console Franco“⁶ iz Kobilje Glave, savladavši protivnički otpor u Stepenu i opravivši prekinuti most sjeverno od tog mjesta, nastavila je put u pravcu Avtovca (UQ-AL) dostigavši poslije podne kot. 975, kot. 955 (UD-AI) i kot. 956 (UQ-AI). Njene isturene jedinice stigle su u Avtovac.

Pokret su ometale automatskim oružjem partizanske grupice. Bočne jedinice V.A.C. stigle su desno od te kolone do Gareva (US-AI), D. Lipnika (US-AL) i predjela Ravno (VH-AL).

³ Odnosi se na Mosorski NOP odred.

⁴ Vidi o sastavu ove kolone u dok. br. 181.

⁵ O sastavu ove kolone vidi takođe u dok. br. 181.

⁶ Vidi dok. br. 181.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac: nacionalna kolona zaustavila se na dostignutim položajima s jedne i druge strane puta Berkovići (Nevesinje SL-SN-AI-AF)—Nevesinje.

U toku je izviđački upad u zonu Podkom (RQ-AI)—Stjepankrs (RK-AN)—Ljubljénica (RH-AK-AL).

Vrgorac: prilikom izviđanja u zoni Sv. Juraj (Makarska ZT-AX) nije primijećeno ništa novo.

U toku je postavljanje zasjeda i patroliranje u zonama Glavica (Mostar IH-AN), Radonići (IH-AN), Ilici (KI-AN) i zapadno od Stilja (Makarska XV-AR).

Metković: patroliranje i noćne zasjede u zoni sjeverno od Bilog Vira (Mostar OL-AB) i u predjelu Goračići (Mljet OL-GZ), Galovići (ON-GU), Trubino Brdo (OI-GZ).

GARNIZON KOTOR

Obična izviđačka i patrolna djelatnost u zoni Lastva (Kotor VS-EK), Goražde (VO-VQ-EQ), Pišteti (Trebinje VO-FL), kot. 1128 (VM-FL) i Ulice (UH-FN).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bila je intenzivna u toku cijelog dana. Izviđanja u sadejstvu sa našim operišućim kolonama, mitraljiranja i bombardovanja protivničkih grupa na položajima i u pokretu, pri čemu su postignuti uspješni rezultati. Bacani su leci u zoni Avtovac—Gacko. Ukupno su izvršena 4 izviđanja, 4 bombardovanja i 2 mitraljiranja.

Vedro.

General PIAZZONI

- 9 kopija
- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Obavj. odjeljenju
- 1 Kr. karab.
- 3 Operativ, odjelj.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 161

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PR
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 1 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U BANJI I BOSANSKOJ KRAJINI¹**

Povjerljivo

**NJEMAČKI STAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"**

Pov. br. 759/43

2. V. 43

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7117

Stiglo 2 maja 1943

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje
S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 1. 5. 1943

Hrvatska. Vrijeme vedro, u planinama jako naoblačenje.
114 lovač. div. Uspješne izviđačke borbe na prostoru Šama-
rica—ugao Una—Sana. Kod neprijatelja 22 mrtva. Iz-
među ostalog zaplijenjeno 12 **p.** t. granata.
369 div. Kod Bijeljine ništa novo.
118 lovač. i SS div. Bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa
Drechsler
poruč. i adut.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se us
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

BR. 148

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 2 MAJA 1943 GOD. O BORBA-
MA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme: 2. V. 43-XXI
Datum i čas 21 č.
prijema: 3. V. 43-XXI
0.20 č..

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO
SUPERSLODI — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJSKOG KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7134
Stiglo 3 maja 1943-XXI

Br. 6670/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 2 MAJA 1943-XXI U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Izgleda da se partizani, tučeni od naših formacija, prikupljaju u zoni Ulog (Nevesinje TL-BF) i u predjelu Čemerno (Gacko US-AR-AP).

•— Jutros je avijacija zapazila u tom predjelu rasturene grupe u povlačenju.

SEKTOR MOSTAR

— Izvršeno je prikupljanje nacionalnih formacija i V.A.C. u koloni „Scotti" i naređeno je čvrsto zaposjedanje Nevesinja i Plužina (Nevesinje SR-AT).

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Jaka mješovita kolona izvršice sutra izviđački upad prema Ulogu.

SEKTOR DUBROVNIK

Kolone „Gianuzzi" i „Franco" završile su čvrsto zaposjedanje Gacka i Avtovca (Gacko UQ-AL) u cilju obezbjeđenja istih kao i izviđačke upade mješovitih snaga u predjelu Kleuta (UO-AP), savladavši otpor partizana uz jako sadejstvo avijacije, koja je izvršila mitraljiranje u vrlo niskom letu i tijesnoj saradnji sa jedinicama koje su napadale. Zaplijenjena su 2 minobacača od 81 mm, 4 mitraljeza i zarobljeno je 6 partizana, koji su odmah strijeljani.

Za sutra je određena izviđačka djelatnost u predjelu Čermerno i duž puta Gacko—Fojnica (Gacko TR-AP).

U Gacku je oslobođen potporučnik Innamorati Fausto iz 154-og artilj. puka, koji je zarobljen u Prozoru prošlog februara.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac. Prilikom patroliranja u zoni Rotimlja (Nevesinje QM-QO-AN), Rabina (RM-AR), Podkom (RQ-AI), Stjepankrs (RK-AN), Ljubljena (RH-RK-AL), Stanojevići (QK-QM-AN) nije zapaženo prisustvo partizana.

U toku su izviđački upadi u zonu Ćukova Greda (RQ-SI-AI-AF), Humac (RO-AD), Markovac (RM-AN), Rujava Dolina (RO-AL).

Vrgorac. Prilikom patroliranja i zasjeda u zonama zapadno od s. Stilja (Makarska XV-AR), Kotez (Mostar IH-AP), Glavica, Radonići, Kokorići, Kutac, kot. 356 (IH-AN), Tolići (IH-KI-AN), Ilici, kot. 231 (KI-AN) nije zapaženo ništa novo.

Metković. Prilikom izviđanja u mjestima Borut (Mljet PI-GZ), Strižići (ON-GZ), Postolić (OI-GZ), Brestica, Ilijino Polje (OI-GU) nije zapaženo prisustvo partizana.

U mjestu Glušci (Mostar ON-AB) juče se predala patroli V.A.C. jedna partizanka.

Pelješac. Jedinica cr. košulja izvršila je juče izviđački upad u zonu Dubrava (Mljet MK-GQ) natjeravši u bjekstvo partizansku grupu.

Čišćenje u obalskoj zoni Trstenik (LI-GS) i Ružmarin (IH-GS), o čemu javlja izvještaj Br. 6570/op. od 30 aprila, dalo je negativan rezultat. Noću uoči 1 maja vršena je artiljerijska paljba na naselje Stankovići (Korčula XN-GZ), gdje su zapažena signaliziranja partizana.

Korčula. Juče se nacionalna jedinica sukobila sa partizanskom grupom u mjestu Vela Luka (VM-GZ). Naši gubici: 1 mrtav i 2 ranjena. Protivnički nisu provjereni.

— Noću uoči 1 o. m. odbijen je napad partizana na mjesto Blato (VG-GO). Nismo imali gubitaka.

—• Jutros u zoru izvršen je izviđački upad u zonu Glogovac (XL-GS), gdje nije zapaženo ništa novo.

GARNIZON KOTOR

Patrolna djelatnost u zoni Đuraševići (Kotor VK-EQ), Trajanovići (UQ-EU), Siljevački Do (Trebinje VH-FN), Mačija Stopa (VH-FN).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

— Izviđanje i bomibardovanje u zoni Ulog i Gacko.

— Uspješno mitraljiranje u zoni Kleuta (Gacko UO-AP), Vrba (UQ-AP) i Čemerno.

— Na zahtjev Komande trupa Crne Gore izvršeno je bombardovanje mostića Brod, koje će biti ponovljeno sutra zbog slabe vidljivosti.

— Poslije podne djelatnost je bila ograničena zbog nepovoljnih atmosferskih prilika.

— Ukupno je izvršeno jedno borbeno izviđanje, 2 bombardovanja i 1 mitraljiranje.

— Danas sam sa komandantom „Murge" izvršio inspekciju nacionalne formacije i V.A.C. koji operišu u Avtovcu i Gacku.

—• General Gianuzzi smjestio je svoju komandu u Gacko preuzevši komandu nad kolonom „Franco".

— Komandant div. „Marche" izvršio je odgovarajuću inspekciju u Nevesinju i Plužinama.

— Utvrđen je bodar duh, a i velika zamorenost,

—• Operacije će se nastaviti na Ulog i na Vrba—Čemerno. Oblačno.

General PIAZZONI

8 kopija

1 Ekselenciji

1 Nač. štaba

1 Pomoć. nač. štaba

.2 Operativ, odjelj.

1 Odjeljenju za telekomunikacije

1 Obavj. odjeljenju

1 Kom. Kr. karab.

BR. 161

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 2 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U HRVATSKOJ I BOSNI¹

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7203
Stiglo 4 maja 1943

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 764/43

3 maj 1943

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 2 MAJA 1943

Hrvatska. Vrijeme malo oblačno.

Komandno područje njemač. opunomoć. generala u Hrvatskoj
Sjeverno od Rume napadnuta hrvat. žand. stanica. 11
ljudi s oružjem zarobljeno. Akcija Hrvata na šumskom
području zapad, od Koprivnice nastavljena uz slab nepri-
jateljski otpor.

Komandno područje Komandanta njemač. trupa u Hrvatskoj
369 div. Stanje kod Bijeljine nepromijenjeno. Pokreti angažo-
vanih hrvatskih trupa teku sporo uslijed teškoća pri
transportovanju.

118 lov. i SS div. Bez naročitih događaja.

Vazduhoplovstvo. Bombardovanje prostora Gospić²—Foča. Za-
tim napad razornim i zapaljivim bombama na naseljena;

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Vjerovatno Goražde

mjesta 24 km sjev.-sjeveroistočno od Broda za vrijeme komunističke majske proslave. Mnogobrojni požari; komunisti pobjegli u šume, na koje su bačene razorne bombe. Ukupno 15 borbenih letova.

Srbija. Vrijeme oblačno.

Uspješna akcija Srp. dobrov. korpusa protiv mobilne grupe Draže Mihailovića. Pokušaj jednog komandanta dražinovaea da nagovori Srp. dobrovolj. korpus da odstane od borbe protivu dražinovaea, obzirom na zajedničkog komunističkog neprijatelja, nije uspio. U Sandžaku je preuzeto u njemačku službu 400 naoružanih muslimana koje su Italijani mobilisali.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa
Drechsler
poruč. i adut.

BR. 153

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 3 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO- TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BANIJE I BOSNE¹

POVJERLJIVO

Njemački opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia/8 e 17 Br. 2475/43 pov.

Zagreb, 4. 5. 43

1. Ministarstvu oruž. sile — Op. odjelj.
2. 187 rez. div.
3. Njem. poslanstvu

Niži prepis dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj prenosi se radi upoznavanja.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—44, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

.DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 3. 5. 43

Cjelokupna situacija nepromijenjena.

114 lov. div. Jača kom. grupa sa zapadnog pravca prodrla naprijed na prostor sjeverozap. od Dvora. Potjerna k-da upućena tamo udarila na jakog neprijatelja na prostoru Javoromj—Gla-
vičani—{9 sjeverozap. od Dvora). Situacija još nerasvijetljena. Dijelovi I bat. 721 lov. puka angažovani za čišćenje. U izvi-
đačkim Okršajima južno od Šamarice neprijatelj je imao 9 mrt-
vih.² Za potsticanje trupe prispjelo 91 podof. i vojnika.

118 lov. div. Nikakvih naročitih događaja. Za potsticanje trupe prispjelo 3 ofic. i 469 vojnika. Jedan dalje bataljon 2. hrvat. brd. brigade prispio u Travnik.

369 pješad. div. Borbena grupa Rogatica³ dostigla 2. 5. u 17.00 čas. Kosače (6.5 sjeverozap. od Ustikoline), Đakovići (1 jugoist. od Kosače), Han Osanica (6.5 istočno-sjeveroist. od Ustikoline). Visinska ivica istočno od Hrasta (4 km sjeveroist. od Ustikoline) zauzeta od strane jedne pojačane čete uz žestok neprijateljski otpor. Kota 1022 (3 sjeverno od Ustikoline) i visovi južno od Drine zaposjednuti od neprijatelja.⁴

Akcija Bijeljina: vazdušnim izviđanjem utvrđeno da su dijelovi grupe dostigli Sjeverni Brdač⁵ (13 sjeveroist. od Bijeljine). Dalji izvještaji još ne postoje.

SS div. Bez naročitih događaja.

Vrijeme tmurno.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia Br. 2180/43 pov. od 3. 5. 43"

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj
Za tač. prepisa
(potpis nečitak)
potporučnik

² Južno od Šamarice djelovale su jedinice Banijskog NOP odreda.
³ Borbena grupa Rogatica imala je u svom sastavu Stab 369 puka, 2 i 3 bataljon 369 puka, 2 bataljon 750 puka (118 lovačke divizije), 1 čet 369 protivtenkovskog bataljona i dvije čete 369 pionirskog bataljona, a prema italijanskim izvještajima bila je još ojačana neodređenim brojem italijanskih tenkova i blindiranih automobila.

⁴ Na pomenutom pravcu nalazile su se jedinice Šeste istočnobosanske i Petnaeste (Prve) majevičke NOU brigade. Vidi dok. br. 25.

⁵ Brodac (G. i D.)

BR. 161

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 3 MAJA 1943 GOD. O BORBA-
MA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

V. P. 10, 4. V. 43 u 1.45 čas..

OD VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
SUPERSLODI — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSU
MORNARICI DALMACIJE

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7192
Stiglo 4 maja 1943-XXI

Br. 6736/Op.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 3 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST' USTANIKA

Prema vijestima iz četničkog izvora izgleda da se jedna partizanska brigada² ponovo penje gornjom dolinom Neretve ka predjelu Čemerno (Gacko US-AR-AP), gdje se nalaze partizanske snage koje se cijene na dvije brigade.

Avijacija je zapazila pokret kola i komore iz Kalinovika (Sarajevo UH-BN) prema Foči (BQ-BN).

SEKTOR MOSTAR

Nevesinje: naše izviđačke patrole stigle su **do** Uloga (Nevesinje TL-BF), natjeravši u bjekstvo partizanske grupe.

Mješovite jedinice prilikom izviđanja iz Ribara (Gacko TN-AR)

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² Odnosi se vjerovatno na jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

prema istoku uspostavile su vezu sa našom izviđačkom jedinicom upućenom iz Gacka prema Fojnici (TR-AP).

Zastolje: mješovite jedinice zauzele su juče poslije podne Rat Kamen (Nevesinje RO-BL), Zaborane (RQ-BD), produživši izviđanje u Čičevu (Konjic RQ-BN) i prema Glavaticevu (SI-BN).

SEKTOR DUBROVNIK

Gacko: izviđačke mješovite patrole stigle su u zonu Vrba (Gacko UQ-AP) slomivši neprijateljski otpor.

U toku noći vatra u cilju uznemiravanja na Čemerno od naše artiljerije postavljene u zoni Gacko.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac: izviđačkim upadima, izvršenim juče u zoni Humac (Nevesinje RO-AD), Čukova Greda (RQ-SI-AI-AF) i Rujava Dolina (RO-AL), nije utvrđeno ništa novo.

U toku su izviđački upadi u zonu Bračići (RO-AL), Trijebanj (QM-AL).

Vrgorac: domobranske jedinice vrše danas patroliranje u zoni Badonići (Mostar IH-AN), Vina (KI-AN) i sjeverno od Stilja (Makarska XV-AR).

Metković: izviđačkim upadima i zasjedama u mjestima Dobranje (Mljet ON-PI-GZ), Moševići (ON-PI-GU), Dračevica (OL-GU) nije zapaženo prisustvo partizana.

Korčula: nema ništa novo da se javi.

GARNIZON KOTOR

Obična patrolna djelatnost duž puta Kameno—Mokrine (Kotor UM-PG) i brdske staze za Kruševicu (Trebinje UK-UM-FL) i noćne zasjede u zonama Nalježić (Kotor VQ-EQ), Gorović (VQ-EK), raskršće kot. (445) (EQ-EU).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Vrlo intenzivna u toku cijelog dana.

Izviđanja u zoni Ulog i Gacko.

Izviđanja i bombardovanja nad gornjom dolinom Neretve i gornjom dolinom Sutjeske.

Na traženje Komande trupa Crne Gore bombardovani su neki ciljevi u zoni Foča i mostić Brod.

Mitraljiranje gornje doline Sutjeske i sa najboljim vidljivim rezultatom u predjelu Čemerna, gdje su pogođene i otejerane sa položaja grupe partizana i zapaljeno desetak kuća.

Ukupno je izvršeno četiri izviđanja, pet bombardovanja, od kojih tri na zahtjev Komande trupa Crne Gore, i dva mitraljiranja.
Oblačno.

General PIAZZONI 2000305

8 kopija:
1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
2 Operativ, odjelj.
1 Obavj. odjelj.
1 Kom. Kr. karab.
1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 161

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 3 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U HRVATSKOJ I BOSNI¹

POVJERLJIVO

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7213
Stiglo 4 maja 1943

4 maj 1943 .

NJEMAČKI STAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 766/43

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 3. 5. 43

Hrvatska. Vrijeme mutno.

Komandno područje njemač. opunomoć. gener. u Hrvatskoj.

Srem, Slavonija bez naročitih događaja.

Na šumskom području zapad, od Koprivnice pronađen je jedan komunistički logor. Zaplijenjeno: vozila, pješadijska oružja i 10.000 pješad. metaka. Potvrđeno prisustvo neprijateljske grupe² na sjevernom dijelu Moslavačke Planine.

Komandno područje Komandanta njemač. trupa u Hrvatskoj.

369 div. Stanje kod Bijeljine nepromijenjeno.

118 lov. i SS div. Bez naročitih događaja.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Odnosi se na jedinice Moslavačkog NOP odreda.

Italij. okupaciono područje. Njemačka borbena grupa 3. 5. u 10,30 časova pod borbom zauzela Ustikolinu.³ Namjera: osloboditi Foču iz okruženja još u toku 3. 5. Kombinovane italij.-četničke grupe ušle su poslije savlađivanja neprijat. otpora sa zapada i jugozapada u Gacko. Neprijatelj otstupio na sjever.⁴

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa
Seeber
kapetan

BR. 156

**IZVJEŠTAJ ITALIJANSKOG OBAVJEŠTAJNOG OFICIRA
IZ BILECE OD 3 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

**TELEFONSKO OBAVJEŠTENJE CENTURIONA² PACE — OBAVJEŠT.
CENTAR BILECA**

Uhvaćena telefonska poruka majora Baćovića majoru Pantiću (Mostar) za kapetana Popovića (Bileća).

Po potrebi, a i zbog toga što je kapetan Drašković potreban u zoni Nevesinje, komanda svih trupa na prolazu Gacko biće povjerena kapetanu Popoviću. Isti neka se, sa svojim trupama i muslimanima koji su pod njegovom komandom radi odbrane Gacka i Avtovca, premjesti što prije na položaje Lebršnik (US-VH-AP)—Suhi V. (UQ-AR)—kota 1519 Živanj—kota 1695 (UO-AR) i neka drži čvrsto novu liniju obezbijedivši bokove. Kad se oslobodi zona Gacko, mobilišite sve civilno stanovništvo od 15 do 50 godina, sposobno da nosi oružje, i sa istim popunite jedinice i odjenite najmlađe u Gacku, koje je baza za snabdijevanje.

³ Vidi dok. br. 25.

⁴ Vidi dok. br. 11.

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 E/14.

² Fašistički čin. Odgovara činu kapetana.

Nastojte na svaki način da italijanske trupe stignu na položaje kod Lebršnika. Čim stignu tamo, obavijestite nas. Uputite odmah kapetana Draškovića u Nevesinje i neka kapetan Popović preuzme komandu. Major Baćović.

(Javljeno iz Mostara dana 2 maja 1943 u 21,15 sati).

- Vjerovatno su se partizanske snage, koje su bile krenule u zonu Pive, povratile natrag rasporedivši se u zoni Golija (Gacko VO-VQ-AD-AB).
- Izgleda da se u Lebršniku (US-AP) nalazi jedan partizanski bataljon, a južno od kote 1519 (Gacko UQ-AR) još jedan (vjerovatno dijelovi 3 Dalmatinske divizije).³
- Znatne partizanske snage (1000—1500) iz zone Ulog (Neves. TL-BF) izgleda da su krenule u zonu Čemerno (Gacko AR-AP-US).
- Kolone Babić i Kureš krenuće u toku prijepodneva prema Čemernu.
- Kolona Popović prema Ravnom (Gacko VH-VK-AL).
- Kapetan Drašković (koji komanduje ovim trupama) zatražio je da se uputi jedna četnička crnogorska brigada u zonu Golija radi zatvaranja zone Golija prema Pivi.
- Kolona Vidačić i Radojlović iz Plužine (Nevesinje SR-AT) uputila se prema Fojnici (Gacko TR-AP). Još se nije povezala sa kolonom Popović, koja je stigla u Gračanicu (Gacko UK-UM-AN).
- (Iz Nikšića). Obustavljen je saobraćaj na željezničkoj pruzi Nikšić—Bileća po naređenju divizije „Femara“; izgleda mjera vojnog karaktera.
- Rezultati četničke mobilizacije:
  - Bileća 600 ljudi (od kojih 42 naoružana, neki jugoslovenskim puškama, drugi francuskim puškama kal. 8)
  - Trebinje 1500 (treba ih naoružati)

V. P. 39, 3 maja 1943—XXI, sati 11

³ Odnosi se na dijelove Treće NOU divizije.

BR. 161

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 4 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA
PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

otpreme:
Datum i čas
prijema: 5. V. 43/XXI
2.35 č.

Telegram

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
KOMANDI SUPERSLODE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7254
Stiglo 5. V. 1943

Br. 6790/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 4 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

— Glavnina partizanskih formacija² nalazi se u predjelu Duga (Nikšić VU-ZI-GU-GS-GQ) sa isturenim grupama kod Presjeke (VU-ZI-GQ) i Gornjeg Polja (ZI-ZN-GQ) u bliskom dodiru sa trupama Crne Gore. Druge grupe neprovjerene jačine primijećene su u predjelu Golije (VO-VQ-VS-AD-AB-GZ). Prema četničkim saopštenjima te formacije imaju namjeru da krenu prema zapadu. Primijećena je koncentra-

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² O jedinicama NOV koje su bile na pomenutoj prostoriji vidi u dok. br. 10 i 11.

cija od oko 200 partizana u zoni Ravča (Makarska XT-HV-AP) sa isturenom grupom u mjestu Rebinja Glava (XV-AP).

SEKTOR MOSTAR

— Mješovite formacije koje su jutros krenule iz zone Plužine (Nevesinje SR-AT) u pravcu Uloga (TL-BF) stigle su u Jakomirsko Br. (TL-AX), V. Javorak (TL-AV), Vranovu Gl. (TL-AV), Kršnu Jelu.

SEKTOR DUBROVNIK

— Kolona „Somavilla“, sastavljena od tri nacionalna bataljona i pojačana artiljerijom i ljudima V.A.C., započela je juče pokret s jedne i s druge strane puta Gacko—Vrba (Gacko UQ-AP) i stigla u popodnevnim časovima u ovo posljednje mjesto pošto je savladala partizanski otpor. Partizani su imali dva mrtva i zarobljena su dva kurira, koji su strijeljani; zaplijenjeno je pet puškomitraljeza strane marke, mnogo municije, među kojom bombe za minobacač 45.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac: prilikom izviđačkih upada u zone Bračići (Nev. RO-AL), Trijebanj (QM-AL) nije zapaženo prisustvo partizana.

U zoni Smiježnica (RO-RQ-SI-AN-AL) juče nije bilo ništa novo. U toku su izviđački upadi u zone Gustar (RO-AI), Brštanik (RH-AN), Habatnice³ (QK-AF). Od nacionalne kolone koja je zaustavljena na položajima s jedne i s druge strane puta Berkovići (SL-SN-AI-AF)—Nevesinje nema ništa novo.

Vrgorac: prilikom patroliranja domobranskih jedinica u zonama Radonići (Mostar IH-AN), Vina (KI-AN) i sjeverno od Stilja (Makarska XV-AR), o kojima javlja jučerašnji izvještaj, nije zapaženo ništa novo.

Metković: juče su izvršena patroliranja i postavljene zasjede u mjestima Mlinište (Mljet OI-GZ), Galović (ON-GU), Trolo (OI-GZ), Krstac (NM-GU) i Dangubi (Mostar ON-AB).

GARNIZON KOTOR

Patroliranja u zonama Velovića Br. (Kotor VK-VM-EQ), Obostnik (US-EU), Brezovačka Planina (Trebinje UQ-US-FL) i Melovina (UK-FL).

Noću uoči 1 maja nepoznata lica odnijela su oko 9,00 metara telefonske žice na liniji Mokrine (Kotor UM-FG). Linija je odmah uspostavljena. Istraga je u toku.

³ Ravne Habatnice

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:

bila je ograničena uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika. Vršeno je izviđanje i bombardovanje zone Ulog (Nevesinje TL-BF) i u gornjoj dolini Neretve. Izviđanja zone s jedne i s druge strane puta Gacko—Čemerno—dolinom Sutjeske, dolinom Pive, Šavnika (Nikšić ZV-GU) i Nikšića.

Na traženje Komande trupa Crne Gore uspostavljena je veza sa operišućim trupama i vršena su izviđanja u zoni Foča (Sarajevo VQ-BN), Kreka (VQ-CD). Ukupno su izvršena 4 izviđanja i 2 bombardovanja. Danas sam sa komandantom divizije „Marche" vršio inspekciju nacionalne trupe i V.A.C. koji operišu u zoni Nevesinje, Kifino Selo, Plužine, Kršna Jela (TI-AX).

Sjeverno od Kršne Jele borba je u toku.
Duh bodar. Vedro.

General Piazzoni

Kopije:
Nj. ekscelenciji
Nač. štaba
Pomoć. nač. štaba
Operativ, odjelj.
Obavj. odjeljenju
Kom. Kr. karab.
Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 161

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 4 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA POD-
RUČJU ISTOČNE BOSNE¹**

P r i e v o d ²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 4. V. 1943

I. Područje Goražde

Borbena skupina Rogatica poslije svladanja žestokog neprijateljskog otpora zauzela je u 10.30 sati Ustikolinu. Najizturenija vlastita crta nalazi se 3 km j. od Ustikoline. Osi-gurnom odjelu na visu 844 (3 km j. i. od Ustikoline) neprija-telj umakao je prema jugu.

Vlastiti gubitci: 1 ranjen. Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih, 20 ranjenih.

Područje Bijeljina

Sjeverna skupina dostigla je 2. V. crtu Brodac—Dazdarevo (12 odn. 8 km sj. sj. i. od Bijeljine). Daljnih izvješća nema. Južna skupina, nadirući od Branjeva, stigla je 3. V. u prostor 16 km j. od Bijeljine.

Područje Trnovo

Noću 1./2. V. pljačkalo je 40 četnika u selu Hamzići (10 km sj. i. od Trnova).

Područje Doboj—Zenica

Četnici počeli su predavati oružje.

Namjera: II. d. s.: Nastavak podhvata Bijeljina.

III. d. s.: Razvidjanje u prostoru Trnovo, Goražde, Sokolac.

Div.: Nadiranje na obje strane Drine prema Foči.

III./370 iz Jajca ima zamjeniti III./369 u Sarajevu.

Iztureno borb. zapovjedno mjesto premješteno u 09.00 sati u Goražde.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-stituta pod reg. br. 6/1—43, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

- II. 1 sat 369. oki. lov. sklopa stigla je za osiguranje ceste Goražde—Foča u Ustikolinu.
2 obkoparske satnije/369 stigle su za popravak ceste Goražde—Foča u Goražde. Na hodu u Ustikolinu.
Stožer 1. sati/659, obkop. bojne stigao je u **Zepče**.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 3./4. V. 1943.

- 1.) Stanje bez promjene.
- 2.) Dodira sa neprijateljem nije bilo.
- 3.) Bez promjene.

Ia.

U Sarajevu, 4. V. 1943.
Za točnost prievoda
nadsatndk Kovačić

(M. P.)

Kovačić

BR. 161

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 5 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2504/43 pov.

Zagreb, 5. 5. 43

1. Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.
2. 187 rez. div.
3. Njem. poslanstvu

U nastavku dostavlja se prepis dnevnog izvještaja Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 5. 5. 43

114 lov. div.

0 poduhvatu sjeverne grupe „Paula“ još nikakvih izvještaja.

Južna grupa je dostigla Dubovsko (17 ji. od Bihaća). Potjerna odjeljenja na prostoru sjeverno od Slunja u borbenom dodiru. Kod neprijatelja 11 mrtvih.

Prispjeli istureni dijelovi II bat. 373 p. div.,¹ za potsticanje aktivnosti trupe prispjelo 2 ofic., 176 podof. i vojnika.

118 lov. div.

Bez naročitih događaja.

Za potsticanje aktivnosti trupe prispjelo 53 podof., 417 vojnika.

369 p. div.

Foča, poslije djelimično jačeg neprijateljskog otpora kod D. Brda i Bojčinog Br. (5 s. i 5 s. si. od Foče), deblokirana od strane II bat. 369-og i II bat. 750 puka.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1—20, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen plavom i crvenom olovkom.

Neprijatelj se povukao u grupama od 30—40 ljudi nazad sa obje strane Drine i privremeno drži još zaposjednute visove 3 j. od Foče.

Posada Foče. Oko 1.000 Ital. i 100 četnika, koji će 5. 5. biti razoružani. Neprijateljski gubici: 7 mrtvih, 16 ranjenih, 2 zarobljena, 3 naša ranjena. Komunisti sa prostora jz. od Bijeljine povlače se nazad na prostor jz. od Čelić—Koraja (18 j. od Brčkog).

Grupa „Jug“ dostigla je bez dodira sa neprijateljem Janju i Modran (10 j. od Bijeljine).

U noći izm. 3/4. 5 bacio je nepr. avion nad Šekovićima 3 velika paketa. Iskakanje ljudi nije primijećeno. (Izveštaj agenta).

Mostobrane Zenica i Žepče, koje su napustili četnici, zaposjele su naše trupe. Predavanje oružja od strane četnika sprovodi se po planu. III bat. 370 puka imao okršaj u borbenom Izviđanju 5 si. od Jajca sa jačom kom. grupom (oko 2000 ljudi) koja odlazi prema j.

Četnički napad na G. Vinču (18 i. od Pale), mjesto spaljeno. III bat. 369 puka (bez 1 čete) Ustikolina. Premještaj isturenog div. k-dnog mjesta za Sarajevo.

SS div.

Nikakvih naročitih događaja.

Vrijeme oblačno, kiša.

Kraj dnevnog izvještaja Ia.

III: dijelovi VI Udarne brig. na prostoru Rogojski klanac (6 ji. od Trnova) smijenjeni od strane komunističke VII (Hrvat.) brigade. Na klancu dobro ušančeno 300 komunista. Stanovnici javljaju da komunisti polako odlaze sa prostora Dobrog Polja prema istoku.

III Dalm. brig. (9 Dalm. div.) u jačini od 1.000 ljudi odmarširala sa prostora Kalinovik u pravcu Foče 2. 5.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj ' 1

Ia Br. 2203/43 pov.

od 5. 5. 43"

Njem. opunom. general u Hrvatskoj

Za tač. prep.

(potpis nečitak)

potporučnik

BR. 161

**IZVJEŠTAJ KOMANDANTA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH
SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 5 MAJA 1943 GOD.
O ODRŽANOM SASTANKU SA KOMANDANTOM NJEMAČ-
KIH SNAGA ZA JUGOISTOK¹**

Šifrovani telegram u dolasku

V. P. 10, 6 maja 1943-XXI

— OD TAKTIČKE KOMANDE SUPERSLODE

— GLAVNOM GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE

i na znanje

SUPERSLODI — Operativno

ITALIJANSKOJ VOJNOJ MISIJI — ZAGREB

GRUPI ZA VEZU „RICCI" — SOLUN

VISA KOMANDA OKUZANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«

OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7360

Stiglo 6. 5. 1943

Br. 0239/TB.

5 maj 1943 čas 19.35

Dostavljam za najviše starješine rezultat današnjeg sastanka² sa generalom Löhrom,³ koji je obavljen u duhu iskrene saradnje i koji se završio obavezom da se mjesečno održavaju sastanci i izmjenjuju gledišta.

1) SS divizija, pošto je dobila druge zadatke, biće u toku ovoga mjeseca smijenjena legionarskom 373 divizijom i 92 motorizovanim pješadijskim pukom, koji će imati zadatak da obezbijede sigurnost poznatog rudničkog basena i komunikacijsku liniju za Livno—Bos. Grahovo—Drvar.

2) Pošto se ne raspolaže drugim njemačkim ili hrvatskim snagama, u 2-oj zoni neće biti obrazovani njemački garnizoni,

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/29. Tekst je na više mjesta podvučen *crvenom* olovkom.

² Sastanak je održan u Zagrebu. Vidi opširnije u dok. br. 172.

³ Generalpukovnik Alexander Lohr bio je Vrhovni komandant Ju-goistoka (Balkana).

osim onih koji su potrebni na pomenutoj saobraćajnoj liniji, koji dijelom već postoje od završetka operacije „Weiss“.

Italijanski zahtjev za učešćem hrvatskih bataljona u pojačavanju posada Sinja i Knina biće sa naklonošću razmotren u mjesecu avgustu.

3) Nikakva naročita teškoća ne postoji, s tim da prethodno budemo izviješteni, da nas Nijemci zamijene na naš zahtjev i u našoj okupaciji Mostara, ali da upotreba aerodroma⁴ ostane zajednička.

4) Ugovorena je prisnija i neposrednija saradnja između naših i njemačkih susjednih garnizona, koji su u taktičkom dodiru, u cilju inicijativnog dejstva protiv partizanskih formacija aktivnih na teritoriji njihovog međuprostora, ne čekajući odobrenja viših komandi.

5) Priznata je potreba radikalnog rješenja situacije u Lici putem snažne kombinovane operacije. Da bi ista što prije otpočela, general Lohr će izložiti OKW⁴-u ovu potrebu kako bi još za neko vrijeme imao na raspoloženju SS diviziju, i saopštiće moj zahtjev da ukupno vođenje operacija bude dato italijanskoj komandi.

6) Nije donijeta odluka o eventualnom odobrenju da na zahtjev načelnika hrvatskog Generalštaba, koji sam i ja podupro, jedna hrvatska planinska brigada, raspoređena u zoni Bos. Krupa—Grmeč, a sada na raspoloženju njemačke komande, uzme hitno učešće u oslobodenju Gospića.

General Robotti

Komanda Superslode
stiglo 6 maja 1943/XXI
dešifrovao major Manfreda—poruč. Gaddi-Sardos.

⁴ Oberkommando der Wehrmacht — Vrhovna komanda oružane sile

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 5 MAJA 1943 GOD. O BORBA-
MA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

V. P. 10, 6. V. 43 u 1.10 čas.

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA - Operativno

**KOMANDI SUPERSLODE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

**Br. 7312
Stiglo 6. 5. 1943/XXI**

Br. 6840/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 5 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Grupice partizana, primijećene u gornjoj dolini Neretve, prebacile su se prema jugu suprotstavivši se našem napredovanju u pravcu Ulog (Nevesinje TL-BF)—SamogračT (TI-TL-AX)—Somine (TL-AX)—Jakomirsko Brdo (TL-AX).

Jake grupe ustanika koje su tučene i raspršene u predjelu Vrba (Gacko UQ-AP), Čemerno (US-AR-AP) povukle su se prema sjeveru i prema istoku u pravcu Goranskog (VS-AI).²

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² U tq vrijeme kod Goranskog nalazile set se jedinice Prve dalmatinske brigade Treće NOU divizije.

SEKTOR MOSTAR

Mješovite jedinice napredujući iz Plužine (Nevesinje SR-AT) prema Ulogu (TL-BF), Prendo³ (TL-TF) sukobile su se sinoć u mjestima Kršna Jela (TI-BD-AX), Samograd, Somine, Jakomirsko Br. sa jakim partizanskim grupama⁴ koje su dolazile sa sjevera i zaustavile naš pokret.

U toku prošle noći pomenuti položaji bili su odlučno napadnuti i savladani nakon žestoke borbe. Ujutru naše su se jedinice učvrstile u predjelu Pandurica (TI-BD).

Gubici se provjeravaju.

SEKTOR DUBROVNIK

Kolona „Somavilla“ sa dostignutih položaja (vidi jučerašnji izvještaj) nastavila je pokret prema sjeveru naišavši na otpor jakih partizanskih grupa⁵ koje su natjerane u bjekstvo sadejstvom naše artiljerije. Danas poslije podne kolona je stigla sa nacionalnim bataljonima do ovih tačaka: u predjelu Čemerno—Dernočište kot. 1323 (UQ-AR), kot. 1329 (US-AR) i na bočnim dijelovima M.V.A.C. predio Lukavica (UQ-AR), sjeverne padine zone Lebanik (LS-VH-AP-AN) i Zukova (VM-ANX Partizani, raspršeni i rascjepkani našom odlučnom, akcijom, povukli su se dijelom u dolinu Sutjeske, a dijelom u pravcu Goranskog.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac. Prilikom izviđačkih upada u zonu Gustar (Nevesinje RO-AI), Brštanik (RA-AN), Habatnice⁶ (QK-AF) nije zapaženo prisustvo partizana. Nema nikakvih novosti od nacionalne kolone zaustavljene duž puta Berkovići (SL-SN-RI-BF)—Nevesinje.

U toku su patroliranja s jedne i s druge strane puta Stolac—Berkovići i u zoni Buturovac (QK-RD).

Vrgorac. Četa domobrana sa našom patrolom za osmatranje i vezu, koja je upućena jutros da pretraži zonu Ravča (Makarska XT-XV-AP), gdje je primijećena koncentracija partizana, bila je izložena vatri iz automatskog oružja između kot. 751 (XT-AP) i Sv. Mihovil (XT-AP) sa kot. 313 (XT-AP) i sa visova južno od Ravča. Kad je intervenisala baterija iz Vrgorca, četa domobrana uspjela je da se izvuče.

³ Vjerovatno Pirin Do

⁴ Odnosi se na jedinice Treće NOU divizije.

⁵ Isto

⁶ Ravne Habatnice

Hrvatski gubici 2 ranjena. Protivnički nisu provjereni.
Utvrđeno je da partizanske snage⁷ u zoni Ravča iznose oko 200
naoružanih ljudi sa dva mitraljeza i 6 puškomitraljeza.

GARNIZON KOTOR

Obična patrolna djelatnost u zoni Gorović (Kotor VQ-EK), Muo
(VO-EU), Bukovica (Trebinje DN-FN), Deljevac (US-VH-FP),
Brezovi Do (UK-FL).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bila je ograničena zbog nepovoljnih atmosferskih prilika.
Pokušano borbeno izviđanje u zoni Vrba (Gacko UK-AP), Če-
merno bilo je prekinuto uslijed nepovoljnih vremenskih prilika.
Jutros sam sa komandantom divizije „Messina“ vršio inspekciju
bataljona koji operišu u Stocu i Mokrom Dolu (Nevesinje
SN-AI).

Pošto je bataljon, raspoređen u Mokrom Dolu, završio svoj za-
datak, naredio sam da se povrati u zonu Crničić⁸ (QK-AL), gdje
će biti raspoređen za zaštitu zone Domanovići, kao što je pred-
viđeno vašim planom od 15 januara i kako sam ja predložio.
Oblačno.

General PIAZZONI⁹

6 kopija

- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 2 Obavj. odjelj.
- 1 Kr. karab.

⁷ Odnosi se na dijelove Biokovskog NOP odreda.

⁸ Crnići

⁹ Ispod potpisa nalazi se paraf (mr) generala Maria Robottia, na-
pisan plavim mastilom.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 5 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERI-
TORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 5. V. 1943

I. Područje Foča

Poslije ogorčene borbe uspjelo je 369. pješ. diviziji, da je prodrla u 10.30 sati u Foču i uhvatila vezu sa obokoljenim Talijanima. Kod D. Brda (5 km sj. od Foče) i Bojčina Brda (5 km sj. i. od Foče) bio je slomljen žilav neprijateljski odpor. Neprijatelj uzmakao je u skupinama po 30—40 partizana na zapadnoj strani Drine prema jugu i jugozap., a na istočnoj strani Drine prema izt. i jugoizt. U gradu više nema neprijatelja. Slaba neprijateljska vatra sa visova južno od Foče.

Kt. 971 (3 km j. od Foče) zaposjednuta je od neprijatelja.

Vlastiti gubitci: 7 mrtvih, 16 ranjenih, 2 zarobljena.

Plien: 11 pušaka (od njih 5 uništeno).

100 četnika iz Foče bilo je razoružano.

Područje Zenica—Doboj

Mostobrani Zenica—Žepče bili su zaposjednuti. Četnici izvršili su sve točke ugovora, koje su bile podrobno razpravljane. Oružje predaje se po utanačenom nacrtu. Ozrenski četnici spremni su da pod okolnostima predaju daljnje oružje.

Područje Pale

Četnici napali su s. G. Vinča (18 km i. od Pala) i spalili te su se povukli poslije kratke borbe sa domobranima u Miošiće (15 km i. sj. i. od Pala).

Područje Jajce

Oko 2000 partizana napalo je iz smjera 5 km sj. i. od Jajca bojnu 370. u Jajcu.

Vlastiti gubitci: 1 mrtav, 2 ranjena.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—30, k. 23.

* Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Područje Bijeljina

Partizani iz prostora j. z. od Bijeljine uzmiču u prostor j. z. od Čelića—Koraja (18 km j. od Brčkog). Južna skupina; dostigla je bez dodira sa neprijateljem Janju i Modran (10 km j. od Bijeljine). Noću 3./4. 5. odbacio je neprijateljski zrakoplov iznad Šekovića 3 velika paketa. Spuštanje padobranaca nije bilo primjećeno. (Pouzdanličko izvješće).

Namjere: II. d. s.: nastavak podhvata Bijeljina.

III. d. s.: razviđanje u prostoru Trnovo—Sokolac.

Div.: držanje Foče i čišćenje okoline.

II. III./369. bez 1 satn. stigla je u Ustikolinu. Cestovni most kod Zepča predat prometu. — Premještanje borb. zapovj. mjesta iz Goražda u Sarajevo.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 4./5. V. 1943

- 1.) Cjelokupno stanje bez promjene.
- 2.) Mostobran Zenica izt. Bosne zaposjela je borbena skupina „Poche“. Kod čišćenja u Ostrožcu bile su nađene 3 puške i te 54 talijanska i 100 njemačkih naboja.
- 3.) Namjera bez promjene.

Ia.

U Sarajevu, 5. V. 1943.

Za točnost prievoda

nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA.
U HRVATSKOJ OD 6 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV"
JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

Povjerljivo

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2515/43 pov.

Zagreb, 6. 5. 43

Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.
187 rez. div.
Njem. poslanstvu

Niže navedeni prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u Hrvatskoj dostavlja se radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 6. 5. 43

114 lov. div.

- I. Poduhvat „Paula“ završen. 12 komunista zarobljeno, 1 radionica za opravku oružja (3 barake) i barake za stanovanje spaljene. Zaplijenjeno 5 sanduka pješad. municije i 2 tone namirnica.

Potjerne k-de na prostoru Komogovina—Mečenčani (12 sz. od Kostajnice) južno od Slunja, sz. od Dvora i z. od Ljubije rudnika u borbenom dodiru. Neprijateljski gubicir 37 mrtvih.

- II. Za potsticanje aktivnosti prispjeli 1 ofic. i 5 vojnika.

118 lov. div.

Nikakvih naročitih događaja.

Istureni dijelovi 373 (hrvat.) prispjeli u D. Bugojno..

369 p. d.

Situacija u Foči: neprijatelj obasuo vatrom sa istočne obale Drine ital. kolone na putu Ustikolina—Foča i napao kasno popodne sa 200 ljudi sa j. Napad je bio odbijen. Neprijateljski gubici: 6 mrtvih nabrojano. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 4 ranjena od podbacivanja ital. baterije.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 6/1—34, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

3 alpiski puk dolazeći sa sjevera prispio u 15.00 časova u Foču. Razoružavanje četnika sprovedeno i pored protivljenja Italijana. Ital. ranjenici odvezeni. Stanovništvo snabdjeveno namirnicama. U 22.00 časa povukla se cjelokupna ital. posada (uključ. četničku četvu) prema s. (vjerovatno preko Goražda za Pljevlja). Sjeverna grupa u 17.00 časova dostigla Bijeljinu. Situacija raščišćena. *

U noći 3/4. 5. žestoke borbe između četnika i komunista² na prostoru Lopare—Priboj (15. i 20. i. od Tuzle). Navodno znatni četnički gubici. Komunisti zaposjeli put Lopare—Rastošnica (22. i. Tuzla), četnici Zloseo, Rožanj i Goduš (16. i. i 22. i. od Tuzle).

Komunisti pljačkaju i prisilno regrutuju u mjestima 6. i. od Jajca.

II. III bat. 9 pješ. puka prispio u Višegrad.

Most na Bosni kod Žepča opravljen. Time je put Brod—Sarajevo sposoban za vožnju.

SS **div.**

Bez naročitih događaja.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia Br. 2213/43 pov.
6. 5. 1943. "

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tač. prep.
(potpis nečitak)
potporučnik

^s Borbe su vodile jedinice Majevičkog NOP odreda.

BR. 164

NAREĐENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 6 MAJA 1943 GOD. ZA ODBRANU JUŽNE HERCEGOVINE¹

BF/PA KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA

Hitno«

Štab — Operativno odjeljenje

Predati na ruke-

Br. 6880 Op. prot. **Povjerljivo** V.P. 39, 6 maja 1943-XXI

Predmet: Operacije u Hercegovini

GENERALU KOMANDANTU SEKTORA	Mostar
GENERALU KOMANDANTU SEKTORA	Metković
GENERALU KOMANDANTU SEKTORA	Dubrovnik
GENERALU KOMANDANTU SEKTORA	Kotor

i na znanje

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA"	V.P. 10
KOMANDI CRNOGORSKIH TRUPA	V. P. 14
KOMANDI ARTILJERIJE VI ARMIJ. KORPUSA	V.P. 39'
KOMANDI INŽENJERIJE VI ARMIJ. KORPUSA	V.P. 39

Operacije u Hercegovini, koje smo vodili učestvujući u operacijama crnogorskih i njemačkih trupa radi deblokiranja: garnizona Foča, završene su.²

Naše formacije V.A.C. koje idu ka Nevesinju i Gacku nastaviće sa čišćenjem ^gornjeg dijela doline Neretve radi normalizovanja stanja u zoni.

Njemačke trupe ostaju privremeno u Foči čisteći obližnjezone.

Znatne partizanske formacije, procijenjene na 5000 naoružanih ljudi, koncentrirane su oko Nikšića. Mogu se povratiti ili ugroziti desni bok sektora Dubrovnik i Kotor.

¹ Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 E/13.

² Vidi dok. br. 181.

Naređujem

1) Komanda sektora Mostar koncentrišaće nacionalne trupe Tkolone „Scotti”³ u zoni Grebak (Nevesinje RQ-AR) i biće spremna da ih povrati u sjedište na moje prvo naređenje.

2) Sektor „Messina” će zaposjesti, prema usmenom sporazumu, zonu Crnići (Nevesinje QK-AL) držeći nacionalne trupe u Stocu spremne da na moje prvo naređenje krenu u Domanoviće (Mostar PN-AL) (komanda puka) i u Tasovčiče (PI-AI) (bataljon).

3) Sektor Dubrovnik započee sutra 7 ujutru postepeno, lagano i uredno povlačenje u Bileću kolone „Gianuz”⁴ i garnizona Kobilja Glava i Plana uz potpuno obezbjeđenje i izbjegavanje prestizanja ešelona.

Taktička komanda Divizije premjestiće se u Trebinje kad komanda „Gianuzzi” stigne u Bileću. Za povratak dviju pomenutih taktičkih komandi u sjedište čekati moja naređenja.

Po izvršenim pokretima konačna dislokacija sektora Dubrovnik na potsektoru Trebišnjice mora biti sljedeća:

Bileća: — Komanda 260 pješadijskog
— 11/260 pješadijskog
— 1 baterija divizijske artiljerije
— 1 vod lakih tenkova
— 1 hrvatski bataljon (ojačan četom koja je svojevremeno povučena iz Gacka)
— 1 hrvatsko odjeljenje od 65
— Mjesni V. A. C.

“(Garnizon Bileća zadržava operativni karakter: stoga se tu ne smiju obrazovati baze niti prepreke. Treba da ima zaliha hrane za 5 dana i 2 vatrene jedinice).

Sedlo Klanac: 1/260 pješadijskog
— 1 baterija divizijske artiljerije
(Operativni garnizon: zaliha hrane za 4 dana i 2 vatrene jedinice).

Trebinje: — Komanda divizijske pješadije
— III/260 pješadijskog
— 1 baterija od 105/15
— 1 divizijska baterija
— 1 eskadron lakih tenkova (manje 1 vod)

³ O sastavu kolone „Scotti” vidi u dok. br. 181.

* Isto

- Komanda 14 hrvatskog pješadijskog i pukovske jedinice
  - 1 hrvatski bataljon
  - Lokalni V. A. C.
- Baza 260 pješadijskog puka.

- "Tvrdoši:**
- 1 hrvatsko odjeljenje za odbranu mosta
  - 1 bataljon 259 pješadijskog kao rezerva sektora (dok ne stigne ovaj puk ostaje 1 bataljon 73 legije)

Između Granice i Huma: VI mitraljeski bataljon Armij. korpusa.

- Zavala:**
- XX grupa eskadrona sa komandom i jednim eskadronom u Zavali a sa druga dva eskadrona uzduž pruge. Sve ostale jedinice za pojačanje uputiti ovako:
  - **Kolonu „Panelli“:** pješke uz potpuno obezbjeđenje u Grahovo, preko Vilusa, prebacivši je pod Komandu sektora Kotor (ovu kolonu treba uputiti u njeno odredište čim stigne u Bileću I bataljon koji će je moći zamijeniti, obavijestivši o tome direktno Komandu sektora Kotor).

- **1/93 pješadijskog i tovarna baterija 2 artiljerijskog:** Privremeno u Dubrovnik radi reorganizovanja (meni na raspoloženje).
- **Komandu 49 legije:** željeznicom u Mostar.
- **40 bataljon crnih košulja** sa mitralj. vodom u Martinoviće (Dubrovnik SN-FR) (naknadno će biti zamijenjen jednim bataljonom 259 pješadijskog) sa jednom četom u Ivančiću (SL-SN-FR), kao rezerva Komande sektora Mostar.
- **Komandu 73 legije** i jedan bataljon (moja rezerva): u Dračevo Selo—Rožat (SL-FT) (biće naknadno zamijenjen jednim bataljonom 259 pješadijskog).
- **211 teritorijalno mobilni bataljon** željeznicom iz Trebinja u Hutovo. Vraća se u nadležnost sektora Metković.
- **Bateriju od 105/32** običnim putem u Radoviće.

Sve spomenute jedinice biće reorganizovane brigom moje Komande.

Privremeno će u Bileći ostati 40 bataljon crnih košulja „Marche“, a u Trebinju će ostati Komanda 73 legije i jedan "bataljon.

Komanda sektora Dubrovnik će proučiti način eventualnog" zaprečavanja doline Trebišnice istočno od Trebinja, pripre-
mivši se da ga izvrši na prvo naređenje između Grančareva:
(Trebinje UK-FV) i Kučme (UH-FT) (raspoložive snage: 1 ba-
taljon pješadije ili cmih košulja i 1 baterija).

4) — Sektor Kotor biće, kao što je već naređeno, u tijesnoj
vezi sa divizijom „Perugija" i garnizonima i, privremeno,
čvrsto zaposjesti Grahovo, održavajući vezu između ovog mje-
sta i mješovitog garnizona „Perugija" — Crnogorci iz Vilusa.
5) Sve formacije V. A. Č. ostaju pod neposrednim taktičkim'
komandama komandanata sektora i odnosnih komandi pot-
sektora i garnizona u čijem djelokrugu prebivaju i operišu.

Ove formacije, bilo da operišu u blizini naših garnizona:
ili dalje od njih, treba smatrati brzim i izviđačkim jedinicama;
u njihove akcije se ne smiju uplitati naše trupe, koje se mo-
raju brinuti sa svojim vlastitim sredstvima za svoju odbranu
i za brzo protivdejstvo koje tražim da bude od najveće od-
lučnosti i svjesne odvažnosti.

Komandant
(general Sandro Piazzoni)

— 5 Crnogorska brigada sastavljena od Crnogoraca, koja je u toku regrutovanja, trebalo bi da formira Crnogorsku diviziju.

"SEKTOR MOSTAR

— Mješovite jedinice koje operišu iz Plužine (Nevesinje SR-AT) u pravcu Uloga (TL-BF) stigle su do Obmje (TI-BF), Porije (TL-BD), Tvrđog Kuka (Gacko TN-AX).

— Formacije V.A.C. koje dolaze iz zone Kljuni (SI-BD), Kruševljani (Konjic SI-BN) stigle su do položaja Okladnik (TI-BL), Orli Gradac (TL-BH), Jelaše (TI-TL-BF).

— Četničke formacije raspoređene između Plužina i Ribara (Gacko TN-AR) utvrdile su se na Neretvi između Pločnika (TR-AX) i Trljika (UK-UM-AT) držeći vezu sa jedinicama koje operišu u zoni Gacko.

SEKTOR DUBROVNIK

Gacko. — Juče je došao do naših linija stariji vodnik Vulpio Vito iz 3 bat. 48 pješ. puka, pobjegavši od partizana koji su ga zarobili noću uoči 20 pr. m., i još 3 naša vojnika koji su ranije bili zarobljeni.

— Juče je ranjen od ručne bombe centurion Riva Luigi iz 44 bat. cr. košulja.

— U toku je pokret prikupljanja kolone „Giannuzzi“, kao što je objavljeno današnjim telegramom 6850/0p.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac

— Patrole s jedne i s druge strane puta Berkovići — (Nevesinje SL-SN-AI-AF) — Nevesinje nisu naišle na partizane.

— U toku su izviđački upadi u zone Ljubljénica (RK-AL), Brda (QO-AD), Brštanik (RH-AN).

Vrgorac

— Gubici partizana koje su ovi pretrpjeli juče u sukobu u zoni Ravča (Makarska XT-XV-AP), o čemu javlja jučerašnji izvještaj, iznose dva mrtva i još 20 ranjenih, u prvom redu od naše artiljerijske vatre.

Metković

Zasjede u zoni D. Studenci (Mostar DI-AL), Trebižat (ON-AL-AI) i duž puta Metković—Troilo (Mljet OI-GZ) nisu zapazile ništa novo.

— Vršena su patroliranja i postavljene zasjede na putevima Čapljina—Ljubuški i Čapljina—Metković.
— 2 bat. 94 pješ. puka sa baterijom vratio se u Stolac.

GARNIZON KOTOR

— Obična patrolna djelatnost u zonama Kavač (Kotor VO-EU), Mrkovi (UO-EU), Obitni Do (Trebinje VO-FI), Luka (UH-FL).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bila je ograničena uslijed loših vremenskih prilika.

— Borbena izviđanja u zonama Golija (Gacko VO-VQ-VS-AB-GZ), Čemerno (US-AR-AP) i Ulog.

— Izvršeno je jedno borbeno izviđanje.

Oblačno.

General PIAZZONP

6 kopija

1 Pomoć. nač. štaba

2 Operativ, odjelj.

1 Obavj. odjelj.

1 Kr. karab.

1 Odjeljenju za telekomunikacije

Ispod potpisa nalazi se datum 7. V. i paraf (mr) generala Maria Robottia, napisani crvenim mastilom.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 6 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERIT-
TORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 6.V.1943**

I. Područje Bijeljina

Sjev. skupina 4. V. u 17.00 sati dostigla je Bijeljinu, a južna skupina 4.V. u 15.45 sati bez neprijateljskog odpora Suho Polje (10 km j. z. bd Bijeljine).

Područje Tuzla

Noću 3./4. V. borili su se četnici sa partizanima³ na crti Lopare (15 km sj. i. od Tuzle) — Priboj (20 km i. sj. i. od Tuzle). Četnički gubici su znatni. Partizani zaposjeli su cestu Lopare—Rastošnica (22 km i. od Tuzle), četnici Zloselo (16 km sj. i. od Tuzle), Rožanj (20 km i. od Tuzle) i Goduš (22 km i. od Tuzle).

Područje Jajce

Kokići (13 km j. i. od Jajca) i Brvanci (10 km j. i. od Jajca) još su zaposjednuti od neprijatelja. Partizani pljačkaju i novače nasilno u krajevima 6 km sj. i. od Jajca. Glavnina partizana leži navodno u Doribabi (7 km sj. i. od Jajca). Stožer 10. partizanske divizije nalazi se navodno u Blagaju (9 km sj. z. od Kupresa).

Područje Han Pijesak

3.V. manji neprijateljski dodir ustaške izvidnice kod Han Pijeska; 3 četnika mrtva.

Područje Trnovo

Između Ilovia i Jablanice (4 odn. 9 km sj. od Trnova) 4.V. u 21.00 sat napali su četnici domobransku obhodnju.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—11, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Borbe su vodile jedinice Majevičkog NOP odreda.

Područje Foča

Kod Broda (3 km j. z. od Foče) uzmakao je neprijatelj u jačini 600 ljudi mostom preko Drine prema izt. 5.V. u kasno poslije podne slomio se u prostoru 3 km j. od Foče napad od 200 neprijatelja. Neprijatelj puca sa istočne obale Drine na talijanske kolone na cesti Ustikolina—Foča.

3. alpinska puk. stigla je u 15.00 sati u Foču, a u 22.00 sata je otišla. III./369 stigla je sa glavnom u 17.00 sati u Foču. Vlastiti gubitci: 1 mrtav, 4 ranjena usljed prekratkog pucanja talijanske bitnice.

.Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih prebrojano, 8 mrtvih i 30 ranjenih procijenjeno.

Namjere: II. d. s.: Nastavak podhvata Bijeljina, razviđanje u prostoru Teslić—Tešanj—Novi Šeher.

III. d. s.: Razviđanje u području Trnovo.

Div.: Sa borb. skupinom Rogatica razviđanje i osiguranje u prostoru Foče, sa obkoparskom bojn. radovi na cesti i mostu Zepče—Zavidovići izt. od Bosne.

- II. a) III./9. p. p. stigla je iz područja Goražde u Višegrad.
b) Pruga Bijeljina—Ugljevik opet sposobna za vožnju. Brzo-1 glasno-brzojavni spoj Bijeljina—Tuzla 5. V. u 14.00 sati; uzpostavljen.
c) Radovi na mostu preko Bosne kod Žepča bili su 4.V. završeni.
d) Ozrenski i zenički četnici završit će predavanje oružja 6.V.
e) Taljanski ranjenici bili su odvezeni iz Foče i obskrbljeni. Pučanstvo primilo je živežne namirnice. Željeznica Goražde—Foča je u redu; raspolaže sa 1 strojem i više kola. Željeznički obkopari moći će u toku 14 dana zasilno drvom popraviti željeznički most kod Goražda.
f) 100 četnika u Foči razoružano.

(M. P.)

Ia.

NJEM. 118. LOV. DIV.

Za 5./6.V.1943 ne izvještava ništa važno. — U Sar., 6.V.1943.

Nadstk. **Kovačić**

BR. 185

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 7 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 7.V.1943.

I. Područje Foča

U prostoru oko ušća Bistrice (2 km j. z. od Foče) nalaze se jake neprijateljske skupine. Slabiji neprijatelj na kt. 917 1 1113 (2.5 km j. od Foče) i u šumama i. od njih. Neprijatelj puca na doturnu cestu sa istočne obale kod Hana Osanice (6 km sj. i. od Osanice) i Ustikoline.
2 vlastita ranjena. J. mrtav neprijatelj prebrojan.

Područje Bijeljina

Podhvat Bijeljina završen. Partizani uzmakli su u prostor Lopare (16 km sj. i. od Tuzle) i Jelica pl. (20 km i. j. i. od Tuzle).³

Područje Jajce

Partizansko prikupljanje kod Kruščice (7 km i. od Jajca) i u prostoru 3 km sj. od nje spriječava se bombnim napadima.
Namjera: II. d. s.: Čišćenje područja 20 km j. z. od Bijeljine.
Razviđanje od Teslića u j. i. smjeru.
III. d. s.: Razviđanje.
Div.: Razašiljanje potjernih odjela u okolinu Foče.
Premještaj topn. sklopa u Priboj.

II. Četnici predali su dosada: 4 strojnice, 537 pušaka. — Prikupljanje četa za podhvat Teufel IV obustavljeno. III/369. topn. puk. 369 dostigla je u hodu Sarajevo. Obkoparska bojna stigla je u Zenicu.

Ia.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 9/1—10, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Vidi dok. br. 83.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 6./7.V.1943.

- 1.) Cjelokupno stanje nepromjenjeno.
- 2.) Dodira sa neprijateljem nije bilo.
- 3.) Bez promjene.

U Sarajevu, 7.V.1943.
Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić
Kovačić

(M. P.)

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 8 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA
PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme: 8.V.43-XXI
Datum i čas 20.50 č.
prijema: 8.V.43-XXI
23.30 č.

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
SUPERSLODI — Operativno
i na znanje

GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 6990/0p.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7482
Stiglo 9 maja 1943-XXI

8 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 1 Obavj. odjelj.
- 1 Kom. Kr. karab.
- 1 Odjelj. za telekomunikacije

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 8 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

- Iz četničkog izvora javlja se da se grupice partizana, potučenih u zoni Kalinovik (Sarajevo UH-BN), povlače prema gornjoj dolini Bistrice.
- Druge grupice partizana primijećene su u dolini Vrbniče u povlačenju prema jugoistoku.

SEKTOR MOSTAR

Nevesinje. Četničke trupe su sinoć uz napor zauzele Kalinovik savladavši otpor partizana, čije se snage cijene na 400 ljudi sa automatskim oružjem i dva minobacača.²

- Četnici progone partizane koji se povlače u pravcu Jeleč (Gacko US-BL). Četnički gubici: 3 mrtva i 12 ranjenih. Protivnički nisu provjereni, ali su osjetni.

SEKTOR DUBROVNIK

Nastavljaju se pokreti, o čemu javlja jučerašnji izvještaj, čiji je završetak predviđen za 10 o. m.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac. Patrole u zonama Stražica (Nevesinje RH-RK-AB) i Milanovići (RM-AL) nisu naišle na partizane.

- U toku su izviđački upadi u zone Trštenica (RQ-AD) i Rotimlja (QM-QO-AN).

Vrgorac. Domobranske jedinice juče su vršile patroliranja i postavljale zasjede u zonama • zapadno od Stilja (Makarska XV-AR), Kokorića (XV-AN), Kutea (Mostar IH-AM), Vine (KI-AN) i nisu zapazile ništa novo.

Metković. Patroliranja i zasjede postavljene juče duž puta Metković — kot. 219 (Mljet OI-GU) i Metković—Kula (Mostar OI-AB) imale su negativan rezultat.

GARNIZON KOTOR

Patrolna djelatnost u zonama Pobori (Kotor VS-EK), Solita (VM-EQ), Krnja Jela (Trebinje VH-FP) i Jablan Do (TR-FN).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bila je spriječena nevremenom. Jak vjetar — kiša.

General PIAZZONI

² Na području Kalinovika nalazile su se jedinice Sedme NOU divizije.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 8 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 8.V.1943.**

I. Područje Tuzla

Od partizanske skupine u prostoru Lapare (15 km sj. i. od Tuzle)—Priboj (20 km i. sj. i. od Tuzle)—Rožanj (20 km i. od Tuzle) otišle su po 1 skupina u pravcu Jablanice (4 km z. od Lopara), 3 km sj. od Priboja i sj. i. od Dubnice (18 km i. j. i. od Tuzle).

Područje Jajce

Glavnina partizana iz područja i. od Jajca uzmakla je u područje Brvanci (11 km j. i. od Jajca) i u prostor sjev. od Koričana (22 km i. od Jajca) do doline Vrbanje. Prema izvješćima stanovnika iznose gubitci neprijatelja u području Jajce 50—60 mrtvih i 150 ranjenih.

Područje Kalinovik

4.V. zauzeli su milicioneri Bjelemiće (17 km z. od Kalinovika). (Izvješće 5. pješ. div.). Muslimani iz Kalinovika javljaju: partizani izpraznili su Kalinovik i prostor sj. i. od Kalinovika.

Područje Prača

6.V. prešlo je 100 četnika sa Jahorine (20 km j. i. od Sarajeva) u prostor sj. z. od Prače i pridružilo se tamošnjim pljačkašima.

Područje Foča

50 partizana bilo je bačeno poslije žilavog otpora sa kt. 1023 (4 km sj. i. od Foče). Otpor neprijatelja na kt. 425/6 km i. j. i. od Foče) i 666 (8 km i. od Foče) je slomljen. Potpeć i Falovići (9 km, i. j. i. od Foče) još su zaposjednuti

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—19, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

od neprijatelja). Iz Vukušića i Purića (11 km i. od Foče) neprijatelj je protjeran na kt. 1241 (1 km i. od Purića).

Padine kod Broda i j. te j. z. od ušća Bistrice zaposjednute su od neprijatelja.

Prema izvješćima stanovnika neprijatelj se navodno povlači preko Četine prema jugoistoku.

Vlastiti gubitci: 3 ranjena. — Neprijateljski gubitci: 9 mrtvih prebrojeno.

Namjere: II d. s.: Čišćenje prostora 20 km j. z. od Bijeljine sa 2 bojne, razviđanje u području Teslić—Maglaj. III. d. s.: Razviđanje u prostoru j. i. z. od Trnova. Div.: Sa borb. skupinom Rogatica podhvat za osiguranje doturne ceste Goražde—Ustikolina—Foča na iztoenoj obali Drine. Napad na 971 i 1113 (3 km j. od Foče). Očišćenje Biokova (3 km j. i. od Foče).

II. Topn. sklop došao je u Tuzlu te će 8.V. dostignuti Miliće (12 km i. od Vlasenice). — II./370 opet u Maglaju. — II./369. topn. puk. sa stožern. bitnicom, 4. i 5. u Maglaju, 6. u Žepču. — III./369. topn. puk. na hođu iz Zepča u Sarajevo dostigla je Nemilu.

369. obkop. bojna preuzela je sa stožerom i 3. satn. mostobran Zenica. 1. sat na gradnji mosta j. z. od Zavidovića. 2. sat čisti cestu Goražde[†]—Foča.

Prva preselica 1 sati III./370. bit će prevezena 8. V. u Sarajevo.

Zenički i ozrenski četnici poslije predaje oružja u cjelini su izpunili ugovor.

Srbski kapetan održao je 6.V. u Osivici (6 km sj. z. od Teslića) sbor četnika i otišao vjerojatno trbavskim četnicima. Brzglasno-brzobjavni spoj Bijeljina—Rača uzpostavljen.

Ia

NJEM. 118. LOV. DIVIZIJA

od 7./8.V.1943. nema javiti ništa važno.

U Sarajevu, 8.V.1943.

Za točnost prijevoda
nadsatnik Kovačić

(M. P.)

Kovačić

BR. 170

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG OPUNOMOĆENOG GENERALA U HRVATSKOJ OD 9 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

Prepis

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 9. 5. 43

114 lov. div.

Uz I. Borbeni dodir i. od Bos. Krupe — Zaglavice (13 j. ji. od Bos. Petrovca), i. od Dobrljina (19 j. od Kostajnice), neprijatelj je imao 17 mrtvih, 2 uhvaćena. Napad na osiguranje mosta z. od Bukovca (6 jz. od Bos. Gradiške) odbijen. Kod neprijatelja 3 mrtva. Čišćenje prostora Razboj (10 ji. od Bos. Gradiške)² 35 hrvat, dezertera i pljačkaša uhvaćeno (prethodno poimenično poznati).

II. Za potsticanje borb. aktivnosti trupe prispjelo 273 podof. i vojnika.

118 lov. div.

Nikakvih naroč. događaja.

-4 ofic., 15 podof. i vojnika prispjelo za osvježenje trupe.

369 p. d.

I. Situacija kod Foče nepromijenjena, laki borbeni dodir i. i ji. od Foče, kod neprijatelja izbrojano 9 mrtvih, 3 naša ranjena. II.

Izviđački bat. dostigao Tuzlu, II bat. 370 puka Maglaj, II div. 369 art. puka sa štabskim bater., 4 i 5 četom Maglaj, 6 četa **Zepče**, III div. 369 art. puka Nemilu na maršu od **Zepča** prema Sarajevu. Zenički i ozrenski četnici predali su oružje saglasno sporazumu.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 9/1—12, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom

² Vidi dok. br. 86.

373 p. d.

Bat. za vezu prispio u Banju Luku, 3 bater. 373 art. puka u Bugojno, 2 voz. kolona 373 u D. Vakuf, pekarska četa, mesarska četa i dijelovi divizijske intendature u Jajce.

SS div.

Nikakvih nar. događaja.

1. brd. div.

I. Diviz. po planu nastupila 8. 5. sa jednom marševskom kolonom (2 pojač. bataljona) u 05.00 časova od Novog Pazara u pravcu Tutina i od Mitrovice u pravcu Peći. Mot. prethodnica u 8.30 časova prešla Peć u pravcu z. bez događaja. Glavnina istočne grupe dostigla u 8.30 časova klanac Žakovo (24 jz. od Mitrovice).

II. Stanje puteva loše, jake padavine, k-da Super Alba³ odbija naređeno uspostavljanje uporišta Peći i Rožaja. Vrijeme: tmurno, kiša.

Kraj dnevnog izvještaja Ia.

III. Glavnina partizana ist. od Jajca povukla se u i. pravcu.⁴ Po izvještajima stanovnika neprijateljski gubici na prostoru Jajca 50—60 mrtvih, 150 ranjenih.

Bjelečić (17 z. od Kalinovika) 4. 5. zaposjednut od str. Hrvata. Prema izvještaju stanovništva partizani evakuisali Kalinovic. 6. 5. otišlo 100 četnika sa Jahorine (20 ji. od Sarajeva) na prostor, sjev. zap. od Prače i priključilo se tamošnjim pljačkašima. Na prostoru 15 s. od Slunja XIV hrv. dom. brigada sa jednim brdskim topom i jednim topom na tenku (izvještaj hrv. trupa). 10 z. od Slunja II i VI hrv. brig. sa ukupno 3000 ljudi (izvještaj hrv. trupa). 10 j. jz. od Slunja V hrv. brig. sa 1.200 ljudi (izv. obavještajca).

Kod Vrginmosta navodno 700 partizana sa 2 tenka (izvještaj hrv. žandarm.). 15 ji. od Gline jedna brigada (vjerovatno XVII) sa navodno 1.200 ljudi.

Njemački opunomoćeni general.
u Hrvatskoj

Ia Br. 2558/43 pov.

Za tačnost
Winkler
poručnik

Ministarstvu oruž. snaga —• Op. odjelj.
na znanje

³ Viša komanda Albanije

⁴ Na području Jajca dejstvovala su jedinice Desete krajiške NOU divizije.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 9 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

Njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj
Ia Br. 2570/43 pov.

Zagreb, 9.5.43

Poželjno navođenje gornjih
znakova i broja u odgovoru
Prilog.

**PREPIS DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA
NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD 9. 2." 43**

KR HBRXT³ 3653 9.5. 13.20

Njem. opunom. gen. u Hrvatskoj

Povjerljivo

Dnevni izvještaj od 9.5. 1943

114 **lov. div.** Poduhvat „Ulrich“: od zapadne grupe zbog prekinute radioveze još nema izvještaja.

Grupa „Jug“: dodir sa neprijateljem. 5 mrtvih neprijatelja. Dalji izvještaji ne postoje. 12 km jugoistočno od Bos. Petrovca komunistička grupa od 100 ljudi⁴ odbačena na j., neprijatelj je imao 12 mrtvih.

Za potsticanje borbene aktivnosti prispjelo 36 podof. i vojnika.

118 **lov. div.:** nikakvih naročitih događaja.

Za osvježenje trupe 1 ofic., 8 podof., 41 vojnik.

369 **p. d.:** I. kote 527, 1113, 1055 (3 jugozapadno, 3 južno od Foče) zauzete uz neprijateljski otpor. Neprijateljski gubici nepoznati. 2 naša ranjena. Protivnik se povukao dalje istočno* i zapadno od Foče. Doturni put Goražde—Foča kao i prije pod neprijateljskom vatrom. Inače nikakvih nar. događaja.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 9/1—28, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

² U originalu pogrešno stoji 2, treba 5.

³ Iz originala

⁴ Borbu je vodio jedan bataljon Dvanaeste krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 89.

II. 6 bater. 369 art. puka i 7 četa 370 puka prispjele u Novi Pazar.

III bat. 369 art. puka Zenica.
373 p. d. I. Prispjele u mjesno odredište Travnik: pekarska i mesarska četa. U Bugojno prispjeli: dijelovi prethodnice, Štab puka, štabska četa, Štab I bat. 383 puka i 4 četa 383 voz. kolone.

D. Vakuf: vod bolesničkih mot. vozila 2/373; Banja Luka: Štab divizije.

II. 2 hrv. brd. brig. sa prostora Travnik stavljena u pokret radi preuzimanja osiguranja pruge Jablanica—Drežnica (s. Mostar).

Div. namjerava da angažuje kompletnu V ustašku brig. na prostoru Livno—Tomislav Grad.⁵

I. brd. div.: I. Sjeverna grupa dostigla sa mot. prethodnicom Rožaj, marševska grupa Tutin. Ispitivanje puteva pomjereno naprijed, pravac Berane. Stanovništvo izgleda povjerljivo i spremno na saradnju.

Južna grupa dostigla sa prethodnicom (mot.) Andrijevicu, marševska grupa dostigla prostor Rakoš—Klina (12 jz. od Mitrovice). Istureno osiguranje na uzvišici klanca 9 km od Andrijevice. Izviđanje prema Beranima utvrdilo tamo 6000 Italijana.

II. 100 civila sa četničkim, oznakama uhapšeno i razoružano, među njima 4 četnička oficira. Stanovništvo se drži neutralno. Uspostavljena veza sa div. „Puglia”.

SS divizija: nikakvih nar. događaja.

Vrijeme: malo oblačno, razvedrava se.

Kraj dnevnog izvještaja Ia.

III. Boravak i prikupljanje trupa DM⁶ na istočnoj obali Lima sa obje strane Bijelog Polja potvrđeno od strane stanovnika. Na prostoru Klisura (15 i. si. od Bijelog Polja) prikupljene DM-grupe Kordića, Selimira Popovića i Đurovića. Keserović na prostoru Zaton (6 si. od Bijelog Polja) potvrđeno.

K-dant njem. tr. u Hrvatskoj Ia Br./43. pov. 9. 5. 43.

Za tačnost prepisa
(potpis nečitak)
poručnik (W)

Duvno
Draže Mihallovića

BR. 185

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 9 MAJA 1943 GOD. O REZULTATU SASTANKA ODRŽANOG IZMEĐU GENERALA RO-BOTTIA I GENERALA LÖHRA U ZAGREBU¹

VISA KOMANDA ORUŽ. SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
(2 ARMIJA)

Br. prot. 7501/op. V. P. 10, 9 maj 1943-XXr
Predmet: Sastanak u Zagrebu 5 t. m.

GLAVNOM GENERALŠTABU KR. VOJSKE
— Operativno odjeljenje —

Vojna pošta 9

Za dopunu pisanog telegrama br. 0239/T.B.² o kome je ukratko referisano.

1. — Sastanku su od strane Nijemaca prisustvovali: general Lohr, komandant O.B.S.O.,³ sa pukovnikom Schippom, njegovim načelnikom Operat. odjeljenja; general Glaise von Horstenau, glavni opunomoćenik njemačkih trupa u Hrvatskoj; pukovnik Diesner, načelnik Njemačkog štaba za vezu kod ove Komande. S naše strane prisustvovao je i general Re, šef Italijanske misije u Hrvatskoj, i kapetan Rem Picci, iz naše Grupe za vezu kod O.B.S.O. Pred kraj sastanka uveden je i general Prpić, načelnik Glavnog generalštaba hrvatske vojske, u cilju upoznavanja sa zaključcima i da bi mogao iznijeti svoje eventualne želje.

0 donijetim zaključcima stvoren je zapisnik, čiju kopiju prilažem (prilog 1).

2. — Otvorio sam sjednicu objasnivši da je njen glavni cilj da se dođe do saglasnosti u pogledu posjedanja i održavanja sigurnosti na teritorijama koje su bile i one koje još moraju biti napuštene od strane naših trupa u vezi sa izvrše-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/29.

² Vidi dok. br. 160.

³ Oberbefehlshaber Süd-Ost — Vrhovni komandant Jugoistoka (Balkana)

njem poznatog rasporeda „15 januar”,⁴ podvlačeći ipak da bi se eventualno posjedanje teritorije 2 zone od strane njemačkih trupa moglo primiti samo kao akcija privremenog karaktera, prouzrokovana skupom političkih i vojnih razloga kao i radi prestiža. Međutim prije *nego* što se vidjelo do kakvih bi se zaključaka moglo doći, bilo je potrebno utvrditi koje garnizone bi preuzele njemačke trupe; koje snage stoje na raspoloženju za sastav tih garnizona i, na kraju, koje eventualne operacije da se vode zajednički u cilju boljeg osiguranja odbrane teritorije.

3. — Pošto je general Lohr izjavio da se sastanak mora odložiti do 5, uprkos što je bila želja, bar sa naše strane, da se obavi što je moguće prije, jer je OKW⁵ morala odrediti snage koje bi bile na raspoloženju za ovu privremenu okupaciju, izvijestio je da je to raspolaganje ograničeno na jednu diviziju i to 373 hrvatsku legionarsku diviziju novog sastava, u koju su uključeni njemački oficiri i podoficiri, jačine od oko 13.000 ljudi pored 92 njemačkog pješadijskog motorizovanog puka. Ovim snagama je OBSO morala zamijeniti SS diviziju,⁶ određenu za druge zadatke, a koja sada posjeda rudarski basen Mostara; tražio je pored ostalog da istim snagama obezbijedi sigurnost komunikacije koja iz rudarskog basena preko Livna—Bos. Grahova vodi u Drvar.

Dakle, sa 373 divizijom i 92 motorizovanim pješ. pukom zamjenjuje se jedna divizija od 22.000 ljudi, kao što je divizija SS, povećavajući joj sadašnje zadatke.

Zasada ne postoje nikakve druge raspoložive snage, čak ni hrvatske.

Sadašnji raspored njemačkih trupa u Hrvatskoj vidi se iz priložene karte 2.⁷

4. — Postavivši stvari ovako i uzevši u obzir da se okupacijom traženog pravca puta, na čijim krajnjim tačkama (Livno—Drvar) postoje ili su postojala njemačka odjeljenja, malo zasijecalo u unutrašnjost naše 2-ge zone, nisam, smatrao za potrebno da insistiram (što se poslije uostalom složilo sa direk-

* Viša komanda oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija” namjeravala je sredinom januara 1943 god. da povuče svoje trupe iz „Druge i Treće zone” na uži, obalni pojas, prema planu nazvanom „Raspored 15 januara” („Schieramento 15 gennaio”).

⁵ Oberkommando der Wehrmacht — Vrhovna komanda oružane sile

⁶ Odnosi se na SS diviziju „Prinz Eugen”.

⁷ Pomenuta karta nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/29.

tivama Vrh. komande iz telegrama 8404 od 6 t. m. toga Generalštaba, koji mi je, uzgred rečeno, stigao kada je sve bilo svršeno) na prelazu njemačkih garnizona, zainteresovanih za pomenutu komunikaciju, u našu zavisnost. Pitanja koja se tiču divizije SS već su bila predmet prethodnih dogovora.

Međutim, smatrao sam korisnijim da prenesem razgovor na polje prisnije i neposrednije saradnje između naših i njemačkih susjednih garnizona u taktičkom djelokrugu, tako da hi one mogle raditi inicijativno i po direktnom sporazumu tamo gdje je neophodno hitno, i ne čekajući na saglasnost i na razvijanje dogovora između nadležnih viših komandi, protiv partizanskih formacija aktivnih na međuprostornoj teritoriji, ili onih koje bi ugrožavale sigurnost samih garnizona i saobraćajnih linija koje tamo vode.

Jedan sporazum u tome smislu, pored neposrednog povoljnog odraza na naše garnizone raspoređene van teritorije pripojene Dalmacije (Knin—Drniš—Sinj), a zatim one koji će biti razmješteni na liniji Livno—Bos. Grahovo—Drvar (uspostavljajući tu gotovo sasvim situaciju prema rasporedu „15 januar“), biće postignut i za sjeverozapadnu teritoriju VI Arm. korpusa, gdje, kako je poznato, direktne ponude SS diviziji za saradnju sa VI Arm. korpusom nisu do sada imale praktičnog rezultata uslijed protivljenja viših njemačkih komandi.

General Lohr ne samo da se saglasio sa ovim mojim gledištem, nego ga je dopunio, predloživši jednu širu izmjenu oficira za vezu između potčinjenih komandi, sa čim sam se složio.

5. — Zatražio sam ustupanje bar još dva hrvatska bataljona u cilju pojačanja garnizona Knina i Sinja. General Lohr mi je rekao da mi zasada ne može ustupiti te jedinice, zbog toga što su ili upotrebljene na teritoriji koja je u nadležnosti njemačke komande, ili su u stanju reorganizacije i na njemačkoj obuci. Ta reorganizacija moći će biti završena oko polovine mjeseca avgusta. Samo tada — pošto je ipak general Lohr bio blagonaklono raspoložen — moći će se, s obzirom na situaciju u tom momentu, uzeti u razmatranje mogućnost takvog doprinosa snaga.

6. — Pažljivo je ispitana situacija u Lici, pogoršana poslije povlačenja naših garnizona uslijed slabe čvrstine hrvatskih trupa, koje su sa takvom lakoćom savladane da je prevazišlo svako najpesimističnije očekivanje. Ovdje sam izjavio da situacija treba da bude uspostavljena u cilju:

— da se odlučno uništi partizanska organizacija, koja od Like stvara svoju novu pomoćnu bazu, za šta nam mogućnost dejstvovanja, u zajednici, sa konvergentnim kolonama pravaca, daje nadu na uspjeh;

— da se ponovo posjednu predviđeni hrvatski garnizoni, a naročito Otočac.

General Lohr složio se sa ovim potrebama, potvrđujući da je spreman da da doprinos u njemačkim snagama. Ali od ovih u kratkom vremenu mogao bi biti na raspoloženju za upotrebu samo 92 motoriz. pješ. puk, oslobađajući ga privremeno ostalih zadataka navedenih u prethodnom stavu 3. — Veće snage, koje sam ja smatrao da bi bile potrebne, mogle bi se staviti na raspoloženje tek prvih dana jula. Rekao sam da ne smatram mogućnim, niti pogodnim, dejstvovanje ograničenim snagama i da bi po mome mišljenju bolje bilo pričekati izvjesno vrijeme, da bismo mogli raditi sa potrebnom odlučnošću i brzinom. U tom cilju zamolio sam generala Lohra da ispita nije li moguće odložiti za izvjesno vrijeme smjenu divizije SS, ili njeno upućivanje na druge zadatke, kako bi se što je moguće prije upotrebila za dejstvo u Lici.

General Lohr, slažući se sa potrebom da pretpostavi ovu operaciju svemu ostalom, izjavio je da je spreman da izloži OKW-u ovu moju želju.

Prešavši zatim na jedno pitanje, više-manje opšteg značaja, o načinu izvođenja operacije, imajući u vidu da će ona biti zasnovana na upotrebi više tijesno povezanih konvergentnih kolona, sa periferiskih baza, iznio sam kako bi bilo zgodno da se samo jedna komanda stara o koordinaciji i jedinstvu vođenja operacije i zatražio sam da radi teritorijalne kompetencije i prestiža stvar bude prepuštena italijanskoj komandi.

General Lohr, nenadležan da lično odluči, i ovdje je zadržao pravo da ovaj moj prijedlog, čiju korisnost je uostalom priznao, izloži OKW-u.

7. — Raspravljajući o našoj okupaciji, potvrdio sam kako zasada nije predviđeno ukidanje nekog našeg garnizona, koje prema situaciji već posjeduje OBSO (što se vidi iz priloga 3).⁸

U slučaju pak da zahtjevi majke otadžbine primoraju našu Vrh. komandu da povuče nove snage, i u kratkom roku, upitao sam da li bi, naprimjer, postojala teškoća za smjenjivanje garnizona VI Arm. korpusa koji su više periferiski raspoređeni, kao Mostar, Bileća, Gacko itd. Za Mostar mi je odgovoreno

⁸ Pomenuti prilog Redakcija nije pronašla.

potvrдно uz obavezno prethodno najavljivanje; za Gacko i Bi-leću mi je rečeno da se smatraju suviše udaljenim i stoga se zasada ne mogu zamijeniti.

Na svaki način, u slučaju napuštanja Mostara (čemu se uostalom nije poklonila naročita pažnja, već samo u opštim crtama), utvrđeno je da upotreba Mostarskog aerodroma bude zajednička.

8. — Moj zahtjev upućen hrvatskom generalu Prpiću, u prisustvu Lohra, da mi se prida neka hrvatska planinska brigada pao je uslijed neraspologanja snagama i nepristanka njemačke komande da ustupi ma i jednu od jedinica sada na njenom raspoloženju. General Prpić je štaviše predložio, moleći generala Lohra za pristanak, da odvoji jednu hrvatsku planinsku brigadu, koja je sada u zoni Bos. Krupa—Grmeč, u cilju da je upotrebi jednim brzim prodorom ka Gospiću za obezbjeđenje pojačanja i za eventualno deblokiranje garnizona Gospić, s čime sam se saglasio podupirući ga.

General Lohr, ne poklanjajući mnogo vjere, zadržao je pravo da ispita stvar; inače, pokazao je da oklijeva, smatrajući akciju te vrste neizvjesnom.

9. — Sastanak, koji se je razvio u atmosferi prijateljstva i uzajamnog razumijevanja, zaključen je mojim prijedlogom, da se sastanci češće održavaju (ako nije moguće između komandanata, a ono bar između njihovih načelnika štabova ili načelnika operativnih odjeljenja), naprimjer jednom mjesečno, u cilju proučavanja zajedničkih problema.

General Lohr se saglasio i iznio predlog da on počne sa serijom ovih dogovora svojom posjetom Sušaku, prvih dana mjeseca juna.

Ovo su rezultati razgovora koji, iako je bio potreban radi razbistravanja sopstvenih gledišta i proučavanja situacije, nije bio značajan, kako je na prvi pogled izgledalo, s obzirom na predmete o kojima se diskutovalo i postignute rezultate.

Molim taj Generalštab da izvoli dati saglasnost kako bi za operacije koje treba da se vode u Lici bili prihvaćeni prijedlozi o kojima govori naprijed citirani stav 6. —•

General v. d. komandanta armije
Mario Robotti

MINISTRO SUPLENTE DE LA
SECRETARIA DE DEFENSA
MEXICO

ALINEADO I AL PUNTO N. 7901 DEL
9 MARZO 1943 - ANZ

1. - Operaciones

COMANDO EN JEFE FUERZAS ARMADAS EN EL ESTADO DE QUERETARO
QUERETARO, A OCHO DE ABRIL DE 1943 - XII

1. - La Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, en el mes de marzo de 1943, se organizo en la Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, con el fin de asegurar la seguridad del Estado de Queretaro y de las operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro.

2. - En el mes de marzo de 1943, se organizo la Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, con el fin de asegurar la seguridad del Estado de Queretaro y de las operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro.

3. - En el mes de marzo de 1943, se organizo la Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, con el fin de asegurar la seguridad del Estado de Queretaro y de las operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro.

4. - En el mes de marzo de 1943, se organizo la Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, con el fin de asegurar la seguridad del Estado de Queretaro y de las operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro.

5. - En el mes de marzo de 1943, se organizo la Divisione de Operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro, con el fin de asegurar la seguridad del Estado de Queretaro y de las operaciones de las Fuerzas Armadas en el Estado de Queretaro.

COMANDO
SLOV

DE
01.

- 2 -

l'affettuazione, e precisamente:

- 1) - lasciare temporaneamente la divisione 99. nella zona in cui si trova per ottenere la necessaria disponibilità di forse.
  - 2) - porre la condotta unitaria delle operazioni sotto il comando italiano.
6. - La richiesta avanzata dalle S. S. croate ed appoggiata dall'Ust. dovrebbe di impiegare prontamente per lo sbloccamento di Gopje la brigata croata da montagna trovantesi nella zona di Bos. Krajina-Grasc-Planina, che precedentemente è a disposizione del Comando tedesco, verrà sottoposta, ad esame; però la possibilità della sua esecuzione viene messa fortemente in dubbio da parte tedesca.

f/to per D.S.S.G.

Colonnello SCHIFF

f/to per Superslada

Generale PRINIERI

P. C. C.
IL GENERALE DI BRIGATA
Capo di Stato Maggiore
(Clemente Prinieri)

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA“
(2 ARMIJA)
Operativno odjeljenje

Prilog 1 aktu 'br. 7501
od 9 maja 1943/XXI

REZULTAT KONFERENCIJE IZMEĐU GENERALA LOHRA I
EKSELENC. GENERALA ROBOTIA U ZAGREBU 5. 5. 1943-XXI

1. — Pošto su diviziji SS dodijeljeni drugi zadaci, ona će "biti zamijenjena u toku mjeseca 373 legionarskom divizijom i 92 motorizovanim pješadijskim pukom. Ove dvije jedinice imaće zadatak da održavaju sigurnost u pomenutom rudarskom basenu i na komunikacijama Livno—Bos. Grahovo—*Drvar*.

2. — Pored potrebnih njemačkih garnizona na gore pomenutoj komunikacijskoj liniji, neće biti postavljeni drugi garnizoni na teritoriji druge zone. Italijanski zahtjev za dva hrvatska bataljona u cilju pojačanja posada Sinja i Knina biće blagonaklono ponovo ispitan u mjesecu avgustu.

3. — Na pitanje Ekselencije Robottia ga moguće napuštanje nekih viših unutrašnjih garnizona sa teritorije VI italijanskog arm. korp., uslijed eventualnog daljeg smanjivanja italijanskih snaga, izjavljeno je sa njemačke strane da bi, pod uslovom prethodnog obavještenja, samo Mostar mogao biti posjednut njemačkim trupama. U tom slučaju, upotrebu aerodroma Mostar vršile bi zajednički obadvije strane.

4. — Postignuta je saglasnost za prisniju i neposredniju saradnju između italijanskih i njemačkih susjednih jedinica taktičkog dometa radi eventualnih akcija koje treba preuzeti protiv aktivnih partizanskih formacija na međuprostoru, ne čekajući saglasnost viših komandi.

5. — Priznata je potreba radikalnog rješenja situacije u Lici putem zajednički vođene operacije.

General Lohr je obećao da će izložiti OKW-u sugestije koje je primio od Italijana, u cilju što bržeg omogućavanja izvođenja ove operacije i to:

a) da se SS divizija privremeno ostavi u zoni u kojoj se nalazi kako bi se postiglo potrebno raspolaganje snagama;

b) da se zajedničko vođenje operacija stavi pod italijansku komandu.

6. — Zahtjev iznesen od strane hrvatskog Generalštaba i poduprt od strane Ekselencije Robottia, da se hrvatska

planinska brigada koja se sada nalazi u zoni Bos. Krupa—
Grmeč Planina, i koja je na raspoloženju njemačke komande,
upotrebi hitno za oslobođenje Gospića, biće podvrgnut pro-
učavanju; mogućnost pak njegovog izvršenja posmatra se sa
velikom sumnjom s njemačke strane.

Za Višu komandu or. snaga
„Slovenija-Dalmacija”
potpisao
general Primieri

Za O.B.S.O. potpisao
pukovnik Schipp

Za tačnost prepisa
brigadni general
načelnik Štaba
(Clemente Primieri)

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 9 MAJA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme:
Datum i čas
prijema: 10.V.43³
7,20 č.

**OD vi ARMIJ. KORPUSA — Operativno
SUPERSLODI — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

Bi;. 7050/0p.

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALM A.CIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7528
Stiglo 10 maja 1943—XXI

410* DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 9 MAJA U 18 GASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Grupa partizana, o kojoj je javljeno u jučerašnjem izvještaju da se nalazi u gornjoj dolini Bistrice, izgleda da pripada Sedmoj hrvatskoj proleterskoj diviziji i Hercegovačkoj brigadi.

SEKTOR MOSTAR

i

Nevesinje. Četničke jedinice u Kalinoviku (Sarajevo UH-EN) u dodiru sa grupom partizana. U zoni su borbe u toku.²

SEKTOR DUBROVNIK

Nastavljaju se poznati pokreti koji će se sutra završiti.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² Borbe su vodile jedinice Sedme NÖU divizije.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac. Izviđačkim upadima vršenim juče u zonama Tresenica³ (Nevesinje RQ-AD) i Rotimlje (QM-QO-AN) nije se naišlo na partizane. U toku su patroliranja u zonama Kameni, Obor, Acri⁴ i Zabrdje (RO-AD).

Vrgorac. Domobranske jedinice juče su izvršile patroliranja u zoni Ilići (Mostar KI-AN) i nisu primjetile ništa novo.

Juče je bila prekinuta telefonska linija Vitina (MK-AR)—Divio—Greda⁵ (MH-AT). Veza je odmah uspostavljena.

Metković. Noćne zasjede u mjestima Ostrovo (ON-MB) i Orah (Mljet ON-GZ).

GARNIZON KOTOR

Patroliranja u zonama Lastva (Kotor VS-EK), Bratešić (VQ-EQ), Crni Nugli (Trebinje VM-FL), Brezov Do (DI-US-VH-FP), Sitnica (UH-FL).

VAZDUŠNA AKTIVNOST

Bila je spriječena uslijed vremenske nepogode.

Borbena izviđanja u zonama Gacko, Bileća, Viluse, Kalinovik, Foča nisu se mogla proširiti prema istoku zbog gustih niskih oblaka. Vršeno je bombardovanje u zoni Konjske Vode (Gacko UO-UQ-SF). Ukupno su izvršena dva borbena izviđanja i jedno bombardovanje.

Oblačno, jak vjetar.

General PIAZZONI 20000905

- 8 kopija
- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operat. odjelj.
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kom. Kr. karab.

³ Vjerovatno Treštenica

⁴ Vjerovatno Araći

⁵ Ovo mjesto na karti 1 :100.000 ne postoji.

BR. 185

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 9 MAJA 1943 GOD. O PRIPREMAMA ZA OPERACIJE PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU NIKŠIĆA¹

otpreme 9/5/1943
Datum i čas 20 časova
prijema 10/5/1943

Sifrovani telegram

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7538
Stiglo 10 maja 1943/XXI

OD VI ARM. KORPUSA
SUPERSLODI — Operativno odjeljenje

Br. 7052/0p.

Pomenuta operacija protiv partizana u zoni Nikšić neće moći otpočeti još za nekoliko dana uslijed vremena koje je potrebno Komandi Crne Gore da prikupi svoje kolone.

Prema nedavnim sporazumima koje sam postigao sa generalom Mentastijem i koje je postigao komand. diviz. „Emilia“ sa komandantom div. „Perugia“, moje učešće će se ograničiti na upotrebu kolone od dva ili tri bataljona sa artiljerijom i tenkovima sa ciljem da se odmah u početku zatvori Grahovo i raskrsnica jugoistočno od Vilusa. U Grahovu je već jedan moj odred; ka Vilusama će poći sutra jedan bataljon diviz. „Emilia“ iz Bileće; preostale snage sjediniće se u potrebnom momentu.

Zadržavam sebi pak nekoliko dana za stupanje u neposredan dodir sa komandantom trupa Crne Gore u cilju boljeg određivanja faza i načina eventualnog daljeg sadejstva.

General Piazzoni 20000905

Dešifrovali: major **Manfreda**
poruč. **Gaddi**

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 9 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d⁸

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 9.V.1943**

I. Područje Foča

8.V. zauzela je 369. p. p. uz djelomično žilav odpor visove 527—1113—1055 (3 km j. z. odn. 3 tom j. od Foče). Neprijatelj umakao je prema jugu. Brod i visovi z. od njega još su zaposjednuti od neprijatelja. Neprijatelj povukao se izt. i zap. još dalje od Foče. Potjerni odjel na kt. 844 (3 km j. i. od Ustikoline) iznenadio je manju partizansku skupinu i djelomice uništio. Doturna cesta Goražde—Foča nalazi se djelomice pod dometom neprijateljske vatre sa istočne obale Drine. Izvidnica iz Goražda u smjeru Čajniče došla je u prostoru 5 km j. j. i. od Goražda u dodir sa neprijateljem. 2 vlastita ranjena,

Područje Kalinovik

4. V. zauzeli su milicioneri Sopot, Argut, Svijenču, Gradelinu i Luku (13—18 km z. od Kalinovika). U Kalinoviku partizani su navodno zapalili drvene barake.

Područje Vlasenica

Ustaške razvidnice došle su u neznatan dodir sa neprijateljem u prostoru Žeravica (15 km j. z. od Vlasenice) i Sokolina (12 km z. od Vlasenice).

Područje Bijeljina

3. div.: prilikom čišćenja prostora Tutnjevaca (22 km z. j. z. od Bijeljine) i Bogutovo Selo (20 km j. z. od Bijeljine) naišle su 2 domobranske bojne u prostoru 4 km j. od Tutnjevca na neprijateljski odpor.³

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—40, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Vidi dok. br. 83.

Zapovjednik u Hrvatskoj javlja: Pukovnik Filipović⁴ obkopljen je sa 2 bojne u prostoru 4 km sj. i. od Priboja od partizana.

21 mrtav prebrojan, 20 ranjenih procijenjeno, 12 četnika zarobljeno.

Ispovjed domobrana, koji su se vratili iz zarobljeništva: Južno i jugozapadno od Foče smanjila se partizanima volja do borbe; izgleda da ima promidžba sa propusnicama uspjeh.

Namjera

II. d. s.: Nastavak čišćenja u prostoru 25 km j. z. od Bijeljine. Razviđanje iz Teslića i Težnja u smjeru Novi Šeher.

III. d. s.: Razviđanje iz Trnova prema jugu i jugoistoku.

Div.: Očišćenje Broda, zauzeće mosta preko Drine i njegovo osiguranje.

Nadiranje iz Foče prema sj. i. i i.

2.) 369. obkop. bojne bit će 9. V. poslije dolazka obkop. voda 369. p. p. prebačena u Goražde. Jedinice 369. p. p. dostigle su Ustikolinu.

Topn. sklop stigao je u 20.00 sati u Miliće, a 9.V. stignut će u Sokolac.

II. 6./369. topn. puk. i 7./370 stigle su u Novi Šeher.

III./369. topn. puk. je u Zenici.

III. 1.) Izgledi na pripremnim razgovorima sa Borja—četnicima, odn. njihovim vođama u Tesliću, dosada su povoljni. Razprave nastavit će se 15. V.

2.) Dogovori sa četnicima u prostoru Vareš—Breza su počeli.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 8./9.V.1943.

- 1.) Cjelokupno stanje bez promjene.
- 2.) Dodira sa neprijateljem nije bilo.
- 3.) Nepromjenjeno.

Ia.

U Sarajevu, 9.V.1943.

Za točnost prijevoda

nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

⁴ Sulejman Filipović. Prilikom oslobođenja Tuzle, oktobra 1943 god., pristupio jedinicama NOV.

BR. 185

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 9 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ¹

Povjerljivo

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 798/43

10 maj 1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7574
Stiglo 10 maja 1943

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 9. 5. 43.

Hrvatska: vrijeme malo oblačno.

Komandno područje njemač. opunomoć. generala u Hrvatskoj
Slaba lokalna djelatnost bandi. Kolona za deblokadu Voćina (dva ojačana hrvat, bataljona) nalazi se poslije savlađivanja jačeg otpora na 3 km sjeverno od Voćina. Hrvatske snage (Poglavnikova tjelesna garda) koje su angažovane iz Slatine odbijene su. Akcija se nastavlja.²

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj
369 div.: razoružavanje četnika³ završeno. Predato 10 mitraljeza i 500 pušaka. Visovi južno od Foče očišćeni od neprijatelja. Drum Goražde—Foča po-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Napad na Voćin vršile su jedinice Četvrte slavonske NOU divizije,
³ Odnosi se na četnike sa prostorije Zenica—Zepče.

vremeno još pod neprijateljskom vatrom.⁴ Čišćenje se nastavlja.

1. brd. div.: sjeverna grupa stigla u Tutin a njen. prednji odred u Rožaj. U prodiranju izviđačkih dijelova ka Ceranju uhvaćeno i razoružano 100 Dražinih pristalica. Južna grupa stigla u Rakoš, a njen prednji odred u Andrijevicu. Istaknuta obezbjeđenja na prevoju zapadno od Andrijevice.

Vazduhoplovstvo: 2 izviđačke akcije na Papuk Pl.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa

Drechsler

kap. i adut.

;
j

⁴ Na pomenutom prostoru dejstvovala su jedinice Šeste istočno-bosanske NOU brigade.

BR. 185

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 10 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ¹

POVJERLJIVO

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7621
Stiglo 11 maja 1943

11 maj 1943

NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 804/43

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 10 MAJA 43

Hrvatska. Vrijeme: kiša.

Komandno područje njem. opunom. generala u Hrvatskoj

Posada u **Voćinu** (600 Hrvata) probila se sa dijelovima u Slatinu.² Jak komunistički pritisak na hrvatski položaj sjev. od **Voćina**. Kolona za deblokadu sa sjeverozapada naišla na jak otpor. 90 mrtvih kod neprijatelja. Hrvatski gubici dosad: 7 mrtvih, 43 ranjena, 2 brd. topa, 6 teških mitraljeza, 2 radioaparata.³ Namjera: ponovo osvojiti **Voćin**. Na ostalom prostoru samo slaba lokalna djelatnost bandi.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Podravska Slatina

* Napad na Voćin izvršile su jedinice Četvrte slavonske NOU divizije.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj
369 div.: čišćenje prostora Foče se nastavlja.
1. brd. div.: sjeverna grupa sa prednjim odredom
stigla u Berane bez dodira sa neprijateljem; uspo-
stavljena je veza sa ital. divizijom „Venezia”. Glavnina oko Rožaja.
Južna grupa: situacija kod prednjeg odreda bez
promjene. Glavnina oko Peći.
Namjera: zadnje dijelove privući ka čelu, pojačati
prevoj "zapadno od Andrijevice; posjesti raskrnicu
Andrijevića, Podgorica, Kolašin. Dražin štab vjero-
vatno nije više u Kolašinu.
118 lovač. i SS div.: bez naročitih događaja.
Vazduhoplovstvo. Borbeno izvidanje Papuk Pl., prostora Foče i
Bijeljine. Ukupno 10 borbenih letova.
Crna Gora—Albanija. Uslijed neprijateljskog pritiska⁴ sa sje-
vera situacija kod Nikšića zaoštrena. Akcija ital.
vazduhoplovstva protivu neprijateljskog sakupljanja
oko Nikšića. Komunisti zauzeli Mojkovac. Komuni-
stički napad na Bijelo Polje odbijen.⁵ Upućeni su
potjerni odredi.

Za tačnost prepisa
Drechsler
kap. i adut.

Komandant Jugoistoka i

⁴ Prema Nikšiću djelovale su jedinice Druge proleterske i Treće
NOU divizije. Vidi dok. br. 39.

⁵ Jedinice Prve proleterske brigade vršile su samo demonstrativni
napad na Bijelo Polje. Vidi dok. br. 53.

BR. 185

**NAREĐENJE ITALIJANSKOG GENERALŠTABA KRALJEV-
SKE VOJSKE OD 11 MAJA 1943 GOD. DA TRUPE ITALI-
JANSKOG SESTOG ARMIJSKOG KORPUSA SADEJSTVUJU
SA JEDINICAMA ČETRNAESTOG ARMIJSKOG KORPUSA
U OPERACIJAMA PROTIV JEDINICA NOV U CRNOJ GORI¹**

Fonogram

Datum prijema 11/5/1943

OD GENERALŠTABA KR. VOJSKE

SUPERSLODI

Br. 8764/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7586

Stiglo 11 maja 1943—XXI

- I) U vezi sa operacijama² naređenim od strane Vrhovne komande, a u cilju sprečavanja daljih uspjeha partizana, koje bi zatim trebalo uništiti i istjerati iz Crne Gore, trupe VI Arm. korp. moraju učestvovati u operacijama putem kojih se namjerava obezbijediti odbrana linije Podgorica—Nikšić—Bileća.
- II) U odnosu na gore navedeno i imajući u vidu prethodni zahtjev, koji je već učinio guverner Crne Gore telegramom br. 7468 od 9 ov. m., ta Komanda neka naredi da se VI Arm. korp. odmah dogovori sa samim guvernerom o određivanju trupa koje bi trebalo da učestvuju u operacijama u Crnoj Gori.
- Eventualni dalji zahtjevi za pojačanjem snaga već predviđenih od strane VI Arm. korp. moraće biti ispitani u vezi sa situacijom u Hercegovini.
- III) Ta Komanda neka hitno izvjesti o rezultatima sporazuma

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se us arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

² Vidi dok. br. 173.

- za mogućnost sadejstva trupa VI Arm. korp., radi prethodnog odobrenja od strane ovog Štaba.
- IV) Po naređenju Vrhovne komande javljam da se trupe VI Arm. korp. moraju smatrati oslobođenim zadatka koji se odnose na operaciju u zoni Foča.

General ROSSI

Šalje: ppuk. Cocchi
Prima: poruč. Jonko

BR. 179

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 11 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

Prepis

**DNEVNOG IZVJEŠTAJA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U
HRVATSKOJ OD 11. 5. 1943**

114 lov. div.

- I. Poduhvat „Ulrich“: pri najtežim terenskim uslovima, uz neprekidnu kišu i neprijateljski otpor, dostignuta opšta linija Draiksenić—Jelovac—Gornji Ješevici²—Bijakovac (7 si. do 12 j. od Bos. Dubice), na istoku linija Vrbaška—Tendžerići—Reševici³ (zatvorena putem uporišta), kod neprijatelja 7 mrtvih, 21 zarobljen. 1 zarobljeni domobran oslobođen.⁴ 7 j. od Slunja kom. grupa (oko 2 čete) razbijena prema j. Neprijateljski gubici: izbrojano 27 mrtvih, oko 50 ranjenih. S. od Risovca (20 j. j. od Bos Krupe) poslije žestokog okršaja odbijen prepad na kol. za snabdi-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—34, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen plavom olovkom.

² Vjerovatno Gornješevci

³ Resanovci

⁴ Vidi dok. br. 86.

jevanje. Neprijatelj je imao 23 mrtva. Naši gubici: 1 poginuo, 1 ranjen, kolona teretnih vozila neoštećena.

- II. II bat. 482 rez. brigade od Bihaća za Vrtoče. Za potsticanje borb. aktivnosti prispjeli 1 ofic., 130 podof. i vojnika. Kod II bat. 12 domobrana dezertiralo ponijevši jedan laki mitraljez.

118 lov. div. nikakvih naročitih događaja.

I. 750 u maršu prema Visokom radi utovara u željezn. transport za Ustipraču—Foču.

4 hrv. lov. brig. prikupljena na prostoru Busovača, Lašva, Travnik, Turbe.

369 p. d.

I. Situacija kod Foče nepromijenjena. Jače neprijateljske snage na prostoru i. od Foče na putu Goražde—Čajniče kod Miljena.⁵ II. 11 četa 369 i 3 četa 202 tenk. bat. prispjele u Goražde. Bat. diviz. dostigao prednjim dijelovima Višegrad.

373 t. div.

I. Prispjeli u D. Vakuf (krajnje odredište): Stab 373 pion. bat. (mot. dijelovi), Stab 373 divizijskog doturnog bat. U Banju Luku prispjele: 2 čete P.T. diviziona.

II. 1 kamion 373 pion. bat. se survao, 1 mrtav, više povrijeđenih.

1 brd. div.

I. Na području div. nikakvih dodira sa neprijateljem. Sopsstvenim izviđanjem utvrđeno da na koti 981 (3 ji. od Bijelog Polja) nema neprijatelja.

Sjeverna grupa

I bat. 99 puka Rožaj.

II bat. 99 puka Dragosava—Mašte (s. Berane).

III bat. 99 puka Tutin.

Južna grupa

I bat. 98 puka Andrijevića.

II bat. 98 puka Peć.

III bat. 98 puka Vitak.

I bat. 79 G. art. puka Bjeluha,

II bat. 79 G. art. puka Mitrovica.

⁵ Na pomenutom području položaje su držale jedinice Šeste istočno-bosanske NOU brigade.

II. Na visu Čakor snijeg, put zasada čist i razmekšan.
Uspostava veze sa ital. osiguranjima na prostoru ji. od
Bijelog Polja.
SS div.: nikakvih naročitih događaja.
Vrijeme: sunčano, vedro.
Kraj dnevnog izvještaja Ia.

III

114 lov. div.

VI i VII kom. brig. sa ital. prostora u nastupu preko Dr-
vara prema Grmeč Planini, V. Jasenice—Lušci Palanka
(10 i 30 ji. od Bos. Krupe). Neprekidni neprijateljski udari
od Skender Vakufa u pravcu Kotor Varoši.

369 p. d.

Prostor Foča: S. od Miljena (9,5 ji. od Goražda) komun.
drže položaje sa oko 200 ljudi. Primijećene kolone tegleće
stoke od Carevog Guvna (11 j. od Goražda) u pravcu Mi-
ljena. 2 km j. od Trnova 100 ustanika protjerano na j.
od strane domobrana.

Kom. iz okoline Bijeljine i sa Majevice povukli se u pravcu
Šekovića.

(Ast⁶—izvještaj).

Izvorno od K-danta njem. tr. u Hrvatskoj Ia Br. 2308/43
pov. od 11.5.43.

Njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj
Ia Br. 2590/43 pov.

Za tač. prep.
(potpis nečitak)
por. za O.V.D.

BR. 423

**IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLO-
VENIJA-DALMACIJA" OD 11 MAJA 1943 GOD. O IZDATOM
NAREĐENJU KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA
ZA IZVOĐENJE OPERACIJA PROTIV JEDINICA NOV¹**

Telegram

V. P. 10, 11 maja 1943/XXI

OD SUPERSLODE — Operativno

GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE — Operativno

Br. 7586 protokola. U vezi sa našim 7468 od 8 ov. m. i vašeg odgovora 8764 od 11 ov. m.²

Prvo. Sadejstvo VI Arm. korpusa u operacijama u Crnoj Gori koje imaju za cilj osiguranje odbrane linije Podgorica—Nikšić—Bileća već naređeno.

Drugo. Rezultat sporazuma saopštiće se čim bude poznat.³

Treće. Radi efikasnosti samog sadejstva neophodno je zadržati u zoni 73 legiju crnih košulja „Sassari" do završetka operacija.

General Robotti

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

² Vidi dok. br. 178.

³ Vidi dok. br. 189.

BR. 185

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 11 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERACIJE ZA DEBLOKADU FOČE¹

BF/PA 14.V.1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7803
Stiglo 14/5 1943/XXI

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
„Napadaj i pobijedićeš“
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br; 7150 Oper, protok. **Povjerljivo** V. P. 39, 11 maja 1943/XXI
Predmet: Sudjelovanje u operacijama za deblokadu Foče

VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“
(2 armija — Operativno odjeljenje)

Vojna pošta 10

- 1) — Zajedničke operacije za deblokadu Foče, ranije objavljene aktom 5917/Op. od 18/IV tg.,² završene su 6 maja, kao što sam javio aktom 6880/Op. od istog datuma.³ Privode se kraju pokreti za prikupljanje jedinica u cilju razmještanja predviđenog za Armijski korpus rasporedom „15 januar“,⁴ uključivši tu i posjedanje Bileće.
- 2) — U naprijed navedenim operacijama učestvovala su:
Divizija „Murge“ — Taktička komanda — Bileća.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Volnoistoriskog instituta, kut. 3 E/28.

² Vidi tom IV, knj. 12, dok. br. 245.

³ Vidi dok. br. 164.

⁴ Vidi o „Rasporedu 15 januar“ u dok. br. 172, prim. 4. Ispod ove riječi general Mario Robotti napisao je crnom olovkom sljedeću primjedbu: „Potsjetiti da — za arm. korpuse XVIII i VI — prije no što zauzmu „Raspored 15 januar“, Generalštab vojske hoće da bude obaviješten. Učinite to. 18. V m r“.

— **Kolona „Giannuzzi“:**

- Komanda 73 legije crnih košulja;
- 44 bataljon crnih košulja;
- 73 bataljon crnih košulja;
- I bataljon 93 pješad. puka;
- Četa lakih tenkova;
- Vod tenkova bacača plamena;
- jedna baterija 75/13;
- — jedna baterija 105/32;
- jedna hrvatska četa;
- jedan vod 65/17 hrvatski;
- Formacije V.A.C.

— **Kolona „Franco“:**

- Štab 49 legije crnih košulja;
- 40 bataljon crnih košulja;
- — II bataljon 260 pješad. puka;
- jedan vod 100/17;
- dvije hrvatske čete;
- formacije V.A.C.

Na raspoloženju Taktičkoj komandi:

- III bataljon 260 pješad. puka ojačan jednim vodom artiljerije 100/17 u Plani;
- II bataljon 259 pješad. puka (sada 1/260) u Bileći.

Divizija „Marche“

— **Kolona „Scotti“:**

- — Komanda 55 pješad. puka;
- III bataljon 56 puka;
- III bataljon 55 puka;
- jedna četa II bataljona 55 pješ. puka;
- jedna baterija 75/13;
- jedna prateća baterija 65/17 55 pješad. puka;
- jedan vod prateće baterije 65/17 56 pješ. puka;
- jedna četa 32 minobacačkog bataljona;
- jedan vod artiljerije 105/15;
- eskadron lakih tenkova;
- formacije V. A. C.

Komandant divizije lično je upravljao operacijama ove kolone.

Divizija „Messina“

— **Kolona „Radassao“:**

- Komanda 94 pješ. puka;
- I bataljon 94 pješ. puka;
- II bataljon 94 pješ. puka;

HR/PA

COMANDO VI CORPO D'ARMATA

"AGGREDISCI E VINCERAI"

STATO MAGGIORE - UFFICIO OPERAZIONI

N° 7150 di Prot.Op. SECRETO P.M. 39. 11 Maggio 1943 III

SECRETO : Operazioni di concorso per lo sbloccamento di Feca.

AL COMANDO SUPERIORE FF.AA. "SLOVENIA-DALMAZIA"
(2° Armata - Ufficio Operazioni)

FOGGA MILITARE 10

1)- Le operazioni di concorso per lo sbloccamento di Feca, preannunziate con foglio 5917/Op del 18 aprile c.a., si sono concluse in data 6 maggio, come è comunicato con mio foglio 6880/Op. stessa data. Stanno per essere ultimati i movimenti di raccolta dei reparti per assumere le dialecchioni previste per il corpo d'armata delle schiere il 15 gennaio, compreso il presidio di Bilece.

2)- Alle operazioni predette hanno partecipato :

Divisione "Marga" - Comando tattico Bilece.

Colonna Giannuzzi :

- Comando 73° legione cc.nn.
- 44° battaglione cc.nn.
- 73° battaglione cc.nn.
- I battaglione 93° fanteria
- Squadrone carri "E"
- Un plotone carri l.f.
- Una batteria da 75/13
- Una batteria da 105/32
- Una compagnia croata
- Una sezione 65/17 croata
- Formazioni V.A.G.

— prateća baterija 65/17 94 pješ. puka.

Divizija „Emilia“

— **Kolona „Panelli“:**

- Komanda 119 pješ, puka;
- II bataljon 119 pješ. puka;
- jedan vod artiljerije 100/17;
- jedan vod lakih tenkova;
- dijelovi V.A.C.

Formacije V.A.C.: kao veza između kolona „Giannuzzi“ i „Scotti“.

- 3) — Lično sam upravljao operacijama od Bileće i Gacka a zatim od Mostara — Nevesinja — Plužine.
- 4) — Operacije su otpočele 27 aprila:
  - kolona „Scotti“ od Blagaja ka Nevesinju;
  - kolona „Radassao“ od Stoca ka Berkovićima, preko Hrguda i Trusine;
  - kolona „Giannuzzi“ od Meke Grude ka Šipačnu;
  - kolona „Franco“ od Kobilje Glave ka Stepenu;
  - kolona „Panelli“ od Vilusa ka Bileći, dostigavši u prvoj fazi objekte: Nevesinje—Šipačno—Stepen—Berkovići, između 28 i 29 aprila.
- 5) — U drugoj fazi kolone „Giannuzzi“ i „Franco“ uputile su se od Šipačna i Stepena ka Avtovcu i Gacku, zaključivši svoje dejstvo 1 maja.

Kolona „Scotti“ vršila je upade u cilju izviđanja sjeverno od Kifinog Sela—Plužine i s obje strane puta Plužine—Kalinovik, doprijevši svojim istaknutim dijelovima do Uloga.

Pomoću izviđačkih grupa uspostavljena je veza između kolone „Giannuzzi“ i „Scotti“ u Fojnici i Ribarima i ova druga kolona proširila je zauzetu prostoriju do Plužina.

6) •—Ovim operacijama očišćena je i oslobođena cijela zona južno od puta Blagaj—Nevesinje—Kifino Selo—Fojnica—Gacko—Avtovac.

Neprekidno tučenim partizanima naneseni su sljedeći gubici:

— 235 mrtvih, neutvrđen ali znatan broj ranjenih, 99 partizana zarobljeno; zaplijenjeno: 50 pušaka, 5 puškomitraljeza, 8 mitraljeza, 2 minobacača 81 mm, velika količina municije među kojom 45 mina za minobacače;⁵

— raspršene su neke dalmatinske jedinice;

— naši gubici: Italijani: 19 ranjenih, od kojih 1 oficir;

⁵ General Robotti ispod ovog stava dopisao je crnom olovkom primjedbu: „Ako su cifre tacne, to je dobar rezultat“.

- V.A.C.: 8 mrtvih i 51 ranjen;
 — oslobođeni ropstva: 1 oficir, 1 podoficir i 3 naša vojnika.
- 7) — 4 maja pošla je od Gacka kolona „Sommavilla“:
 — Štab 73 legije crnih košulja;
 — 44 bataljon crnih košulja;
 — 73 bataljon crnih košulja;
 —• mitraljeska četa 73 legije crnih košulja;
 •— dva voda minobacača od 81 mm divizije „Sassari“;
 — II bataljon 260 p, p.;
 — jedan vod minobacača od 81 mm 260 p. p.;
 —• jedan eskadron lakih tenkova (manje jedan vod);
 — 9. baterija 75/13 2. puka artiljerije;
 —• jedan vod od 65/17 hrvatski;
 —• formacije V. A. C.

u cilju dejstva protiv ustaničkih formacija uočeni u oblasti Vrba i Čemerno, u direktnoj saradnji za deblokiranje Foče.

Operišući s obje strane puta Gacko—Vrba kolona je tukla i rastjerala dijelove protivničkih zaštitnica i doprla u predjelu Čemerno: do Dernečišta (Gacko UQ-ÄR)—k. 1329, a sa bočnim dijelovima do predjela Lukovica (UQ-AR), sjeverne padine zone Lebrstrik⁶ i Zukva, nanijevši protivniku 5 mrtvih i zarobivši 2 partizana.

8) — Jednovremeno jedna kolona V.A.C., pojačana našom artiljerijom, pošla je iz Plužina i, savladavši znatan otpor partizana,⁷ zauzela Ulog.

9) — Uslijed ovog kratkog operativnog perioda partizani (9-te i 3-će divizije: oko 4000 ljudi) su bili primorani da napuste cijelu Južnu Hercegovinu i da se prikupe dijelom između Kalinovika i Jeleča (US-BL), gdje se nalaze dijelovi 7 Proleterske divizije⁸ i Hercegovačke brigade, koji su takođe učestvovali u nedavnim borbama, — izgleda da se blizu Konjske Vode nalazi jedna, partizanska bolnica sa preko 500 bolesnika — dok su se druge jedinice uputile ka istoku u pravcu doline Pive.

10) — Za pohvalu je držanje naših jedinica a takođe je dobro držanje formacija V.A.C. i Hrvata.

Komandant
 (general Sandro Piazzoni)
Piazzoni

⁰ Lebršnik

⁷ Jedinice Sedme banijske NOU divizije

⁸ Odnosi se na Sedmu banijsku NOU diviziju.

BR. 185

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 11 MAJA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme: 11.V.1943
Datum i čas 20.40 č.
prijema: 11.V.1943
23.45 č.

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
KOMANDI SUPERSLODE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 7165/Op.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7642
Stiglo 12 maja 1943-XXI

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 11 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Prema vijestima iz četničkog izvora izgleda da se VII Hrvatska proleterska divizija, VIII Dalmatinska brigada i X Hercegovačka brigada nalaze između Džafera (Gacko UO-BF), Ljubine (VK-BF), Vrbice (VH-BF), Popova Mosta (VM-BD) i Cureva (VO-AX) sa zaštitnicama kod Jelašce (UK-BL). Isti izvor javlja da su poznate vođe partizana Tito i Pijade vjerovatno uspjeli da se prebace u Sandžak sa Drugom proleterskom divizijom.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Prema drugom izvoru, opet od strane četnika, pomenute vođe izgleda da su u zoni Kruševo (Žabljak VU-AV).

SEKTOR MOSTAR

U toku su pokreti radi preuzimanja rasporeda, o čemu izvještava akt 6880/Op. od 6. o. m.²

Nastavlja se prikupljanje Iješeva, o čemu javlja jučerašnji izvještaj.

U zoni Kalinovik (Sarajevo UM-BN) oslobođeni su -poručnik Saraco Giuseppe iz 103 mitraljes. bataljona i potporučnik De Toni Attilio iz 260 pješ. puka, koji su zarobljeni od partizana u borbama prošlog februara u zoni Drežnica—Rama. Pomenuti oficiri stigli su juče u Mostar.

SEKTOR DUBROVNIK

Nema šta da se javi.

SEKTOR METKOVIĆ

Stolac. Prilikom izviđačkih upada u zone Barjamovići (Nevesinje RO-RQ-AI), Trštenica (RQ-AD) i Stjepankrs (RK-AN) nije se naišlo na partizane.

Vrgorac. Prilikom patroliranja koja su juče vršile domobranske jedinice u mjestu Kokorić (Makarska XV-AN), Vina, kot. 231 (Mostar KI-AN) nije zapaženo ništa novo.

Metković. Patroliranja i noćne zasjede u zoni Žarković (PI-AB), Ostrovo (ON-AB) i duž puta Bili Vir (OL-AB), kot. 219, Mljet: (OI-GU) dala su negativne rezultate.

GARNIZON KOTOR

Obična patrolna djelatnost u zonama Bratešić (Kotor VQ-ED), Goražde (VO-EQ), Vrmac (VM-EZ), Crni Nugli (Trebinje (VM-FN), Strakanica (US-FN).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bombardovanja u zoni Ljubina—Čurevo.

Izviđanje i bacanje letaka u predjelu Čemerno (Gacko US-AR-AP), Ravno (VH-VK-AL).

Borbena izviđanja u zoni Ustikolina (Sarajevo VQ-BS), Jabuka (Višegrad ZP-CF). Ukupno su izvršena tri izviđanja, dva bombardovanja i jedno bacanje letaka.

Vedro.

General PIAZZONI

³ Vidi dok. br. 164.

8 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 1 Obavj. odjelj.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije.
- 1 Kom. Kr. karab.

BR. 183

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 11 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NÖV NA TE-
RITORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (NJEM.) PJEŠ. DIV.
od U.V.1943

- I. 1) Izvješće posadnog zapovjednika Livna: Jake partizan-
ske snage nalaze se u prostoru 24 km sj. i. do 22 km sj.
z. od Glamoča, navodno sa namjerom da napadnu Gla-
moč i Livno.
- 2) **Područje Foča**
Neposredno z. od Kozare (1 km sj. sj. z. od Miljena)
nalaze se neprijateljski postavi. Jačina oko 200 ljudi.
Drveni most u Miljenu (9.5 km j. i. od Goražda) je
u redu. Primjećene su kolone tovarnih konja od Careva
Guvna (11 km j. od Goražda) na Kozaru. Kod Foče bez:
promjene. 2 vlastita ranjena.

Područje Trnovo

Borba između domobrana i oko 100 odmetnika u prostoru
2 km j. od Trnova. Neprijatelj bio je potisnut prema
jugu.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 12/1—30, k. 23.

Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Područje isijeljina

Partizani iz Majevice i okoline Bijeljine uzmakli su u smjeru Šekovići.

- 3) 15 neprijatelja mrtvih prebrojano.
- 4) Izgleda, da se namjerava neprijatelj u prostoru i. od Foče pokraj ceste Goražde—Čajniče kod Miljena utvrditi sa jačim snagama i da hoće braniti Čajniče.

Namjera: II. i III. d. s. kao i dnevn. izvješću od 10.V.1943.
Div.: Razviđanje iz Foče prema Čajniču. —
Topn. sklop dostigao je sa prvim dielovima Višegrad; prikupit će se i za sada ostati u Višegradu.

- II. 11. (369. i 3.) 202 oki. sklopa stigle su iz Sarajeva u Goražde.
Njemački zrakoplov srušio se u Jahorini. Posada (2 njem. časnika) nalazi se kod I./9. p. p. u Prači.

I?

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 10./11.V.1943

- 1.) Cjelokupno stanje bez promjene.
- 2.) Dodira sa neprijateljem nije bilo.
- 3.) Nepromjenjeno.

Ia.
U Sarajevu, 11.V.1943.
(M. P.) Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić
Kovačić

1

BR. 185

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 11 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ¹

POVJERLJIVO

NJEMAČKI STAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 808/43

12.5.1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7685
Stiglo 12 maja 1943

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 11. 5. 1943

Hrvatska: vrijeme sunčano.

Komandno područje njemač. opunomoć. generala u Hrvatskoj:
situacija kod Voćina uglavnom bez promjene. Komunist. napad na njemačke i hrvatske položaje sjeverno od Voćina odbijeni.²

Dosadašnji ukupni gubici:

Nijemci: 1 mrtav, 6 ranjenih.

Hrvati: 35 mrtvih, 53 ranjena.

Na ostalom prostoru samo neznatna lokalna djelatnost bandi.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Vidi zapovijest Četvrte slavonske NOU divizije od 5 maja 1943 god. za napad na Voćin, tom V, knj. 15. ' -

**Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj:
369 div.: neprijateljska sakupljanja³ na drumu Goražde—
Čajniče (sjeveroistoci. od Poče). U cilju čišćenja
upućeni potjerni odredi.**

**1. brd. div.: marševski pokreti obiju grupa bez dodira sa ne-
prijateljem. Izvidanje sjeverne grupe do na 3 km
jugoist. od Bijelog Polja; neprijatelja nije bilo. Pred-
nji odred južne grupe posjeo raskrsnicu drumova
zapadno od Andrijevice (dnevni izvještaj od 10. 5.)**

118 lov. div. i SS div.: bez naročitih događaja.

**Crna Gora i Albanija: komunistički napad na Bijelo Polje
odbijen.⁴ Dejstvo ital. artilj. na neprijateljske po-
ložaje oko Nikšića i jugozapad, od Pljevalja. Situ-
acija oko Nikšića i Podgorice nije se dalje zaoštrila.**

Komandant Jugoistoka

**Za tačnost
Diesener
pukovnik i šef štaba**

³ Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade.

⁴ Vidi dok. br. 53.

BR. 210

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
V HRVATSKOJ OD 12 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

P O V J E R L J I V O

Zagreb, 12.5.43

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2610/43 pov.

- 1.) Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.
- 2.) 187 rez. diviz.
- 3.) Njem. poslanstvu

Niži prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u
Hrvatskoj dostavlja se radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 12. 5. 1943

114 lov. div.

Poduhvat „Ulrich“: dnevni ciljevi dostignuti uz slab nepri-
jateljski otpor. Neprijateljski gubici: 7 mrtvih, 3 zarobljena.
Okršaji izviđačkih odjeljenja i od Slunja i na južnoj ivici
Grmeč Planine: Neprijät. gubici: 3 mrtva, 2 zarobljena.

- II. Pri prebacivanju jednog izviđačkog odjeljenja (II bat. 482
rez. grenad. puk) istoč. od Bos. Krupe pokidana skela, 6
vojnika pijani. Istraga u toku.

118 lov. div.: nikakvih naročitih događaja.

- I. I bat. 750 puka (u želj. transportu) dostići će 12.5. uveče
sa prvim dijelovima Foču.

369 p. d.

- I. Pri nasilnom izviđanju (2 pojačane čete) prema Kruščici
(5.5 j. j. od Foče) neprijateljski gubici: 36 mrtvih (izbro-
jano) i mnogo ranjenih. Sopstveni gubici: 3 mrtva, 1 ofic.
(k-dant bataljona) i 21 vojnik ranjeni.

Prema iskazima zarobljenika na prostoru Kruščica—Dra-
gočava 5—6 novih kom. brigada (svaka po 5—600 ljudi)
na prostoru Trbušće (6 j. jz. od Foče).

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1—24. Tekst je na više
mjesta podvučen plavom i crvenom olovkom.

" Duvno

I. dalm. brig., u noći 3.12 prešla Drinu sa istoka na zapad. Neprijateljska namjera: napad na Foču.

- II. III diviz. 369 art. puka u Vojkovićima (22 z. od Sarajeva), I diviz. 369 art. puka (bez 2 bater.) u Foči, 2 bater. u Gorazdu. 3 voda 12 tenk. čete za nar. upotr. iz Beograda prispjela u Sarajevo.**

373 p. d.

- 1) Dosad prispjeli u krajnje kantonmane:**
Bugojno: Stab diviz., kartografski odsjek, odred feldžandarmerije, vojna pošta, 373 izvid. bat., bat. za vezu, 1 mala kol. mot. vozila, 373 intendantura.
D. Vakuf: Stab 373 pion. bat. (motor, dijelovi) i 3. pion. četa, 373 div. doturno odjelj., 2 vod bolesn. mot. vozila 373 div. Gor. Vakuf: 373 p. t. diviz. i 1. četa.
Travnik: 384 p. puk, Stab I bat. 384 p. puka, 373 pekarska 1 klanička četa (pripravna za rad).
- 2) 4, 8 i 13 četa 383 puka u privremeni kantonman između II. i 12. 5. na prostoru Bugojno, 12. 5. dalji marš prema Kupresu. Stab 373 art. puka Jajce, maršira 12. 5. prema Bugojnu.**
- 3) Prispjeli u Tomislavgrad:² Stab 383 p. puka i I bat. 383 puka, dalji marš 12. 5. Prispjeli u Kupres: I div. 373 art. puka (bez 2 bater.), 2 baterija biće 12. 5. naknadno dovučena u Kupres.**

I. brd. div.

Izviđanje prema Bijelom Polju i sa uzvišice klanca 10 zap. od Andrijevice prema j. i s. bez dodira za neprijateljem. Sjeverna grupa sa 2 bataljona dostigla prostor 4 si. od Berana i Bioča, 1 bat. u Rožaju. Južna grupa prispjela sa 2 bataljona na prostor Andrijevice, sa 1 bat. i 1 art. divizionom u Veliku Murinu, 1 bat. i 1 art. diviz. u Peć i z. odatle. U Mitrovicu prispio 1 bug. bat. Divizijsko komandno mjesto u Andrijevi.

SS div.

I Bez naročitih događaja.

- II IV (mot.) art. div. i 202 tenk. divizion u Ljubuškom, veterin. četa i 15 četa I bat. u Posušju. Prištapska lov. četa divizije u Širokom Brijegu. 1. bater. u Blničanima³ (4 z. od Zitomislića).**

² Duvno

³ Vjerovatno Blizanci

III bat. 1. puka na maršu prema Drežnici.

Vrijeme: sunčano i vedro.

Kraj dnevnog izvještaja Ia.

HI

Crna Gora

Prema iskazu četničkog komandanta Rakovica z. od Bijelog Polja 2000 komunista.

Prema saopštenju Italijana 10. 5. s. od Bijelog Polja ital. kolona od 150 ljudi poslije prepada zarobljena. Put prema Brodarevu između Sutivana i Metanca zapriječen od strane komunista (10 Mg.). Štab 1. kom. div. 6 j. od Šahovića, Štab 2. div. 5 si. od Šavnika (izvještaj obavještajaca).

Hercegovina

Dobar borbeni moral i snabdijevanje kod komunista j. od Foče. Srbi, regrutovani od strane četnika, odvezeni ital. kamionima za Nevesinje (oko 3000 ljudi), gdje Italijani drže na raspoloženju namirnice za 14 dana (izvještaj obavještajaca).

Bosna

5 odmetničkih ofic. legalne muslimanske milicije pod Hadžiefendićem pozivaju hrvatsko uporište jz. od Bijeljine na otkazivanje vojne službe. 2 ustaša iz Kladnja (rukovodilac Sreza i mjesni vođa grupe) prešli komunistima. Komunisti (vjerojatno I Kraj. brig.) prešli Vrbanju sz. od Kotor Varoši, zauzeli Jošavku (četnički izvještaj).

Izvještaji obavještajaca

20 sz. od Kostajnice XX (Hrvat.) brig. iz Banije formirala oblasni bataljon (1.200 ljudi). IV Kraj. brig. (800 ljudi) izgleda istovjetna sa snagama koje hoće da napadnu Livno. IX Kraj. brig. 12 j. jz. od Mrkonjić Grada (900 ljudi), X Kraj. brig. (600 ljudi) 19 j. jz. od Mrkonjić Grada. VI i XII Kraj. brig. na prostoru Lušci Palanka—Jasenica. U Blagaju (9 sz. od Kupresa) Štab 5 i 10 div. i jedan korpusni štab.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia/Br. 2336/43 pov."

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tač. prep.
(potpis nečitak)
potporučnik

BR. 186

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 12 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 12.V.1943

I. Područje Foča

3 pojačane satnije, koje su u svrhu razviđanja nadirale od Foče preko Dragočave (5 km j. i. od Foče) prema Kruščici (5.5 km j. j. i. od Foče), zauzele su poslije pripreme u 08.00 sati Kruščicu i odbile 2 neprijateljska protunapada. Kad su se pojavile nove brojčano daleko nadmoćne neprijateljske snage, bojna se povukla.

Izповједи заробљеника: U prostoru Kruščica, Dragočava nalazi se 5—6 novih partizanskih brigada, u prostoru Trbušće—Prijedražje (6 odn. 7 km j. j. z. od Foče) 1 partizanska brigada. Jačina jedne brigade iznosi 500—600 ljudi.

Partizani bore se žilavo, disciplinirano, ne predavaju se te su dobro hranjeni. Prema 'izповјedima заробљеника imaju namjeru napasti Foču. Neprijatelj puca na cestu Goražde—Foča odprilike 3—4 km j. od Goražda.

Vlastiti gubitci: 3 mrtva, 1 častnik (zapovjednik bojne) i 21 momak ranjen, 4 nestala. 1 strojnica uništena punim pogotkom iz bacača.

Neprijateljski gubitci: 36 mrtvih (od njih 1 politički komesar) prebrojano, mnogobrojni ranjenici.

Plien: 1 strojnica, 1 težki bacač, 30 pušaka (sve uništeno).

Područje Trnovo

Dodatno izvješću od 11.V. o sukobu kod Pričala i Jasika javlja III d. s.: Provjera neprijateljske namjere pokazala je, da su neprijatelji htjeli odvesti pravoslavno stanovništvo iz okoline Trnova.

II. III./369. topn. puk. u Vojkovićima (22 km z. od Sarajeva).

I. 369. topn. puk. bez 2 bitn. u Foči, 2 bitn. u Goraždu.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—28, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

1 vod 1./XXVIII. ust. bojne prebačen u Stoborane (24 km sj. sj. i. od Rogatice).

3 voda oki. satn. za posebnu upotrebu stigla su iz Beograda u Sarajevo.

Most kod Gostovića (3 km j. z. od Zavidovića) bit će 12.V. predat prometu.

Namjera: II. d. s.: Razviđanje u prostoru Zvornik—Tuzla i u prostoru Tešanj—Teslić—Novi Šeher.

III. d. s.: Razviđanje u prostorima Trnovo, Rogatica, Sokolac i sj. od Glamoča.

Div.: Napad zrakoplovima na partizane, koji se prikupljaju j. od Foče. Razviđanje j. od Foče i u smjeru Čajniče (sa civilnim razviđačima).

Podhvat II./750 na neprijateljsko uporište z. od mosta Brod.

5 častnika domdo bojne „Hadžiefendić”,³ koji su se iznevjerili, poziva posade i pučanstvo u prostoru j. od Bijeljine da ne obavlja vojne službe.

Razviđanje zrakoplovima u prostoru Bogutovo Selo ustanovilo je, da nema nikakvih neprijateljskih pokreta.

Ia.

NJEM. 118. LOVAČKA DIVIZIJA

u dnevnom izvješću od 11./12. V. 1943 nema javiti ništa važno.

U Sarajevu, 12.V.1943.

Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

³ Muhamed Hadžiefendić, trgovac iz Tuzle, vojnik SS divizije i organizator muslimanske milicije. Ubijen krajem 1943 god. od jedinica NOV prilikom oslobođenja Tuzle.

BR. 187

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 12 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ¹

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

POVJERLJIVO

Br. 7755
Stiglo 14 maja 1943

13.5.1943

NJEMAČKI STAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 817/43

Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 12. 5. 1943

Hrvatska: vrijeme oblačno.

Komandno područje njemač. cpunomoć. gener. u Hrvatskoj." Voćin zauzet sa sjevera. Neprijateljski gubici penju se na 140 mrtvih. Potjerni odredi nastavljaju čišćenje. Komunističke bande vrše pljačkanja i paljevine' sjeverozap. od Voćina i na prostoru Fruška Gora—Zemun.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj 369 div.: uspješan prodor južno od Foče; kod neprijatelja 36 mrtvih i mnogo ranjenih. Sopstveni gubici: 3 mrtva., komandant bataljona i 25 vojnika ranjeni. Po iz-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

javama zarobljenika jaka sakupljanja neprijatelja južno od Foče.²

Namjera: izvidanje sa jakim snagama. Akcije vazduhoplovstva i čišćenje prostora Čajniče.

1. brd. div.: pokreti obiju marševskih grupa bez dodira s neprijateljem. Izvidanje ka Bijelom Polju kao i prostora zapadno od Andrijevice bez dodira s neprijateljem.

Namjera: privlačenje zadnjih dijelova ka čelu, ojačati posadu na raskrsnici drumova zapadno od Andrijevice.

118 lovač. div.: bez naročitih događaja.

SS div.: na prostoru Mostara, od 5. 5., četnici se mobiliju; ugrožavanje stanovništva. 9.—10. 5. četničke manifestacije i proslava pobjede povodom afričkih događaja. Uvrede na račun Hitlera i Pavelića.

Crna Gora—Albanija: jake komunist, bande napale su i opkolile jako natovarenu ital. kolonu kamiona 12 km sjeverno od Bijelog Polja.³ Jedna motorizovana po-
• moćna kolona oslobodila je 200 Italijana. Mjere za deblokadu još opkoljenih snaga u toku. Italijanski gubici dosad 35 ranjenih. Italijanski bataljoni sukobili su se sa komunistima istočno od Pljevalja.^{4*} Neprijatelj bio odbačen ka jugoistoku. Kod neprijatelja 4 mrtva, kod Italijana 2 mrtva.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Diesener
pukovnik i šef štaba

³ Vidi dok. br. 54.

^a Napad su izvršile jedinice Prve proleterske brigade, Vidi dok. br. 50, 55 i 57.

⁴ Istočno od Pljevalja položaje su držale jedinice Treće sandžačke NOU brigade.

BK. 188

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 13 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

Zagreb, 13.5.43

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2629/43 nov.

1. Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.
2. 187 rez. div.
3. Njem. poslanstvu

Niže se dostavlja prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u Hrvatskoj radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 13. 5. 43

114 lov. div.

- I. Poduhvat „Ulrich“ završen. Ukupni neprijateljski gubici: 39 mrtvih, 33 zarobljena, 1 logor od baraka uništen.² U oblasti Kamenita 370 (8. s. si. od V. Kladuše) komunisti u jačini čete izbačeni sa položaja prema s. Kod neprijatelja 16 mrtvih, 2 zarobljena. Okršaj izviđačkih odjeljenja južno od luka Una—Sana, neprijatelj je imao 3 mrtva. Noću uoči 12. 5. odbijen neprijateljski napad u jačini batalj. na Jasenovac; Neprijateljski gubici: 30 mrtvih. 2 Nijemca poginula, 5 ranjeno.
- II. Za osvježenje trupe prispjelo: 1 ofic., 11 podof. i vojnika. 118 lov. div.
  - I. Nikakvih naročitih događaja.
  - II. Diviz. je 12. 5. uveče dostigla: pojač. izviđ. bat. Trnovo, grupa „Hentsohel“ sa III bat. 750 puka Blažuj, sa I bat. 738 puka Hadžiće, grupa „Annacker“ sa III bat. 738 p. Konjic, II bat. 738 p. Ostrožac, Art. grupa sa Štabom Ili-džu, sa II divizionom Kiseljak, Prvi bataljon račvu puteva 4 s. sz. od Kiseljaka, 4 (Hrv.) lov. brig. prostor oko Buso-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—20, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

² Vidi dok. br. 86.

- vače. 4 voda 12 tenk. čete za naroč. upotr. Alipašin Most. 369 p. d.
- I. Nasilnim izviđanjem iz Foče odbačen neprijatelj sa 956¹ (2.5. z. od Broda), kod neprijatelja 9 mrtvih; 2 naša mrtva, 6 ranjeno. Na ostalom području div. nikakvih naročitih događaja.
  - II. III div. 369 art. puka Sarajevo, 3 bater. 15 p. puka premještena iz Žepča na položaje 2 j. od Zavidovića. 373 p. d.
  - I. 1.) Dalje prispjeli u konačni kantonman: Bugojno: Stab 373 art. puka; Travnik: 1, 2 i 3 četa 384 puka; Gornji Vakuf: 2 bater. P. T. diviz.
  - 2.) Prispjeli u privremene kantonmane: Posušje: Štab i I bat. 383 puka, dalji marš 13. 5. za Ljubuški; Kupres: 4 i 8 četa 383 p. i 2 bater. 373 art. puka, dalji marš cjelokupnog I div. 373 art. puka, 4 i 8 čete 383 puka za Tomislavgrad.³
  - 3.) Dalji marš 13. 5.: 2 brd. brig. na prostor Prozor—Jablanica, 13 četa 383 puka za Kupres. V ustaška brig., na prostor Glamoč—Livno—Tomislavgrad.
  - II. Preuzimanje komande uslijedilo 13. 5. u 00.00 čas. SS div. Bez naročitih događaja.
  1. brd. div. Sjeverna grupa sa I i II bat. 99 puka na prostoru s. od¹ Berana do Bioča sa III bat. u maršu prema Beranama. I div. 79 art. puka spušten na prostor Pešca—Buče. Južna grupa: 1. čete „Brandenburg“ u Mateševo na prostoru neposredno istočno od uzvišice klanca (10 z. od Andrijevice), I i II bat. u Velikoj, II div. 79 art. puka u maršu ka. Bjeluhi. 724 lov. puk javlja da se stavio pod komandu k-danta,⁴ inače nikakvih nar. događaja. Vrijeme: sunčano, vedro.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia/Br. 2351/43 pov.
13.5.1943

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tač. prepisa
Winkler
poručnik

¹ Duvr j

⁴ Vjerovatno komandanta njemačkih trupa u Hrvatskoj.

BR. 210

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLO-
VENIJA-DALMACIJA" OD 13 MAJA 1943 GOD. O ORGA-
NIZOVANOM SADEJSTVU IZMEĐU TRUPA ŠESTOG I
ČETRNAESTOG ARMIJSKOG KORPUSA¹

Predmet: rzb
Telegram

V. P. 10 13 maja 1943/XXI

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO

GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE — OPERATIVNO

Br. 7734 protok.

Hitno — Rim —Supersloda 7734 245 13/3/43 čas. 18,25²

U vezi sa našim 7586 od 11 t. m.³ i vašim 8764 od 11 t. m.⁴ Prvo. U sporazumu utvrđenom juče 12 ov. m. na Cetinju, Ekselencije guverner Crne Gore i komandant VI arm. korpusa složili su se o sljedećem:

A) — Učešće VI arm. korp. u spomenutim operacijama "biće izvršeno sa tri bataljona divizije „Emilia" (dva iz 120 p. p. — jedan iz 119 p. p.), dvije baterije, jednim eskadronom lakih tenkova i odgovarajućim službama pod komandom generala Livia Negra, komandanta pješadijske divizije „Emilia". Taktička grupa je sada razmještena u zoni Viluse—Grahovo.

B) — Upotreba grupe predviđa se tek za nekoliko dana, sa jednim bataljonom za zatvaranje sedla Trubjela a sa dva bataljona i artiljerijom za privremeno smjenjivanje trupa divizije „Ferrara" u Nikšiću, koje moraju djelovati ofanzivno. Drugo. Ekselencija Pirzio Birola je između ostalog izvijestio Ekselenc. Piazzonia o telegramu 22266/Operat. Vrhovne komande, koji, u 4 paragrafu, razmatra prelaz dijelova VI arm. korp. koji operišu u zoni Bileća—Trebinje pod privremenu taktičku-komandu XIV arm. korpusa, a po naređenju tog Generalštaba.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

² Dopisano crnim mastilom.

³ Vidi dok. br. 180.

⁴ Vidi dok. br. 178.

Treće. VI arm. korpus, pored gore navedene pomoći, nema drugih trupa na raspoloženju za osiguranje veze Bileća—Viluse—Trubjela—Nikšić.

Četvrto. Molim taj Generalštab da da svoju saglasnost za učesće trupa VI arm. korpusa, kako je rečeno u glavi prvoj pod A), i da dostavi svoja uputstva po pitanju prelaza pod komandu, o čemu se govori u glavi drugoj.

General Robotti

BR. 190

DNEVNI IZVJEŠTAJ 118 LOVAČKE I 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 13 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Prievod²

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. -DIV.
od 12713. V. 1943

- I. 1.) Cjelokupno stanje bez promjene.
  - 2.) Komunisti na južnoj obali Drine pucaju s vremena na vreme na cestu Goražde—Foča (j. od Goražda) iz pušaka i strojica.
  - 3.) Namjera slijedit će zapečaćena.
- II. Divizija dostigla je 12. V. uveče:
- Pojačan razvidni odjel Trnovo, skupina „Hentschel“ sa III./750 Blažuj, sa I./738 Hadžiće, skupina „Annacker“ sa III./738 Konjic, sa II./738 Ostrožac, topn. skupina sa stožerom Iliđu, sa II. sklopom Kiseljak, obkopska bojna razkrsnicu 4 km sj. sj. z. od Kiseljaka, 4 hrv. lov. brigada prostor oko Busovače. 4 voda oki. satn. za pos. upotr. 12: Alipašin Most.

Ia.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—23, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i ljubičastom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 13. V. 1943

I. Područje Foča

III./369 p. p. prekrstarila je ist. od Drine prostor do 10 kirt j. z. od Goražda bez dodira sa neprijateljem.

Područje Teslić

Izvješće hrv. 4. pješ. div.: U prostoru 15 do 18 km sj. z. od Teslića nalazi se oko 1000 partizana sa namjerom da napadnu Teslić. Borja Pl. — četnici nalaze se za obranu na postavima 5—8 km sj. z. od Teslića.

II. Razvidni odjel stigao je u Priboj. I./750 zamjenila je u Foči dielove 369. Zapovjedništvo preuzela je 750. lov. puk. u 16.00 sati. Borb. zapovj. mjesto pukovnije 369 Ustikolina.

Namjera: Borb. zapovjedništvo 369. p. p. i III./369. dostignut će prostor Goražde. II./369. prekrstarit će od Foče prostor do Vukušića (11 km i. sj. i. od Foče). Izvidni odjel bez 1 satn. nadirat će do Bistrice.

Iztureno diviz. zapovjedno mjesto Goražde uzpostaviti će se 14. V.

Ia.

U Sarajevu, 14. V. 1943.

Za točnost prievpda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

BR. 191

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 13 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ»**

POVJERLJIVO

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7789

Stiglo 14 maja 1943/XXI

**NJEMAČKI ŠTAB ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA
„SLOVENIJA-DALMACIJA"
Pov. br. 818/43**

14 maj 1943

**Višoj komandi oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija"
— Operativno odjeljenje
⁵ — Obavještajno odjeljenje**

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 13 MAJA 1943

Hrvatska: vrijeme sunčano, vedro.

Komandno područje njemač. opunomoć. generala u Hrvatskoj: potjerni odredi na prostoru Voćina dosad bez dodira sa neprijateljem. Ukupni gubici: popeli se na 5 mrtvih i 12 ranjenih Nijemaca i na 58 mrtvih i 28 ranjenih Hrvata. Za ostalo kod Hrvata nema izvještaja. Veliki gubici kod neprijatelja, među njima i dva komesara. Plijen: 1 teški minobacač, 2 mitraljeza, 15 pušaka, 3600 metaka municije. Na sporednoj pruzi južno od Sida voz naletio na minu. Na ostalom prostoru neznatna lokalna djelatnost bandi, pritom banditi u njemačkim uniformama.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

Komandno područje Komandanta njemač. trupa u Hrvatskoj
369 div.: kod nasilnog izviđanja južno od Foče neprijatelj imao
9 mrtvih. Sopstveni gubici: 2 mrtva i 6 ranjenih.

SS div.: 12.—13. 5. SS uporište za snabdijevanje napadnuto
ručnim bombama. Pouzdano utvrđeni četnici.²

1 brd. div.: marševski pokreti zadnjih dijelova nastavljeni po
planu. Dva bataljona sjeverne grupe isturena u Bioču
(sjever, od Berana). Drumsku raskrnicu Mateševo po-
sjela je jedna četa. Legalni četnici više puta tukli vatrom
njemačke stražare.

Vazduhoplovstvo: napad na neprijateljska sakupljanja na pro-
storu ~~Pljevlja~~ i Foče. Ukupno 20 borbenih letova.

Crna Gora Albanija: italijanske borbene grupe uputile tri
bataljona iz Prijepolja u nastupanje jugoistoč. od Bro-
dareva. Neprijateljska artiljerija povremeno tukla
Bijelo Polje. Napadi na most preko Lima neposredno
jugoistoč. od Bijelog Polja odbijeni.³ Jači pokreti čet-
nika od Bijelog Polja ka Sjenici. Preduzete su protiv-
mjere i izviđanje.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Diesener
pukovnik i šef štaba

² Vidi o ovom slučaju dok. br. 199.

³ Napad na most kod Ribarevine vršile su jedinice Treće krajiške
NOU brigade. Vidi dok. br. 53, 66 i 68.

BK. 192

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 14 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2641/43 pov.

Zagreb, 14. 5. 43

- 1.) Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.-
- 2.) 187 rez. div.
- 3.) Njem. poslanstvu

Niže se dostavlja prepis Ia izvještaja K-danta njem. trupa
radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 14. 5. 43

114 lov, div.

- I. Oko 1000 komunista sa ji. pravca zaposjelo Staro Selo (16 jz. od Gline). Doturni put prema V. Kladuši prekinut. Na prostoru V. Jasenica (10 ji. od Bos. Krupe) komunisti u jačini čete odbačeni na istok. Neprijateljski gubici: 18 mrtvih. 1 Hrvat poginuo.
- II. Štab puka sa III bat. 721 lov. puka dostigao Užare (22 s. od Banje Luke), 1 bat. 721 lov. puka Mrakovicu, II bat. 721 lov. puka Vojskovu (19 si. od Prijedora), dijelovi 2 i 3 brd. brig. Dubicu.
Za potsticanje aktivnosti prispjelo 240 podof. i vojnika.
118 lov. div.
  - I. Nikakvih naročitih događaja.
  - II. I bat. 750 puka dostigao 13. 5. uveče Foču.
369 p. d.
    - I. Izvještaj 4 div.: oko 1000 komunista² sa namjerom da napadnu Teslić: 15—18 sz. od Teslica. Borjanski četnici na položaju za odbranu 5—8 sz. od Teslica.
    - II. Izv. bat. prispio u Priboj. Komandno mjesto Štaba 369 grenad. puka u Ustikolini.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, pod reg. br. 14/1—25, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen plavom i ljubičastom olovkom.

² Na području Teslica dejstvovala je Prva krajiška brigada Pete NOU divizije.

SS div.

Nikakvih naročitih događaja.

1 brd. div.

Sjeverna i južna grupa u cjelini prispjele na prostor Be-rane—Andrijevića—Murina.

373 p. d.

I. 1) Prispjela u konačni kantonman; u Travniku 4 četa 383 puka. Od 13. 5. u 00.00 časova preuzela komandu na tom području.

2) Dalji marš 14. 5.: Stab 383 p. puka i I bat. 383 puka do Lise (1 četa od toga u Krelnis Gradal³ radi smjenjivanja dijelova SS div.).

4 i 8 četa 383 puka i I art. puk. 373 div. za Posušje, 13 četa 383 puka za Tomislavgrad,⁴ 14 četa 383 puka za Kupres, mot. dijelovi u Lise, 8 četa 384 puka za Turbe, 2 hrvat, brd. brigade od Slatine, preuzimanje odsjeka Neretva.

724 lov. puk

Nikakvih naročitih događaja.

Vrijeme: sunčano, vedro.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj

Ia Br. 2367/43 pov.

14. 5. 43"

Njem. opunom. general u Hrvatskoj

Za tačn. prep.

potpisao Winkler, por. i ofic.

v. d. '

i , : * -

³ Krehin Gradac

⁴ Duvno

BR. 193

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 14 MAJA 1943 GOD. O NASTUPANJU NJEMAČKIH TRUPA PREMA TRNOVU¹

Telegram

otpreme:
Datum i čas
prijema: 14. 5. 43
21.30

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7823
Stiglo 15. 5. 1943-XXI

OD KOMANDE VI ÄRMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO

KOMANDI SUPERSLODE — Operativno

Br. 7334/Op. prot.

Moji izviđački avioni primijetili su njemačke jedinice na odmoru između Trnova i Turbeta (Sarajevo TP-CR) i jedinice u maršu iz Jablanice (Sarajevo TR-CK) prema Trnovu, procijenjene u jačini do 1 divizije.²

Pošto od sutra, 15 t. m., moji M.V.A.C. operišu iz Kalinovika prema Vrbnici (Zabljak VH-BF) i iz Gacka prema Ćurevu (VO-AX) molim za intervenciju kod njemačkih komandi radi izbjegavanja sukoba.

Obavjestio sam preko SS divizije Komandu u Sarajevu i njemački garnizon u Foči.

Molim da me obavještavate o pokretima i operativnim planovima njemačkih jedinica radi mog ravnanja.

General PIAZZONI

Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 D/3.

² Odnosi se na njemačku 118 diviziju. Vidi dok. br. 204.

1 kopija nač. štaba
1 kopija pomoć. nač. štaba
2 kopije Operativnom odjeljenju
Kopija upućena Obavještajnom odjeljenju
Grupi za vezu Ministarstva spoljnih poslova

BR. 194

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 14 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ¹

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
~ Pov. br. 826/43

Sjedište, 15. 5. 1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7874
Stiglo 15 maja 1943/god. XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 14. 5. 1943

Hrvatska: vrijeme sunčano, vedro.

Komandno područje njemač. opunomoć. generala u Hrvatskoj:
njemačko izviđanje jugoistoč. od Voćina naišlo na žilav
otpor. Kod neprijatelja 4 mrtva. Njemački gubici: 1
mrtav, 2 ranjena. Od hrvatske posade koja je bila opko-

¹ljena nestalo ukupno 150 ljudi. Čišćenje se nastavlja.
Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Uz dnevni izvještaj od 13. 5. 1943

Južno od Šida voz naletio na paklenu mašinu. Lokomotiva i dva vagona izbačeni iz kolosijeka. Jednovremeno komunistički napad. Veći hrvatski gubici:

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj

118 lovac, div.: četnički kuriri iz Kalinovika tražili podatke o njemačkim namjerama. Kuriri su uhapšeni i razoružani.

SS div.: četnici rasturaju letke u kojima četnički izvršni odbor poziva srpski narod da stupa u veliku oslobodilačku borbu protiv Nijemaca, Italijana i Hrvata. Italijani su doduše za srpski narod učinili mnogo dobra, ali će ga sada izdati i predati Nijemcima.

* 373 div.: primljena komanda nad istočnim dijelom područja SS div. počev od 13. 5. u 0,00 časova. 1 četa 383 puka stigla u Travnik.

1. brd. div.: glavnina stigla na prostor Andrijevice—Berane—Murina (14 km jugoistoč. od Andrijevice).

Četnici su pripremili napad na njemačka uporišta zapadno od Andrijevice. Plan je osujećen jakim borbenim izviđanjem. Po izjavama zarobljenika četnici vode pregovore sa komunistima. Četnički vođa Đurišić zarobljen. Italijanski zahtjev da se isti njima preda shodno Rimskim sporazumima i zapovijesti Ducea odbijen je.

Crna Gora — Albanija: jugoistočno od Brodareva neprijateljski otpor slomljen.² Čišćenje se produžuje. Pritisak na Nikšić popustio. Dejstvo italijanske artiljerije na neprijateljske položaje. Na prostoru Kolašin—Lubnice javljeno je o grupama komunističkih snaga.³ Obzirom na opasan razvoj opšte situacije u Hercegovini i Crnoj Gori, Komandant Jugoistoka izdao je zapovijest za koncentričan napad za 15. 5. protivu svih naoružanih jedinica na ovome prostoru.

Vazduhoplovstvo: 1 borbeni let. Transportovanje ranjenika.

Diesener
pukovnik i šef štaba

² Kod Brodareva položaje su držale jedinice Prve proleterske brigade. Vidi dok. br. 59.

³ Vidi dok. br. 61.

BR. 195

OBJAVA KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA U HRVATSKOJ OD MAJA 1943 GOD. O POSTUPKU PREMA STANOVNIŠTVU¹

OPERATIVNO ODJELJENJE		
DATUM PRIJEMA		
6	VI	43
Kateg. A	Vrsta 2	Fasc. 17

OBJAVA

(na hrvatskom, njemačkom i srpskom)

Teritorija okupirana od njemačkih oružanih snaga operativna je zona. Izvršna vlast na ovoj teritoriji pripada njemačkim oružanim snagama.

Za bezbjednost trupa i održavanje javne bezbjednosti i poretka sva naređenja koja izdaju njemačke oružane snage imaju prednost nad bilo kojim drugim zakonima.

Sva naređenja njemačkih oružanih snaga treba izvršavati bez prigovora. Ako iko nastavi da učestvuje u borbi protiv njemačkih oružanih snaga ili protiv Hrvatske Države, drugim riječima, ako neko savjetima ili aktivnošću ma i samo pomaže neprijatelje njemačkih oružanih snaga ili Hrvatske Države, biće bez sudskog postupka kažnjen smrću.

Isto će tako biti kažnjeni smrću oni koji budu vršili nasilja i sabotaže. Sabotažom se smatra svaki akt koji ide na štetu poljoprivredne proizvodnje, rezervi od vojnog značaja, objekata bilo koje vrste, kao i cijepanja ili mrljanja izloženih naredbi ili objava.

Pored toga kazniće se smrću svaki onaj koji bez posebne dozvole bude nosio ili skrivao vatreno oružje (uključivši tu i lovačke jauške, a isključivši starinsko oružje bez upotrebne vrijednosti), municiju, ručne bombe, eksploziv ili bilo koji drugi ratni materijal.

Spomenuto oružje treba odmah predati najbližim njemačkim vlastima ili njemačkim trupama.

¹ Kopija, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/3. Vjerovatno je objavljena 15 maja 1943 god.

Opštine koje pomažu ustaničke bande, kao i kuće u kojima bude nađeno oružje biće uništene.

Onim licima koja su se borila na strani ustanika ili su im služila kao pomoćne snage biće zagarantovan život ako se kao dezertteri (ustanika) dobrovoljno predadu njemačkim oružanim snagama.

Maj 1943

Komandant
njemačkih oružanih snaga
u Hrvatskoj

BR. 196

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 15 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

Zagreb, 16. 5. 43

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2663/43 pov.

- 1) Ministarstvu oruž. snaga — Op. odjelj.
- 2) 187 rez. div.
- 3) Njem. poslanstvu

Niži prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa dostavlja se radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 15. 5. 43

114 lov. div.

S obje strane Starog Sela (16 jz. od Gline) žestoke borbe protiv jakih *komunističkih* grupa.² U oblasti 12 km s.si. od Prijedora do 21 km i. od Banje Luke okršaji izviđačkih odjeljenja, neprijatelj imao 5 mrtvih.

369 p. d.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—2, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i plavom olovkom.

² Odnosi se na jedinice Unske operativne grupe.

U oštroj borbi protiv neprijatelja u izgrađenim položajima zauzete su kote 1203, 1281 i Goli Vrh (5 i. od Ustikoline). Neprijat. gubici: mrtva. Sopstveni gubici: 1 mrtav, 14 ranjenih. Željeznička stanica Sjetlina (10 ji. od Pala), napadnuta od komunista i opljačkana. <

373 p. d.

- I. 1) Željeznička pruga D. Vakuf—Jajce (13 j. Jajca) ihinirana; opravka u toku.
  - 2) Dostignuti krajnji kantonmani: Štab puka, I bat. 383 puka, 14 četa 383 puka Široki Brijeg; 13 i 15 četa 383 puka Jajce; 8 četa 384 puka Turbe.
  - 3) Privremene kantonmane dostigli: 4 i 8 četa 383 puka, 1 bat. 373 art. puka Posušje. 15. 5. dalje prema Vitini. Štab II bat. 373 art. puka, 4 bater. 373 art. puka, 1 vod mot. vozila i 5 vozačkih kolona Banja Lukä, 15. 5. dalje prema Jajcu.
- II. V ust. brig. VII bat. Glamoč, I bat. Livnö XX četa Tomislavgrad.
2 hrvat. brd. brig. preuzela je osiguranje želj. pruge na sjevernom otcjeku uključujući most Karaula.³

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia od 15. 5. 43"

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tačn. prep.
(potpis nečitak)
potporučnik

⁸ Vjerovatno Karaula Gora

BR. 215

IZVJEŠTAJ VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 15 MAJA 1943 GOD. O NASTUPANJU SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ KROZ HERCEGOVINU BEZ SAGLASNOSTI SA ITALIJANSKOM KOMANDOM¹

Telegram

V. P. 10, 15/5 1943-XXI
Vrlo hitno

OD SUPERSLODE — OPERATIVNO

GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE — Operativno

i na znanje

ITALIJANSKOJ MISIJI ZAGREB

Br. 7831 S molbom da mi se javi da li su i koji sporazumi postignuti između Vrhovne komande i OKW prepisujem sljedeći izvještaj pristigao jutros u 5 časova od Komande VI arm. korpusa. Počinje: br. 7340/0p. protok. Jutros u 2.30 časova je komandant SS divizije uputio pismo komandantu sektora Mostar, obavještavajući ga da je njegova divizija po naređenjima svojih pretpostavljenih, koji su se prethodno sporazumjeli sa nama, jutros prešla Neretvu i prošla Mostar, marširajući ka Nevesinju i više na sjever, u cilju dejstva u istočnoj Hercegovini, dejstvujući i protiv naših V.A.C. u zoni. Tražila je saradnju u cilju razoružanja četničkih i partizanskih snaga koje su ostale u njenoj pozadini, sigurnost za svoju bazu u Mostaru i pozadinu kolone, korišćenje naših telefonskih, telegrafskih i željezničkih linija. Odgovorio sam da nisam primio odgovarajuća naređenja i da stoga ne mogu udovoljiti njegovim zahtjevima i zabranio sam prolaz njegovim trupama preko teritorije koja je u mojoj nadležnosti. Na telefonsko aviziranje ovog mog odgovora, komandant SS je odvratio kako je njegov pokret već započeo i da iz tehničkih razloga ne može biti obustavljen. Ja i moji komandanti divizija budno pratimo razvoj situacije. U ovom momentu kolona SS je doprla do kontrolne stanice za Nevesinje. Na naš poziv da se zaustavi da bi sačekala naređenje odgovorila je da to ne može da učini. Po mome naređenju general Amico uputio

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se rt arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

je komandantu SS protestno pismo. Potpisan general Piazzoni.
Završava.

General Robotti

Prepis upućen Obavješt. odjeljenju i Grupi za vezu Min. spolj-
nih poslova

15 maj 1943 — XXI

BR. 198

ZAHTJEV VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVE-
NIJA-DALMACIJA" OD 15 MAJA 1943 GOD. DA SS DIVI-
ZIJA „PRINZ EUGEN" OBUSTAVI DALJE POKRETE KROZ
HERCEGOVINU¹

Predmet: bg. _____

Telegram

V. P. 10, 15 maja 1943

OD KOMANDE 2 ARMIJE

NJEMAČKOJ GRUPI ZA VEZU

Br. 7833 protok.

VI Armijski korpus mi javlja da je jutros u 2.30 časova divi-
zija SS otpočela pokret ka Nevesinju, u cilju operisanja u
istočnoj Hercegovini, sa namjerom dejstva i protiv naših for-
macija M.V.A.C. u zoni. Tražena je naša saradnja za osigu-
ranje polazne baze Mostar i za razoružanje četničkih snaga
a naročito onih koje su ostale u pozadini. Komanda VI Arm.
korpusa je pozvala, ali bez uspjeha, komandanta SS da obu-
stavi svaki pokret podižući svoje proteste. Nisam obaviješten
da li je između OKW i Vrhovne komande postignut sporazum
o ovome. Molim, prema tome, da sa gornjim upoznate OBSO,²
kako bi ova pozvala diviziju SS da obustavi svoje pokrete i
sačeka razjašnjenje situacije.

General Robotti

15 maj 1943-XXI

Prepis upućen Obavještajnom odjeljenju i Grupi za vezu Min.
spoljnih poslova.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

² Vrhovna komanda za Jugoistok

BR. 215

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKE DRUGE ARMIJE OD
15 MAJA 1943 GOD. O NASTUPANJU NJEMAČKIH DIVI-
ZIJA KROZ HERCEGOVINU, CRNU GORU I SANDŽAK¹

Telegram

OD KOMANDE 2 ARMIJE
GENERALŠTABU KR. VOJSKE

Br. 7850/0p

- 1) U devet časova dostavljen mi je sljedeći šifrovani radio-gram poslat od O.B.S.O. 14-og tek. u 18.15 časova. Počinje: „Ispadi koje su učinili četnici ovih posljednjih dana protiv vojnika SS divizije u zoni Mostar i neprijateljski stav četničkih formacija prema trupama I alpske divizije, koja je tu došla po želji Guvernerata Crne Gore, naveli su me, takode i uslijed rapidnog pogoršanja situacije u čitavoj Crnoj Gori, da-njemačkim trupama, 'razmještenim u Hercegovini i Crnoj Gori, naredim odmah — bez obzira na njihov još nedovršen period odmora — da nastave svoj marš radi razoružanja i, ako je potrebno, uništenja četničkih snaga Hercegovine i Crne Gore, koje treba smatrati neprijateljima Osovine. Ubijeden sam da sam ovim naređenjem poboljšao i ubrzao mogućnost potpunog raščićavanja ugroženih teritorija i očekujem da ćemo zajedničkom borbom postići odlučujući uspjeh uprkos ubrzanog početka ovih operacija koje su postale potrebne. Molim Guvernerat Crne Gore da što prije izabere opunomoćenog delegata koji će se u Solunu sporazumjeti o zajedničkim akcijama. Ciljeve marša njemačkih divizija saopštiću čim budem imao tačniju sliku situacije. Stoga Vas molim da, nezavisno od sporazuma koji će biti postignut sa predstavnikom Guvernerata Crne Gore, spriječite odlazak neprijatelja prema Albaniji i obali zatvaranjem svih izlaza duž pravca Mateševo—Podgorica—Nikšić—Bileća—Stolac, braneći ih uporno, kako bi bilo omogućeno sprovođenje mjera koje sam naredio za teritoriju koja je postala bojište ove operacije. — Potpisao Lohr". Završeno. —

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se rt arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

- 2) Pomenuti ispadi u zoni Mostar izgleda da se odnose na nestanak tri njemačka vojnika koji se desio 11-og maja u zoni Zitomislići (Mostar PM-AP) i na t. zv. napad na magacin hrane SS divizije u Mostaru, koji je izvršen u noći između 12-og i 13-og tek., kojom prilikom su bačene dvije ručne bombe i ispaljena dva puščana zrna na stražara pomenutog magacina, bez ikakvih posljedica. Već sam imao osjećaj da se ovim lažno uveličanim, ako ne izmišljenim incidentima htio izazvati razlog za intervenciju kojom bismo bili stavljeni pred svršen čin prije no što se obavi poznati razgovor,² predviđen za 18 tekući, između Guvernatorata Crne Gore i O.B.S.O., uz učešće mog pretstavriika, da bi se odredio način razoružavanja četnika. To mi je potvrđeno i obavještenjem prispjelim od naše avijacije o prisutnosti na dan 14-og znatnih njemačkih snaga u zoni Turbe (Sarajevo TP-CK)—Trnovo (Sarajevo UH-AZ). Te snage, zajedno sa snagama SS divizije koje nastupaju prema sjeveroistoku, nalaze se u najpovoljnijim uslovima za opkoljavanje četničkih formacija koje su djelovale od Nevesinja—Bileće prema Foči po naredjenju VI arm. korpusa, a koje još uvijek u zoni vrše operacije čišćenja. Slijedi nastavak.

General Robotti

Telegram

V. P. 10, 15 maj 1943-XXI

OD KOMANDE 2 ARMIJE

GENERALSTABU KR. VOJISKE — Operativno

Br. 7850/0p. prot. (Nastavak)

Treće. Stoga sam OBSO-u odgovorio sljedeće: Počinje. Br. 7837. 15 tekući. Odgovor na vaš radiogram primljen danas 15-og tek. u 9 časova. Incidenti koji su se desili u zoni Mostar, a u vezi kojih su provjeravanja u toku, u saglasnosti s italijanskim komandama, nisu mi se do sada učinili tako značajnim da bi mogli spriječiti vaše blagovremeno izvještavanje u tom pogledu i naš međusobni sporazum, kako bi mi pružili na taj način vremena da prethodno upozorim Komandu VI arm. korpusa i da izdam naredjenja u vezi sa tim slučajem. Naglašavam da četničke formacije, koje sada operišu u sjeveroistočnoj Hercego-

² Vidi dok. br 240.

vini, djeluju pod zapovjedništvom Komande VI arm. korpusa i stoga se smatraju kao italijanske trupe. Te formacije se nalaze u pomenutoj zoni pod našom komandom i po našem naređenju bi bile povučene da nam je ta Komanda dala vremena. Dodajem da je SS divizija saopštila da su se sa njenom akcijom složile savezničke više neposredne komande, što je netačno, jer sam ja stavljen pred svršen čin time što su vaše trupe poslate da operišu na teritorijalnoj mojoj nadležnosti, dok je bio neizbježan sastanak između Vas i Guvernerata Crne Gore i mog predstavnika, radi određivanja načina i momenta razoružavanja četnika, kako su odredile naše više komande. Završava.

Četvrto. Prema vijestima koje su mi stigle u 9.30 časova od VI arm. korpusa izgleda da su u toku njemački pokreti od Mostara ka Nevesinju i od Čapljine prema Stocu.³ Takođe se pokazuje da je već izvršeno hapšenje i razoružanje nekoliko četničkih grupa u zoni Bijelo Polje (sjeverno od Mostara) i Tasovići, bez teških incidenata. Dosada VI arm. korpus nije uopšte saradivao u njemačkim operacijama. Očekujem naređenja tog Generalštaba kako bih pristupio zaprečavanju duž linije Stolac—Bileća, sa ciljem da se spriječi povlačenje četnika prema moru. Prema vijestima prispjelim iz Crne Gore, tamo se njemačke operacije razvijaju na sličan način i izgleda da se već pristupilo hapšenju Durišića.

General Robotti

15 maj 1943-XXI

³ Vidi dok. br. 204.

BR. 210

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 15 MAJA 1943 GOD. O NASTUPANJU NJEMAČKIH TRUPA KROZ HERCEGOVINU I KONCENTRACIJI ČETNIKA U GACKU¹

bg.
Telegram

otpreme:
Datum i čas
prijema: 15.V.1943

Od Komande VI armijskog korpusa — Obavještajno odjeljenje
Komandi 2 armije — Obavještajno odjeljenje

6619/Op. Prva njemačka kolona dolazeći iz Širokog Brijega i Mostara zauzela je danas poslije podne Nevesinje. Druga njemačka kolona dolazeći iz Ljubuškog zauzela je Stolac.² Treća kolona dolazeći iz Trnova (Sarajevo UH-BZ) kreće se prema Kalinoviku i Nevesinju.³ Osam do devet hiljada četnika koncentrisano ie u Gacku po naređenju italijanske komande. Dvije hiljade četnika koji operišu u zoni Kalinovic primili su naređenje od Jevđevića⁴ da prekinu svoju aktivnost i da se povuku prema Gacku. Oni se povlače u masama, dok partizani napreduju ne nailazeći na otpor. Jevđević je otputovao sa poručnikom Perovićem u 5 sati automobilom iz Mostara u pratnji Italijana. Prešli su nesmetano njemačku kolonu u maršu i stigli u Gacko poslije podne, gdje su se sporazumjeli sa Baćovićem.⁵ Baćović sakuplja četnike izbjeglice i tvrdi da će nastaviti borbu koja se vodi protiv partizana. Jevđević je stigao sa poručnikom Perovićem u Dubrovnik u 16 sati radi konferisanja sa generalom Piazzonim.⁶ Izgleda da je Jevđević uvjerio generala Amica⁷ da će stajati Italijanima na raspo-

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/3.

² Vidi dok. br. 204.

³ Isto

⁴ Dobrosava

⁵ Petar

⁶ General Piazzoni bio je komandant italijanskog Šestog korpusa.

⁷ General Amico bio je komandant divizije „Marche”.

loženju. U Mostaru je oko 100 četnika sklonjeno u južnu kasarnu; u Stocu su izgleda Nijemci zatekli i razoružali samotri četnika.

VI armij. korpus — Obavještajno

BR. 201

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 15 MAJA 1943 GOD. O NAPADU JEDINICA NOV NA RAVNO I POVLAČENJU ČETNIKA¹

Telegram

otpreme:
Datum i čas
prijema: 15/5/1943
16. —

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7861
Stiglo 15 maja 1943/XXI

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE — OPERATIVNO

Br. 7360/0p.

Deseta hercegovačka brigada i jedna dalmatinska brigada, napale su Ravno (Gacko VA-VK-AL) i nastupaju ka Gacku potiskujući naše odrede V.A.C. koji se povlače.

Major Baćović je u Bileći kod komande „Giannuzzi“.

Ne mogu još da doznam stav formacija V.A.C. u vezi sa našom pomoći Nijemcima.

Obavijestio sam upravu i Komandu trupa Crne Gore da, s obzirom na situaciju koja je u toku, ne mogu da im uputim

Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

kolonu „Negro“ radi dejstva za njihov račun, nego je naprotiv držim u pripremi da bih gospodario situacijom na svojoj teritoriji.

General Piazzoni 13001505

Broj kopija

- 1 Načelniku štaba
- 1 Pomoć, načel. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju

**Prepis upućen Obavještajkom odjeljenju i
Odjeljenju za vezu Min. spoljnih poslova 18/5-43**

BR. 202

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 15 MAJA 1943 GOD. O NASTU-
PANJU NJEMAČKIH JEDINICA KROZ HERCEGOVINU¹**

Prepis telegrama

otpreme: 15.5.1943
Datum i čas 20.00 č.
prijema: 16.5.1943
6.45 č.

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7882
Stiglo 16 maja 1943-XXI

**Od KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Br. 7410/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 15 MAJA U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Nema ništa važno da se javi.

•SEKTOR MOSTAR

— Danas u prvim jutarnjim časovima njemačka kolona divizije SS dolazeći iz Širokog Brijega (Mostar NM-BD), sastavljena od 8 bornih kola, 2 pješadiska bataljona, 2 artilj. baterije i dijelova konjice prošla je od Mostara ka Nevesinju, stigavši oko 9 časova sa prethodnicom do Blagaja (Nevesinje QM-AR), kote 462 (QO-AT) i kote 698 (RH-AR). U 18 časova avijacija je uočila kolonu na poćinku ćelom kod stanice Bišina (RM-AR).

— Druga njemaćka jedinica dolazeći iz Bijelog Polja (QH-QM-RM-BF-BD), u jaćini od oko 200 ljudi, slijedila je pomenutu kolonu.

— Ova posljednja jedinica je zaustavila i razoružala oko stotinu ćetnika.

— Nijemci su obrazovali kontrolnu stanicu na raskrću puta Mostar—Nevesinje i. zabranili svaki saobraćaj.

— Bilo je predano Komandi sektora Mostar 60 naoružanih ćetnika. Oni su zadržani.

— Ćetnici, rasporećeni u zoni Nevesinje, napustili su to mjesto i uputili se prema Gacku.

— U Mostaru i u zoni pućanstvo je mirno i nije se desio nikakav incident.

— Danas u 18 ćasova avijacija je zapazila njemaćke jedinice u maršu iz Trnova (Sarajevo' UH-BZ) prema Kalinoviku (UH-BN), 7 km od ovo:» posljednjeg mjesta koje su zauzeli isturenii dijelovi.²

SEKTOR METKOVIĆ

Jutros u 5 ćasova njemaćka kolona dolazeći iz Ljubuškog (Mostar NK-AP), sastavljena od 20 tenkova, 2 pješad. bat., 3 artilj. baterije, 2 protivtenkovske ćete, sa prethodnicom od izviđaćkih dijelova konjice i autotransportovanih jedinica prošla je kroz Ćapljinu (BN-AI) na putu prema Tasovćićima (PI-AI).

— Stigavši u ovo posljednje mjesto, ćelo kolone bilo je napadnuto puććancem •• :rt m i ruććnim bombama od grupe ćet-

² Vidi o sastavu njemaćkih jedinica koje su nastupale u pravcu ICalino.vika u dok. br. 204.

nika bataljona Pribilovci. Četnici su bili odbijeni i ostavili su na terenu tri mrtva. Komandanta pomenutog četničkog bataljona Blagotu Boškovića Nijemci su uhapsili.

— Osim toga uhapšeni su i razoružani mjesni V.A.C.

— Kolona je nastavila put za Domanoviće (PL-AL) i stigla u toku jutra u Stolac (Nevesinje PH-AP). Njezin komandant zauzeo je četničku kasarnu i uhapsio 30 ljudi V.A.C., razoružavši ih.

— U 13 časova izvidnice su s jednim dijelom krenule iz Stoca u pravcu Berkovića (OL-AD), a drugim dijelom u pravcu Ljubinja (RQ-GU).

— U zoni Čapljina inženjerci njemačke kolone prekinuli su našu telefonsku liniju koju su ipak uspostavili na energičnu intervenciju Komande pješ. divizije „Messina“, s kojom su se sporazumjeli da koriste istu liniju povezujući se s našim malim centralama.

— Prema vijestima koje je dao njemački oficir što je ostao sa jedinicama da čuva most Čapljina, odlazak trupa divizije SS biće završen sutra poslije podne, 16 o. m.

— Nije javljeno o drugim incidentima.

— Danas poslije podne zona je mirna.

SEKTOR DUBROVNIK

— U 22 časa 13 o. m. 10 Hercegovačka brigada i Dalmatinska brigada³ napale su četnički raspored u Ravnom (Gacko VH-VK-AL). Partizani su bili potisnuti preko Javorovog Vrha (VK-AL), koji je ostao u rukama četnika.

Borba se produžila do zore. Gubici V.A.C.: 2 mrtva i 4 ranjena.

— Juče poslije podne partizani su ponovo napali četnike u zoni Ravno, koji su se povukli na liniju kot. 1330 (US-AN), Zanjevica (VH-AN), Berušica (VH-AL), Begluci (VH-AL), kot. 1114 (US-AL), kot. 1351 (US-AD).

— V.A.C. koji operišu u zoni Kalinovik povlače se prema Ulogu (Nevesinje TL-BF), Plužinama (SR-AT), Kifinom Selu (SP-AT) u namjeri da se upute prema Gacku.

Garnizon Kotor: obična djelatnost.

Djelatnost vazduhoplovstva: savlađujući nepovoljne vremenske prilike vršena su izviđanja, osobito poslije podne, u zoni Nevesinje, Kalinovik i Gacko. Vedro. Jak vjetar.

General PIAZZONI

* Prva dalmatinska brigada Treće NOU divizije

Kopije

- 1 Ekselenciji
- 1 Pom. nač. štaba
- 1 Obavj. odjeljenju
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije
- 1 Nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 1 Kom. Kr. karäb.

BR. 203

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 15 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE- RITORIJI BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV
od 15.V.1943

I. Područje Foča

U žilavoj borbi protiv izgrađenih postava bili su zauzeti visovi 1203, 1281 i Goli Vrh 1302 (4 km j. i. od Hana Osanice). Neprijatelj umakao je prema izt. Neprijateljski gubici: 4 mrtva, 1 zarobljen. Vlastiti gubici: 1 mrtav, 14 ranjenih.

Područje Pale

Izvješće III.- d. s.: U 21.30 sati bila je napadnuta i opljačkana željezn. postaja Sjetlina od partizana. Partizani uzmakli su navodno u smjeru Stambulčići (7 km i. j. i. od Pala).

Područje Teslić

Izvješće hrv. 4. pješ. div.: Komunisti, o kojima je javljeno da se nalaze u prostoru sj. z. od Teslića, broje navodno samo nekoliko stotina ljudi i namjeravaju sa jednom drugom skupinom, koja se nalazi 25 km j. z. od Prnjavora, nadirati prema Savi i prebaciti se preko nje.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—23, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

- II. 369. izviđački odjel: 2. sat stigla u Bistricu i preuzela tamo osiguravanje.
II. i III./ bugarske 61. p. p. u Mokroj Gori; dostignut će 15.V. sa 1 bojnom Dobrun i sa 1 bojnom Priboj.
Namjera: Borb. skupina 369. stupila je u 22.00 sati u stanje pripremnosti. 15. V. poduzet će u 05.00 sati hod u zapovjedenom smjeru.
- III. 2) Područje Doboj
Pouzdanik javlja: Poslije navodnog napada zapovjednika bojne zeničkih četnika Goluba Mitrovića na Đucama³ ovaj se sa 3 bojne priključio ozrenskim četnicima.
- 4) Izjava zarobljenika: J. i. od Foče bori se dalmatinska brigada, koja je bila postavljena nanovo tek u mjesecu travnju. Jačina 4 bojne. Svaka sat ima 1 strojopušku, svaka bojna 6—7 strojnica i 6—7 bacača. Karabinskog streljiva ima dovoljno.

Ia.

NJEM. 118. LOVAČKA DIVIZIJA

u dnevnom izvješću od 14./15.V.1943. nema javiti ništa važno.

U Sarajevu, 15.V.1943.
za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić
Kovačić

(M. P.)

" Ovo mjesto na karti 1 :100.000 nije nađeno.

BR. 204

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 15 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV
JEDINICA NOVJ I POČETKU IZVOĐENJA OPERACIJA
„SCHWARZ"¹

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italijanske armije

Sjedište, 16.5.1943

Pov. br. 829/43

Komandi 2 italijan. armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br.7935

Stiglo 16 maja 1943

Poslata kopija Obavj. odjelj,

IZVJEŠTAJI OD 15. 5. 43:

Operacija „Schwarz"²

- I. Planski pokreti u punom, naletu i bez bitnog neprijateljskog otpora.
- II. SS div.: stigla sa desnom kolonom u 7,30 čas. u Stolac, sa srednjom kolonom u 8,05 čas. u Blagaj. Pojedine četničke grupe bez jačeg opiranja razoružane. Izlazi iz grada u Mostaru posjednuti.
- III. 118 lovač. div.:. zapadna kolona bez vozila na maršu za Kalinovik, pošto su u predjelu Dobrog Polja razoreni drumovi i mostovi.

Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Operacija „Schwarz" ili t.zv. Peta neprijateljska ofanziva.

IV. 369 div.: sa visova 4 km istočno od Ustikoline neprijatelj protjeran.³ Nastupanje ka Čajniču otežano uslijed razorenih drumova.

V. Ojačana pukovska grupa 724: bez naročitih događaja.

VI. 1. brd. div.: sa jednim ojačanim pukom u 4,00 čas. krenula ka Šahovićima.

VII. Radni štab Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj: Sarajevo.

Operacija "Schwarz": vrijeme mutno i kišovito. Pokreti teku po planu. Četnici, očigledno iznenađeni operacijom, dosad su većim dijelom, poslije formalnog opiranja, predali svoje oružje. Italijani odriču svaku saradnju, pošto dosad nisu primili zapovijest.⁴ Guverner Crne Gore nije odgovorio na molbu da pošalje svog pretstavnik. Odgovor Komande 2 ital. armije vidi u posebnom izvještaju.⁵ Divizija „Taurinense“ ponudila je svoju saradnju i očekuje direktive za akciju; ona treba da zatvori ostsjek s obje strane Pljevalja.

SS divizija: prodrla je preko Stoca i Blagaja, dosad bez dodira s neprijateljem. U Blagaju je utvrđeno prisustvo komande četničke brigade.

118 lov. div.: u 10 časova poslije slabijeg neprijateljskog otpora zauzet je Kalinovik. Veći broj četnika je razoružan. Divizija prodire dalje ka Foči i Ulogu.

369 divizija: u 11,30 čas. zauzeto Čajniče. Komunisti su grad razorili i zapalili.

369 izviđački bataljon stigao u Bisticu. Sa divizijom „Taurinense“ uspostavljena veza.

2 bataljon 61 bugarskog puka ušao u Dobrun, a njegov

3 bataljon prodro do Priboja.

Ojačana pukovska grupa 724: sa polaznog prostora vršila izvidanje.

1. brd. div.: sa Sjevernom grupom⁶ u napadu na Šalioviće; slabiji komunistički otpor.

Južna grupa⁷ zauzela Kolašin. Produžen napad ka sjeveru. I pored protesta Italijana uhvaćen je Đurišićev načelnik r,taba Popović. *Razoružano je više stotina četnika.*

³ Istočno od Ustikoline položaje su držale jedinice Petnaeste (Prve) majevičke NOU brigade.

⁴ Vidi dok. br. 197, 198, 214 i 227.

⁵ Vidi dok. br. 198.

⁶, ⁷ Vidi dok. br. 179.

O puku „Brandenburg“ još nema izvještaja.
Vazduhoplovstvo: uslijed rdavog vremena samo 1 izvi-
dački let.

Hrvatska: vrijeme oblačno i kišovito.

369 divizija: na sporednoj pruzi, 20 lkm jugoistočno od Sarajeva, stanična zgrada napadnuta i opljačkana. 13 km južno od Jajca želj. pruga dignuta u vazduh; pri-
vremeno prekinut saobraćaj.

Crna Gora — Albanija

Pokušaj komunista da izvrše izviđačke akcije protiv čet-
ničkih položaja sjeverno i istočno od Nikšića osujećen uz
pomoć italijanske artiljerije. Četnici, istočno od Dani-
lovgrada, uslijed neprijatelj, pritiska, otstupaju na jug.
Italijani preduzeli mjere da potpomognu četnike. Ko-
mandno mjesto ital. divizije „Venezia“ s jednim bataljo-
nom i jednom baterijom vrši promjenu položaja u Li-
jevu Rijeku. Zadatak: zatvaranje doline Morače.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Diesener
pukovnik i šef štaba

BR. 205

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 16 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

p o v j e r l j i v o

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br.2689/43 pov.

Zagreb, 17.5.43

- 1.) Min. oruž. snaga — Op. odjelj.
- 2.) 187 rez. diviz.
- 3.) Njem. poslanstvu

Niži prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u Hrvatskoj dostavlja se radi upoznavanja.

„dnevni izvještaj od 16. 5. 43

114 lov. div.

Na prostoru Staro Selo jaka neprijateljska grupa uz vazduhoplovnu i art. podršku odbačena na s. Kod neprijatelja 36 mrtvih (izbrojano). Vjerovatni dalji gubici. 4 Hrvata poginula, 7 ranjeno. Od hrvat. posade uporišta Staro Selo (80 ljudi) još 62 nestala. Neprijatelj u jačini bataljona odbačen prema Divanu 382 na j. (21 i. od Banje Luke). Kod neprijatelja 59 mrtvih. Sopstveni gubici: 3 poginula, 3 ranjena.

369 p. d.

Na prostoru 9 sz, od Teslica u toku su borbe između komunisti i četnika. Pojednosti nedostaju. I bugar. bat. 63 p. p. prispio u Dobrun, III bat. u maršu prema Priboju.

373 p. d.

- 1.) Željeznička pruga D. Vakuf—Jajce popodne 15. 5. ponovo uspostavljena. Izvidanje preduzeto na prostoru Škrta Planina (8 juž. od Bugojna) uz dodir sa neprijateljem.
- 2.) Krajnje kantonmane dostigli:
373 san. četa, 5 voz. kolona Bugojno, 4 četa 383 puka Široki Brijeg, I div. 373 art. puka Vitina, 8 četa 383 puka Imotski. Privremene kantonmane dostigli: 13 Seta 383

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 16/1—27, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen plavom i crvenom olovkom.

puka u Posušju, 16. 5. dalje prema Imotskom. Štab II I.
Štab III bat. 383 p. puka i 12 četa 383 puka Bugojno,
5, 6 i 7 četa 383 puk_a D. Vakuf.
Vrijeme: malo naoblačeno.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia/Br. 2398/43 pov."

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tačn. prep.
(potpis nečitak)
poručnik

BR. 206

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJ-
SKOG KORPUSA OD 16 MAJA 1943 GOD. O POLJULJA-
NOM PRESTIŽU ZBOG UPADA SS DIVIZIJE „PRINZ EU-
GEN" U HERCEGOVINU¹**

Šifrovani telegram

otpreme: 16/V/1943
Datum i čas   čas 18
prijema: 16/V/1943
   čas 20

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-PALMACIJA«
operativno   odjeljenje

Br. 7955
Stiglo 17 maja 1943/XXI

od šestog arm. korpusa   **Operativno**
KOMANDI 2 ARMIIJE — Operativno

Br. 7445/Op.

S obzirom na razvoj operacija divizije SS na cijeloj zoni
sjeverno od linije Čapljina (PI-AI)—Hutovo (QH-GU)—Plana

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi vojnoistoriskog instituta, kut. 3 Ea/32.

(TR-GU) i Bileća, mjesta uključno, gdje sam zaustavio njeno čelo kolone, ponavljam da je štetno po naše dostojanstvo i na uštrb je našeg autoriteta produžavanje okupacije ove teritorije.

Ukazujem na potrebu da se zauzme već predvideni raspored između Ploča—Novo Selo (NK-AI)—Metković—Trebišnica—Trebinje, mjesta uključno, predajući Nijemcima zonu sjeverno.

General Piazzoni

**Dešifrovali: major Manfreda
poruč. Sardos**

**5 kopija:
1 Načel. štaba
1 Pomoć, načel. štaba
1 Obavještajnom odjeljenju
2 Operat. odjeljenju**

Bi. 207

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 16 MAJA 1943 GOD. O DOLASKU NJEMAČKE 373 DIVIZIJE NA PODRUČJE ŠIROKI BRIJEG —IMOTSKI—LJUBUŠKI¹

Šifrovani radiogram

otpreme: 16.5.43
Datum i čas
prijema: 17.5.43

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7976
Stiglo 17 maja 1943/XXI

OD KOMANDE VI ARMIJSKOG KORPUSA
KOMANDI 2 ARMIJE

Br. 7450/0p. prot.

General Phleps javlja da je njegovu SS diviziju „Prinz Eugen“ zamijenila 373 divizija koja je raspoređena između Širokog Brijega—Imotskog i Ljubuškog.

Komanda 373 divizije nalazi se sada u zpnj Bugojho.

U Širokom Brijegu nalazi se Komanda 373 pješ. puka.

Tako moja divizija „Marche“ ostaje uklještena između 373 i SS divizije, koje operišu istočno od njenog sektora, u jednoj prilično nezgodnoj situaciji i sa zadacima koje bi bilo zgodnije dodijeliti ovim dvjema divizijama što je zatvaraju.

SS divizija je stigla u Gacko, dok su se formacije V.A.C. izgleda rasturile po brdima.

General PIAZZONI

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/3.

BR. 215

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 16 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹

Predmet: rzb
Telegram

' otpreme: 16.V.43-XXI
Datum i čas 20.30 č.
prijema: 17.V.43-XXI
16.35 č.

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA
KOMANDI VI ARMIJ. KORPUSA - Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE — SPLIT

Samo za 2 ARMIJU — SUŠAK
Br. 7470/0p,

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-ĐAZMACIJA*
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7942
Stiglo 17 maja 1943-XXI

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 16 MAJA 1943-XXI U 18 ČASOVA

Četničke formacije koje operišu u zoni Gacko—Čemerno (Gacko US-SP) izjavile su našem oficiru za vezu da će otići u šumu ako ih napuste Italijani. Naredeno da se povrate oficiri za vezu kod formacija u pomenutoj zoni.

U Plani (PR-GU) njemačke trupe uhapsile su i razoružale oko 30 četnika.

Ukupan pregled akcija njemačkih trupa. — Kolone divizije SS, koje su krenule iz Mostara i Čapljine (Mostar ON-AI),

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se rt arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

stigle su jutros u ranim časovima u Nevesinje, odnosno u Berkoviće (Nevesinje SL-AI), a zatim sa motorizovanim pret-hodnicama u Gacko i Planu.

Zapažena je glavna tih kolona u pokretu prema pomenutim mjestima. Komande divizije SS uzeće kao sjedište Nevesinje. Njemačke snage, za koje je javljeno da su u maršu iz Trnova (Sarajevo UH-BZ) prema Kalinoviku (UH-BN), primjećene su jutros našim vazdušnim izviđanjem sa čelom glavnine raspoređene u 15 ešalona kod Dobrog Polja (UM-BS).

SEKTOR MOSTAR

Nema šta da se javi. Situacija je mirna u zoni Mostar.

SEKTOR DUBROVNIK

Partizani su ponovo napali položaje koje drže četnici, o čemu je javljeno jučerašnjim izvještajem. Nakon početnog uspjeha partizani su odbijeni protivnapadima četnika koji su se održali na starim položajima. Gubici V.A.C.: pet ranjenih. Partizani su imali 20 što mrtvih što ranjenih i jedan je zarobljen.

SEKTOR METKOVIĆ

Stotinjak partizana koji su došli na ostrvo Korčulu izgleda da je koncentrisano u zoni Gradina (Korčula ZI-GU). Noću uoči 10 o. m. naše jedinice postavljale su zasjede u mjestima Dragoša² (Mostar NM-AI), Ostrovo (ON-AB), Klačina (Mljet OI-GZ) i Dračevica (OL-GU).

GARNIZON KOTOR

Obična patrolna djelatnost i postavljanje zasjeda,

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Intenzivna izviđačka djelatnost vršena pravim duhom samoprijedora savladujući gotovo nemoguće atmosferske prilike. Na traženje Crne Gore izvršeno je bombardovanje u zoni Nikšić. Poluoblačno. Jak vjetar.

GENERAL PIAZZONI

² Vjerovatno Dragovija

BK. 209

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 16 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERI-
TORIJI BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV
od 16. V. 1943

I. Područje Goražde

Vidi posebno izvješće izturenog zapovjednog mjesta zapovjedniku u 07.00 sati. (Vidi dolje!)

Područje Pale

III. d. s.: Napad na željezn. postaju Stambulčići dne 14. V. izvršila su 2 pljačkaša. Na željezničkim uređajima nema štete.

Područje Teslić

Borbe između partizana i četnika u prostoru 9 km sj. z. od Teslića traju dalje.

II. I./bug. 3. p. p. u Dobrunu.

III./bug. 3. p. p. još na hodu u Priboj.

Namjera

Borbena skupina 369. p. p. — vidi izvješće u 07.00 sati!
Stožer i 2./369. oki. lov. sklopa premjestit će se iz Doboja u Goražde.

Kasnija upotreba: Osiguranje doturne ceste Goražde¹—Pljevlja. 1 sat II./370. p. p. dostignut će Doboj i preuzeti tamošnje straže i osiguranja 369. oki. lov. sklopa.

Ia.

Područje Goražde

Borb. skupina 369. p. p. dostigla je 15. V. 1943 prema 11.30 sati Čajniče. Glavnina neprijatelja noću 14./15. V. uzmakla je iz Čajniča u j. i. smjeru. Slabe zalaznice 15. V. prije podne bile su odbačene napadom. II./369. iz Foče u smjeru

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—19, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Cajniča naišla je na jak odpor oko 400 partizana⁸ i oko 19.30 sati dostigla visove j. od Cajniča. Izvidnice j. od Čajniča prodrle su do crte Trojan (3 km j. od Cajniča)—Metaljka.

Zapovjedno mjesto borb. skupine: Cajniče.

Namjera za 16. V.: Nasilno razviđanje na obje strane ceste Čajniče—Pljevlja.

Vlastiti gubitci: 3 mrtva, 5 ranjenih. Cjelokupni neprijateljski gubitci: 34 mrtva (prebrojano), 5 zarobljenika.

Plien: 1 strojica, 43 puške (djelomice uništene), 4 teretna samovoza (upotriebivost će se izpitati), 2000 naboja za pješ. topove, i bacače, mnogo pješ. streljiva, 1000 magazina za strojnice, mnogobrojno oruđe i živežne namirnice.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 14./15. V. 1943

Divizija krenula je sa izvidnicom u 00.00 sati, sa glavnom u 05.00 sati.

Izviđački odjel prešao je u 05.45 sati Rogoj 6 km j. j. i. od Trnova bez dodira sa neprijateljem.

Razviđanje iz Foče imalo je sukob sa komunistima 3 km j. i. od Foče.

Ia.

U Sarajevu, 16. V. 1943
Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

(M. P.)

Kovačić •

⁸ Odnosi se na Prvi i Drugi bataljon Šeste istočnobosanske NOTJ brigade.

BR. 210

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 16 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7466
Stiglo 17 maja 1943

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 835/43

17. 5. 43

Komandi 2 italijanske armije
— **Operativno odjeljenje**
— **Obavještajno odjeljenje**
Sjedište

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 16 MAJA 43

Operacija „Schwarz"

SS div.: stigla sa desnom kolonom 13 km istoč. od Stoca, sa srednjom kolonom 8 km istoč. i jugoistoč. od Blagaja i sa lijevom kolonom na visove sjeveroistoč. od Zeljuše. Nije bilo neprijat. otpora.

Od borbene grupe „Annacker"² nema novih vijesti. **4 hrv. lovac, brigada:** otpočela akciju čišćenja u oblasti sjeverozapadno od Trnova.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Nazvana po komandantu 738 pješ. puka. Vidi njen sastav u dok. br. 188.

369 div.: položaji jednog komunističkog bataljona zapad, od
Cajniča probijeni. Neprijatelj otstupio na jug.³

Ojačana pukovska grupa 724: nema novih izvještaja.

1. brd. div.: Sjeverna grupa, i pored otpora jačih komunist,
snaga, zauzela je visove 5 km jugoistoč. i 6 km južno
od Šahovića i odbila neprijateljske napade.⁴ Na visovima
neposredno južno od Šahovića ima još jačih neprijatelj-
skih snaga.

Južna grupa: komunistički napadi sa sjevera i sjevero-
istoka odbijeni.⁵

Komandant Jugoistoka

**.Za tačnost prepisa
Drechsler
kap. i adut.**

³ Odnosi se na jedinice Šeste istočnobosanske NOU brigade. Vidi dok. br. 85 i 97.

⁴ Na sektoru Šahovića nalazile su se jedinice Prve proleterske i Treće krajiške NOU brigade. Vidi dok. br. 81, 82 i 84.

⁵ Napade su vjerovatno vršile jedinice Sedme krajiške NOU brigade.

BR. 211

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 16 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 841/43

Sjedište, 17. 5. 1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA »SLOVENIJA-DALMACIJA« OPERATIVNO ODJELJENJE

Br.7993 Stiglo 17 maja 1943

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje
S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 16. 5. 1943

SS divizija: u 16.00 časova stigla: sa desnom kolonom u Planu, sa srednjom kolonom na raskrsnicu drumova Kifino Selo i sa lijevom kolonom izbila do Biskupa. Bez neprijateljskog otpora. Sjeveroistoc. od Biskupa uhvaćena veza sa grupom „Annacker".

118 lovač. div.: u 15.00 časova stigla u Ulog.

369 div.: na više mjesta, 5 km jugoistočno od Čajniča, drum razoren eksplozivom.

Ojačana pukovska grupa 724: izvidanje. Komunisti posjeli više naseljenih mjesta na prostoru 12 km južno od Prijepolja i na prostoru 8 km južno od Brodareva.²

1. brd. div.: na prostoru Šahovići neprijateljski pokreti u pravcu zapada. Komunisti se žilavo brane neposredno južno od grada. Sjeverno i istočno od Kolašina komunisti odba-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Vidi dok. br. 84, 93 i 94.

čeni. U gonjenju stiglo se na vis Stehogoste³ i u Blatinu, 2 bataljon 4 puka „Brandenburg“ stigao u tjesnac Klisuru. Bliži podaci nedostaju. Italijani javljaju o prisustvu jačih komunističkih snaga na prostoru 12 km sjeverno od Podgorice. Njih je tuklo vazduhoplovstvo, ali uslijed rđavog vremena bezuspješno. Vazduhoplovstvo: 2 izviđačka leta. 15. 5. četiri borbena leta u operaciji „Schwarz“.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Drechsler
kapetan . •

BR. 212

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 17 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

POVJERLJIVO

Njem. opunomoćeni general u Hrvatskoj
Ia/8e 17 Br. 2704/43 pov.

Zagreb, 17. 5. 43.

- 1.) Min. oruž. snaga Op. odjelj.
- 2.) 187 rez. diviz.

U nastavku dostavlja se dnevni izvještaj K-danta njem. trupa u Hrvatskoj radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 17. 5. 43

114 lov. div.

Istočno od Starog Sela (16 jz. od Gline) slomljen neprijateljski otpor. Neprijateljski gubici: 14 mrtvih. Komunisti

³ Sjerogošte

Original, pisan *na* mašini, *na* njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 1/1—22, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

od Banje Luke poslije žilavog otpora odbačeni preko 404—202—Spaševići—238 na Slavić—Stražicu 322 (30 i.ji. od Banje Luke). Izvještaj o gubicima, zbog radio smetnji, još ne postoji.

J. od Mrkonjić Grada smješteno komunističko izviđačko odjeljenje, neprijatelj je imao 5 mrtvih.

II. II bat. 721 puka dostigao Banju Luku.

Za potsticanje borbenog morala prispjelo 127 podof. i vojnika.

369 p. d.

Prema četničkom izvještaju komunisti su napali i razbili jednu četničku grupu kod Ukrnjice. Štab i 2. bater. 369 P. T. diviz. u privremeni kantonman Pale, 6 četa 370 puka u Doboj.

373 p. d.

1) Konačni kantonman dostigli: 13 četa 383 puka Imotski, 14 četa 383 puka Lise, 14 četa 384 puka i Štab II div. 373 puka Jajce, 5 bater. 373 art. puka Travnik.

2) Privremeni kantonman dostigli: 6 četa 373 art. puka u Banju Luku, dalje prema Krupi, II bat. 383 puka (bez 8 čete) u Bugojno, dalje prema Kupresu.

III bat. 384 puka u Krupi, dalje prema Mrkonjić Gradu, 4 bater. 373 art. puka u Mrkonjić Gradu, dalje prema Jajcu, 373 vod bolesn. motor, vozila u Jajcu, dalje preko D. Vakufa za Bugojno.

Vreme: tmurno, kiša.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj

Ia Br. 2415/43 pov.

17. 5. 43"

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj

za tač. prep.

(potpis nečitak)

poručnik

BR. 213

NAREĐENJE VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLO-
VENIJA-DALMACIJA" OD 17 MAJA 1943 GOD. DA SE NE
IZVRŠI RAZORUŽAVANJE ČETNIKA¹

Predmet: GF
Telegram

V. P. 10, 17 maja 1943-XXI

OD KOMANDE 2 ARMIJE — OPERATIVNO
VI ARMIJSKOM KORPUSU

Br. 7949 prot.

Potvrđujući moje odobrenje vaših naređenja u pogledu postupaka kojih se treba pridržavati u sadašnjim događajima, o čemu izvještava vaš telegram 7420 od 16 tek. mj., javljam radi znanja da je Vrhovna komanda iznijela OKW-u sljedeće:

Prvo: njemačka inicijativa je uslijedila van okvira sporazuma koji su na snazi. Glavni cilj akcijama njemačkih trupa mora biti protivkomunistička borba i koordiniranje tih akcija sa akcijom italijanākih trupa, što mora biti povjereno komandantu XIV armijskog korpusa.

Potrebno je dakle obustaviti razoružavanje hercegovačkih četnika dok se ne potuku i ne rasprše partizanske formacije.

Drugo: u očekivanju odgovora od OKW italijanske trupe neće (kažem neće) sadejstvovati u eventualnim operacijama Nijemaca protiv četnika.

Mora se, međutim, nastaviti sadejstvo sa njemačkim trupama u borbi protiv partizana.

Treće: četničke formacije koje bi se, da bi izbjegle akciju njemačkih trupa, sklonile iza naših linija ili, ako bi, nalazeći se već tu, pokušale da se bore protiv njemačkih trupa, moraće biti pozvane da polože oružje.

General ROBOTTI

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 D/3.

BR. 214

IZVJEŠTAJ ODJELJENJA ZA VEZU ITALIJANSKOG MINISTARSTVA INOSTRANIH POSLOVA PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 17 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERACIJE „SCHWARZ“ OD STRANE NJEMAČKIH TRUPA NA TERITORIJI HERCEGOVINE, CRNE GORE I SANDŽAKA BEZ OBAVJEŠTENJA I PRISTANKA ITALIJANSKIH KOMANDI¹

**Ministarstvo inostranih poslova
Odjeljenje za ve-zu sa
Višom komandom oružanih snaga „Slovenija-Dalmacija“
(2 armija) i**

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

**Br. 8105.
Stiglo 19 maja 1943/XXI**

V. P. 10—17 maja 1943/XXI

Novosti i detalji koje sadrži ovaj izvještaj dostavljeni su mi najpovjerljivijim putem od strane Komande armije i sa ciljem da o njima bude isključivo obaviještena Vaša Ekselencija.

c.

**Odjeljenje za vezu sa
Komandom 2 armije**

**Kopija za Komandu 2 armije
Strogo povjerljivo
Br. 785**

**Izvještaj
Za Ekselenciju pomoćnika ministra**

15. tek. mjeseca, u 2.30 časova ujutro, komandant njemačke SS divizije „Prinz Eugen“ — a da prethodno nije ništa nagoviješteno sa njegove strane kao i sa strane drugih njemač-

¹ Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32. _

kih komandi — dostavio je general Amico komandantu divizije „Marche" i sektora Mostar pisani izvještaj u kome se:

— obavještava da je, prema naređenjima svojih pretpostavljenih, naređenjima koja su proistekla iz sporazuma postignutih između italijanskih i njemačkih komandi, toga jutra divizija SS prešla Neretvu i grad Mostar radi nastupanja ka Nevesinju i u istočnu Hercegovinu;

— naglašuje da će njemačke snage djelovati i protiv naših lokalnih M.V.A.C.;

— na kraju traži: a) saradnju italijanskih trupa u razoružanju četničkih i partizanskih formacija koje su ostale u pozadini SS; b) sigurnost Mostara kao baze same divizije i sigurnost pozadine njegovih kolona; c) slobodu korišćenja naših telefonskih, telegrafskih i željezničkih linija.

General Piazzoni, komandant VI arm. korpusa, odmah je odgovorio da nije primio nikakvo naređenje za ove operacije; da ne može stoga pristati na njemački zahtjev i da sledstveno tome zabranjuje prelaz SS diviziji preko teritorije koju su zaposjele jedinice VI arm. korpusa.

Komandant SS se ograničio da odgovori kako je pokret već otpočeo i da ne može biti obustavljen. Jednovremeno slične odgovore dale su prve njemačke kolone, koje su već bile stigle do kontrolnih stanica, na poziv da se zaustave i da pričekaju uputstva nadležnih komandi.

General Piazzoni je tada naredio generalu Amico da uputi komandantu SS protestno pismo.

Ujutru istoga dana, u 9 časova, Njemački štab za vezu kod 2 armije dostavio je toj Višoj komandi izvještaj generala Lohra, sljedeće sadržine:

— Incidenti koji su se posljednjih dana desili između vojnika divizije SS u zoni Mostar i četnika, i neprijateljsko držanje četničkih formacija protiv trupa 1 njemačke alpske divizije koja operiše u Crnoj Gori, naveli su njemačku Glavnu komandu, u vezi sa brzim pogoršavanjem situacije u cijeloj Crnoj Gori, da naredi svojim snagama razmještenim u Hercegovini i Crnoj Gori pokret u cilju razoružanja, a ako je potrebno, i uništenja svih četničkih formacija ove dvije pokrajine, formacija koje su se morale smatrati neprijateljima Osovine.

— Marševski ciljevi njemačkih divizija biće javljeni čim njemačka komanda bude raspolagala tačnijom slikom situacije.

— Poziva se Guvernorat Crne Gore da što prije uputi u Solun svog pretstavnik u cilju obavljanja potrebnih dogovora za zajedničku akciju.

— Nadležne italijanske komande su zamoljene da, bez obzira na navedene pregovore, spriječe na svaki način prelaz četnika ka Albaniji i obali zatvaranjem svih izlaza duž pravca Mateševo—Podgorica—Nikšić—Bileća—Stolac.

General Robotti odgovorio je odmah naglašujući da:

— Incidenti koji su se dogodili u zoni Mostar, o kojima su izviđaji još u toku, ne izgledaju toliko značajni da učine izlišnim prethodan dogovor između italijanske i njemačke komande.

— Četničke formacije koje sada operišu u sjeveroistočnoj Hercegovini rade po narednjima italijanskog VI arm. korpusa i da se stoga smatraju sastavnim dijelom italijanskih trupa; ove formacije nalaze se u spomenutoj zoni po našem naredjenju i po našem naredjenju bi bile povučene da nam je njemačka komanda ostavila vremena da to učinimo.

— Netačno je tvrđenje komandanta SS da su pomenute operacije bile dogovorene između dvije savezničke glavne komande, pošto su italijanske snage bile stavljene pred svršen čin upućivanjem njemačkih trupa na teritoriju koja je u nadležnosti 2 armije u vremenu neposredno pred međusaveznički sastanak u Solunu, na kome bi se utvrdio način i momenat razoružavanja četnika.

Naša Vrhovna komanda je sa svoje strane iznijela OKW-u sljedeće:

— Njemačka inicijativa je van okvira sporazuma koji su još na snazi. Glavni cilj akcije njemačkih trupa mora biti borba protiv komunista i usklađivanje ove akcije sa akcijom italijanskih trupa mora biti povjereno komandantu našeg XIV arm. korpusa (Crna Gora).

Stoga treba obustaviti razoružanje hercegovačkih četnika sve dok ne budu potučene i rasturene partizanske formacije.

— U očekivanju odgovora OKW italijanske trupe neće saradivati u eventualnim njemačkim operacijama protiv četnika. Nastaviće se, naprotiv, saradnja sa njemačkim trupama u borbi protiv partizana.

— Četničke formacije koje bi se, u cilju izbjegavanja njemačke akcije, sklonile iza naših linija, ili ako bi, nalazeći se već tu, pokušale da se bore protiv njemačkih trupa, moraće biti pozvane da polože oružje.

— Obustavljen je predviđeni put gener. Pirzia Birolia za Solun.

Međutim koncentrično napredovanje njemačkih trupa se nastavlja pravilno i brzo: na zapadu one su dostigle jednom ko-

Ionom Nevesinje i Kifino Selo a jednom drugom Stolac i Planu; na istoku posjele su Kalinovik i Ustikolinu.

U toku ovih operacija — koje su u njemačkim izvještajima nazvane „operacijski ciklus Schwarz” — već su razoružane i uhapšene neke četničke formacije ne nailazeći na jači otpor (među uhapšenim četnicima nalaze se i Đurišić i Popović). Druge četničke formacije su se sklonile u italijanske garnizone, gdje su razoružane bez teškoća; u zoni Gacko nalazi se još oko 2000 ljudi (koji su čistili teren po naređenju VI arm. korp.) i izgubili su skoro svaki dodir sa našim komandama.

Kao što je Vašoj Ekselenciji poznato, postepeno razoružavanje četničkih formacija je bilo odavno naređeno od strane naše Vrh. komande; ova naređenja bila su skoro u potpunosti izvršena na sjevernom sektoru (u Lici), na centralnom sektoru (Zrmanja i Knin) su bila u toku izvršenja, dok se ma ovom južnom (Hercegovina), zbog zahtjeva situacije, još ostalo u fazi usvajanja glavnih prethodnih mjera neophodnih za izbjegavanje jedne vrlo teške i neočekivane situacije. Činjenica da su ovo razoružavanje izvršile njemačke trupe a ne mi, može takođe da pretstavlja, s izvjesne tačke gledišta, jedno srećno rješenje: ustvari ovim se konačno likvidira pitanje četnika, a da nam se sa četničke strane ne može prebaciti da smo izmijenili politiku naprećac i iz korijena i da nismo ispunili primljene obaveze (pošto se ne može poricati da smo, izričito ili ne, neku obavezu prema četnicima bili preuzeli).

Ovo razmatranje ne umanjuje međutim značaj naših pogleda u vezi sa njemačkim pokretom koji, prije svega po načinu na koji je izvršen, ruši ugled naše vojske pred balkanskim narodima i prestiž naših komandi pred sopstvenim trupama.

Da bi se ocijenila težina postupka njemačke komande imalo se u vidu sljedeće:

1) Incidenti na koje se general Lohr poziva u svome izvještaju nisu — po onome što se moglo saznati, pošto se o njima govori na vrlo nejasan i uopštavajući način — takvi da opravdaju jednu tako iznenadnu i tešku odluku. Oni incidenti iz zone Mostar svode se — prema onome kako izjavljuje ova Komanda armije — na iščezavanje trojice njemačkih vojnika, što je utvrđeno 11 maja, i na jedan tobožnji napad na magacin životnih namirnica divizije SS, koji se odigrao noću između 12 i 13 tek. m. bez posljedica, incidenti za koje ustvari nije do-

kazana odgovornost četnika i za koje se ima utisak da su vještački uveličani, ako ne i u tom cilju izmišljeni da na neki način opravdaju namjeravane operacije. Još manje osnova imaju — prema mišljenju Guvernatora Crne Gore — optužbe koje se odnose na neprijateljski stav na koji je naišla i alpiska divizija. Na svaki način, isključeno je da je situacija tako katastrofalna da zahtijeva jednu tako hitnu akciju koja onemogućuje prethodnu razmjenu misli sa našim zainteresovanim komandama.

2) Između njemačke Komande za jugoistok i zainteresovanih italijanskih komandi bilo je utvrđeno da se 18. ov. an. u Solunu održi međusaveznički dogovor (kome su imali prisustvovati gen. Pirzio Biroli i jedan predstavnik ove Komande armije) u cilju da odrede način i momenat razoružanja četnika; detalji u pogledu načina i momenta, kao što je logično, bili bi ugovoreni sa našim neposrednije zainteresovanim komandama.

3) — Očigledna je, međutim želja Nijemaca da naše komande stave pred svršen čin; jedna operacija kao što je ova koju izvode, u kojoj učestvuju najmanje tri divizije, ne može biti riješena i organizovana u kratkom vremenu. (A da su postojale znatne pripreme za ovo, pokazuje i činjenica da je njemačka komanda prebacila posljednjih dana, ne objavivši ništa, što je bila dužna na osnovi postojećih sporazuma između dvije komande, 373. diviziju u zonu Široki Brijeg za smjenjivanje SS divizije, omogućavajući na taj način ovoj posljednjoj da učestvuje u ciklusu „Schwarz“.) Stoga, kad se gener. Lohr sastao u Zagrebu 5. ov. m. sa generalom Robottiem, on je već morao donijeti odluku o cijelom planu ovog operativnog ciklusa; pored svega toga uzdržao se da o tome da ma i najmanji nagovještaj.

4) — U tim okolnostima propušteno nagovještavanje od strane Nijemaca bilo bi već u suprotnosti sa svim sporazumima postignutim između dvije komande, čak i da se radilo samo o operacijama koje se izvode na ivicama zona posjednutim našim trupama. Mnogo teži postupak pretstavlja njemačka inicijativa u vođenju operacija u zonama pod našom kontrolom, preko centara posjednutih našim trupama i protiv formacija koje su u direktnoj nadležnosti naših komandi; i, kao da ovo nije bilo dovoljno, po već započetim operacijama produžuje se sa ćutanjem o marševskim ciljevima njemačkih trupa koji su predviđeni ovira operacijama.

*

Smatram najzad korisnim napomenuti Vašoj Ekscelenciji da sam obaviješten da je komandant VI arm. korpusa izdao naređenje svim potčinjenim komandantima da:

— u svim našim garnizonima ima da se održi u potpunosti naša vlast i odgovornost komande, obuhvativši javni red i eventualno razoružavanje M.V.A.C.;

— južno od linije Vrgorac—Gabela—Hutovo—Trebišnica—Bileća nije dozvoljen, ni iz kakvih razloga, prelaz trupa, koje ne pripadaju italijanskoj vojsci (zabrana obuhvata i formacije M.V.A.C.);

— unutar garnizona, sjeverno od gore navedene linije, moći će ući samo njemački oficiri sa svojom pratnjom, ostavljajući van mjesta jedinicu;

— sve hercegovačke jedinice M.V.A.C. prešle su pod neposrednu komandu gener. Giannuzzia, komandanta sektora Bileća.

— Sve lokalne formacije M.V.A.C. pozvane su da polože oružje našim garnizonima i da se stave pod našu zaštitu, one moraju biti razoružane i smještene u naše kantonmane.

Ova naređenja, odobrena od Komande armije, dostavljena su radi znanja njemačkim komandama i poželjno je da one daju svojim trupama precizna uputstva u vezi s tim; pošto se u suprotnom slučaju ne može isključiti mogućnost događanja nezgodnih incidenata između savezničkih snaga.

(Vittorio Castellani)

V. P. 10, 17 maj 1943-XXI

BR. 215

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 17 MAJA 1943 GOD. O PREPISCI KOMANDE SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“ I KOMANDI ITALIJANSKIH JEDINICA U VEZI SA NASTUPANJEM NJEMAČKIH TRUPA KROZ HERCEGOVINU¹

Povjerljivo

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«

OPERATIVNO ODJELJENJE

KOMANDA VI ARM. KORPUSA
Stab —

Obavještajno odjeljenje

^ Br. 8140

Stiglo 19 maja 1943/XXI

Br. 6706/1 protok

V.P. 39, 17 maj 1943/XXI

Predmet: Operacije njemačke divizije SS „Prinz Eugen“

Komandi 2 armije

Vojna pošta 10

U 2.40 časova 15 maja t. g. njemački oficir za vezu dostavio je jedno pismo načelniku Štaba divizije „Marche“, koji ga je odmah predao generalu Amico, u kome je general Phleps, komandant njemačke divizije SS „Prinz Eugen“, saopštavao da će njegove trupe krenuti istočno od Neretve i navodi sopstvene zadatke i one koje zahtijeva od italijanskih trupa (prilog 1).

Tek u 3.30 časova (zadocnjenje prouzrokovano smetnjama, na telefonskoj vezi) general Amico dostavio mi je izvještaj povodom gore spomenutog njemačkog saopštenja; naredio sam odmah da se generalu Phlepsu odgovori prema podacima koje sadrži priloženo pismo br. 2.

0 sadržaju ovoga pisma Komanda divizije „Marche“ je telefonski unaprijed obavijestila gore spomenutog generala putem njemačkog oficira za vezu.

General Phleps je odgovorio da su pokreti bili već u toku i da iz tehničkih razloga nisu mogli biti obustavljeni.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se rt arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

Tada sam naredio da se sastavi i odmah dostavi generalu Phlepsu jedno novo pismo (prilog br. 3), u kome sam mu, očekujući naređenja i razjašnjenja te Komande, formalno zabranio da prođe kroz Mostar i zone posjednutih italijanskim trupama; ali već su prvi njemački dijelovi, prošavši širinom varoši, stigli do kontrolne stanice na putu za Široki Brijeg i prolazahu uzastopno kroz varoš pravcem ka Nevesinju; drugi dijelovi su se kretali ka Bijelom Polju; za njima su nailazile nove jedinice koje su dalje po redu prolazile kroz Mostar.

U 5 časova, na osnovu primljenih izvještaja od te Komande, naredio sam generalu Amico da napiše protestno pismo, o čemu v. prilog 4. General Phleps je odgovorio ujutro (prilog 5).

Prolaženje njemačkih trupa se produžilo i oko 11 časova kroz Mostar je već bilo prošlo:

- 8 srednjih tenkova
- 2 bataljona pješadije
- 1 eskadron konjice
- 1 baterija srednjeg kalibra
- nekoliko protivavionskih topova.

Pored toga uočena je jedna dugačka kolona komora, koja je dolazila od Čitluka'.

Na kontrolnim stanicama i duž puteva kojima su prošle njemačke snage nisu se desili incidenti.

Pismo slično onome koje je upućeno generalu Amico poslato je 15 maja u 5.30 čas. generalu Spicacciu, komandantu divizije „Messina“, samo sa izmjenama koje su se odnosile na različitost zone operacija i pravaca nastupanja (prilog 6).

Poslao sam priloženo pismo br. 7, kojem je slijedio ujutru odgovor generala Phlelsa upućen komandantu divizije „Messina“ (prilog 8).

Generalu Spicacciu stigla je istog jutra i kopija akta „šefa borbene grupe Jug“, koji je njemački oficir za vezu dostavio u zoru komandantu divizijske pješadije u Čapljini i komandantu 94 p. p. (pril. 9).

O prelazu njemačkih trupa preko sektora Metković imaju se sljedeći podaci:

—• motorizovana prethodnica jedne jake njemačke kolone pod komandom pukovnika Schmidhubera ušla je u Čapljinu u 5 časova putem od Ljubuškog i nekoliko minuta docnije jedan njemački motociklista uručio je Komandi italijanskog garnizona pismo (prilog 6);

— zatim je prethodnica prošla most na Neretvi i zarobila poručnika Blagotu Boškovića, komandanta bataljona V.A.C. iz Pribilovaca, sa nekoliko njegovih vojnika;

— produžavajući za Tasovčiće (Mostar PI-AI) na prethodnicu je otvorena vatra iz pušaka i ručnim bombama od strane grupa V.A.C. Njemački odredi su opkolili mjesto, zarobili neodređen broj četnika i zapalili tri kuće; u kratkom sukobu dva četnika su ubijena;

— pukovnika Schmidhubera, koji je nastupao na čelu sa motorizovanim ešalom, sustigao je u 5.12 časova jedan naš major upućen od strane komandanta garnizona generala Amata s pozivom da mu se javi. Njemački pukovnik je odgovorio da ne može udovoljiti pozivu i da mora nastaviti pokret do Stoca a zatim isturiti patrole na istok do Berkovića; da bi se izbjegli incidenti, bio je prethodno obaviješten o razmještanju italijanskih i hrvatskih trupa; dodao je da će nam predati zaplijenjeno oružje od V.A.C. i da će pustiti samo muslimanske V.A.C.

— pomenuta kolona produžila je pokret bez drugih incidenata.

Komandant
general Sandro Piazzoni
Piazzoni

Kopija/BF

Prilog br. 1 aktu br. 6706/1
od 18/5/1943-XXI

SS DOBROVOLJAČKA DIVIZIJA
„PRINZ EUGEN“
Komandant

Položaj, 14 maj 1943

'Komandantu divizije „Marche“
Gospodinu divizijskom generalu Giuseppe Amico

Mostar

Molim da primite na znanje sljedeće:

Snage pod mojom komandom, prema primljenom zadatku, preći će 15 maja 1943 god. Neretvu u pravcu istoka i nastupaće u istočnu Hercegovinu.

498:

Prema sporazumu između Ducea i Führera ove snage moraju — u saradnji sa italijanskim okupacionim divizijama — na dodijeljenom mi prostoru uništiti sve naoružane bande koje ne pripadaju regularnoj italijanskoj, njemačkoj ili hrvatskoj vojsci i oduzeti svaku mogućnost života bandama koje bi se eventualno formirale.

U saglasnosti sa ovim zadatkom ja Vas molim, gospodine generale, da izdate naređenje i izvršite sljedeće prethodne mjere koje će pomoći operacije što treba da se izvrše:

1. — Čuvati od četnika bazu za snabdijevanje Mostar, koja je od najveće važnosti kao prolazni centar i za svoju okolinu — naročito Bijelo Polje — i da se ukaže pomoć dijelovima mojih snaga, koje su tamo ostale po mome naređenju.

2. — Obezbjedešenje važnog puta za snabdijevanje i željezničke pruge dolinom Neretve.

3. — Da mi se put Mostar—Nevesinje ostavi slobodan za prolaz mojih trupa i jedinica za snabdijevanje.

4. — Ustupanje, u slučaju potrebe, telefonske i telegrafске stalne linije istočno od Neretve.

5. — Saradnju u razoružanju preostalih ili novoformiranih. četničkih i partizanskih bandi u pozadini potčinjenih mi trupa.

6. — Izbjegavati da četnički odredi budu zajedno sa dijelovima italijanskih trupa pred njemačkim snagama.

Uvjeren sam da će italijanski drugovi — s obzirom na Duceovo naređenje i na veliki evropski zadatak koji nas vezuje — bratski pružiti svaku potrebnu pomoć njemačkim snagama radi smirenja ovog prostora.

Ja Vas molim da upotrijebite oficira za vezu iz moga Štaba kod Vaše komande kao lice za vezu za primanje i davanje obavještenja, da bi se mogla održavati najtješnja veza.

Sa drugarskim pozdravom

Ovjerava prepis	potpisao A. Phleps
načelnik Operativnog odjeljenja	SS Gruppenführer
(ppukovnik T. Pancrazi)	general divizije Waffen SS
Pancrazi	

(M. P.)

Kopija/BF

Prilog br. 2 aktu 6706/1
od 18/5 1943-XXI

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARCHE“
KOMANDA SEKTORA MOSTAR

Br. 2345/Op. protok.

V. P. 32, 15.V.1943-XXI
* čas 3.40

Gospodinu generalu Phlepsu, komandantu SS divizije

Široki Brijeg

Pozivam se na Vaše pismo od 14 maja, koje sam primio jutros u 2.45 časa a koje se odnosi na pokrete Vaše divizije istočno od Neretve.

Ekselencija general Piazzoni, komandant VI arm. korpusa, kome sam izložio sadržaj Vašeg pomenutog pisma, naredio mi je da Vam saopštim da on nije primio od Komande naše 2 armije odgovarajuća naređenja koja vi spominjete.

U međuvremenu, dok Ekselencija komandant odmah obavijesti o ovome Komandu 2 armije u cilju traženja odgovarajućih naređenja i uputstava, obavještavam Vas da ne može pristati i ne pristaje na Vaše zahtjeve i moli da obustavite pokrete Vaših trupa te da sačekate da nam stignu naređenja Komande 2 armije.

Molim Vas za izvještaj o Vašoj saglasnosti.

S drugarskim pozdravom

Ovjerava prepis
načelnik Operativnog odjeljenja
(ppuk. T. Pancrazi)
Pancrazi

General komandant
potpisao Giuseppe Amico

(M. P.)

500:

Kopija/BF

**Prilog br. 3 aktu 6706/1
od 18/5/1943/XXI**

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARCHE“
KOMANDA SEKTORA MOSTAR

Br. 2346/Op. protok. Povjerljivo V. P. 32, 15 maj 1943/XXI
čas 04,30

Gospodinu generalu Phlepsu, komandantu SS divizije

Široki Brijeg

Ekselencija komandant Armijskog korpusa mi naređuje da Vam potvrdim da, dok ne primi naređenje od Komande 2 armije, ne pristaje na Vaše zahtjeve i ne garantuje sigurnost pozadine.

U očekivanju naređenja pretpostavljenih, zabranjuje prolaz Vašim trupama kroz Mostar i kroz zone okupirane od italijanskih snaga pozivajući Vas da se držite zone Vaše nadležnosti.

Ovjerava prepis
načelnik Operativnog odjeljenja
(ppuk. T. Pancrazi)

Pancrazi

General komandant
potpisao Giuseppe **Amico**

(M. P.)

Kopija/BF

**Prilog br. 4 aktu 6706/1
od 18/5/1943-XXI**

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARCHE“
KOMANDA SEKTORA MOSTAR

P O V J E R L J I V O

Br. 2347 Op. prot. V. P. 32, 15 maj 1943 5 čas.

Gospodinu generalu Phlepsu, komandantu SS divizije

Široki Brijeg

U ime Ekselencije komandanta VI armijskog korpusa ulažem formalni protest zbog prolaza Vaših trupa kroz Mostar i zone okupirane od italijanskih trupa uprkos zabrane koju je izdao u očekivanju viših naređenja traženih od Komande 2 armije.

Ekselencija tvrdi da ne pristaje na Vaše traženje iz pisma dok ne primi viša naređenja, obavještavajući da mu je u ovom

SS DOBROVOLJAČKA DIVIZIJA
„PRINZ EUGEN“
Komandant

Položaj, 14 maj 1943'
Prilog br. 6

Gospodinu komandantu divizije „Messina“

Metković

Molim da primite k znanju sljedeće:

Snage pod mojom komandom preći će 15 maja 1943 god. r prema primljenom zadatku, Neretvu u pravcu istoka i nastupaće u istočnu Hercegovinu.

Prema sporazumu između Ducea i Führera ove snage moraju — **u spradnji sa italijanskim okupacionim** divizijama — na dodijeljenom mi prostoru uništiti sve naoružane bande koje ne pripadaju regularnoj italijanskoj ili hrvatskoj vojsci i oduzeti svaku mogućnost života bandama koje bi se eventualno tu formirale.

Prema naređenju koje sam dobio, italijanske divizije „Messina“, „Murge“ i snage koje se nalaze u Crnoj Gori južno od Bregave, kao i od drumata Stolac, Plana, Bileća i Nikšić, imaju da spriječe, zatvarajući gore pomenuti sektor, prolaz četnicima i partizanima, koje treba da razoružaju, i da trupama pod mojom komandom pruže potrebnu pomoć.

U saglasnosti sa ovim zadatkom ja Vas molim, gospodine generale, da izdate naređenje i izvršite sljedeće prethodne mjere koje će pomoći operacije koje treba da se izvrše:

1) Osloboditi put Čapljina—Domanovići—Stolac—Trebinje za prolaz mojih trupa i jedinica za snabdijevanje.

2) Onemogućiti svaku neprijateljsku akciju u i van svoga sektora na ovome putu.

3) Saradnja u razoružavanju preostalih ili novoformiranih četničkih i partizanskih bandi u pozadini potčinjenih mi trupa.

4) Izbjegavati da četnički odredi budu zajedno sa dijelovima italijanskih trupa pred njemačkim snagama.

5) Ustupanje, u slučaju potrebe, stalne telefonske i telegrafske linije istočno od Neretve.

Uvjeren sam da će italijanski drugovi — s obzirom na Duceovo naređenje i na veliki evropski zadatak koji nas vezuje — bratski pružiti svaku potrebnu pomoć njemačkim snagama radi smirenja ovog prostora.

Ja Vas molim da upotrijebite oficira za vezu moga Štaba kod Vaše Komande, za vrijeme operacija u sektoru divizije „Messina“, kao lice za vezu za primanje i izdavanje obavještenja, kako bi se mogla održavati najtješnja veza.

Potpisao A. Phleps
SS Gruppenführer
general divizije Waffen SS

Ovjerava prepis
načelnik Operativnog odjeljenja
(ppuk. T. Pancrazi)

Pancrazi

(M. P.)

Kopija/BF

Prilog br. 7

komanda PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“
ODJELJENJE NAC. ŠTABA

Br. 3522/S. I. prot.

V. P. 91, 15 maj 1943/XXI 6 čas.

Predmet: Saopštenje

Generalu komandantu dobrovoljačke divizije
„Prinz Eugen“

Operativna zona

Ekselencija general, komandant VI arm. korpusa, izvještava da on prima naređenja samo od svojih pretpostavljenih i da o stvari koju Vi spominjete nije primio takva naređenja.

Sledstveno tome ne može Vam niti pružiti saradnju niti dati pristanak, i snažno protestuje protiv bilo kakvog nasilnog i bezobzirnog postupka primijenjenog u cilju dejstvovanja u njegovoj zoni bez prethodnog sporazuma sa njim.

Uzvracam drugarski pozdrav.

Diviziski general
komandant
potpisao Guglielmo Spicacci

Ovjerava prepis
načelnik Operativnog odjeljenja
(ppuk. T. Pancrazi)

Pancrazi

(M. P.)

Prilog br. 8

Prevod sa njemačkog

SS DOBROVOLJAČKA DIVIZIJA
„PRINZ EUGEN“
Komandant

Sjedište, 15 maj 1943

Gospodinu komandantu divizije „Messina“

Metković

Potvrđujem prijem Vašeg pisma br. 3522/S. I. od 15/5 1943
čas. 6.

Moja Glavna komanda ne može da shvati da Vaša Komanda
armije nije obavijestila italijanske divizije koje se nalaze u
operativnoj zoni o današnjoj ofanzivi u istočnoj Hercegovini.

Mnogo mi je žao da je moj postupak uvrijedio Vas, kao
komandanta divizije „Messina“, ali moram Vam reći da sam
samo izvršavao naređenja primljena od svoje više komande.

Ja ne vjerujem da je u interesu solidarnosti ako bi Vi odbili
traženu pomoć, jer moram da pretpostavim da jedna formal-
nost ne može biti uzrok slabljenju snaga jedne akcije započete
u interesu naših dvaju savezničkih nacija.

Sa drugarskim pozdravom.

Potpisao A. Phleps
general divizije SS trupa

BR. 216

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKE 118 LOVAČKE DIVIZIJE
OD 17 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA
NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 17. V. 1943

I. Četnici pobjegli su izpred ciele divizije.

Skupina „Annacker“ dostigla je 16. V. do 16.00 sati sa
lijevom kolonom Doljane (10 km s. z. od Uloga); od desne
kolone još nema izvješća.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 4/1—22, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Pojačani izviđački odjel zaposjeo je 16. V. u rano jutarnje vrijeme Ulog bez borbe. Četnici uzmakli su prije prema jugu.

Skupina „Hentschel“ dostigla je 16. V. 1943 sa glavnom. Foču nakon odstranjenja mnogobrojnih cestovnih prepreka i preko 2 porušena mosta; sa nekim dijelovima preuzela je osiguranje ceste Kalinovik—Foča.

Skupina „Wawrik“ podređena je od 16. V. uveče skupini „Hentschel“. I./738 Kalinovik bez promjene.

4. hrv. lovačka brigada sa 13. p. p. i topničtvom dostigla je Dobro Polje, sa 7. lov. pukovnijom bez I. prostor 12 km i. od Trnova, sa L/7, lov. puk. nakon prekrstarenja prostora zapadno od ceste Jablanica—Ilovice—Leletin Han (2 km s. od Trnova). Dodira sa neprijateljem nije imala.

Namjera: Nakon dostignuća ceste Kifino Selo—Kalinovik regrupirati će se divizija skupinom „Annacker“ u svrhu približenja odsjeku Piva—Drina i za napad od mostobrana Foča prema j.j.i.

Vlastiti gubici: 5 ranjenih (iz noćne borbe 15./16. V. j. od Foče); 9 konja i 12 tovarnjaka uginulo.

Neprijateljski gubici: 4 mrtva, 12 zarobljenika.

Plien: 1 strojnica sa 2 cjevi, 12 strojopuškara (1 neupotrebiva), 1 teški bacač, 415 puškara (djelomice neupotrebive), 84 boda, 25 sanduka puščanog i strojničkog streljiva, 5 sanduka ručnih bombi, 10 sanduka i 44 sandučića 8 cm granata, oprema i oruđe.

118. obkopska bojna popravila je 15. i 16. V. oštećenu cestu na 7 mjesta, ojačala 7 mostova, 6 podvožnjaka i vodnih prielaza, 6 propusta sagradila i izvršila mnogobrojne daljnje popravke ceste.

Ia.

U Sarajevu, 18. V. 1943

Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

Izvjješće primljeno je naknadno 18. V. 1943 u 12.00 sati.
(M. P.)

BR. 217

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 17 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERI-
TORIJI BOSNE¹**

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 16./17. V. 1943

I. Područje Čajniče—Goražde

Kod Zaborka (10 km i. sj. i. od Čajniča) jedan potjerm odjel ustanovio je 300—400 partizana u borbi sa manjim brojem četnika. Četnici pucali su *na potjerni odjel. Izt. od Zaborka nalaze se velika krda stoke.

Oki. kola naišla su kod Mostine (5 km i. od Čajniča) na spaljen cestovni most; dobila su topničku vatru.

Iztočno od Bara (10 km od Jabuka Sedla) zatvara 150 nao-ružanih četnika cestu Pale—Jabuka.

Plien: puščano streljivo, mnogobrojno topničko i bacačko streljivo, sve italijanskog podrijetla.

Područje Teslić

Četničko izvješće: Partizani navodno su 15. V. kod Ukrnjice (9 km sj. z. od Teslića) napali četnike te ih razbili.

- II. Stošer i 2./369. oki. lov. sklopa u 20.00 sati nastanili su se na prolazu u Palama. — 6./370. p. p. u Doboju.

Namjere

Borb. skupina 369. p. p. prekrstarit će sa glavnom gorje s obje strane ceste Čajniče—Plevlja do Boljanića. 1 bojna

- napast će neprijatelja kod Zaborka.

369. kol. lov. sklop — bez 1. satnije — otići će 17. V. ujutro iz Pala, imade uništiti četnike izt. od Bara te će stignuti u Čajniče. Ia.

NJEM. 118. LOVAČKA DIVIZIJA

u svom izvješću od 16./17. V. 1943 nema javiti ništa važno..

U Sarajevu, 17. V. 1943

Za točnost prijevoda

nadsatnik Kovačić

(M. P.)

Kovačić

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 3/1—6, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

BR. 218

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 17 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹

Poslata kopija obavještajnom odjeljenju

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italijanske armije

Sjedište, 18. 5. 1943

Pov. br. 847/43

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8057

Stiglo 18 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 17. 5. 1943

Operacija „Schwarz"

SS div.: stigla sa glavninom desne kolone u Planu, sa srednjom kolonom 10 km jugoistoč. od Kifina Sela i sa lijevom kolonom u Kifino Selo. Bez dodira s neprijateljem.

118 lovač. div.: Grupa „Annacker" 6 km sjeverozap. od Uloga. Izviđački bataljon u napadu preko Uloga na jug. Grupa „Hentsehel" obezbjeđuje sa dijelovima duž drumu Kalinovic—Foča.

369 div.: napad sa 1. bataljonom protiv četnika i komunista. Borba 9 km sjeveroistočno od Čajniča. Prodire sa 2 bataljona ka Pljevljima.

Ojačana pukovska grupa 724: obezbjeđuje i izviđa prostor Prijepolje—Brodarevo.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

1. brd. **div.:** zauzela Sahoviće. Komunisti se još nalaze zapadno¹ i južno od grada. Južna grupa zauzela Mojkovac. Komunisti odstupaju na zapad.² Zauzet vis neposredno jugoistočno od kote 1862 (6 km zapadno-jugozapadno od Mojkovca). Na koti 1862 neprijatelj. Zauzeto Lipovo. Komunistički bataljon još se nalazi 5 km zapadno od Kolašina.

Komandant Jugoistoka naredio je upućivanje jednog bataljona 1. brd. div. u Bioče, 12 km sjeveroistočno od Podgorice, i zahtijevao da desna kolona SS div. najhitnije prodire ka Nikšiću. U danom slučaju namjeravano je isturanje desne kolone SS divizije sa sjevera ka Podgorici, da bi se tamo spriječio proboj neprijatelja. Italijanske mjere za zatvaranje prostora između Mateševa i Podgorice, prema shvatanju njemačkog Štaba za vezu, nisu dovoljne. Njemačke jedinice i dalje nastoje da te mjere upotpune.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Drechsler
kapetan

*

¹ Odnosi se na jedinice Prve proleterske i Treće krajiške NOU brigade.

BR. 219

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 17 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Poslata kopija obavještajnom odjeljenju

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italijanske armije   Sjedište, 18 maja 1943
Pov. br. 849/43   —

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8068
Stiglo 18 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 17. 5. 1943

Operacija „Schwarz"

Vrijeme: kiša sa provalom oblaka.

Pokreti po planu. Pred 1. brd. div. komunisti su se branili sa žilavom upornošću.² Radioemisije Draže Mihailovića u Crnoj Gori obustavljene. Draža Mihailović po italijanskom shvatanju prebjegao u Srbiju. Akcija traganja otpočela. Izgleda da se komunisti na prostoru Šavnik—Žabijak povlače.

SS div.: od desne kolone zasad nema novih vijesti. Srednja kolona 6 km jugoist. od Gacka dobila pojačanje od lijeve kolone. Bez dodira sa neprijateljem.

118 lovac, div.: grupa „Annacker" 4 km sjeverozap. od Uloga. Izviđački bataljon u nastupanju preko Uloga na jugo-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Odnosi se na jedinice Prve proleterske i Treće krajiške NOU brigade.

istok. Grupa „Hentschel“³ stigla u Foču. Obezbjedenje kao i u podnevnom izvještaju.

4 hrvat, lovac; brig.: pročešljavanje zemljišta istočno od drumca za Kalinovik. izbila na liniju Jabuka—Dobro Polje, bez dodira s neprijateljem. Gubici u noćnoj borbi od 15. na 16. 5. na prostoru Foče: 4 komunista mrtva, 12 zarobljenih; 5 sopstvenih ranjeno. Plijen: 13 mitraljeza, 1 teški minobacač, 415 pušaka, 25 sanduka pješ. municije, 5 sanduka ruč. bombi, 10 sanduka i 44 kutije art. granata 8 cm.⁴

369 div.: od bataljona angažovanog u borbi protivu komunist, ustanika sjeveroistočno od Cajniča dosada nema daljih vijesti. Bataljoni u nastupanju ka Pljevljima po savladivanju jačih drumskih prepreka nalaze se 20 km jugoistočno od Cajniča. Zaplijenjeno komunističke puščane, artilj. i minobacačke municije.

Ojačana pukovska grupa 724: izvidanje i obezbjedenje 12 km jugozapadno od Prijepolja i 8 km južno od Brodareva uglavnom bez dodira s neprijateljem.

3 ital. alpiski puk čisti duž drumca Prijepolje—Pljevlja do prevoja Jabuke.

1. brd. div.: situacija kod Šahovića: ništa novo. Južna grupa odbacila je neprijatelja,⁵ koji se žilavo borio, na 4 km sjeverozapadno od Mojkovca. Sa visa 1862 neprijatelj odbačen. Vis sjeverozapadno od Kolašina poslije teške borbe zauzet. Kod neprijatelja ukupno ,300 mrtvih.

2 bataljon 4 puka „Brandenburg“ poslije čišćenja tjesnaca Klisure stigao u Berane.

2 bataljon 1 puka „Brandenburg“ iskrcan u Mitrovici i Raškoj.

Dva italijanska bataljona na maršu iz Mateševa i Kolašina za Podgoricu.

Vazduhoplovstvo: ukupno 15 borbenih letova. Napad na komuniste sjeverno od Podgorice uslijed rdavog vremena prekinut.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost

Drechsler

kapetan

³ Vidi O' sastavu ove grupe u dok. br. 188. Majer 'Hentschel bio je komandant S bataljona 750 puka i tada je zamjenjivao komandanta puka.⁴

⁴ Pomenuto oružje zaplijenjeno je od četnika.

⁵ Odnosi se na jedinice Treće krajiške NOU brigade.

BR. 223

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 18 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

Predmet: wt

otpreme: 18. V. 43
20.30 č,

Telegram

Datum i čas

prijema: 19. V. 43
1.30 č.

VISA KOMANDA OBUZANIH SNAGA
»SLOVENUA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8082
Stiglo 19 maja 1943-XXI

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO

KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVII.I ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

Br. 7610/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 18 MAJA U 18 ČASOVA

Ukupan pregled akcija njemačkih trupa

Danas u 18 časova motorizovana i oklopna kolona divizije SS izbila je čelom sjeverno od Bileće.

Dok je njemački oficir pregovarao sa našim garnizonom o načinu prolaza, ta je kolona prodrla prema jugu prešavši našu kontrolnu stanicu i ispreturavši tenkovima žičane prepreke te stanice.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Avijacija je zapazila pokrete kolona divizije SS iz Stoca i Nevesinja prema Plani odnosno Gacku, i iz Gacka prema Plani i Bileći.

Intenzivan pokret komore i kola koja gravitiraju u zonu Gacko.

U 16 časova, opet vazdušnim izviđanjem, zapaženo je logorovanje pod šatorima njemačkih trupa, u jačini jedne divizije, u zoni neposredno oko Kalinovika.

Isturene jedinice u maršu iz Kalinovika prema Obiju na visini Stubo (Gacko TP-BL) i u zastanku kod prekinutog mosta kod Uloga (Nevesinje TL-BF).

SEKTOR MOSTAR

Situacija je mirna. Nema šta da se javi.

SEKTOR DUBROVNIK

Patroliranja u zoni Palanka (Dubrovnik SR-FX) i izviđanja duž pravca Tvrdoši (TI-FV), stanica Duži (SA-FT), Orašje (FI-FT), Biograd (TI-FT) i Gomiljani (TL-FT).

Sinoć u 20 časova uspostavljen je telefonski saobraćaj sa Mostarom, i Metkovićem privremenom linijom.

SEKTOR METKOVIĆ

Patroliranja duž puta Tasovčići (Mostar PI-AI)—Crnići (Nevesinje QK-AL)—Stolac (RM-AF) i duž staze Klepci (PI-AF)—Pribilovci (PL-AF) i izviđački upadi u zonu Kokorići (Markarska XV-AN).

Noćne zasjede u mjestima Smokovac (Mostar NK-AD), Podgrede (NM-AF), Trubino Brdo (Mljet OI-GZ) i Zagvoždak (Trdbinje VH-FN), Krnja Jela (VH-FP), Brezovi Do (UK-FL), Prašne Rupe (UK-FN) i Jablan Do (TR-FN).

Jedna je četa u izviđanju u Grabu s» prenočištem izvan sjedišta.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

U toku jutra bila je spriječena uslijed jakog vjetra. Vrlo intenzivna poslije podne izviđanjem u zonama Kalinovik, Foča, Nevesinje, Stolac, Gacko i Plana.

Održavanje veze i bacanje poruka njemačkim trupama.

Na traženje Crne Gore vršeno je teško bombardovanje u zoni Bioče (Kolašin IH-FI), Kopilje (Nikšić XR-FL), Seoca (XT-FL), Radeca (XT-FI) i Blizna (XV-FL).

Ukupno su izvršena tri izviđanja i tri bombardovanja.
Poluoblačno, vjetar.

General PIAZZONI

"8 kopija
1 Ekselenciji
1 Nač. štaba
1 Pomoć. nač. štaba
2 Operativ, odjelj.
1 Obavještajnom odjeljenju
1 Kr. karab.
1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 221

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKE 118 LOVAČKE DIVIZIJE
OD 18 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA
NOV NA PODRUČJU KALINOVIK—FOČA¹**

P r i e v o d²

JUTARNJE IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOVAČKE DIVIZIJE
od 18.V 1943

I. Cjelokupno stanje bez promjene.

Izviđački odjel preuzeo je nakon dolazka skupine „Annacker” osiguranje ceste Kifino Selo—Ulog. 3. (kotur.) obkop. sat bila je predata 118. obkoparskoj, 2 voda lakih oklopnih samovoza bila su predata skupini „Annacker”.

”Skupina „Annacker” dostigla je nakon trodnevnog napornog hoda kroz težak teren bez dodira sa neprijateljem 17.V. oko 19.00 sati sa desn. II./738 Ulog, sa liev. III./750 Obalj. Tovar-njaci jako su umoreni te će biti mnogi izlučeni. I./738 u Kali-noviku podređena je skupini „Annacker”.

4. (hrv.) lovačka brigada dostigla je sa 13. lov. pukovnijom prostor j. i. od Kalinovika, sa I./7. Dobro Polje, sa 7. lov. puk. **bez** I. bojne Jabuku, 15 km s.s.z. od Foče, bez dodira **sa** nepri-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-stituta pod reg. br. 6/1—35, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

jateljem. Pojačana sat, koja je bila poslana preko Bjelašnice—Lukavca—Rakitnice—Gljute³ na Kalinovik, došla je u Kalinovik bez dodira sa neprijateljem.

U Foči nanovo je postrojena skupina „Gertler“. Skupina „Gertler“ sastoji se iz dosadašnje skupine „Hentschel“ dosadašnje skupine „Wawrik“, 3. gor. bitn. 668. topn. puk., II. sklopa 668 topn. puk. (sa lakim poljskim haubicama), 3. bitn. hrv VI. topn. sklopa, 1 voda lakih oki. samovoza i 1 voda obkopske bojne.

Zapovjednik podpukovnik Gertler, zapovjednik 668. topn. pukovnije.

Ia.

U Sarajevu, 19.V.1943

Za točnost prievoda

nadsatnik Kovačić

Kovačić

<

Izvjješće stiglo 19.V.1943 u 12.30 sati.

(M. P.)

BR. 222

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 18 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PODRUČJU CAJNICA I TESLICA¹

Prievod²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 18. V. 1943

I. Područje Čajniče

Borbena skupina 369. **p. p.** dostigla je u 14.00 sati Boljaniće nakon slomljenog slabijeg neprijateljskog odpora. Odstranjenih je bilo više zaprieka preko cesta. Jači otpor dat je

³ Ljuta (Reka)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—5, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i ljubičastom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

samo iz jedne crte bunkera kod Metaljke. Do prije 2 dana nalazile su se 4 partizanske bojne u prostoru j. od Čajniča, koje su uzmakle prema j. Oko 200 partizana otišlo je 17.V. sa tovarnim konjima iz Boljanića prema i. Prilikom nadiranja na Zaborak došla je 1 bojna u kratak neprijateljski dodir sa četnicima. Zaplijenjeno je i odtjerano preko 600 komada stoke.

Jedna četnička skupina (100 ljudi) nalazi se u prostoru Rosijevići (7 km s.z. od Goražda).

Područje Teslić

Partizani iz prostora 14 km s.z. od Teslića 17.V. uzmakli su u prostor 20 km s. s. z. od Teslića.

- II. III./63. bug. p. p. zamjenila je u Priboju 2./369. p. p. 369. oki. lov. sklop u Goraždu, osigurava cestu Goražde—Boljanići.

Brzoglasno-brzozjavni spoj Maglaj—Novi Šeher prekinut je izrezanjem više dielova žice. Civilno pučanstvo, čija se sela nalaze pokraj spojne: ceste, bilo je učinjeno odgovornim. Postavljene su straže.

Namjera

Borb. skupina 369. nadirat će s obje strane ceste prema Pljevljima da se uhvati veza sa Talijanima.

1. i III./63. bug. p. p. te 369. izviđ. odjel, razviđat će od crte Dobrun—Priboj—Bistrica prema zapadu.

2./369. razviđ. odjela dostignut će Bistricu.

Ia.

NJEM. 118. LOVAČKA DIVIZIJA

Za 17./18.V.1943 nije dostavila dnevno izvješće.

U Sarajevu, 18.V.1943

Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

BR. 223

**IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKE DIVIZIJE „MARCHE”
OD 18 MAJA 1943 GOD. O DOGAĐAJIMA KOJI SU SE DE-
SILI OD 13 DO 22 FEBRUARA PRILIKOM NAPADA JEDI-
NICA NOV NA GARNIZONE U DOLINI NERETVE¹**

Prilog br. 1 aktu br. 53/AG.
od 15.5.43/XXI

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Operativni telegram

V. P. 39, 13 februar 1943/XXI
19,10 časova

OD KOMADNE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE”

2091/0p. Pažljivo pratiti situaciju partizana u zoni Rujan—Vra-
nić, gdje se obavještenja, prispjela iz raznih izvora, ne slažu u
pogledu procjenjivanja snaga. Za komandanta general **Amico**.
19101302

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operat. odjelj.
(T. Pancrazi)

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

**Prilog br. 17 aktu br. 53/A. G.
od 15.5.43/XXI**

Operativni telegram

V. P. 39, 14 februara 1943/XXI, 18,15 časova
OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“

2125/Op. U sadašnjoj situaciji potrebno je pažljivo pratiti pokret i aktivnost partizanskih formacija koje su primijećene u poznatim zonama, tako da ne budemo iznenađeni. Stoga je potrebno održati aktivnu službu obavještavanja i osmatranja, a isturene garnizone držati u stalnoj pripravnosti, kako bi se obezbijedila sigurnost zona pod našom kontrolom, a naročito rudokopne zone. Kao što je već ukazano, u toku je koncentrisanje formacija antikomunista za eventualne akcije manjih razmjera u slučaju da se situacija pogorša; u međuvremenu neka pokretne jedinice budu pri ruci, kako bi odmah mogle da izvrše protivnapad i da odbiju eventualne iznenadne napade na ciljeve teritorije u odgovarajućoj nadležnosti, i to kako neposredne tako i one preko međuprostornih zona. Za komandanta general Amico. 18151402

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)
Za tačnost prepisa
ppukovnik načelnik Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 3 aktu br. 53/AG.
od 15.5.43/XXI

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

V. P. 39, 15 februara 1943/XXI—17,50 časova
OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“

2192/Op. Predviđajući eventualnu upotrebu formacija V.A.C. potrebno je da se u Mostaru pripremi komora koja je već bila

određena za poznate Crnogorce. U slučaju upotrebe, kolona će biti pod komandom ppukovnika Consola; biće potrebno do-
dijeliti 9-tu bateriju 75/13 32-og puka pješ. artiljerije i nekoliko
jedinica minobacača od 81 mm. Pripremiti i radio veze, uzima-
jući osoblje i sredstva iz podređenih stanica. Za komandanta
general Amico. 17501502

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 4 aktu br. 53/AG.
od 15.5.43/XXI

Operativni telegram

V. P. 39, 14 februara 1943/XXI — 18,00 čas.

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“

2149/Op. Supersloda je naredila ponovno preuzimanje hrvatskih
jedinica koje su se povukle iz Posušja i Imotskog.² Naređu-
jem:

Prvo: neka ustaške i domobranske jedinice zadrže sadašnje
položaje uz maksimalnu upotrebu.

Drugo: neka prema potrebi budu snabdjevene hranom i neka
mi se saopšti mišljenje u pogledu probitačnosti raspodjele auto-
matskog oružja, imajući u vidu da se raspolaže samo sa puško-
mitraljezima „Hotcshkis“. Zainteresovati i VI hrvatsku di-
viziju da osposobi jedinice prema svojoj raspoloživosti.

Treće: među tim formacijama snažno djelovati u cilju **podi-**
zanja morala.

² Vidi tom IV, knj. 12, dok. br. 227.

Četvrto: 15-og februara javiti tačan razmjesta jedinica, njihov sastav i sadašnje naoružanje. Za komandanta general Amico. 18001402.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 5 aktu br. 53/A.G.
od 15.5.43/XXI

Telegram

V.P. 39, 14 februar 1943, 18.00 časova

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE—OPERATIVNO

2029/0p. Odgovor na vaš 2335 od 12 februara. Saopštavam da je od ukupno 3200 domobrana i ustaša sa ranijim sjedištem u Mostaru i Posušju u pozadini sakupljeno ukupno 2200 ljudi. Ostali izgleda da su se vratili u sopstvena mjesta. Preciziram: **Prvo:** iz Posušja se povuklo 1200 što domobrana što dobrovoljaca 1-og puka, koji su sada razmješteni između Mostine (MK-BD) i Dragičina (MK-AX), desnim krilom oslonjenim na naš garnizon Kočerina (MK-BD). Imaju uobičajeni sastav a od oružja samo puške; nalaze se pod neposrednom komandom pukovnika Šimića, koji radi na njihovom reorganizovanju u saglasnosti sa divizijom „Murge“.

Drugo: iz Imotskog se povuklo 1000 ustaša sakupljenih u dva bataljona koji su sada razmješteni između Dubrave (MH-AX) i Rudeža (KI-AV) produžujući raspored domobrana radi zaštite puta za Ljubuški. Zadržavaju formacijski sastav i naoružanje, koje, osim pušaka, obuhvata i automatsko oružje i minobacače od 45 i 81 mm.

Treće: ukoliko ti elementi ne ulivaju povjerenje, naročito zbog poljuljanog morala, potrebno je zadržati ih na sadašnjim položajima, odakle štite zonu iza linije Široki [Brijeg]—Ljubuški od mogućih infiltracija. Nadamo se da će akcija, koju budu vodili lično komandanti divizije „Messina“ i „Murge“ kao i sam

520:

pukovnik Šimić, postići dobre rezultate. Stoga ih treba snabdjeti hranom i municijom prema potrebi, isključivši minobacače od 81 mm, jer istima ne raspolaže ni baza intendanture 125, a davanje automatskog oružja ograničiti na strogo neophodno. **Četvrto:** svakako nastojim da sprovedem sve mjere u cilju preuzimanja tih formacija u koje se, ponavljam, ne treba mnogo uzdati.

Za komandanta general Amico. 18001402.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 6 aktu br. 53/A.«G.
od 15.5.43/XXI

KOMANDA ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Šifrovani telegram

V. P. 39, 16 februara 1943/XXI—10,00 časova

"OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — OPERATIVNO

2223/Op. U vezi sa 2561 od 15-og februara, kao što je već javljeno mojim današnjim 2224/Op., sve raspoložive snage Armiskog korpusa zasada su angažovane za suprostavijanje ugrožavanju brojnih partizanskih formacija u zoni rudnika i Prozora. Tek poslije koncentriranja formacija antikomunista i pošto se sredi situacija u Prozoru, što znači vjerovatno poslije 30-og tek., ova Komanda bi mogla da učestvuje u jednoj akciji na Livno uz upotrebu 3 pješadiska bataljona sa artiljerijom i lakim tenkovima, na pravcu rudnici—Posušje—Tomislavgrad; kolona od oko 4.000 antikomunista duž pravca Prozor—Ravno—Tomislavgrad. Međutim, pokret kolone Armijskog korpusa

trebalo bi da započne kada se sa sjevera već **bude čula akcija** XVIII arm. korpusa na Livno. Za komandanta general Amico **10001602.**

Za tačnost prepisa	Vidio
ppuk. nač. Operat. odjeljenja	pukovnik načelnik Štaba
(T. Pancrazi)	(C. Cigliana)

Prilog br. 7 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Operativni telegram

V. P. 39, 16 februar 1943/XXI — 11,30 časova

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
i na znanje
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“

2225/Op. S obzirom na sadašnju situaciju potrebno je pojačati garnizon Prozor a istovremeno zonu rudnika gdje nije vjerovatan napad partizana. Zbog toga je potrebno:

Prvo: otkloniti formacije koje su se probile u zonu Drežnica duž rijeke Neretve, određujući za to prvi bataljon 260-og pješ. puka i formacije V.A.C. čim budu na raspoloženju.

Drugo: čim bude moguće uputiti u Prozor jedan bataljon V.A.C. s tim da se u zoni Drežnica iz poznatih razloga ostavi I/260-og pješadiskog puka, koji na taj način ostaje pri ruci za eventualnu upotrebu na drugom pravcu.

Treće: što prije preduzeti prikupljanje formacija V.A.C. u Rami za akciju u cilju sređivanja situacije u Prozoru.

Četvrto: neka ta Komanda ispita da li je korisno uputiti u rudokopnu zonu I/55-og, tako da na licu mjesta bude grupa, sposobna da se blagovremeno suprotstavi akciji partizana. Imati u vidu da u slučaju potrebe može da se stavi na raspoloženje i III/56-og pješadiskog, koji se sada nalazi u Tasovčićima.

Za komandanta general Amico. 11301602.

Za tačnost prepisa	Vidio
ppuk. nač. Operativnog odjeljenja	pukovnik nač. Štaba
(T. Pancrazi)	(C. Cigliana)

**Prilog br. 8 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

V. P. 39, 16 februar 1943/XXI, čas 11.00"

Operativni telegram

OD KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORP. — OPERATIVNO
KOMANDI SUPERSLODE — Operativno

2224/Op.' Pokret partizana ka Prozoru javljen saopštenjem na dan 15-og razvio se u napad izveden u 21,15 15-og uveče jakim snagama potpomognutim minobacačima. Poslije oštre borbe partizani su zauzeli dvije otporne tačke di^z puta Prozor—Ravno, ali njihova akcija, koja je nastavljena u toku cijele noći, zaustavljena je od strane snaga garnizona koje čvrsto drže sve ostale položaje. Još nisu poznati gubici. Jednovremeno drugi dijelovi partizana su, u cilju da spriječe pridolazak pojačanja iz Mostara, zauzeli stanicu Drežnica (Prozor PL-BN), gdje se još uvijek nalaze, pošto su tučeni vatrom iz našeg malog bunkera. Eskadron lakih tenkova upućen iz Jablanice (PL-BZ) uhvatio je iste noći vezu sa garnizonom Prozor, dok jedan pješadiski bataljon koji je upućen odmah kamionima iz Mostara još i sada stoji u visini Drežnice uslijed prisutnosti partizana duž Neretve. S obzirom na tu situaciju naredeno je:

Prvo: da se danas 16-og u zoru uputi prvo pojačanje u Prozor u jačini jedne pješadiske čete iz Konjica.

Drugo: da se koncentrišu 4 automobila i 5000 A.C. u Rami; od* njih jedan bataljon moći će vjerovatno već predveče 16-og da bude u Prozoru; sa drugima biće na dan 17 ili 18 februara izvršena akcija za uspostavljanje situacije u Prozoru i protjerivanje partizanskih formacija.

Treće: divizija „Murge" preduzima mjere za sređivanje situacije u Drežnici i za pojačanje odbrane rudarske zone, gdje se stalno primjećuje prisustvo jakih partizanskih snaga. Za komandanta general Amico 11001602.

Vidio ,
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

**Prilog br. 17 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

-429 A

Mostar, 17 februar 1943/XXI —12,30 čas.

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA
KOMANDI DIVIZIJE „MURGE“
KOMANDI VAZDUHOPLOVNE GRUPACIJE

Neka komanda divizije „Murge“ upotpuni i nastavi već započetu akciju:

- I) — u cilju kontrolisanja situacije u Prozoru (naše i partizanske);
  - izvidjeti situaciju dijelova poslatih za pojačanje u Ploče (I/260-og i četa koja je stigla iz Knina);
  - veze sa Prozorom, čak i vanrednim sredstvima.
- II) — izvidjeti jačinu i situaciju partizanskih snaga koje djeluju sjeverno od rudnika (naznačeno 1500 ljudi) i na Goranci (naznačeno 4000 ljudi), a koje dolaze iz doline Drežanke.
- III) — vršiti eventualne akcije bombardovanja. Potpisao general Amico

430 A

Mostar, 17 februara 1943/XXI, 12,40 časova

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA
KOMANDANTU DIVIZIJE „MURGE“
PUKOVNIKU CONSOLU KOMANDANTU V. A. C.

Neka komandant divizije „Murge“ odredi sa pukovnikom Consolom upotrebu prvog ešelona V.A.C. (200 već na mjestu a 800 stižu danas) u cilju zaštite sa zapada (prema Goranci) i sa istoka (zona Bijelo Polje) garnizona Mostar pokretnim akcijama (izviđanje i zaštita). Obezbijediti disciplinu V.A.C.

Orijentisati akciju ešelona V.A.C. iz Konjica manevrom prema Drežnici radi učešća u odgovarajućoj akciji snaga iz zone Mostar a prvenstveno radi dejstvovanja protiv bokova i zaštitnice partizanskih snaga.

Potpisao general Giuseppe Amico

432 A

Mostar, 17 februar 1943/XXI — 13,30 časova

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA
KOMANDANTU DIVIZIJE „MURGE“

Gledati da se upotrebom V.A.C. i bataljona pokretne rezerve-
da oduška neposrednoj odbrani mjesta i razviti aktivnost sa
ciljem da neprijatelj dobije utisak snage i volje za akcijom.
Potpisao general Giuseppe Amico

433 A

2308 —

17 februara 1943/XXI — 15,40 časova

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA
KOMANDI DIVIZIJE „MESSINA“

Ako bi morali da se privuku istureni garnizoni rudnika (do Ko-
čerina uključno) na Široki Brijeg, učvrstiti se sa div. „Murge“
na liniji Ledinac—Dužice—Čerkezi. Potpisao general Giuseppe
Amico.

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 10 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Operativni telegram — Vrlo hitno

V. P. 39, 17 februara 1943-XXI čas. 21.

OD KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA — Operativno
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“

2309/0p. Radi potvrde i dopune današnjih usmenih naređenja::
Prvo: jedinice V.A.C. koje stižu u Konjic koncentrisane su u
Rami pošto su ostavile odgovarajuće pojačanje garnizonu Ko-
njic. Neka se ima u vidu potreba da se potpomogne garnizon

525:

Prozor čim budu stavljene na raspoloženje formacije u dovoljnoj jačini.

Drugo: jedinice V.A.C., za koje je javljeno da dolaze u Mostar sutra 18-og, neka budu upotrebijene na desnoj obali Neretve u cilju potpomaganja grupe koja operiše prema Gorancima a eventualno obrazovati pokretnu masu za upotrebu protiv boka partizana u slučaju da ovi napadnu rudarske zone. Ponavljam da je potrebno razjasniti situaciju na desnoj obali Neretve i ustanoviti jačinu partizanskih snaga, isturajući ako je potrebno snage A.C. čak i preko Goranaca.

Treće: ispitati korisnost povlačenja malih garnizona, naročito ako su jako izolovani i ne odgovaraju posebnim operativnim potrebama u sadašnjoj situaciji. Učiniti hitne predloge po tome, vršeći odmah povlačenje onih koji bi mogli biti u opasnosti. Za komandanta general Amico. 21151702.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 11 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

•433 A

Metković, 17 februar 1943/XXI — čas. 15,40

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA
KOMANDI DIVIZIJE „MESSINA“

Ako bi morali da se povuku istureni garnizoni rudnika (do Kočerina uključno) na Široki Brijeg, učvrstiti se sa div. „Murge“ na liniji Ledinac—Dužice—Čerkezi.

Potpisao general Amico

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 12 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Operativni telegram

V. P. 39, 18 februar 1943/XXI

OD KOMANDE SESTOG ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“

2349/Op. U vezi sa sadašnjom situacijom rfa našem frontu i potrebom da se računa samo na naše snage dok ne budu završene poznate operacije na teritoriji XVIII arm. korpusa, naređujem:

Prvo: povući manje garnizone na koje se ne može računati da će se valjano oduprijeti neprijatelju ili one koji nemaju naročite važnosti za sadašnju situaciju, tako da najveće snage budu koncentrisane u mjestima i položajima koji garantuju snažan i dug otpor.

Drugo: garnizoni koji se nalaze po naseljima neka se pobrinu da u uporištima bude na okupu sva pratnja, municija i hrana, prikupivši na kraju onoliko koliko je potrebno s obzirom na važnost odbrane.

Treće: garnizoni koji budu tako uspješno pojačani moraju da obezbijede produženu odbranu, dok se situacija ne izmijeni uslijed operacija koje su u toku na sektoru XVIII arm. korpusa, ili intervencijom formacija V.A.C. Zavisno od gornjega:

A) — Neka divizija „Murge“ koncentriše manje garnizone duž pruge i iz zone rudnika na liniji Konjic—Jablanica—Mostar—Šir.oki Brijeg;

Đ) — Neka divizija „Messina“ ispita problem o kome je riječ u prvoj glavi i neka bez daljega povuče manja odjeljenja za koja smatra da je povlačenje potrebno, a telefonom neka mi da eventualne druge predloge. Za komandanta general Amico.
11201802

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

**Prilog br. 21 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

KOMANDANTU DIVIZIJE „MURGE“

Izražavam svoje odobravanje hrabrim braniocima Prozora, siguran u njihov nesalomljiv otpor.

General Amico

16/2/1943 — čas 8,15

Operativni telegram

V. P. 39, 21 februar 1943/XXI

OD KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
da vazdušnim putem prenese
GARNIZONU JABLANICA ZA PUKOVNIKA MOLTONIA

2534/Op. Srcem i vjerom komandanta koji poznaje vašu hrabrost pratim junačku odbranu garnizona. Šaljem vam svoj pozdrav uz pozdrav drugova iz Armijskog korpusa, uvjeren da ćete znati čvrsto da držite položaje do dolaska prijateljskih snaga koje stižu sa sjevera, kao i u povoljan razvoj operacija koje su već preduzete sa juga. Za komandanta general Amico.
11302102

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

**Za taonost prepisa
ppuk. načelnik Operat. odjelj.
(T. Pancrazi)**

**Prilog br. 14 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

Operativni telegram

V. P. 39, 18 februar 1943/XXI

OD KOMANDE ŠESTOG ARM KORPUSA
KOMANDI DIVIZIJE „MESSINA“
KOMANDI DIVIZIJE „MURGE“

2375/Op. Supersloda je najavila da ubrzo stiže pojačanje iz Metkovića (vjerovatno dva pješadiska bataljona). To pojačanje i formacije V.A.C. koje pristižu u Mostar treba da omoguće da se ovlada situacijom na sektoru div. „Messina“ i u zoni Mostar. Svakako potvrđujem naređenje izdato današnjim telegramom, br. 2349/Op. u glavi prvoj, a koje se tiče povlačenja manjih, garnizona. Sektor Jablanica—Konjic treba, međutim, da računa samo na pomoć V.A.C. koji pristižu u Konjic, a pošto je u tom sektoru sada najosjetljivija situacija, naglašavam potrebu:

Prvo: da naše snage razmještene duž pruge budu koncentrirane u Konjicu i Jablanici;

Drugo: narediti hitan dolazak pojačanja V.A.C. u Jablanicu, ne čekajući da u cjelini stignu u Konjic, i imati u vidu, osim materijalnog, i visoki moralni značaj hitnog pristizanja pojačanja, ma i najskromnijeg, jer za ovim treba računati na stalni nadolazak snaga. Neka u prvo vrijeme u Konjicu ostane samo jedan ili dva bataljona V.A.C., s obzirom da je sigurnost ovog garnizona obezbijedena postepenim stalnim nadolaskom drugih snaga V.A.C.

Za komandanta general Amico. 14001802.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 15 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Operativni telegram — šifrovan

V. P. 39, 19 februar 1943/XXI

•OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA — Operativno
KOMANDI SUPERSLODE

2428/Op.

Prvo. Od 15 do 18 februara jake snage partizana naoružane mnogobrojnim minobacačima ovladale su Prozorom i garnizonima u dolini Rame, kao i izvjesnim malim odjeljenjem za zaštitu željezničke linije. Da bi se izbjeglo da mali, izolovani garnizoni budu lako savladani, naredio sam da se izvrši povlačenje do većih garnizona. Jutros 19 potvrđeno mi je da su se u Konjic povukli garnizoni sa pruge M. Lukač—Brđani, a u Ramu garnizon Ostrožac. Još nemam tačne podatke o drugim malim garnizonima. U rudarskoj zoni divizija „Murge“ je koncentrisala rasturene snage iz raznih garnizona u Široki Brijeg, koji smatram da bi trebalo držati bar dok situacija ne postane opasnija, bilo u cilju zaštite zone rudnika, bilo da se tu zasada osloni raspored hrvatskih truna na spoju između sektora „Murge“ i sektora „Messina“. Već je predviđen drugi hrvatski raspored više unazad, u slučaju prinudnog povlačenja garnizona Široki Brijeg.

Drugo. Uslijed prisustva jakih partizanskih snaga u dolini Neretve, s obje strane ušća doline Drežanke, zona „Murge“ je ostala podijeljena na dva odvojena operativna sektora.

Sjeverni sektor: oslanja svoju odbranu na garnizone Rama, Jablanica i Konjic, koji međutim nisu jakog sastava. Pomenuti garnizoni mogu računati samo na sadejstvo poznatih formacija V.A.C., koje pridolaze u Konjic i za koje sam naredio da produže pokret, po redu dolaska, prema Jablanici dok ne pruže dovoljnu pomoć pomenutom garnizonu. Kao što je već javljeno, pridolazak V.A.C. je u zakašnjenju u odnosu na predviđeno vrijeme i produžiće se sigurno još nekoliko dana. Nisam u stanju da pružim drugu pomoć tim garnizonima, izuzev avijacijom kad bude moguće.

530:

Južni sektor: oslanja svoju odbranu na Mostar i Široki Brijeg, s tim da ovo posljednje mjesto zadrži dokle je moguće iz već rečenih razloga. Pored sadašnjih snaga koje posjeduju objekte, taj sektor može raspolagati kao sa mobilnom masom još sa dva bataljona pješadije i grupom V.A.C., danas u jačini od 1500 ljudi, a koju će moći povećati sljedećih dana. Ako partizani budu dali vremena da se prikupi još V.A.C., situacija toga sektora moći će da se smatra sigurnijom.

Treće. Situacija na sektoru „Messina” je zasada mirna. Garnizoni ulivaju povjerenje efikasnom odbranom. Divizija, međutim, ne raspolaže nikakvom rezervom, izuzev skromnih lokalnih pojačanja.

Četvrto. Radi suprotstavljanja situaciji u zoni Mostar i na sektoru „Messina”, naredio sam već da se između Čapljine i Tasovčića prikupi taktička manevarska grupa koja će, napuštajući Trebinje i Gacko i sa bataljonom koga sada vraća XVIII arm. korp., biti obrazovana od dva bataljona pješadije, jednog bataljona cr. košulja smanjene snage, dijela artiljerije i jedinica M.V.A.C. Stoga se oslanjam na dalja pojačanja koja je obećala ta komanda, tako da se stvori znatna manevarska masa koja će odlučno djelovati kako prema sjeveru u pravcu sektora „Murge”, tako i prema zapadu u pravcu sektora „Messina”, ili, čim se ukaže mogućnost, u kontraofanzivnim akcijama da bi se sredila situacija sjeverno od Mostara, u zajednici sa mobilnim snagama tog sektora i snagama zone Konjic—Jablanica. Za komandanta general Amico. 12301902.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppukovnik šef Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

**Prilog br. 21 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

KOMANDA VI ARM. KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Operativni telegram

Vrlo hitno — TM. 2 IZ DUBROVNIKA br. 34 — 208 riječi —
20/2 — 10. čas.

V. P. 39, 20 februar 1943/XXI

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
i na znanje
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“

2466/Op. Prema obavještenjima od te Komande dobija se utisak o manjem pritisku na sektoru zapadno od Neretve; bar poznata masa iz Vrđi u toku posljednjih dana ne vrši nikakvu akciju. Ovome se dodaje da je iz pouzdanih izvora javljeno o smanjenju snaga u zoni Imotski, koje su se izgleda premjestile prema sjeveru. Još nije moguće predvidjeti namjere partizana, ali na svaki način sadašnja situacija se može ovako okarakterisati:

relativni mir zapadno od Mostara i na sektoru „Messina“, velika aktivnost partizana u dolini Neretve i istočno od rijeke. Pošto u ovakvoj situaciji zasada nije moguće pružiti efikasnu pomoć sektoru Konjic, potrebno je bar suprotstaviti se najbližoj i najopasnijoj grupi partizana, tj. onoj iz Prigredana. Neka ta Komanda prouči mogućnost da se istočno od Neretve prikupi glavnina formacija V.A.C., uz podršku artiljerije, u cilju akcije protiv pomenute grupe koja zasada najviše prijeti. Neka ta Komanda nagovori Jevđevića da sa svojim, formacijama, koje su ostale u zoni Nevesinje, izvrši napade na partizanski bok u dolini Neretve, što bi odmah dovelo do smanjenja pritiska i usporjenja pokreta neprijatelja. Za komandanta general Amico-10002002.

Za taonost prepisa
ppuk. načelnik Operat. odjelj.
(T. Pancrazi)

Vidio
pukovnik nač. Štaba.
(C. Cigliana)

**Prilog br. 17 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Operativni telegram

V. P. 39, 18 februar 1943/XXI

Hitno br. 72 — 47 riječi — 18/2 — čas 22,45

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“

2390/Op. Na Vaš 1361/Op. od 18 februara. U redu. Uputiti **od-**
mah bataljon V.A.C. iz Konjica u Jablanicu; drugi bataljon
treba uputiti čim stigne. Za komandanta general Amico.
21001802.

V. P. 39, 21 februar 1943-XXI 21 čas

Operativni telegram

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“

2571/Op. Kada se izvještaj generala Gherzia o premještanju
partizanskih formacija prema dolini Neretve dovede u vezu **sa**
sadašnjim pokretom poznatim pravcima, dobija se utisak **da**
partizani, naišavši na blokirane puteve u dnu doline, gledaju
da se prebace preko planina. Stoga je potrebno:

Prvo: pojačati garnizon Konjic dijelovima V.A.C. kako bi sa
sigurnošću mogao da riješi svoj zadatak do dolaska njemačke
kolone.

Drugo: kontrolisati hercegovačku zonu neposredno istočno od
Neretve da bismo odmah bili obaviješteni o eventualnom pro-
lazu partizanskih formacija. Za te zadatke treba da se pobrine
Jevđević sa svojim teritorijalnim odredima kojima treba takođe
da naredi da ometaju pokret kako bi mogle da stignu i druge
snage.

Treće: formacija od 2000 V.A.C. stigla je u Konjic i, pošto je
ostavila dovoljno pojačanje garnizonu, odmah je krenula prema
izlazu iz doline Rame a zatim na Jablanicu. Potrebno je da

V.A.C. djeluju *po* višim predjelima kako bi se izbjeglo da se u dolini nađu među njemačkim trupama. Bilo bi korisno pridodati formacijama V.A.C. naše oficire i podoficire, a na njihovoj zaštitnici i prema podnožju ostaviti patrole sa našim ljudstvom kako bi odmah bili prepoznati. Za komandanta general Amico. 21002102.

Vidio
pukovnik nač. Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
nač. Operat. odjeljenja
(ppuk. T. Pancrazi)

Prilog br. 18 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
ŠTAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

V. P. 39, 21 februar 1943/XXI časova 20.30

Operativni telegram

OD KOMANDE ŠESTOG ARM. KORP. — Operativno
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MURGE“
i na znanje
KOMANDI PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MESSINA“
(i za grupu „Scotti“)

2567/Op. Izmjena našeg današnjeg 2544/Op. Jedna njemačka divizija prelazi danas 21-og demarkacionu liniju nastupajući ka Konjicu.

Potrebno je što prije preuzeti inicijativu u operacijama, u prvom redu radi toga da se partizani potisnu sa izlaza doline Drežanke, a zatim radi uspostavljanja situacije u srednjoj dolini Neretve. Naređujem:

Prvo. Do sutra 22-og „Murge“ neka formira dvije kolone; kolona „A“ istočno od Neretve sa 1500 V.A.C. koji su već na licu mjesta, jednim pješadiskim bataljonom iz Komande Mostara, artiljerijom iz garnizona sa automobilskom vučom, dijelovima inženjerije za uspostavljanje veze i za popravku prekida na putevima. Kolona „B“ zapadno od Neretve sa 1000 V.A.C., od kojih 500 dolazi sutra; oko 800 Crnogoraca koji će stići do 22-og

534:

uveče; kolona „Scotti“. Komandant kolone „A“ pukovnik Damiani. Komandant kolone „B“ pukovnik Scotti. Obezbijediti. radio-veze sa objema komandama kolona.

Drugo. Na dan 23-eg dvije kolone otpočeće akciju prema izlazu doline Drežanke sa ciljevima i zadacima spomenutim u tački trećoj telegrama 2544/Op. Slijediće naređenje za dalji razvoj operacija. Sutra 22-og V.A.C. neka nastave operaiije malog obima istočno od Neretve da bi stalno bili u tijesnom dodiru sa partizanima.

Treće. Zaštitu lijevog boka varoši Mostar i rudarske zone ta Komanda neka u prvom momentu obezbijedi sa dva bataljona koji su još na raspoložnju garnizonu Mostar. Potvrditi telegramom. Za komandanta general Amico. 20302102.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba.
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppukovnik šef Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 19 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

komanda vi armijskog korpusa
stab - operativno odjeljenje

V. P. 39, 21 februar 1943/XXI časova 20.20

**Operativni telegram
šifrovan**

od komande šestog arm. korp. — Operativno
KOMANDI SUPERSLODE — Operativno

2559/Op. Veza današnji zahtjev putem radio-veze i šifrovani telegram 2904. Već su od jutros 21-og u toku akcije malog obima istočno od Neretve, radi dostizanja povoljnih položaja za dalji razvoj operacija. Naredio sam da početak ofanzivne akcije bude 23-eg sa obje strane Neretve, sa snagom od 1500 V.A.C. i jednim bataljonom pješadije istočno, sa oko 2800 ljudi što V.A.C. što prvih ešelona Crnogoraca i pokretne grupe „Scotti“ od tri bataljona zapadno od rijeke. Cilj u prvoj fazi operacija je tući for-

macije primjećene na izlazu doline Drežanke i Vrđi da bi se moglo zatim produžiti prema Rami, Konjicu. Za zaštitu lijevog boka Mostara i rudarske zone ostaju u početku dva mobilna bataljona garnizona. Ispituje se mogućnost obrazovanja mobilne grupe od trupa „Messina“. Za komandanta general Amico 20202102.

Vidio
pukovnik načelnik Štaba
(C. Cigliana)

Za tačnost prepisa
ppuk. šef Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 20 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Primljeni šifrovani telegram

V. P. 39 — 21 februar 1943/XXI — 17.00 čas.

OD KOMANDE SUPERSLODE — OPERATIVNO
KOMANDI ŠESTOG ARM. KORPUSA — Operativno

2904/0p. Odobravam odluke te Komande u vezi sa:

Prvo: što bržim preuzimanjem inicijative u operacijama u dolini Neretve, upotrebljavajući sjeverno od Mostara pokretnu grupaciju koja je formirana u Čapljini.

Drugo: pripremanjem da se od snaga divizije „Messina“ formira druga pokretna masa koja će se većinom suprotstavljati u slučaju drugih potreba. Naglašavam nužnost hitne upotrebe svih raspoloživih snaga radi što bržeg sređivanja situacije. Učešće Nijemaca iz Sarajeva razviće se putem akcije 718 divizije koja će preći demarkacionu liniju danas 21 februara. General Robotti. 11002102.

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operativnog odjeljenja
(T. Pancrazi)

**Prilog br. 21 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI**

ODGOVOR NA PITANJE KOJE JE SUPERSLODA POSTAVILA U
POGLEDU SAVEZNIČKE POMOĆI

Potrebno je:

- da dostignu Konjic—Rama—Prozor
na taj način se postiže:
- olakšanje za snage na našem frontu i snažno ugrožavanje
od Konjica eventualnih pokreta partizana istočno od Neretve.
- mogućnost savezničke akcije od Prozora i Rame za učešće
u operaciji „Weiss 2” i naših operacija zapadno od Neretve
za učešće u pomenutoj operaciji „Weiss 2”, kao što je već
rečeno Komandi Superslode, pošto bude riješena sadašnja
situacija.

General Giuseppe Amico

Za tačnost prepisa
ppuk. nač. Operat. odjeljenja
(T. Pancrazi)

Prilog br. 22 aktu br. 53/A. G.
od 15. 5. 43/XXI

Primljeni telegram

V. P. 39, 18 februar 1943/XXI — 14 časova

OD KOMANDE SUPERSLODE — OPERATIVNO
KOMANDI ŠESTOG ARM. KORPUSA

2700/0p. Odgovor na vaš 2313 od 18 tek. Pošto je prikazana
situacija još uvijek teška, sve odluke te Komande treba da
budu donijete samo na osnovu vojnih zahtjeva. U slučaju povla-
čenja garnizona Gacko, neka ta Komanda ima takođe u vidu
i potrebu da prethodno obavijesti Komandu trupa Crne Gore.
General Robotti. 07401802.

Za tačnost prepisa
ppuk. načelnik Operat. odjelj.
(T. Pancrazi)

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARCHE“

„Cilj je s one strane prepreke“

Komanda sektora Mostar

Br. 54/A.G. prot.

V. P. 32, 18 maj 1943-XXr

OP. ODJELJENJE 1		
Br. protok.	Datum prijema	
7834	22	5/43
Kateg. A	Vrsta 1	Fasc. 24/18

Predmet: Događaji u dolini Neretve od 13 do 22 februara tg.

KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

V. P. 39

- 1.) — Dostavlja se:
  - nacrt izvještaja (sa odgovarajućim prilogima) o događajima u dolini Neretve u februaru t. g. sa jednom mojom primjedbom;
  - prepiska koja se tiče operacija u dolini Neretve.
- 2.) — Dostavlja se jedan izvještaj (br. 53 A.G.) sa mojim razmatranjima u vezi sa periodom' u kome sam privremena komandovao Armijskim korpusom.

General komandant
(GIUSEPPE AMICO)
G. Amico

538:

KOMANDA PJEŠADIJSKE DIVIZIJE „MARCHE”
„Cilj je s one strane prepreke”

Br. 53. A.G.

V. P. 32 — 15 maj 1943/XXE

EKSELENCIJI GENERALU PIAZZONIU
VEL. OFIC. SANDRU
Komandantu VI armijskog korpusa

Vojna pošta¹ 39

Predmet: Događaji u dolini Neretve od 13 do 22 februara
1943-XXI

— 22 priloga —

Prema zahtevu V. Eks. izvještavam „ukoliko se mene tiče”¹
o onome što je iznijeto u aktu Superslode br. 6000 od 14 aprila
t- g-

Ne ulazim u detalje koji su već razmotreni u izvještaju
koji je sastavila Komanda Armijskog korpusa.

I.) — 13 februara u 8 časova, uslijed odlaska generala
Negria, preuzeo sam privremeno komandu nad Armij- >
skim korpusom. Već prethodne večeri general Negri me
je upoznao sa glavnim pitanjima koja se odnose na
situaciju Armijskog korpusa i to:

- situacija je osjetljiva i može iznenada postati i
opasna uslijed prisustva jakih partizanskih snaga
koje gravitiraju prema zoni Prozor, rudnicima i ka
frontu div. „Messina”;
- sa situacijom je upoznata Supersloda prilikom tra-
ženja od iste da pripremi tri bataljona koji se imaju
ustupiti kao privremeno pojačanje XVIII arm. kor-
pusu, iznoseći delikatnost situacije Arm. korpusa,
naročito *na* sjeverozapadnoj granici, gdje je izme-
đu Prozora i mora primijećeno prisustvo 7 ili 8 hi-
ljada partizana, kao i da momentano zatišje nije
isključivalo mogućnost da situacija postane izne-
nada opasna, te u cilju njihovog suzbijanja i ga-
rantovanja sigurnosti rudnika i pruge Armijski
korpus može da raspolaže jedino formacijama
V.A.C. (telegram 1740 od 2 februara) i da je Su-
persloda potvrdila naređenja za upućivanje bata-
ljona (telegram 1874 od 3 februara) ocrtavajući

situaciju, bar za momenat, kao dosta mirniju nego li kod drugih armijskih korpusa;

- potvrda od Superslode, u vezi sa sadašnjim pogoršanjem situacije u zoni zapadno od Neretve, o potrebi da se obezbijedi dolina Neretve i poznata zona rudnika (telegram 2137), uslijed čega je Armijski korpus naredio pripremanje i dalji pokret drugih bataljona, napuštajući garnizone više u unutrašnjosti i koji su manje uznemiravani;
- proučavanje od strane Operativnog odjeljenja Armijskog korpusa operativnog plana kome je težnja odbacivanje na polazne položaje, i po mogućstvu i dalje, partizanskih formacija³ koje sada operišu u zoni Imotski—Posušje, plan na koji, s obzirom na situaciju, on nije pristao;

da je za 12 tek. objavljena mobilizacija V.A.C. S obzirom na to situacija je izgledala dobro proučena od strane Komande Arm. korpusa i poznata Višoj komandi, a od strane Armijskog korpusa preduzete su bile potrebne mjere; nisam dakle ja mogao između preuzimanja komande (ujutro 13-og) i razvoja akcije na Prozor⁴ (uveče 15-og) poštovati se da izmijenim stvarnu situaciju, ukidajući garnizone, za šta nije bilo dato ovlašćenje bez prethodnog odobrenja Superslode, čime bi se mijenjala i organizacija Arm. korpusa. Ovo utoliko prije što je pokret i priliv partizana bio vezan sa razvojem operacija „Weiss“⁵ i što nije još bilo jasno da li su partizani imali stvarne ofanzivne namjere. A da hi se to potkrijepilo, činjenica je da je još 15 uveče Supersloda pitala Arm. korpus kakvu pomoć može da pruži operacijama XVIII arm. korpusa (telegram 2561 od 15 febr. u 21.30 časova).

- II-) — Preuzevši komandu 13 ujutro izdao sam istog dana naređenja diviziji „Murge“ da pažljivo prati situaciju kako bi imala tačne podatke o jačini snaga (telegram 2091/0p. — pril. 1), a 14-og divizijama „Murge“ i „Messina“ naređenja da prate aktivnost partizanskih formacija kako ne bi dozvolile da budu iznenađene,

³ Odnosi se na jedinice Druge proleterske divizije.

⁴ Vidi o napadu jedinica Treće divizije na Prozor u tomu IV, knj. 10, dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 342, 350 i 363.

⁵ Vidi opširno o pripremama i izvođenju operacije „Weiss 1“ u tomu IV, knj. 9, dok. br. 210, 211, 213, 214, 216, 218 i 223.

da održe efikasnost istaknutih garnizona radi garantovanja sigurnosti zone koju mi kontrolišemo, a naročito rudarske zone, imajući pri ruci mobilne jedinice da bi parirale iznenadna ugrožavanja uperena kako protiv glavnih ciljeva, tako i protiv ~~zona~~ zone koje se nalaze između njih (telegram 2125/Op. prilog 2).

Jevđeviću je rečeno da požuri u vezi sa mobilizacijom M.V.A.C. i zainteresovana je „Murge“ radi pripreme komore za njih i za dodjeljivanje pojačanja u artiljeriji (pril. 3).

Izdato je naređenje za preuređenje hrvatskih jedinica, koje su se povukle od Posušja (telegram 2149/Op. pril. 4 i telegram 2029/Qp. prilog 5).

Upotpunjeni su pokreti za obrazovanje jedne manevarske grupe, tako da je uveče 15 t.m. mobilna rezerva bila sastavljena od:

- 3 batalj. (I i III/260. — 1/55) u zoni Mostar na raspoloženju „Murge“,
- 1 bataljon (111/56.) u Tasovčićima na raspoloženju Arm. korpusa;
- 1 manevarski bataljon (1/93) na raspoloženju „Mes-sine“.

Jednovremeno su izvršene pripreme za premještanje:

- 49 batalj. cr. koš. (ranije pripremljeno mojom inicijativom, dok još nisam bio preuzeo privremenu komandu Arm. korp.);
- 11/260. iz Gaoka.

Prema tome, od 13-og, od dana mog preuzimanja privremene komande, do 15-og, tj. dana početka partizanske ofanzive i napada na Prozor, ništa nije bilo propušteno od strane Komande Arm. korpusa kako bismo se osposobili da se suprotstavimo događajima i da se pripreme snage, napuštajući manje važne garnizone, smanjujući garnizone Bileća, Treten je, Dubrovnik, gdje je zamjena izvršena sa formaciskim jedinicama, naročito u Dubrovniku, gdje je upotrebljeno sve ljudstvo pomoćnih službi i pripremljena upotreba u pravcu Slanog, ako bi događaji doveli do upada na ovome pravcu, gdje je između Metkovića i Dubrovnika bio samo mali garnizon u Slanom. Dakle, kada su se događaji ispoljili u dolini Neretve, nije se oklijevalo:

- da se dovede 49 bat. er. koš. iz Trebinja i 11/260. iz Gacka, jedinice garnizona Nevesinje;
- da se traže nove snage od divizije „Emilia“, čiji je komandant lično došao da izloži svoje stanje snaga i o tome je ostavio pismen izvještaj, bez obzira na činjenicu da je prefekt Kotora uputio protestno pismo pretsjedniku Vlade, u kome iznosi tešku situaciju u zoni Kotor i protestuje zbog povlačenja HI/56, koji je tamo već angažovan;
- da se od „Messine“ traži stavljanje na raspoloženje jednog bataljona koji je, iako pred teškoćama koje je lično iznio komandant divizije, bio ustupljen i upotrebljen da zamijeni u zoni Tasovčići taktičku grupu „Scotti“, dok je ona bila upotrebljena u zoni Mostar. Pukovnik Costamagna i puk. Carla, upućeni Komandi Arm. korpusa od strane Superslode da bi konstatovali da li je bilo učinjeno sve što je bilo moguće da se izvuku trupe iz manje angažovanih zona, izjavili su da su se uvjerali da je to bilo učinjeno i u tome su smislu izvijestili Superslodu da nema prigovora u pogledu Arm. korpusa. Situacija na frontu „Messina“ sa neposrednom prijetnjom, uperenom protiv nje i na međuprostor između dviju divizija „Messina“ i „Murge“, što je nametalo, naročito u početku, mogućnost upotrebe jedne manevarske mase u zoni Čapljina, nije dopuštala dalje izuzimanje snaga, sem pomenu tog bataljona, bar do 22 februara, perioda koji je razmatram.

III-) — Sto se tiče zahtjeva za pojačanjima, ova Komanda se ograničila da traži 17 t. (m vraćanje 11/55., upućenog XVIII arm. korpusu.

Na pitanje kakvu pomoć može da pruži VI arm. korpus u operacijama XVIII arm. korpusa, koja je stigla onda kad je neprijateljski napad već bio otpočeo, Komanda Arm. korpusa je odgovorila⁶ da je zasada angažovala sve snage kako bi suzbila ugrožavanje mnogobrojnih partizanskih formacija, ali da će, čim se situacija sredi, moći sudjelovati sa 3 bataljona i dijelom artiljerije i tenkova sa 4000 V.A.C. (prilog 6)

⁶ Sa strane ove rečenice dopisana je na italijanskom jeziku primjedba: „Telegram Superslodi je od 15/2 uveče, kada nije znao šta se desilo u Prozoru“.

Spokojan odgovor pred ugrožavanjem jakih partizanskih formacija, sasvim dalek od svakog karaktera traženja pojačanja. Na saopštenje Superslode (telegram 2659/Op. od 18): „ta komanda za prvo vrijeme, dok XVIII arm. korp. ne bude riješio svoju izuzetnu situaciju, mora računati samo na svoje sopstvene snage“, Arm. korpus, koji nije ništa tražio, spokojno je odgovorio (telegram 2311/Qp.): „Potvrđujem da će biti učinjeno sve što je moguće sa raspoloživim sredstvima“.

Kasnije 18-og takođe bez ikakvog pritiska od strane Arm. korp., Supersloda je naredila XVIII arm. korp. (telegram 3699/Op.) da odmah uputi VI arm. korpusu dva bataljona i da (pripremi druga dva ojačana bataljona da postupe po naređenju Superslode: od četiri bataljona ustvari samo 11/55. dolazi u zonu (20 februara).

Usljed zadocnjenja pridolaska ovih snaga, prirodno je da Komanda Arm. korpusa traži da je obavijeste (zbog zahtjeva situacije) da li može računati na njihov dolazak.

- IV.) — Komandi Arm. korpusa (mislim na moj period komandovanja) nije nedostajao osjećaj ozbiljnosti momenta počev od 16 i 17 poslije prvog napada na Prozor i Drežnicu i uslijed neposredne prijetnje rudarskoj zoni i Mostaru, i ista se je suprotstavila bilo neposrednim naređenjima (pril. 7 i 8) upućivanjem snaga u Mostar (1/55. i 111/56.) i ubrzavanjem mobilizacije V.A.C., bilo ličnom akcijom koju sam izvršio 17-og u Mostaru da bih se suprostavio sa raspoloživim snagama pokretu partizanskih snaga zapadno od Neretve prema Gorancima i istočno (prilozi 9 i 10), bilo povlačeći manje garnizone, ostavivši ipak garnizon u Širokom Brijegu, koji je, pored čuvanja rudarske zone, morao učvrstiti desno krilo rasporeda div. „Messina“ (pril. 11 i 12).

Odlučena akcija izvedena je 17-og zapadno od Neretve (Goranci), zajedno sa održavanjem Širokog Brijega, što je ostavilo jak moralni utisak na neprijatelja, navodeći ga da ne ustraje u akciji desno od Neretve i da premjesti svoju glavnu akciju lijevo, dajući tako vremena za obimnije vršenje mobilizacije četnika i da se postigne veća raspoloživost snaga.

Nije nedostajala ni zauzimljivost Armijskog korpusa (pril. 13).

V.) — Sto se tiče neobjašnjivog zadocnjenja mobilizacije formacija V.A.C., već sam rekao kako je Komanda Arm. korp. 12-og (prije moga preuzimanja privremene komande) izdala naređenje. Ppuk. Consolo bio je upućen na lice mjesta da da potsticaja. Na strani VI arm. korpusa nisu nedostajali potsticaji, urgiranja i potpomaganja; zaista se mora reći da je ova mobilizacija razočarala u vremenu, obavivši se sa velikim zadocnjenjem, što nije dozvolilo da se raspolaže snagama V.A.C. na koje se je računalo na osnovu formalnih obaveza od strane Jevđevića, čija su obećanja bila mnogo veća nego stvarne mogućnosti. Tome su doprinijeli ružno vrijeme i dezorganizovanost četnika. U Konjicu se odmetnuo muslimanski bataljon V.A.C. Na taj način nedostajalo je sadejstvo na koje je Komanda Arm. korpusa računala radi brze pomoći garnizonima sjeverno od Drežnice (prilog 14).

VI.) — Partizani su dejstvovali protiv Arm. korp. sa snagom od najmanje 15.000 ljudi, dobro organizovanih i naoružanih, takođe i minobacačima i ponekim artiljerijskim oruđem. Sa ovim snagama:

— angažovali su diviziju „Messina" sa 5—6000 ljudi⁷ (II i IV Dalmatinska brigada i formacije sa Biokova); na taj način onemogućili su da se izvuku snage od divizije „Messina" u korist akcije u dolini Neretve;

— presjekli su komunikacije između Mostara i gornjedoline Neretve sa snagom od 3—4000 ljudi,⁸ koji su prvih dana, najkritičnijih, pretstavljali neposrednu prijetnju Mostaru;

— napali su Prozor da bi sebi otvorili put u dolinu Rame — gornju dolinu Neretve.

Takva jačina snaga može dijelom da objasni nagli obrt situacije, iipak ne opravdavajući potpuno brz pad garnizona.

U pogledu defanzivne organizacije, naoružanja, snage, ne iznosim ništa, jer je to stvar koja se tiče Komande

⁷ Odnosi se na Devetu dalmatinsku NOU diviziju.

⁸ Na pomenutom sektoru dejstvovala su jedinice Druge proleterske divizije.

divizije „Murge“ i Komande Armijskog korpusa u periodu koji je prethodio mome privremenom komandovanju.

Da bi se suprotstavio stvorenoj situaciji, o čijoj težini je Komanda Arm. korpusa imala neposrednu i tačnu sliku, trebalo je rasporediti snage.

Iz gore navedenih razloga, ugrožavanje rudarske zone i fronta „Messine“ od strane partizana primoralo je Komandu Arm. korpusa da se pobrine za ovaj važan dio fronta, zabranjujući da se odatle izvlače snage u korist sektora doline Neretve. Zakašnjenje mobilizacije M.V.A.C. učinilo je da je prvih najkritičnijih dana izostao onaj doprinos na kome se je bazirala akcija Arm. korpusa:

— u prvo vrijeme pomoć garnizonima sjeverno od Drežnice i odbrana Mostara, rudarske zone i fronta „Messine“; preduzimanje što je brže moguće inicijative u operacijama, manevrišući sa glavnom nacionalnih i četničkih snaga, uz zajednički manevar sa sjevera i sa juga kako bi se oslobodila dolina Neretve (pril. 15).

Ipak, kao što je već rečeno, već 15-og bjehu se skupila 4 nacionalna rezerva bataljona pored jednog bataljona na raspoloženju „Messine“, svedena 16-og, na tri, usljed slanja 1/260 inicijativom komande „Murge“ u Drežnicu.⁹

Iako stalno razmatrajući zahtjeve koji su se odnosili na front divizije „Messina“ i rudarske zone, ova Komanda nije oklijevala da izvuče iz garnizona Široki Brijeg jedan bataljon (III/260-og), da ponovo uzme jedan bataljon iz rasporeda „Messine“ kako bi zamijenila u zoni Čapljina taktičku grupu „Scotti“, i pored toga da dovede iz Gacka II/260-og i iz Trebinja 40 batalj. cr. košulja.

Tako na dan 19-og bilo je 6 raspoloživih bataljona, dok je divizija „Messina“ sa svoje strane raspolagala sa dva rezervna bataljona. U međuvremenu izvršene su bile akcije u pravcu Goranci i Prigredani da bi se dalo oduška i da bi se smanjio pritisak na Mostar (pril. 16) kao i radi pomaganja Jablanice (pril. 17).

⁹ Vidi o uništenju pomenutog bataljona u tomu IV, knj. 10, dok. br. 89 i 90.

Sa ovim snagama i sa snagama V.A.C. koje su bile na raspoloženju toga dana bila je započeta akcija, koju je s obje strane Neretve trebalo da započnu 23-eg kolone A i B (vidi telegram 2567/Op. dostavljen diviziji „Murge“ — pril. 18 i telegram 2559/Op. Superslodi — pril. 19) sa ciljem da se preuzme inicijativa u operacijama i s obzirom na korisnost koju je iznijela Supersloda da se, koliko god je moguće, ograniči nastupanje njemačkih snaga prema jugu.

Početak ove operacije bio je zatim pomjeren do 25-og iz razloga koji mi nisu poznati, pošto je 22-og u podne general Negri ponovo preuzeo privremenu komandu nad Arm. korpusom.

Operativne namjere naišle su na odobravanje od strane Superslode (telegram 2904 od 21 februara — pril. 20).

Tako je i na dan 22-og u 11.30 čas. Supersloda pitala putem radija: „da li Amico smatra da može odbiti pomoć sa sjevera, jer ako to smatra, pokušajmo da interвениšemo da bi zaustavili saveznika. Neophodno je međutim da Amico bude potpuno siguran u sebe“. Dakle, mene su uzeli kao arbitra za jednu tako važnu odluku koja je, neka mi bude dozvoljeno da kažem, bila skopčana sa povjerenjem uloženim u mišljenje koje ću dati po tome. Zaista, siguran u sebe, pripremio sam odgovor (pril. 21):

- potrebno je zauzeti Konjic—Prozor—Hama da bi se postiglo: smanjenje snaga na našem frontu i stalno ugrožavanje od Konjica eventualnih pokreta istočno od Neretve;
- mogućnost akcije saveznika od Prozora i Rame sa dejstvom u operacijama „Weiss 2“ i našim operacijama zapadno od Neretve, u sadejstvu sa pomenutom operacijom, kao što je već rečeno Superslodi, kad bude riješena sadašnja situacija.

Ovaj odgovor predat generalu Negriu bio je od strane ovoga u potpunosti prenesen Superslodi sa njegovim, potpisom, pošto je on u tom času preuzeo privremenu komandu nad Arm. korpusom, i potvrđeno je svako naređenje koje sam ja izdao.

- VII.) — Pitanje garnizona dobilo je ozbiljan karakter, rekao bih, iznenada, ne samo uslijed neprijateljske akcije,

već i zbog zaista slabo pruženog otpora, sigurno manjeg nego što se očekivalo.

Ukoliko je krivica do organizacije i uređenja, onda je u pitanju period koji prethodi mome privremenom komandovanju. Prva briga Komande Arm. korpusa, tek što se je razvila neprijateljska akcija, bila je da povuče male garnizone, kako bi sakupila snage i izbjegla njihovo lako savlađivanje.

Za garnizon Široki Brijeg, koji je Komanda divizije „Murge“ uporno htjela da evakuiše, nisam htio da pristanem, ni kada je Supersloda na moje traženje (telegram 2313 u 0.30 časova 18 februara) „da me upozna sa važnošću koja se pridaje rudarskoj zoni u sadašnjoj situaciji, uzevši u obzir da je organizacija Todt već evakuisala zonu“, odgovorila (telegram 2700 od 18 februara) „pošto i dalje traje ozbiljnost prikazane situacije, sve odluke te komande mogu biti donijete samo na osnovu vojnih zahtjeva“ (pril. 22). I Široki Brijeg je bio ugrožen jakim neprijateljskim snagama, ali nisam htio da ih povučem, kako zbog važnosti koju sam znao da ima u pogledu rudarske zone koja je predstavljala našu obavezu prema Nijemcima, tako i zbog funkcije koju je imao s obzirom na raspored „Messine“. S druge strane, pošto on nije bio izolovan kao Prozor i Jablanica, znao sam da se može neposredno priteći u pomoć njegovoj odbrani manevrom ostalih mojih trupa.

I to je bilo dobro, jer je držanje Širokog Brijega izvršilo, kao što je već rečeno, takođe i funkciju moralnog karaktera, pošto je držanje Širokog Brijega i nastupanje s obje strane Neretve, a naročito zapadno od Neretve prema Gorancima, 17-og, prisililo neprijatelja da malo zastane, što je išlo u prilog našoj ukupnoj situaciji.

Široki Brijeg je održan; iz njega je međutim bio izvučen jedan bataljon u korist manevarske snage određene da djeluje u dolini Neretve, što predstavlja namjeru da se do kraja iskoriste snage za manevar. Široki Brijeg je izvršio svoj zadatak spasavanja rudarske zone odgovorivši tako namjeri Vrhovne komande koja je, kada sam već bio odlučio da ga održim, ukazala na potrebu odbrane same zone (telegram Superslode br. 2791 od 19 februara).

VIII.) — Uništavanje garnizona Prozor, Jablanica, Rama i onih manjih koji se nalaze između njih, teški gubici koje je pretrpjela „Murge“ predstavljaju zaista težak udar. Ali treba imati u vidu da su se i u krizi prvih dana uspjeli spasti vrlo važni objekti kao Mostar, koji bi predstavljao veliki uspjeh za protivnika a nama bi bio nanijet ozbiljan gubitak materijala i još ozbiljniji moralni udar, a takođe i zona rudnika, čiji bi gubitak predstavljao neodržavanje obaveze date Nijemcima. Postigavši to, već od 20-og bili smo u stanju da preuzmemo inicijativu u operacijama.

Na taj način bilo je postupljeno kako je Supersloda bila naredila svojim telegramom, br. 2475 od 19 februara „... potrebno je imati u vidu mogućnost da neprijateljska glavnina zatim napadne masovno donju Neretvu. Uslijed toga potrebno je da se sjedine sve snage — uključno i četnici — u zoni Mostar, kako bi suprotstavile jednu snažnu masu i učinile ono što dosada nije bilo moguće s obzirom na razmještaj istaknutih bataljona“.

U ovoj posljednjoj rečenici može da se nađe priznanje Više komande.

Divizijski general
komandant divizije „Marche“
(giuseppe amico)
G. Amico

!

BR. 219

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 18 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov7br. 851/43

Sjedište, 18. 5. 1943

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8106
Stiglo 19 maja 1943/XXI

Poslata kopija Obavještajnom odjeljenju

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 18. 5. 1943

Neprijateljska situacija nepromijenjena. Pokreti planski.

SS div.: desna kolona krenula ka Nikšiću. Srednja i lijeva kolona otpočela akciju ka prostoru sakupljanja četnika i komunista 7 km sjeveroistočno od Gacka, a sa dijelovima ka Stepenu (12 km jugo-jugoistočno od Gacka).²

118 lovač. div.: grupa „Annacker" bez dodira s neprijateljem stigla na prostor Uloga. Od grupe „Hentschel" i dijelova u Foči formirana je grupa „Gertler".³

4 hrv. lov. brig.: s prednjim dijelovima bez dodira sa neprijateljem stigla u Kalinovik.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Na području Gacka nalazile su se jedinice Desete hercegovačke NOU brigade.

³ Vidi dok. br. 221.

369 div.: bataljon kod Zaborka imao kratak sudar sa četnicima. Zaplijenjeno je veliko stado stoke. Borbena grupa upućena ka Pljevljima u 10 časova stigla na cilj.

Ojačana pukovska grupa 724: bez promjene.

1. brd. div.: sa sjevernom grupom napada preko linije Saho-
vići—Mojkovac na zapad. Južna grupa u napadu s obje
strane Tare. Jak neprijatelj (700—800)⁴ okružio je južno
od Lipova (1945) jednu njemač. borbenu grupu. Protiv-
mjere su u toku.

2 bataljon 4 puka „Brandenburg“: na rmaršu ka Bioču (sjevero-
istočno od Podgorice).

Komandant Jugoistoka

**Za tačnost
Drechsler
kapetan i adutant**

⁴ Vjerovatno jedinice Četvrte proleterske (crnogorske) brigade.

BR. 223

DOPIS NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI KOMANDI ITALIJANSKE DRUGE ARMIIJE OD 18 MAJA 1943 GOD. O PRISTIZANJU JEDINICA 373 DIVIZIJE NA POLOŽAJE SS DIVIZIJE „PRINZ EUGEN“¹

18. V. 1943

POVJERLJIVA STVAR KOMANDE

Njemački štab za vezu	O.U. 18. 5. 43'
pri K-di 2 ital. arm.	2 primjerka
Str. pov. Del. br. 116/43	1 primjerak
Veza: Vaš br. 7877/Op. od 16. 5. 43	

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8035
Stiglo 18 maja 1943/XXI

Komandi 2. italijanske armije,
Operativno odjeljenje

S j e d i š t e

Predm.: Smjenjivanje SS divizije od strane
373 (hrvatske) pješad. divizije.

Odgovarajući na telegram koji mi je prenio preko Njemačkog štaba za vezu konstatujem 'da sam na Zagrebačkom savjetovanju 5. 5. saopštio da će SS divizija u toku mjeseca biti smijenjena od strane 373 (hrvat.) div. Odvoženje je već počelo. Pri tome sam izjavio da bi put **Drvar—Bos. Grahovo—Livno** sa razloga dotura morao biti uključen u prostor koji će zaposjesti divizija. Pokreti njemačkih trupa na ovom novom prostoru koji treba priključiti trebalo je da budu prijavljeni na vrijeme, da bi se italijanskim komandnim mjestima dala mogućnost da mogu izvući četnike koji se tamo nalaze, pre pojavljivanja njemačkih trupa. Nije bilo ugovoreno da smjenjivanje SS divizije sa 373 (hrvat.) div. bude u pojedinostima saopšteno, pošto se pri ovome nije radilo o promjenama oblasti. Komandant njemačkih trupa u Hrvatskoj je javio da on za prvo vrijeme ne namjerava uspostaviti nova njemačka sjedišta

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

na gore pomenutom putu. U slučaju da bi ovo moglo biti potrebno za pravilno održanje mira i reda, on će, saglasno ugovoru, o ovome na vrijeme obavijestiti italijanske mjesne garnizone. U propuštanju obavještavanja u pojedinostima o ulasku 373 (hrvat.) divizije na dosadanji prostor koji je držala SS divizija ja ne mogu da vidim nikakvu povredu Zagrebačkih ugovora i pozdravio bih revidiranje tamošnjeg shvatanja na odgovarajući način.

L o h r, generalpukovnik

K-dant Jugoistoka (Vrh. K-da gr. arm. E) la

Za tačnost prepisa

Drechsler

kapetan i adutant

BR. 226

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 18 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERACIJE „SCHWARZ"«

H

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. brT857/43

Sjedište, 19. 5. 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8152
Stiglo 19 maja 1943

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje¹
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 18. 5. 1943

Operacija „Schwarz":

Vrijeme: Oblačno, kišovito.

Jake komunističke snage na neutvrđenim položajima pred 1 brd. div. pružaju žilav otpor. Pod pritiskom našeg zapadnog

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

krila četnici se i dalje povlače na jug. Italijani su izjavili da nemaju ništa protiv razoružanja Baćovićevih četnika (Hercegovina). Baćović navodno pregovara sa Titom.²

SS div.: desna kolona u 16 čas. prešla kroz Bileću bez incidenata.

Od srednje i lijeve kolone nema novih vijesti.

118 lov. div.: grupa „Annacker“ bez promjene.

Namjera: prodiranje na jugoistok duž Neretve.

4 hrv. lov. brig.: bez promjene. **Namjera:** čišćenje Kalinovika.

•Grupa „Gertler“: bez promjene. **Namjera:** prodiranje na jug.

369 div.: bez promjene. Sastanak komandanta 369 div. sa komandantom divizije „Taurinense“ u Pljevljima bio je pozitivan; komandant „Taurinense“ pristao je na razoružanje četnika koji se nalaze na njegovom području. **Namjera:** 369 div. preuzima odsjek Čajniče—Pijevija. „Taurinense“ Pljevlja do desnog krila grupe 724. Linija za prečavanja isturena do drumu Pljevlja—Sahovići.

Ojačana pukov. grupa 724: izviđanjem je utvrđeno da je neprijatelj posjeo mjesta 12 km jugozapadno od Prijepolja i 8 km južno od Brodareva. Dva ital. bataljona divizije „Venezia“ obezbjeđuju drum Bijelo Polje do 6 km sjeverno od Bijelog Polja.

.1 brd. div.: naređena zaprečna linija uglavnom je zauzeta. Na položajima na 1441 (4 km zapad.-sjeverozapad. od Šahovića) i na visovima 6 km sjeverozapadno od Mojkovca nema još jakog neprijatelja. Sa visinskog grebena 4 km, sjeverno od Lipova komunisti (300) odbačeni. Koncentričnim napadom od Lipova i Kolašina oslobođena je iz okruženja borbena grupa kod 1945. Pojednostosti nedostaju.

² Podatak nije tačan.

BR. 219

IZVJEŠTAJ KRALJEVSKE ITALIJANSKE MISIJE U HRVATSKOJ OD 18 MAJA 1943 GOD. U VEZI SA OPERACIJOM „SCHWARZ“¹

POVJERLJIVO

KRALJEVSKA ITALIJANSKA VOJNA MISIJA U HRVATSKOJ

Br. 2528 protokola — Štab — **Povjerljivo**

Zagreb, 18 maja 1943 XXI.

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje
Br. 8314

Stiglo 22 maja 1943 — XXI

KOMANDI 2 ARMIJE
PRO-MEMORIA ZA GOSPODINA GENERALA PRIMIERIA
NAČELNIKA ŠTABA 2 ARMIJE

Najstrožije povjerljivo i radi ličnog znanja komandanta Armije dostavljam kopiju šifrovanog telegrama upućenog Vrhovnoj komandi.

Brigadni general, šef Misije
(Gian Carlo Re)
Re²

¹ Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 C/32.

² Ispod potpisa general Mario, Robotti napisao je plavim mastilom sljedeću primjedbu:

„Meni **dati kopiju** na tankoj hartiji. Vrlo je važno da bi se imao jedan dokaz više o opreznom ophođenju Rima, Zagreba i Berlina.

Medutim, pogledati da li je Rossi stvarno imao — ako ne, poslati mu je. 21. V. mr.“

Lijevo od ove primjedbe general Primieri dopisao je crnom olovkom: „Mislim da ne bi trebalo poslati kopiju Generalštabu kr. vojske jer će ga obavijestiti Vrhovna komanda“.

KR. ITAL. VOJNA MISIJA U HRVATSKOJ
Prilog br. 1 uz akt 2528
od 18. 5-1943-XXI

KRALJEVSKA ITALIJANSKA VOJNA MISIJA U HRVATSKOJ

Zagreb, 17 maja 1943. XXI

POVJERLJIVO

Šifrovani telegram

VRHOVNOJ KOMANDI

V. P. 21

2522 protok. Izvještavam šta sam saznao danas iz povjerljivog razgovora sa generalom Glaise:³

Prvo: Spomenuti general tvrdi da je pozvan da se ne interesuje za operacije koje izvode njemačke trupe protiv crnogorskih nacionalista i hercegovačkih četnika, pošto se radi o pitanju isključive nadležnosti OBSO-a.

Drago: Namjeru za razvijanje gore spomenute operacije — nazvane ciklus „Schwarz" — letimično d slučajno otkrio je maršal Kajtel prilikom nedavnog susreta Führera i poglavnika.⁴

Treće: General Lohr je već bio donio odluku za izvođenje tih operacija, kada se je sastao⁵ sa ekselencijom Robottiem kod ove misije i kada je naredio poznato smjenjivanje SS divizije 373 divizijom, imajući u vidu ove operacije.

Četvrto: Izvođenje ovih operacija držano je u potpunoj tajnosti od Hrvata.

Peto: General Glaise smatra da je postupak iznenađenja koji je njemačka komanda usvojila prema našim komandama, proistekao iz Von Ribbentropovog osjećaja stečenog u razgovorima u Rimu, da italijanska Vrhovna komanda nije odlučno riješena da odmah razoruža gore spomenute nacionalističke i četničke formacije.

³ General Glaise von Horstenau, njemački opunomoćeni general u Hrvatskoj.

* Odnosi se na sastanak Hitlera i Pavelića koji je održan 27 aprila 1943 godine u Glavnom stanu vođe Rajha.

⁵ Vidi dok. br. 160 i 172.

Šesto: General Glaise je uzgred spomenuo da bi bilo zgodno da se postigne sporazum između Nijemaca i Italijana u cilju obezbjeđenja odbrane obale.

Molim tu Vrhovnu komandu da razmotri naročito sadržaj tačke šest, koji može da ukaže na namjeru živog interesovanja Nijemaca za Jadransku obalu, koja je i nedavno istaknuta.

GENERAL RE

BR. 228

NAREĐENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 19 MAJA 1943 GOD. O STAVU PREMA CETNICIMA SJEVERNO OD LINIJE STOLAC—BILECA¹

**Predmet: bg
Telegram**

V. P. 10, 19 maj 1943/XXI

•OD KOMANDE 2 ARMIJE — OPERATIVNO
KOMANDI VI ARMIJSKOG KORPUSA

Br. 8147 protok.

U vezi sa telegramom 7949 od 17 t. m.² dostavljam na hitno izvršenje sljedeći fonogram Generalštaba kraljevske vojske: Počinje:

Br. 9359 protok.

Prvo. — Vrhovna komanda je upoznala OKW, preko generala Marrasa,³ sa nerazumljivim i malo obzirnim načinom rada O.B.S.O.⁴ u odnosu na nas, i sa očiglednom njenom na-

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

² Vidi dok. br. 213.

³ General Marras bio je tada izaslanik italijanske Vrhovne komande pri OKW.

⁴ Oberbefehlshaber Süd-Ost — Vrhovni komandant Jugoistoka (Balkana).

mjerom da započne operacije protiv četničkih formacija, krijući ovaj plan pred Komandom 2 armije. Dalje je saopšteno da trupe 2 armije neće sarađivati u njemačkim operacijama protiv četnika, pošto ie to u protivnosti sa sporazumima u Rimu, koji su predviđali postepeno razoružavanje četničkih formacija samo nakon otklanjanja partizanske opasnosti.

Drugo. — Neka ta Komanda preduzme mjere u cilju sprječavanja, pomoću izvršenja odgovarajućeg zatvaranja na liniji Stolac—Bileća, da naoružane četničke formacije traže zaštitu od njemačkih trupa ulazeći među naše linije. Četničke formacije koje pređu ovu liniju moraju biti razoružan'e od strane naših trupa. General Rossi. Završava.

Povodom izloženog u prethodnoj drugoj tački, preciziram:

A) — Nikakva pomoć ili zaštita — uključivši i snabdijevanje — ne smije biti pružena od strane naših komandi i odreda četničkim formacijama koje su sada razmještene van linije Stolac—Bileća.

B) — Četnici koji su se već sakupili ili se sakupljaju na toj liniji moraće, poslije propisanog razoružavanja, biti koncentrisani na pogodnim mjestima i držani pod našim nadzorom.

C) — Snabdijevanje četnika mora biti ograničeno isključivo na dijelove koji su već razoružani i pod našom prismotrom, na koncentracionim mjestima.

General Robotti 16301905

BK. 229

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 19 MAJA 1943 GOD. O NASTUPANJU NJEMAČKIH TRUPA U PRAVCU BILEĆE¹

;RS/PA 23. V. 1943

KOMANDA VI ARM. KORPUSA
„Napadaj i pobijedićeš“
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 7635 Oper, protok. **Poverljivo**

V. P. 39, 19 maj 1943/XXI

Predmet: Uhvaćeni dodiri sa njemačkim trupama na dan 16 maja 1943/XXI

KOMANDI 2 ARMIJE

Vojna pošta 10

Op./9/D/II/6/8132

KOMANDA 2 ARMIJE*
Operativno odjeljenje
Br. 8410
Stiglo 23 maja 1943-XXI

U vezi sa mojim aktom br. 7511/Op. od 17 t. m. dostavljam kopiju izvještaja br. 3639/Op. od 18 t. m., koju mi je uputila Komanda sektora Dubrovnik, koji se odnosi na dodire sa njemačkim trupama u Bileći na dan 18 t. m.

KOMANDANT
(general Sandro Piazzoni)
Piazzoni

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32. Tekst je na više mjesta podvučen plavom olovkom.

K O P I J A
RS

KOMANDA SEKTORA DUBROVNIK
POVJERLJIVO

Br. 3639/Op. prot.

V. P. 154, 18/5/1943/XXI

Predmet: Izvještaj o prelazu njemačkih trupa za Bileću
KOMANDI VI ARM. KORPUSA

Vojna pošta 39

Danas sam se uputio u Bileću, gdje sam stigao oko 17.30 i o prelazu njemačkih trupa izvještavam sljedeće:

U 15.45 čas., danas 18 maja, jedan njemački oficir prijavio se Komandi generala Giannuzzia i, predajući akt njemačke komande (prilog br. 1), tražio je odgovor za 20 minuta. General Giannuzzi je odgovorio da prema uputstvima od Vas primljenim ne smije da propusti južno od Bileće nijednog neitalijanskog vojnika i da bi se u vezi sa novim zahtjevom morao obratiti ovoj Komandi kako bi dobio odgovarajuća uputstva. Uvjerao je da će on sam što prije saopštiti odluku.

Dok se ovo dešavalo i oficir se spremao da ode, general Giannuzzi je konstatovao da je prolaženje njemačke kolone otpočelo, predvođeno tenkovima, i da je upravljeno ka Trebinju.

General Giannuzzi je tada zamolio njemačkog oficira da naredi koloni da se zaustavi dok on obavi telefonski razgovor sa Dubrovnikom. Zajedno sa njemačkim oficirskom, general Giannuzzi je uputio na čelo kolone i majora Migliorinia sa naredjenjem da je zaustavi. Ovo je bilo izvršeno i njemački pukovnik, komandant kolone, prijavio se generalu Giannuzziu zajedno sa majorom Migliorinijem i saopštio da su njegove trupe bile upućene u Viluse i odatle za Crnu Goru.

Poslije kratkog razgovora, u kome se Nijemac stalno pozivao na sporazum Führer—Duce (prilog br. 2), on je pristao da se povuče sa puta za Trebinje, kako bi pošao putem Bileća:—Viluse.

General Giannuzzi je dodao da će izvijestiti tu Komandu o povredi koju su izvršile njemačke trupe protiv italijanskih trupa na kontrolnoj stanici u Bileći, pošto se na kontrolnoj stanici — sjeverno od Bileće — desilo da je, tačno po isteku 20 minuta ostavljenih generalu Giannuzziu od strane njemačke komande, čelo kolone isturilo dva tenka, koji su paralelno krenuli naprijed slomivši krstače, ne obazirući se na naredenje da se

zaustave, koje je izdao oficir, komandant kontrolne stanice, koji je, da bi dao veću snagu naređenju, sam bio stao na jednu od ovih krstača.

Njemački pukovnik je otišao a kolona se u međuvremenu vraćala da bi prešla na put za Viluse.

I doista, u 18 časova lično sam utvrdio da je začelje njemačke kolone završavalo svoje povlačenje iz Bileće ka Vilusima.

Takođe oko 18 časova povratili su se u Bileću, dolazeći iz Gacka, poruč. Pacilio i pporuč. Lanza, oficiri za vezu sa jedinicom V.A.C. (povratak pporuč. Aldinia bio je predviđen za uveče ili najkasnije za sutra), koji su me izvijestili o sljedećem:

— u Gacko su stigle njemačke trupe sastavljene od 3—4 bataljona, 4—5 baterija sa konjicom, pod komandom (kako tvrdi poručnik Pacilio) jednog potpukovnika; po iskazu ovog oficira pomenute trupe treba da su određene da operišu protiv četnika;

— italijanske oficire koji su se nalazili u Gacku (poruč. Pacilio, pporuč. Lanza i pporuč. Aldini) Nijemci su pozvali da napuste zonu, motivišući taj zahtjev tvrđenjem da je od sada ovo „njemačka okupaciona zona“;

— njemački oficir je rekao poruč. Paciliju: „vi niste izvršili Du.ceova naređenja da razoružate četnike“;

— oko 40—50 muslimana milicionera iz zone, naoružanih i postrojenih, prijavilo se odmah Nijemcima prodefilovavši. ispred njih;

— njemačka komanda, da bi ubrzala odlazak Italijana, stavila je na raspoloženje poruč. Paciliju i pporuč. Lanzi jedan, automobil.

* * *

Izdao sam detaljna- uputstva generalu Giannuzziu da obezbijedi, u slučaju eventualnih daljih prolaza njemačkih trupa (izgleda da se radi o jednom cijelom armijskom korpusu), da naše trupe osiguravaju i bočno štite njihov pokret ka Vilusima, duž itinerera Bileća—Logor—Viluse; u tome cilju većeras je na položaju u Brakuljici jedna stalna pobočnica sa zadatkom zatvaranja puta Bileća—Trebinje i bočnog osiguranja (iz mjesta) njemačkog pokreta.

DIVIZISKI GENERAL

(M. P.)

k o m a n d a n t

potpisao Quarra Sito Edoardo

OVJERAVA PREPIS
NAČELNIK OPERATIVNOG ODJELJENJA

(za ppuk. T. Pancrazi)

kapetan

(potpis nečitak)

560:

KOPIJA —RS

Prilog br. 1

14/V/1943

Komandant 44 borbene grupe „Jug“

43 g. kdos (kao u originalu)

**GOSPODI KOMANDANTIMA ORUŽ. SNAGA POSADNIH
TRUPA U HERCEGOVINI — ISTOK**

Führer Adolf Hitler i Duce Benito Mussolini su ugovorili da razoružaju sve ilegalne jedinice, a iznad svega četnike, i da ih privremeno zarobe.

Razoružavanje i privremeno zarobljavanje naređeno je njemačkim trupama.

Molim italijanske komandante trupa koje se nalaze u operacijskoj zoni da izvole saradivati u smislu bratstva pa oružju i da pomognu njemačke oficire, podoficire i borce.

Molim da izvolite uslišiti sljedeće molbe:

- 1) —da mi dostavite komandante, spiskove imena, broj i mjesto i naoružanje četnika;
- 2) — saradnja italijanskih baza u pogledu razoružanja i privremenog zarobljavanja četnika;
- 3) —izdvajanje četnika od italijanskih trupa, da bi se izbjegli gubici kod samih Italijana u slučaju otpora sa četničke strane. Ako ova želja ne bude uslišena, krivica uslijed eventualnih gubitaka kod italijanskih trupa pašće jedino na odgovorne italijanske komandante;
- 4) —postarati se za sigurnost i osloboditi puteve na operacijskoj teritoriji, za njemačke trupe.

Brz početak ove akcije nije mi dao mogućnost da održim prethodno jedan sastanak u vezi s njom, i, to veoma žalim.

Molim da mi izvolite potvrditi prijem ovog akta.

Živio Duce
Živio Hitler

potpisao Schmidhuber
44. Vođa i komandant operacijskih
trupa „Jug“

(M. P.)

OVJERAVA PREPIS
NAČELNIK OPERATIVNOG ODJELJENJA
(ppukov. T. Pancrazi)
Pancrazi

K O P I J A — R S

Prilog br. 2

Borbena grupa „Jug“
Komandant

Ger. Gf. Stand, 18 maj 43

KOMANDANTU ITALIJANSKIH TRUPA U BILEĆI

Komandant njemačkih trupa koje operišu u Hercegovini "naredio je poručniku Wigandu da najavi i da dobije dozvolu od komandanta ital. trupa u Bileći za prolaz njemačkih trupa.

Molim da date **zakoniti** odgovor poručniku Wigandu u roku koji on saopšti. U rukopisu koji je juče predat italijanskom majoru bio je objavljen razlog prolaza njemačkih trupa.

U interesu bratskog savezništva molim za brzu odluku, kako bih mogao **izvršiti primljeno naređenje** bez ikakve preke.

Potpisao komandant
borbene grupe „Jug“

(M. P.)

OVJERAVA PREPIS
NAČELNIK OPERATIVNOG ODJELJENJA
(ppuk. T. Pancrazi)
Pancrazi

Sinoć je vršena artiljerijska paljba iz Bileće (Trebinje TR-GO) na zonu Vrbica (UK-GU), gdje su primijećene grupe partizana. U toku je čišćenje te zone.

SEKTOR METKOVIĆ

Patroliranja i zasjede duž puta Tasovčići (Mostar PI-AI) — Crnići (Nevesinje QK-AL) — Stolac (RH-AF), u zoni zapadno od Stilja (Makarska XV-AR) i na obali Neretve na dionici Kula (Mostar OI-AB) — Rogotin (MK-AD) i duž puta Metković — kot. 219 (Mljet OI-GU).

Jedan partizan, iznenađen od naše patrole, ubijen je pri pokušaju bjekstva.

GARNIZON KOTOR

Noćas je bila vazдушna uzbuna od 22.20 do 22.50 časova i pripremna uzbuna od 2.30 do 4 časa.

Juče je vršeno čišćenje zone Skaljari (Kotor VQ-EU). U bunaru kod kot. 749 (VM-FG) nađena su 182 metka kalibra 8/5.

Patroliranja u zonama Jovičina Voda (Trebinje US-VH-FP), Brestanov Do² (UH-FL), Ulice (UH-FN).

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Intenzivna izviđačka djelatnost u zonama Kalinovnik—; Ulog i Gacko—Bileća—Viluse.

Na traženje Crne Gore vršena su borbena izviđenja i teška bombardovanja u zoni Kopilje (Nikšić XR-FL), Matiniško³ (XP-FN), Ubli (XR-FN) i u dolini Zupe.

Ukupno tri borbena izviđanja, dva bombardovanja i jedno« održavanje veze.

Vedro.

General PIAZZONI 20001905

8 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operat. odjelj.
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kom. Kr. karab.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

² Vjerovatno Brezovi Do

³ Gostilje Martiničko

BR. 231

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKE 118 LOVAČKE DIVIZIJE
OD 19 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA
NOV NA PODRUČJU FOČE¹**

Prepis

DNEVNO IZVJEŠĆE 118. LOV. DIV.
od 19. V. 43. u 00.45 sata

Dodir sa neprijateljem samo j. od Foče.

Skupina „Annacker“ bez promjene.

4. lov. brig. dostigla je 18.5 poslie podne:

sa 7. pj. puk. bez I. bojne iz Jabuke (15 km. s. z. od Foče) **pro-**
stor neposredno s. od Foče,

sa 13. pj. puk. Nozdre (11 km. z. od Foče),

sa topn. puk. Ocrkavlje (12.5 km. z. od Foče),

sa I. bojnom (7. pj. puk. Jažiće, 2 km. i. od Kalinovika).

Skupina „Gertler“ sa svima dielovima u Foči. Razviđanjem je ustanovljeno, da neprijatelj nepoznate jačine drži Ledine, Osi-
jek, Crni Vrh, Biokove.

Razviđački odjel stigao je 18. 5. u 18.00 sati u Ocrkavlje

Vlastiti gubitci: 2 konja i 20 tovarnih konja uginulo,

1 konj i 6 tovarnih konja onesposobljeno,

1 oklopna kola onesposobljena.

Neprijateljski gubitci: 1 mrtav, 7 zarobljenih.

Plien: 1 postolje za strojnicu, 3 puške, 100 pušćanih **naboja.**

Za toćnost priepisa:

Nadsatnik (Kovaćić)

Kovaćić

(M. P.)

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 5/1—31, k. 23 a.

BR. 232

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 19 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERI-
TORIJI SANDŽAKA I BOSNE¹**

P r i e v o d

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) Pjes. DIV.
od 18./19. v: 1943**

I. Područje Pljevlja

Borbena skupina 369. uhvatila u 09.30 sati kod Gotovuše vezu sa Taljanima. II. bojna svladala je neprijateljski odpor kod 1018 (3 km j. od Boljanića) i slijedila neprijatelja prema j. do 1041 (6.5 km j. j. z. od Boljanića). Partizani uzmakli su preko Čeotine prema j. Borb. zapovjed. mjesto je Gotovuša. I. bojna nalazi se u prostoru Stub—Kočerać (5 km j. j. i. od Boljanića), II. bojna u prostoru Podkovačica—Dabovina (7 km j. i. od Boljanića), III. bojna u Čajniču.

Taljan. izvješće: Partizanski stožer nalazi se u Đurđevića Tari (23 j. j. z. od Pljevalja). Jako prikupljanje partizana u prostoru Podkrajci—Maoče—Tulovo (16—17.5—18.5 km j. j. i. od Pljevalja).

Neprijateljski gubitci: 5 mrtvih prebrojano, 20 ranjenika procijenjeno. Vlastiti gubitak: 1 ranjen.

Područje Nova Varoš

Prema izvješću jednog četnog tiela, koje ne pripada vlastitoj diviziji, nalazi se četnička skupina (2000 ljudi) u prostoru neposredno i. od Nove Varoši. Izvješće još nije provjereno.

Područje Teslić

Domobrani i četnici dostigli su bez borbe Čečavu (14 km s. i. od Teslića). Partizani uzmakli su u smjeru prema Kulašima (20 km s. i. od Teslića), navodno sa namjerom, da se povuku dalje prema j. z.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 4/1—23, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

Područje Tešanj

Na cesti Tešanj—Novi Šeher pucalo se na teretni samovoz SS-divizije iz pušaka. Samovoz se strovalio; posadu neprijatelj nije slijedio. 370 p. p. i 6.7369. topn. puk. izašle su potjerne dielove. Posljedak još nije javljen.

Područje Tuzla

Četničko izvješće: U prostoru Vukosavci (20 km s. i. od Tuzle) nalazi se 1200 partizana,² navodno u borbi sa četnicima.

Područje Vlasenica

II. d. s.: Navodno je stigla 1 partizanska divizija iz Romanije u prostor Sekovići (18 km s. z. od Vlasenice).

Gubitci od 15. — uklj. 17. V.: Vlastiti: 4 mrtva, 19 ranjenih; neprijateljski: 38 mrtvih, 6 zarobljenika.

II. Borb. mjesto 369. oki. lov. sklopa Goražde.

2./369. oki. lov. sklopa u Goraždu, osigurava cestu Goražde—Miljeno.

1./369. oki. lov. sklopa u Čajniču, osigurava cestu Miljeno—Mostina.

2./369. izviđačkog odjela stigla je u Bisticu.

Namjera:

369. p. p. imade osigurati cestu Mostina—razkršće s. z. od Pljevalja. Razvidanje prema j. do Četine. III. bojna dostignut će Metaljku.

Ia..

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 18./19. V. 1943. nije dostavljeno.

(M. P.)

U Sarajevu, 19. V. 1943:
Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić
Kovačić

² Odnosi se na Drugu grupu vojvodanskih partizanskih udarnih bataljona.

BR. 256

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 19 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 858/43

Sjedište, 19.5. 1943

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8160
Stiglo 19 maja 1943/XX1

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 19. 5. 1943

Operacija „Schwarz"

Pred 1. brd. div. neprijatelj u jačini od oko 2 do 3 komunističke brig. na utvrđenim položajima.² Druge neprijateljske snage u prodiranju sa prostora Boana ka jugoistoku.³ Na prostoru istočno od Nove Varoši četnici mobilišu. Izgleda da su formirana dva bataljona.

SS div.: desna kolona u 9 čas. stigla u Nikšić bez dodira sa neprijateljem. Sa lijevom kolonom stigla u Turuntaš (12 km istočno-sjeveroistočno od Plane). Sjeverna kolona s obje strane Avtovca.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

Odnosi se na jedinice Prve proleterske divizije.

² Na sektoru Boana nalazile su se jedinice Druge proleterske divizije.

118 lovač. div.: grupa „Annacker“ otpočela nastupanje duž Neretve.

4 hrv. lovač. brig.: na prostoru Kalinovik—Foča.

Grupa „Gertler“: prostor Foča pripremljen za prodiranje 20. 5. na jugoistok. 22 sopstvena tovarna grla zbog iscrpenosti uginula.

369 div.: bez promjene. Bataljon od Zaborke privučen ka čelu. Neprijateljski gubici: 38 komunista mrtvih, 2 ranjena, 6 zarobljeno. Sopstveni gubici: 4 mrtva, 19 ranjenih.

Ojačana pukov. grupa 724: bez naročitih događaja.

.1. brd. div.: visovi neposredno južno od 1632 (6 km sjevero-sjeverozapad. od Mojkovca) pod borbom zauzeti. Gubitci komunista na otkjku 1 brd. div. 386 mrtvih;⁴ zaplijenjeno 100 pušaka i municija. Sopstveni gubici: 23 mrtva, 71 ranjen, 2 nestala. Zaplijenjeno četničko slagalište municije i hrane u Beranama.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost
Drechsler
iap. i adut.

* Nijemci su u četničkom zatvoru u Kolašinu zatekli oko 450 političkih zatvorenika koje su izveli na jednu poljanu i masakrirali mitraljezima. Svega se nekoliko ljudi spasilo bježanjem.

BR. 255

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 19 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 863/43

Sjedište, 20. 5. 1943"

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje *
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

KOMANDA 2 ARMIIJE
Operativno odjeljenje
Br. 8280
Stiglo 21 maja 1943

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 19. 5. 43

Operacija „Schwarz"

Vrijeme malo oblačno.

Tito odustao od proboja u Sandžak i pomjera snage na jug u cilju proboja na jugoistok. Obezbjeduje pregrupisanje jakim snagama ispred 1 brd. div. Snage na prostoru Pljevlja ostaće vjerovatno do dolaska snaga sa prostora Foče. Italijani javljaju o prisustvu jačih komunističkih snaga neposredno jugoistočno od Nikšića.

SS div.: desna kolona sa glavninom u Nikšiću. Srednja i lijeva kolona u nastupanju u pravcu Krstac (17 km jugoistoč. od Avtovca), sa dijelovima od Avtovca u istoč. pravcu.

118 lovač. div.: nema novih izvještaja. Neprijatelj drži visove južno od Foče.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

369 div. i ojačana pukov. grupa 724: bez promjene.

Namjera: čišćenje oblasti Plevlja—Šahovići—Bijelo Polje—Prijeplje. U tom cilju 724 puk nastupaće ka jugoistoku. Div. „Taurinense" umoljena da sadejstvuje sjeverno od njega.

1. brd. div.: bez promjene.

Vazduhoplovstvo: ukupno 12 borbenih letova. General vazduhoplovstva Hoffmann von Waldau, komandant vazduhoplovstva Jugoistok, 17. 5. 43 poginuo sa jednim oficerom pratiocem i posadom od 3 čovjeka Usljed pada aviona 10 km zapadno od Petriča.

Hrvatska: razvedranje.

369 div.: bez naročitih događaja.

Komandant Jugoistoka-

Za tačnost
Diesener
pukovnik i šef štaba

BR. 235

DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA. U HRVATSKOJ OD 20 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO- TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj Ia Br. 2762/43 pov.

, Zagreb, 20.V.43

MIN. ORUZ. SNAGA, OP. ODJELJ.

187 REZ. DIVIZ.

POVJERLJIVO

Dnevni izvještaj K-danta njem. tr. u Hrvatskoj od 20. 5. 43 (prepis):

114 lov. div.: z. od Brežičana (7 SZ Prijedor) prepad na putn. voz poslije miniranja. Žestoka mitr. vatra (8—10 lakih mitralj.) i ručne bombe na vagone. 15 njem. vojnika mrtvih, 20 njem.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistorijskog instituta pod reg. br. 4/1—31, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

vojnika nestalo. Službena i vojna pošta opljačkana. Potjera, uklanjanje i opravka u toku.² — Pri čišćenju Mlječaničke neprijatelj je imao 34 mrtva, 2 njem. vojnika poginula, 3 ranjeno. Okršaji izviđač, odjeljenja S. od V. Kladuše i kod Večića (8 ji. od Kotor Varoši), kod neprijatelja 7 mrtvih, 4 zarobljena. Komun. u jačini voda do čete odbijeni kod Umetića (10 sz. od Kostajnice) i s. od Jasenovca. Kod neprijatelja 18 mrtvih, 2 Hrvata ranjena.

Za potsticanje borb. morala prispjelo: 97 podof. i vojnika, potkivačko osoblje.

369 p. d.: prostor Tuzla: borba između četnika i kom. na prostoru Vukosavići (dnevni izvještaj od 19. 5.) traje i dalje. Inače nikakvih nar. događaja.

373 p. d.: 1) Konačni kantonman dostigli: 6 bater. 373 art. puka Jajce, Štab i 3 bater. 373 art. puka D. Vakuf. 2) Privremeni kantonman dostigli: 373 laka pionir, kolona Banju Luku, dalje prema D. Vakufu. 3 četa 373 voz. kolone Banju Luku, dalje prema Krupi. Pri čišćenju prostora D. Vukovsko neprijateljski gubici: 6 mrtvih, 120 zarobljeno (komun.).³

Vrijeme: sunčano.

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tač. prep.
(potpis nečitak)
por.

² Napad su izvršile vjerovatno jedinice Pete krajiške NOU brigade.
³ Nijemci su u zarobljene ubrajali i mirno stanovništvo koje su hvatali po zbjegovima ili kod kuća.

BR, 236

**OBAVJEŠTENJE KOMANDE ŠESTOG ARMIJSKOG KOR-
PUSA OD 20 MAJA 1943 GOD. O NAREĐENJU ITALIJAN-
SKE VRHOVNE KOMANDE DA ITALIJANSKE TRUPE NE
SARAĐUJU SA NIJEMCIMA U OPERACIJAMA PROTIV
ČETNIKA¹**

Telegram

otpreme:
Datum i čas
prijema: 20/5/43
14.15

OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO .
KOMANDI SEKTORA DUBROVNIK
KOMANDI SEKTORA MOSTAR
KOMANDI SEKTORA METKOVIĆ
i obavjestiti
KOMANDU 2 ARMIJE
KOMANDU SEKTORA KOTOR

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8215
Stiglo 20.5.43

Br. 7685/Op.

Vrhovna komanda naređuje:

- 1) — Da italijanske trupe ne sarađuju sa njemačkim trupama u operacijama protiv V.A.C. četnika, jer nisu postignuti sporazumi kako je bilo prethodno ugovoreno.
- 2) — Italijanske trupe ne smiju pružati pomoć i zaštitu niti snabdijevati četničke formacije **V.AJC.** koje se nalaze van linije Neretva, Gabela, Trebišnica, Bileća.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

- 3) —V.A.C. četnici koji su već prešli ili koji prelaze tu liniju, moraju biti razoružani i koncentrisani pod našim nadzorom u Opuzen ili Kulu, Mostar, Trebinje. Isti postupak mora da bude i prema V.A.C. lokalnih formacija.
- 4) —Snabdijevanje V.A.C. četnika moraće se ograničiti isključivo na pojedine već razoružane i koncentrisane u gore navedenim mjestima. Preduzmite potrebno i izvijestite.

General Piazzoni 09402005

4 kopije

- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativnom odjeljenju²

² Desno se nalaze datum 20. V. i paraf (mr) generala Maria Robottia, napisani plavim mastilom.

BR. 237

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 20 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

**Predmet: EB
Telegram**

otpreme: 20.5.43
Datum i čas 20,45
prijema: 21.5.43
02,40

OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I
KOMANDI XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8242
Stiglo 21 maja 1943/XXI

Br. 7730/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 20 MAJA U 18 ČASOVA

Ukupan pregled akcija njemačkih trupa

Avijacija je zapazila intenzivan pokret trupa i automobila na putu iz Bileće prema Nikšiću. Komanda divizije SS jutros je prošla kroz Bileću na putu za Nikšić. Pored toga zapaženi su šatori u zoni Kalinovik i pokreti iz Kalinovika prema Foči i obratno.²

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² Vidi na koje se njemačke jedinice odnosi u dok. br. 233 i 239.

AKTIVNOST USTANIKA

Partizanske snage iz zone Gornje Polje (Nikšić ZL-GO), napadnute sa sjevera od njemačkih formacija koje su došle iz doline Pive, nastoje da se povuku u pravcu zapada i jugozapada.

SEKTOR MOSTAR

Sinoć su jedan domobran i jedan ustaša, provalivši u stan odsutnog pukovnika žandarmerije u Mostaru, ubili oficira M.V.A.C. iz Glavatičeva koji je bio gost pomenutog pukovnika. U zoni Buna (Nevesinje QK-AR) zarobljeno je šest partizana koji su pokušali da pređu Neretvu. Njemačke trupe dosad su predale našem garnizonu u Blagaju (QM-AR) 1 puškomitraljez, 159 pušaka, 1 pištolj, 2661 metak i 51 ručnu bombu.³

SEKTOR DUBROVNIK

Nema ništa važno da se javi.

SEKTOR METKOVIĆ

Patroliranja i zasjede naših jedinica u zonama Dangubi (Mostar ON-AB), Goračići (Mljet OL-GZ), Troilo (OI-GZ), Nugac (Mostar NH-RI) i domobranskih jedinica u mjestima Orlić (IH-AN), Pasičina (LI-AL) i Sekulić (Makarska XT-AP). Prošle noći odjeljenje cr. košulja natjeralo je u bjekstvo iz kule Podgradina (Mostar NK-AB) grupicu partizana koji su pokušali da tuku puščanom vatrom zgradu garnizona u Opuzenu (NK-AB) sa padina sjeverno od Krkalovca (NK-AB). Zaplijenjena je jedna jugoslovenska puška i jedna ručna bomba. Noću uoči 19 o. m., eskadrila neprijateljskih aviona letjela je nad mjestom Blato (Cazza⁴ VQ-GU).

GARNIZON KOTOR

Naša patrola pri izviđanju u zoni Ilijino Brdo (Trebinje TP-FI) našla je letke komunističke propagande, nekoliko okvira za jugosl. pušku i razni materijal. Patroliranje u zoni Bjeganštica (VH-FP), Obitni Do (VG-FI), Brezovi Do (UK-FL). Broj metaka nađenih u »bunaru, o čemu javlja jučerašnji izvještaj, iznosi 142 kalibra 8,5, a ne 182 kalibra 8,5.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Bila je u toku jutra spriječena uslijed vjetra. Poslije podne vršena su izviđanja da se uoče pokreti njemačkih trupa u zonama Kalinovik—Ulog—Plužine—Nevesinje—Kifino Selo—

³ Pomenuto oružje oduzeto je od četnika.

⁴ O. Sušac

Gacko i Plana. Borbeno izviđanje u zonama Bileća—Viluse—Nikšić. Ukupno su izvršena 3 izviđanja, od kojih jedno borbeic i jedno za održavanje veze, po traženju Crne Gore. Vedro.

General PIAZZONI

1 kopija Ekselenciji
1 „ Nač. štaba
1 „ Pomoć. nač. štaba
1 „ Obavještajnom odjeljenju
2 „ Operativnom odjeljenju
1 „ Kom. Kr. karab.
1 „ Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 238

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 20 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI SANDŽAKA I BOSNE¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 19./20.V.1943

I. Područje Pljevlja

I. i III. partizanska brigada uzmakle su 17.V. iz prostora j. od Metaljke preko Čeotine prema j. VIII. partizanska brigada nalazi se u prostoru j. od Gradca (16 km z. s. z. od Pljevalja); njena je namjera, da umakne u Crnu Goru. (Izповјed zarobljenika). Ustanovljeno je, da je neprijatelj zaposjeo: 975, 972, 973, 959, Odžak, Podkukanj, Kukanj (2.5 km i. — 3.5 km i. — 4.5 km j. j. i. — 7 km j. j. i. — 8 km j. j. i. — 8 km j. j. i. od Gradca). Mostovi kod Gradca su porušeni. Kod k. 773 (5 km i. od Gradca) nalaze se 2 riečna prelaza. U Babinama (15 km s. i. od Pljevalja) nalazi se 150 četnika, koji se nisu pokorili zapovjedi jednoga čast-

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1—36, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

nika Draže Mihailovića za mobilizaciju. Novi vođa pozvao je ljude ka miru i redu. —

Vlastiti gubitci: 1 nestao, 1 ranjen nezgodom.

Neprijateljski gubitci: 1 mrtav.

Područje Goražde

100 (?) četnika nalazi se oko Kika (5 km j. z. od Goražda). Njihovo je zadržanje neprijateljsko.

Područje Teslić

Partizanska skupina (vidi dnevno izvješće od 19.V!) uzmakla je od Kulaša u j. z. smjeru u Čavku planinu (23 km s. z. od Teslića).

Područje Tešanj

Iz prostora s. od Tešnja vratio se jedan potjerni odjel bez posijedaka.

Područje Bijeljina

U prostoru Lokanj—Rojčević—Branjevo (23—25—22 km j. j. z. od Bijeljine) nalazi se 600 partizana.³ Borba između četnika i partizana u prostoru Vukosavci (vidi dnevno izv. od 19.V!) traje dalje.

- II. a) Borb. zapovj. mjesto 369. p. p., jedinice 369. p. p. i stožer 369. topn. pukovn. nalaze se u Gotovuši. I./369. p. p. je u prostoru 2 km j. od Gotovuše, II./369. p. p. u prostoru Stub (3 km z. od Gotovuše), III./369. p. p. u Metaljci. 3./202. oki. odjela u Gotovuši i Boljanićima. 2./369. obkop. bojne u Podkovačici (2 km s. od Gotovuše). Dielovi pukovnijskih jedinica i 1 vod oklopa u Boljanićima.
- b) Strožer 63. bug. p. p. stigao je u Dobrun. Zapovjednik bug. 61. p. p. nalazi se sa 2 bojne i 1 bitnicom u Bistrici i moli za zapovjedi.
- c) II. ust. bojna stigla je u Pale te će preuzeti osiguranje željezničkog odsjeka Dovlići—Podgrab.
- II. boj. d) Strožer i 8. sat 9. p. p. nalazi se u Trnovu, 5. sat u Jeleču, 6. sat u Kalinoviku, 7 sat u Dobrom Polju.
- e) Nad G. Tuzlom letio je 18.V. u 00.10 sat nepoznat zrakoplov u visini 2000 m.
- f) 2., 4., 5. vod oki. sati za pos. upotr. imaju spremnih za borbu 12—13 bojnih kola.

Namjera

Borbena skupina 369. razviđanje potjernim odjelima prema j. i. j. z. u smjeru Čeotine. Iz Metaljke razviđanje prema j- i j- z-

³ Odnosi se vjerovatno na jedinice Druge vojvodanske NOU brigade.

Razašiljanje potjernih dielova .protiv četnika u prostoru
Goražde.

Ia

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 18./20. V. 1943 nije stiglo.

U Sarajevu, 20.V.1943. — Za točnost prievoda nstk. Kovačić

Kovačić

(M. P.)

BR. 239

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 20 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹
POVJERLJIVO**

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 864/43

Sjedište, 21.5.1943

KOMANDA 2 ARMIIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8281
Stiglo 21 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske arm.ije
—• Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 20. 5. 43

Operacija „Schwarz"

Vrijeme: sunčano, vedro.

Želj. linija Mostar—Nikšić kao i telefonske veze Prijepolje—
Andrijevica—Podgorica stavljene su na raspoloženje njemač-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

kim trupama. Italijani odobrili privremenu upotrebu aerodroma u Mostaru.

SS div.: nema novih vijesti.

118 lovač. div.: nastavila izviđanje zapadno od drumu Čajniče—Pljevlja. Div. „Taurinense” otpočela sa čišćenjem u pravcu istoka i jugoistoka.

Ojačana pukovska grupa 724: stigla na liniju Jabuka—Kamena Gora—Gralina 1433 — visovi zapadno od Robuljevca uz slab neprijateljski otpor. Stanovništvo predalo 55 pušaka.

1 brd. div.: zauzela visove 7 km zapadno od Kolašina.

2 bataljon 1 puka „Brandenburg”: u 15,30 čas. zajedno sa Italijanima krenuo za Bioče.

Hrvatska: vrijeme vedro.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj

369. div.: na prostoru Brčko jače četničke snage. Južno od Banje Luke uspješno čišćenje. 6 komunista mrtvih, 120 zarobljenih.²

Komandant Jugoistoka

Za tačnost

Diesener

pukovnik i šef štaba

-

³ Nijemci su u zarobljenike ubrajali i civilno stanovništvo koje su hvatali na vojišnoj prostoriji.

BR. 240

**IZVJEŠTAJ KOMANDE TRUPA CRNE GORE O SASTANKU
ODRŽANOM 21 MAJA 1943 GOD. U PODGORICI IZMEĐU
KOMANDANTA ITALIJANSKOG ČETRNAESTOG ARMIJ-
SKOG KORPUSA I PRETSTAVNIKA KOMANDE NJEMAČ-
KIH TRUPA U HRVATSKOJ U VEZI SA OPERACIJOM
„SCHWARZ“¹**

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8765/Op.
Stiglo 29. V. 1943/XXI

KOMANDA TRUPA CRNE GORE
(XIV ARMIJSKI KORPUS)

Operativno odjeljenje

Br. protok. 4209/0p. V. P. 14, 21 maja 1943 g. XXI

P r e d m e t : Sastanak održan u Podgorici između koman-
danta trupa Crne Gore i pretstavniika Glavne njemačke
komande u Hrvatskoj.

GUVERNATORATU CRNE GORE V. P. 142
— Vojni štab —
KOMANDI 2 ARMIJE V. P. 10
VIŠOJ KOMANDI ORUŽ. SNAGA ALBANIJE V. P. 22

Dostavljam kopiju zapisnika sa pomenutog sastanka
održanog u Podgorici 20 maja 1943/XXI.

GENERAL KOMANDANT
Ercole Roncaglia
Ercole Roncaglia

Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi
se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

ZAPISNIK SA SASTANKA ODRŽANOG U PODGORICI
IZMEĐU EKSELENCIJE KOMANDANTA I PUKOVNIKA
PFAFFENROTHA, KOJEM JE PRISUSTVOVAO I POMOĆ-
NIK NAČELNIKA ŠTABA VI ARMIJSKOG KORPUSA
(dana 20/5/1943-XXI)²

Pukovnik Pfaffenroth³ izražava žaljenje generala Lüttersa zbog incidenata koji su se odigrali u Crnoj Gori i koji su nastali zbog pogrešnog tumačenja tačnih naredenja njemačkih viših vlasti.

Ekselencija komandant čita telegram Vrhovne komande 22440, koji se odnosi na pitanje usklađivanja italijansko-njemačkih akcija u Crnoj Gori. Zadržava sebi pravo da se docnije vrati na predmet pošto bude razgovarao sa Ekselencijom guvernerom.

Pukovnik je ovdje pozvan da opiše pokrete njemačkih trupa koji se vrše i ciljeve tih pokreta.

A) — DIVIZIJA SS

Vrši pokret sa ciljem da se prikupi u Nikšićkoj kotlini. Jedna kolona od tri bataljona (2 pješke i 1 motorizovan) u pokretu od Vilusa. Druga tri pojačana bataljona sa pripadajućom artiljerijom stižu: jedan od Zlakora, jedan sa sedla Krstac i jedan iz doline Pive. U svemu 6 bataljona sa artiljerijom i jednom četom tenkova (ukupna snaga od oko 33.000 ljudi).

Mogla bi biti upotrebljena, bar dijelom, u zoni Podgorice (kako je zahtijevala Ekselencija) samo ako bude olakšano snabdijevanje željezničkim transportom od 200 t. dnevno od Mostara do Nikšića i sa našim učešćem u autotransportovanju ovih potreba od Nikšića do Podgorice.

Komandant trupa Crne Gore i pukovnik Testa (za dio koji interesuje VI arm. korpus) pristaju na zahtjev.

B) — 118 DIVIZIJA

Sa dijelom svojih snaga (2 bataljona) zatvorila bi sa sjevera dolinu Pive, sa ostalim snagama (1 bataljon više dva hrvatska bataljona) rasporedila bi se defanzivno zapadno od donje doline Pive. Ostatak divizije djelovao bi od Foče ka jugu.

Ovakva akcija je zasada u fazi projektovanja.⁴

³ Zaglavljeno je iz originala.

³ Pukovnik Pfaffenroth bio je načelnik štaba njemačkih trupa u Hrvatskoj.

⁴ Na ovu rečenicu stavljena je, crnom olovkom, na italijanskom jeziku, primjedba: „Izvršena“.

C) — 369 DIVIZIJA

U Crnoj Gori je upotrebljen samo 369 puk divizije, koji sad dovršava pokrete u cilju da se rasporedi od Goražda do Pljevalja (isključno).

Divizija „Taurinense“, oslanjajući se na Pljevlja, morala bi se rasporediti između Pljevalja (uključno) i Tulova na uzvišenjima zapadno od puta za Šahoviće.

Odgovarajući pokreti otoočeli su danas.

Ovi podaci odgovaraju onome što je već ugovoreno između divizije „Taurinense“ i 369 divizije, i što je već bilo odobreno od strane Ekselencije komandanta trupa Crne Gore.

Gore spomenuta Ekselencija saopštava da je zbog pristanka na zahtjev u pogledu učešća „Taurinense“ morala odbaciti premještanje ove divizije u zonu Podgorice i da je stoga potrebno da SS divizija, bar djelimično, bude upotrebljena u pomenutoj zoni, kako bi upotpunila zatvaranje predjela Lijeva Rijeka—Podgorica, za koji smatra da je od presudne važnosti za spriječavanje upada partizana u Albaniju.

Ekselencija pored ostalog precizira da, ako i bude izvršeno reaktiviranje puta Pljevlja—Šahovići (kako izjavljuje njemački pretstavnik da je namjera njegove komande), pozadinska komanda se ne može odreći puta Priboj—Prijeplje, te je prema tome učešće „Taurinense“ u akciji 369 divizije u zavisnosti od sigurnog posjedanja Priboja i Prijeplja s njemačke strane.

D) — 104 DIVIZIJA

Sastavljena je od 724 pješ. puka (koji već posjeda zonu Prijeplje—Brodarevo) i jednog bugarskog puka od dva bataljona čije je prebacivanje u toku.

Mora protegnuti raspored „Taurinense“, južno od Tulova do Šahovića, oslobađajući bataljone 1 alpske njemačke divizije, sada upotrebijene u pravcu Šahovića, kako bi bili na raspoloženju za dalje zadatke.

E) — 1 ALPISKA DIVIZIJA

Ima zadatak da operiše sa baze Berane—Andrijevića—Mateševo u pravcu sjeverozapada. U isto vrijeme da privremeno uputi dva bataljona na Bioče (od kojih je jedan već stigao na mjesto).

Ekselencija saopštava da je taj bataljon već bio ojačan jednim našim bataljonom crnih košulja i izlaže da je njemačka komanda unaprijed objavila isvoje namjere, bataljon crnih košulja bio bi dodijeljen sa većom blagovremenošću i Komanda

trupa Crne Gore mogla je dati uputstva za najbolji način posjedanja naprijed izabranog položaja i za hvatanje taktičke veze sa našim trupama razmještenim u zoni Vežešnik. Saopštava takođe da su tenkovi iz Podgorice uhvatili taktičku vezu sa njemačkim tenkovima u zoni Bioče.

Pukovnik Pfaffenroth ukazuje na teškoće snabdijevanja 1 divizije uslijed prepreka koje je stavila Viša komanda Albanije, ne odobravajući uspostavljanje jedne njemačke baze u Peći i u mnogim kontrolnim stanicama, što pak usporava pokrete između Peći i Andrijevice. Obećano je da će se zainteresovati pozadinska komanda pri Višoj komandi za Albaniju, kako bi se prebrodile teškoće koje su iznijete, što je već učinjeno.

E) — VEZE

Pukovnik Pfaffenroth žali što njemačke trupe ne raspolazu potpuno telefonskim, linijama Komande trupa Crne Gore. — Saopšteno je pukovniku da su od linija Podgorica—Pljevlja, dvije do Berana i jedna od Berana do Pljevalja stavljene na raspoloženje Nijemcima. Na ostalim linijama dozvoljeno je Nijemcima da održavaju vezu, samo da uključivanje u linije bude u centralama, a ne presijecajući linije. Centrale ostaju u rukama talijanskog osoblja.

Pukovnik Pfaffenroth izjavljuje da je zadovoljan i zahvaljuje.

o) — oficir za vezu

Ekselencija saopštava da će se pukovnik Macholz sutra prebaciti u Podgoricu sa radioaparatom, pomoću kojeg će se moći staviti u vezu sa Sarajevom.

Pukovnik Pfaffenroth će zatražiti od generala Lütersa, na zahtjev Komande trupa Crne Gore, da uputi u Podgoricu, zajedno sa pukovnikom Macholzom, jednog oficira iz svoje Komande, kako bi se postigla veća saglasnost između Glavne komande Hrvatske i Komande trupa Crne Gore.

H) — KOORDINACIJE AKCIJE

Ekselencija komandant, pošto je razgovarao telefonski sa pukovnikom Stiratiem, vraća se na činjenicu, razlažući da telegram 22440 Vrhovne komande objašnjava da se njemačka Vrhovna komanda složila sa zahtjevom italijanske Vrhovne komande da akcijama italijanskih i njemačkih trupa rukovodi Ekselencija Pirzio Bireli.

Ovaj telegram je prethodio upadu njemačkih trupa u Crnu Goru i početku operacija s njihove strane.

Pošto nije bio prethodno poslat izvještaj o spomenutim pokretima, očevidno je da Nijemci nisu postupili po dogovoru dviju vrhovnih komandi.³

Potrebno je da se njemačka komanda ubuduće prethodno sporazumije sa Guverneratom o akcijama koje će voditi, a sa Komandom trupa Crne Gore o ovoj koja se već vodi.

Pukovnik Pfaffenroth uvjerava da će se ubuduće pridržavati onoga što je naprijed rečeno.

Ekselencija zaključuje s molbom da se potrebna naređenja izdaju i komandama divizija koje operišu u Crnoj Gori.

(M. P.)

⁶ Sa strane ovog stava napisana je, crnom olovkom, na italijanskom jeziku, primjedba: „Tačno, i to je baš ono što su Nijemci htjeli“.

BR. 255

NAREĐENJE KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 21 MAJA 1943 GOD. ZA POSIJEDANJE POLOŽAJA POD HAN—GRKOVAC I R. TREBISNICA¹

Telegram

otpreme:

Datum i čas

prijema: 21/5/43
1.15

**OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI SEKTORA KOTOR
KOMANDI SEKTORA DUBROVNIK (u ruke)
i saopštiti
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI TRUPA CRNE GORE**

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8247
Stiglo 21 maja 1943-XXI

Br. 7731/Op.

Izgleda da su partizani, koji su sjeverno od Nikšića napadnuti s leđa od strane njemačkih trupa što su došle iz doline Pive, u povlačenju velikim dijelom ka zapadu i jugozapadu.

Naređujem:

- 1) — Komanda sektora Kotor neka naredi da kolona „Negro“ stupivši u tijesan dodir sa garnizonom divizije „Perugia“ u Vilusima, kontroliše i zatvori prolaz sa istoka ka zoni Viluse, Grahovo, Pod Han. Garnizon Ledenice da upotpuni pomenuto zatvaranje između Pod Hana i Grkovca zaključno.
- 2) — Komanda sektora Dubrovnik da sa našim odredima obezbijedi neprekidno izviđanje između Trebišnice i Vilusa i

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

privremeno zatvaranje Trebišnice, kako je navedeno u mom aktu 6880/0p. od 6 t. m.² Sa garnizonima Bileća i Klanac vršiti aktivno izviđanje prema desnom boku.

- 3) — Protiv eventualnih neprijateljskih upada vršiti snažno inicijativno protivdejstvo.

Prenos izvještaja neposredan, kako bi omogućio komandama sektora i meni blagovremenu i odlučnu intervenciju.

Potvrdite.

General Piazzoni 19452005«

4 kopije

1 Nač. štaba

1 Pomoć. nač. štaba

2 Operat. odjeljenju

BR. 242

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 21 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 20/21. V. 1943.

I. Područje Pljevlja

Razposlati potjerni odjeli javljaju:

Južna obala Četine još je jako zaposjednuta od neprijatelja.

Na sjevernoj strani Četine od neprijatelja zaposjednuti su visovi 959, 1017 i Hrastova Kosa (6—5—8.5 km i. — 3 km s. z. od Gradca). Jedan potjerni odjel bacio je neprijatelja sa kt. 959 prema j.

² Vidi dok. br. 164.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 5/1—32, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen, crvenom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Vlastiti gubitci: 3 ranjena, 1 nestao. 1 nestali (dnevno izvješće od 20. V.) oslobođen iz zarobljeništva.

Neprijateljski gubitci: 6 mrtvih i 1 ranjen prebrojano.

Područje Teslić

Partizani³ zauzeli su nakon borbe sa četnicima ponovo Kulaše i Popoviće (19—22 km s. s. z. od Teslića). Partizanski povozi nalaze se u prostoru Klupe (18 km z. od Teslića).

Područje Vlasenica

Izvješće 5. or. puk.: U Sekovićima nalaze ise 2 partizanske brigade. Navodna jačina 1100, 5 strojnica, 24 strojopuškara, 1 top, 2 bacača, 18 strojosamokresa.

4 Domdo-častnika pobjegla su iz Bijeljine te se nalaze od prije nekoliko dana kod partizana.

II. Bug. 61. p. p. pošla je od Bistrice dalje u smjeru Prijepolje. Namjera

Borb. skupina 369. p.p.: Jače razviđanje prema j., j. z. i s. Razviđanje oko Bistrice i i. od Nove Varoši.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 20./21. V. 1943

stignut će naknadno.

U Sarajevu, 21. V. 1943

Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

³ Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU divizije.

BR. 255

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 21 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
PovTbr. 880/43

22 maj 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8364
Stiglo 22 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 21 MAJA 43

Operacija „Schwarz": vrijeme sunčano i vedro.

Jače komunističke i četničke snage pod pritiskom glav-
nine SS div. "otstupile ka Pivi i Šavniku. U ostalom
stanje kod neprijatelja kao i u podnevnom izvještaju
od 21. 5. Sopsstveni istočni front uglavnom povezan i
bez prekida.

SS div.: bataljon „Schmidhuber" u 12,35 čas. stigao u Pod-
goricu bez dodira s neprijateljem.

118 lov. div.: nema novih vijesti.

Namjera: produženje napada ka jugoistoku.

369 div.: nema novih vijesti.

Div. „Taurinense": stigla sa po dva bataljona pravcem s obje
strane drumca Pljevlja—Šahovići na prostor 5 km južno

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

odnosno jugoistočno od Dubočice. Izviđanjem je utvrđeno prisustvo komunista u jačini od pet bataljona² na prostoru Maoče (25 km zapad.-jugozapad. od Brodareva).

Borbena grupa „Von Ludwig“: sa 724 pukom odbacila je neprijatelja sa visinskog grebena Gorice (15 km zapadno-jugozapadno od Brodareva) preko Ceotine. Sopstvene trupe izbile su uglavnom na istočnu obalu.

1. brd. div.: nema novih vijesti.

Vazduhoplovstvo: osim izviđanja vršilo je i napade bombama i avionskim oruđima na naseljena mjesta ispred SS div., pritom je punim pogotkom zrna uništeno jedno muničko slagalište. Ukupno 27 borbenih i izviđačkih letova.

Hrvatska: vrijeme sunčano i vedro.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj 369 div.: potvrđeno prisustvo jačih komunističkih bandi na prostoru sjeverozapadno od Vlačnice.³

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa

Drechsler

kapetan i adut.

* Vidi o jedinicama koje su bile na pomenutom sektoru u dok. br. 129.

³ Vjerovatno Klačnice.

BR. 255

NAREĐENJE ITALIJANSKOG GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE OD 22 MAJA 1943 GOD. ZA POVLAČENJE DIVIZIJE „MARCHE" IZ ZONE MOSTARA I UPUĆIVANJE ITALIJANSKIH JEDINICA IZ HERCEGOVINE U CRNU GORU U VEZI S OPERACIJOM „SCHWARZ"¹

Šifrovani telegram

Vrlo hitno

otpreme 22/5/1943

Datum i čas

prijema 22/5/1943

OD GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE — OPERATIVNO PRVO KOMANDI 2 ARMIJE — OPERATIVNO ODJELJENJE

i na znanje

•Guverneratu Crne Gore

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8371

Stiglo 22 maja 1943/XXI

Br. 9564

Prvo

Vrhovna komanda javlja da situacija stvorena napredovanjem Nijemaca u Hercegovini ne zahtjeva više prisustvo naših trupa u zoni Mostara i, naprotiv, smatra da je prije svega potrebno pomoći srazmjernom snagom akciju koju vode trupe Crne Gore protiv partizana.

U vezi sa naprijed navedenim Vrhovna komanda naređuje da se izvrši: povlačenje divizije „Marohe" iz zone Mostar; pojačavanje posjedanja obalskog pojasa kao i da se hitno upute 4 bataljona u zonu Nikšić pod privremenu komandu divizije „Ferrara" u cilju omogućavanja Komandi trupa Crne Gore da premjesti srazmjernu snagu iz zone Nik-

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

šić u zonu Podgorica, radi pojačanja naše odbrane i mogućnosti protivofanzive na tome sektoru.

Drugo

U cilju izvršenja gore navedenog, moli se ta Komanda: da bez daljega pripremi hitno upućivanje traženih bataljona za Crnu Goru, dogovorivši se u tome cilju sa samim Guverneratom Crne Gore; da odredi način povlačenja divizije „Marche“ i sljedstveno tome posjedanje teritorije VI arm. korpusa prema postojećoj situaciji i imajući u vidu potrebu za pojačanjem obalskog pojasa; dostaviti hitne predloge u vezi sa ovim posljednjim pitanjem, kao i one koji se odnose na aerodrom u Mostaru.

General De Stefanis

Dešifrovali: kap. **Paladino** — poruč. **Sardos Albertini**

BR. 245

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 22 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

**Predmet: bg
Telegram**

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

otpreme: 22. V. 43/XXI
21.30 č.

Datum, i čas

prijema: 23. V. 43
1.45 č.

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA |
»SLOVENIJA-DALMACIJA« S
OPERATIVNO ODJELJENJE I

Br. 8378 [
Stiglo 23 maja 1943-XXI !

Br. 7857/Op.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 22 MAJA U 18 ČASOVA

Ukupni pregled akcija njemačkih trupa

Komanda divizije SS stigla je juče u Nikšić.

Loše vrijeme spriječilo je avijaciju da zapaža pokrete u zoni Kalinovik, Foča.

Aktivnost ustanika: nema šta da se javi.

Sektor Mostar; izviđački upadi u zone Kamena (Nevesinje RH-AP), Svinjarina (QO-AV), Kružanj (RH-AT) i Prijevorac (RH-BF).

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Sektor Dubrovnik: intenzivno izviđanje u pravcu Vilusa (Trebinje US-FV) i Kite (UK-FX), na desnoj obali Trebišnice između Kite i Panika (UH-GM), duž puta Bileća (TR-GQ) — Viluse i u zoni Kalanjevići (UH-GO).

Sektor Metković: noćas se pukovnik Pagano iskrcao u Veloj Luci na Korčuli (Cazza² VM-GU) sa Taktičkom komandom 93 pješ. puka, odjeljenjem artiljerije, 1 vodom tenkova i sa jednim bataljonom 94 pješ. puka, i odmah nastavio put za Blato (VQ-GU), odakle će zajedno sa bataljonom 93 pješ. puka, koji ima sjedište na ostrvu, i u saradnji sa sredstvima mornarice, izvršiti čišćenje i normalizaciju.

Jutros sam inspirirao kolone u zoni Korčula, Vela Luka, Blato. Patroliranja domobranskih jedinica u mjestima Kokorići (Makarska XV-AN) i Vegari (XV-AP).

Noćne zasjede naših jedinica duž obale Neretve između Kule (Mostar Ől-AB) i Komina (NK-AD).

Garnizon Kotor; obična patrolna djelatnost u zonama Brezovačka Pl. (Trebinje UQ-US-FL), Jovičina Voda (US-VH-FP), Ulice (UH-FN).

Prilikom čišćenja zone jugozapadno od Kotora (Kotor VO-EU) jedna patrola našla je 1 pušku i 1 gasmasku.

j Djelatnost vazduhoplovstva: borbena izviđanja u zonama Bileća—Viluse—Nikšić i održavanje veze sa Dubrovnikom. Poslije podne je djelatnost bila spriječena u zoni Kalinović—Foča uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika.

Oblačno.

General PIAZZONI

8 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 3 Operat. odjelj.
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kr. karab.

² O. Sušac

BR. 256

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 22 MAJA
1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TE-
RITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

P r i e v o d ² ;

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.

3. Područje Pljevlja

Neprijateljske predstraže od 959, 1017 i 1028 umakle su prema j. Južna obala Čeotine još je uvijek jako zaposjednuta od neprijatelja. Neprijateljski mostobran s. od Gradca na crti 1014—968 — Cmo Brdo—Hrastova Kosa zaposjednut je slabo. Civilnim razviđanjem ustanovljeno je, da se nalazi stožer VII. Kraj. brigade u Mrčenu (5 km. s. z. od Gradca). Taljan. izvješće: Prikupljanje neprijatelja kod Djurđevića Tare i Levertare (22—20 km. j. j. z. od Pljevalja).

Jedan vlastiti mrtav, 2 neprijatelja mrtva, 1 četnik zarobljen.

Područje Teslić

1000—1500 partizana³ izbacilo je četnike iz Kulaša. Namjera: da poruše željezničku prugu Derventa—Doboj. Četnici u postavima -kod Pojezne—Cvrtkovaca (26—21 s. od Teslića)—Ukrnjice (9 s. z. od Teslića)—Pribinića (13 km. z. od Teslića). Partizani napali su i razpršili Trebavske četnike prilikom njihovog odlaska u Trebavu kod Stanara (14 km. s. od Teslića). Četnici imaju gubitke, među njima nekoje vođe. — Četničko izvješće: Partizani prodrli su do Ostružnje (17 km. s. od Teslića) i Lipove Glave (14 km. z. s. z. od Teslića).

Gubitci od 18. — uklj. 20.5.: vlastiti: 4 ranjena, 1 nestao; neprijatelj 12 mrtvih, 21 ranjen (prebrajano).

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 7/1—18, k. 23.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU divizije.

Područje Sokolac

Ustaškim izviđanjem u Romaniji došlo se u neprijateljski dodir sa četnicima u prostoru Mokro—Lupoglav (14 km. z. j. z. od Sokolca). 5 četnika ubijeno, 5 četnika zarobljeno.

Plien: 1 strojnica, 6 pušaka, 3 samokresa. Vlastitih gubitaka nema.

U 11./370. stigla je u Sarajevo.

Namjera: Nadiranje borb. skupine 369. prema mostobranu Gradac; razviđanje prema Ceotimi i u prostoru Metaljke. 4. pješ. div.: Priprema 4 bojni za podhvat u prostoru s. od Teslica.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJES. DIV. od 22. V. 1943

u U završnom prikupljanju stigli su:

u D. Vakuf 7. i 8. bitn. 373. topn. puk., 6./373. lahki povoz. 373. povozna sat.

U Turbe II./384. p.p.; u Posušje 2./373. obkp. bojne; u> Imotski II./3.83 pješ. pukovnije.

l) 373. vet. sat stići će 22. V. u Čurčića Lug.

i, III./383 dne 22. V. u hodu iz Posušja u Ljubuški.

1) Osobitih događaja nema.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 21./22. V. 1943 još nije dobijeno.

U Sarajevu, 22. V. 1943

Za točnost prievoda

nadsatnik Kovačić

k. f•)

Kovačić

-

BR. 256

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA“ OD 22 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ“¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije

23. 5. 43

Pov. br. 886/43 i 888/43

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«

OPERATIVNO ODJELJENJE

Pov. br. 8427

Stiglo 23 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 22. 5. 43

•Operacija „Schwarz“

- 1) Jak neprijatelj sa mnogobrojnim teškim pješad. oružjem drži i dalje visinsko zemljište južno od ugla između Pive i Tare (ispred pukovske grupe „Gertler“). Ispred 369 div. komunisti drže, još uvijek sa slabijim snagama, jedan mostobran na sjevernoj odnosno na istočnoj obali Čeotine, na prostoru kote 1041 (8 km zapad, od Gotovuše). Ispred 1 brd. divizije neprijatelj se povlači na cijelom frontu. Jača sakupljanja s obje strane doline Tare kao i u dolini Gornje Morače.
- 2) **SS div.:** od grupe „Schmidhuber“ nema novih vijesti. Jaki potjerni odredi odbacili su komuniste poslije žilavih borbi,² na prostoru Gomje Polje, na istok i obezbjeđuju prostor Gornje Polje—Toplo Prisoje (12 km sjever, od Gornjeg Polja).

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Borbe su vodile jedinice Pete crnogorske i Prve dalmatinske WOU brigade.

- 3) **118 lovac, divizija:** dijelovi grupe „Annacker" na liniji Čemerno—Tjentište (9 odnosno 23 km sjeveroistoč. od Gacka). Od pukovske grupe „Gertler" nema novih vijesti. 4 hrv. lov. brig. u borbi sa komunistima³ kod Fališa (14 jugoistoč. od Foče). Neprijateljski gubici: 34 mrtva, 6 zarobljenih. Sopstveni: 1 mrtav, 39 ranjenih; 1 Hrvat mrtav, 1 ranjen.
- 4) **369 div.:** pod borbom zauzela vis **1028** (6 zapadno-sjeverozapadno od Pljevalja).⁴ Neprijatelj još uvijek drži sa jakim snagama južnu obalu Četine. Divizija „Taurinense": bez promjene.
- 5) **Borbena grupa „Von Ludwig":** poslije žestokih borbi odbacila komuniste sa mnogobrojnim teškim pješad. oružjem. preko drumca Pljevlja—Šahovići na jug i na jugozapad i izbila na liniju 1 km sjeverozap. od kote 1281 (20/zapad.-jugozapad. od Brodareva)—1248—1448—1442. Uhvaćena je veza sa 1 brd. div. pomoću velosipedskih izviđačkih odjeljenja.
- 6) **1 brd. div. i puk „Brandenburg":** Bez naročitih borbenih dejstava.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 22. 5. 43

Operacija „Schwarz": vrijeme mutno, kišovito.

Kod neprijatelja situacija uglavnom bez promjene. Na prostoru Čelebića VI Istočnobosanska brigada sa 600 ljudi. Na prostoru Pljevlja II Dalm. brigada, sjeverozapadno od Šahovića. Sandžačka brigada sa 700 ljudi.

Vazduhoplovstvo: 20. 5. pri napadu bombama i avionskim oruđima na Žabljak pogođeno je sa uništavajućim dejstvom skladište municije i hrane kao i kolone za dotur. Mjesto je razoreno. 21. 5. težište akcije ispred SS div. Štukama su uništeni koševi koji su bili utvrđeni kao otporna gnijezda. Neprijatelj je u bjekstvu tučen oruđima sa aviona. Bombardovanje neprijateljskih položaja. 22. 5. težište akcije u dolini Tare. Ukupno 39 borbenih letova.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa

Drechsler

kapet. i adut.

³ Borbe su vodile jedinice Prve proleterske i Šeste istočnobosanske NOU brigade.

⁴ Vidi dok. br. 129.

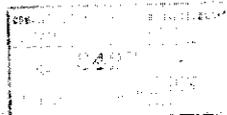
28. V. 1943

GEHEIM

Deutscher Verbindungstab
zum 2.italienischen AK
Nr. 886/43 geh. u. 888/43 Gen.

den 23.5.43.

An das:
Kommando der 2.italienischen Armee
- Operationsbüro -
- Informationsbüro -

Standard

Mittagsmeldung v. 22.5.43.

Operation SCHWARZ.

24
12
2

- 1.) starker Feind mit zahlreichen schweren Infanteriewaffen hält weiterhin Rönngelände südl. TARA - PIVA -Bogen (vor Kzt-Gruppe GERTNER) besetzt. Vor 389. Div. halten Kommunisten noch mit schwächeren Kräften auf Nord - bzw. Ostufer CHERCINA im Raum Pkt. 1041 (8 km westl. GOTOVINA) einen Brückenkopf. Vor 1. Geb. Div. set sich Feind vor ganzer Front nach West ab. Stärkere Ansammlungen beiderseits TARA -Tal und im oberen MOBACA-Tal.
- 2.) 389. Div.: Von Gruppe SCHNEIDHUBER keine neue Meldungen. Kampfkraftige Jägerkommandos haben Kommunisten im Raum nördl. GORNJE POLJE nach hartem Kampf nach Osten geworfen und sichern Raum GORNJE POLJE - RÖNNER FELSCH (12/13 Str.). GORNJE POLJE.
- 3.) 116. Jäger-Div.: 1. als ANHAGEN in Linie CHERCINA - TJENLISTE (9/10 km nördl. GACEO). Kzt-Gruppe GERTNER keine neue Meldung. 4. Geb. Jäger-Brigade im Kampf mit Kommunisten bei FALICI (14 südöstl. P. CA). Feindverluste 34 Tote, 6 Gefangene. Eigene: 1 Toter, 39 Verwundete, 1 Eroster tot, 1 verwundet.
- 4.) 169. Div.: Höhe 1028 (6 westnordwestl. PUNJEVICA) im Kampf genommen. Ostufer CHERCINA noch immer stark feindbesetzt. Div. TAUBENBERG unverändert.
- 5.) Kampfgruppe von LEUBNER: Kommunisten mit zahlreichen schweren Infanteriewaffen und nach heftigem Widerstand über Straße PUNJEVICA - BERNYICI nach Süden und Südosten geworfen. Erreichte Linie 1 km nordwestl. Pkt. 1281 (20/westnordwestl. BERGDARVOG) - 1248 - 1442 - 1442. Verbindungsaufnahme zw. 1. Geb. Div. durch Radfahrpöstrupp.
- 6.) 1. Geb. Div. und Pkt. BRANDENBURG: keine wesentlichen Kampfhandlungen.

BR. 248

IZVJEŠTAJ VISE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 23 MAJA 1943 GOD. O UPUĆIVANJU JEDINICA IZ HERCEGOVINE U CRNU GORU U VEZI SA OPERACIJOM „SCHWARZ“¹

Predmet: bg.

Šifrovani telegram

V. P. 10, 23 maj 1943-XXI

**•OD KOMANDE 2 ARMIJE — OPERATIVNO
GENERALŠTABU KRALJEVSKE VOJSKE — Operativno**

Br. 8420 protok.

Veza: vaš 9564 od 23 t. m.²

Za sutra 24 predviđeno je premještanje iz Grahova u Nikšić Štaba 120 pješadiskog puka sa dva bataljona 120 pješadiskog puka i jednom baterijom. Upućivanje drugih dvaju bataljona je vezano za povlačenje divizije „Marche“ iz Mostara. U cilju ubrzanja pokreta zgodna je prilika za upućivanje u Nikšić 73. legije crnih košulja, koja se već nalazi smještena u Trebinju. Molim ovlašćenje.

General Robotti

23 maj 1943-XXI

¹ Kopija originala, pisana na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

² Vidi dok. br. 244.

BR. 256

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 23 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme: 23 maja
Datum i čas 23.05 č..
prijema: 23 maja
24 — č..

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA
KOMANDI 2 ARMIJE
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV I XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8448
Stiglo 24 maja 1943-XXI

Br. 7911/Op.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 23 MAJA U 18 ČASOVA

Ukupni pregled akcija njemačkih trupa

— Javlja se o borbama između njemačkih trupa i partizanskih snaga² u zoni Krivi Do (Gacko VK-AL) uz sadejstvo njemačke avijacije.

— Partizani izgleda da su se povukli na kot. 1575 (VM-AL) pretrpivši jake gubitke.

— U Kalinoviku i dalje se zadržavaju njemačke snage, o kojima je već javljeno, ali osjetno smanjene.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

² Borbe su vjerovatno vodile jedinice Desete hercegovačke NOU brigade.

— Avijacija je zapazila jednu četvu sa ponekim kamionom u zastanku u okolini Čemerna (US-AR-AP) i 200 kareta parkiranih između Međulića i Zborne Gomile (UO-AL). Poneki pokret iz Međulića prema Avtovcu (UQ-AL).

Aktivnost ustanika: nema šta da se javi.

SEKTOR MOSTAR:

— izviđački upadi u zone Ljubčina (Nevesinje RK-RM-AT), G. Banjdo (RH-AV), Šipovac Gomila (QM-AX), Hadrovići (Mostar PN-AX).

SEKTOR DUBROVNIK:

— nastavlja se izviđačka aktivnost u gornjoj i srednjoj dolini Trebišnice, o čemu javlja jučerašnji izvještaj.

— Prislušne stanice mornarice zabilježile su prisutnost podmorske neprijateljske jedinice između ostrva Lokruma (Dubrovnik SI-FP) i Cavtata (SP-FN).

— U toku su akcije brodova i aviona Kr. mornarice.

SEKTOR METKOVIĆ:

—• noću uoči 23 o. m. kolona „Pagani“ započela je pokret u pravcu Gradine (Korčula ZP-GU), izbivši čelom sa kolonom kod Ložišća (VU-GU).

— Juče u 14 časova partizanska patrola naišla je na naše prepreke kod Blata (Cazza³ VO-GU). Ubijen je 1 partizan i zaplijenjen 1 pištolj i propagandni materijal.

— Paljba naše artiljerije iz Stona (Mljet ON-GO) u zonu sjeverno od Luke (ON-GU), gdje su zapažene svijetleće signalizacije.

— Zasjede naših jedinica duž puta Metković—kot. 219 (OI-GU) i u zoni Vrh Desne (Mostar NM-AD) i izviđački upad domobranskih jedinica u mjesto Vina (KI-AN).

GARNIZON KOTOR:

—1 naše patrole prilikom izviđanja tu zoni Durinići (Kotor UH-FG-EZ) našle su sanduk sa 232 šaržera za pušku „mauser“ i 19 dinamičkih patrona, svaka od 60 cm dužine.

— Prošle noći naše izvidnice u zoni Sv. Petka (Trebinje VO-FI) bile su napadnute vatrom iz pištolja. Odvraćeno je vatrom. Nema posljedica, a proveravanja su u toku.

— Patroliranja u zonama Mrcine (TR-FL), Prčanj (UH-FN) i Dunave (TP-TR-FL).

" Na karti Sušac

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA:

— bila je ograničena zbog lošeg vremena. Vršena su izviđanja u zonama Kalinovik, Gacko, Avtovac i dvaput je održana veza sa Dubrovnikom.
Oblačno, vjetar.

General PIAZZONI 20152305

8 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kr. karab.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 250

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD
23 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
U BOSNI¹**

P r i e v o d²

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 22.122. V. 1943**

I. Područje Pljevlja

U cjelokupnom stanju nema promjene.

Područje Trnovo—Kalinovik

Oružn. izvješće: 100 četnika prebacilo se 16. V. iz prostora Dobro Polje prema s. z. u Igman planinu. Ostatci četnika umakli su iz prostora Kalinovik u prostor Zelengore.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 8/1—42, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i ljubičastom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Područje Teslić

Podpomognuti domobranima četnici opet su zauzeli mjesta: Vijačani (8 km j. j. z. od Prnjavora), Brestovo, Dragolovci i Stanari (11—14—19 km j. i. od Prnjavora). Podhvat se nastavlja.

- II. Podređenje 3. bitnice hrv. VI. topn. sklopa borb. skupini 369. p. p. je završeno. Bitnica bit će prebačena u svoje posadno mjesto Doboј.

3./XXIII. ust. bojne stigla je iz Bistrice u Sokolac. Osiguranje vrela Bistrice preuzela je 2./IL ust. bojne.

Nr mjera

Borb. skupina 369. p. p. razviđat će u prostoru i. od Gotovuše i prema Četini. Daljnji dolazak III./370. p. p. iz Jajca, u Sarajevo.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJES. DIV. od 23. V. 1943.

- 1.) U završnom prikupljanju dalje su stigli:
u Čurčića Lug 373. vet. sat, u Konjic 4./373. vojnopoljske bojne.
- 2.) 3./373. vojnopolj. bojne u hodu iz Konjica u Prozor.
- 3.) 7.Z373. lak. povoza 23. V. u hodu iz D. Vakufa u Travnik.
- 4.) Stanje neprijatelja: Noću 18./19. V. napadi na mjesta Dželilovac (5 km z. od Turbeta), Vlajsoviće (4 km s. z. od Turbeta) i Potkraj (3 km s. z. od Turbeta). Napade izvršila je partizanska skupina u jačini 200 do 300 ljudi.³ Mjesta bila su opljačkana, različiti stanovnici odvedeni. Kod pljačkaša nalazile su se mnogobrojne žene iz pravoslavnog područja Vitovlje. Partizani umakli su u smjeru Gostilj—Koričani. U gorju Radalje (između razkrsnice Turbe—Jajce—Turbe—D. Vakuf) nalazi se velika partizanska skupina.⁴ 19. V. bio je izvršen napad na Bjelobučje (4.5 km j. z. od Turbeta). Kod partizanske skupine u Koričanima nalaze se jugoslovenski četnici, oružnici i komisari. Naoružanje: mnogo pušaka, mnogo ručnih bombi, 6 strojopušaka, 3 strojnice, 6 bacača i 2 topa. Streljiva malo. Navodno se vrši priprema napada na Travnik. Koričani navode se kao glavno uporište 5. partizanskoj brigadi⁵ pripadajuće partizanske

³ Odnosi se na Travnički NOP odred.

* Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU divizije.

⁵ Peta krajiška NOU brigada u pomeauto vrijeme nalazila se na Kozari.

skupine, koja operira u prostoru Šiprage—Koričani—Skender Vakuf i koja je bila u borbama od 6. do 8. V. 1943 odtjerana preko Ugra. — Pokreti partizana⁶ u smjeru od zapada prema iztoku u području Janja traju dalje. Zagrebačka konjan. pukovnija navodi kao jačinu 20.000 ljudi (vjerovatno mnogo pretjerano). Pokreti idu u sjeverno-istočnom smjeru preko Grdova—Božikovca—Suhog Polja—Vitovlja.

5.) 22. V. u 11.45 sati prisilno je pristao zrakoplov br. 8103 taljanskog podrijetla 800 m s. od Bugojna pokraj ceste u D. Vakuf. Prilikom prisilnog pristanka zrakoplov se očešao o jedno drvo i slomio desno krilo, elisu i trap. Zrakoplov nosi hrvatski vrhovnički znak. Oba letača su neozleđena. .

Ia.

Dnevno izvješće njem. 118. lov. div. nije dobijeno.

(M. P.)

Za točnost prijevoda **Kovačić**

⁶ Vidi dok. br. 88 i 113.

BR. 256

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA“ OD 23 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ“¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij, armije
- **PÖvTbrr8927i3**

Sjedište, 24. 5. 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8503

Stiglo 25 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
—• Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 23. 5. 43

Operacija „Schwarz“

Vrijeme: kiša.

Prema italijanskim izvještajima jača komunistička grupa probila je četničke položaje neposredno jugoistoč. od Nikšića. Zapadno od Pljevalja nalazi se VIII Hrvat, brigada, a sjevero-istočno od Nikšića IV i V Crnogorska brigada.

SS div.: bez promjene. Namjera: čišćenje istočno od Podgorice.

118 lov. div.: pukovska grupa potpukovnika Gertlera, Hrvati i izviđački bataljon krenuli u napad protiv komunista na prostoru Toholji—1424—1386. Neprijatelj odbačen ka jugoistoku do istočno od Zavajita (12 km jugoistoč. od Foče).²

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Jugoistočno od Foče položaje su držale jedinice Prve i Druge proleterske, Treće krajiške, Šeste istočnobosanske i Petnaeste (Prve) majevičke NOU brigade.

369 div.: izviđanje prema Četini.
Borbena grupa generalmajora von Ludwigera i 1 brd. div.: bez promjene. 21. 5. u 5 čas. iznad Peći preletjeli su engleski avioni.
Vazduhoplovstvo: osim izviđanja prostora s obje strane Tare napad bombama i mitraljezima ria neprijateljska posjednuta naseljena mjesta, kao i na kolone tovarnih grla.
I Ukupno 46 borbenih letova.

BK. 252

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 24 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV U BOSNI¹

P r i e v r d-

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 2S./24. 5. 1943

I. Područje Pljevlja

Glavnina partizanska umakla je sa sjeverne obale Četine u j. z. smjeru. Rubovi šuma između Kuknja i Mrčeva još su zaposjednuti od neprijatelja. — Prema izvješću pouzdanika Tito se navodno nalazi u prostoru Levertare (20 km j. j. z. od Pljevalja). — Prema izvješćima stanovnika upalo je oko 20 pljačkaša u Luke (2.5 km s. z. od Cajniča) i odvelo stoku. Odmah odposlati potjerni odjel oteo je pljačkašima plien.

II. Stožer III./370 i 10./370 stigli su u Sarajevo. XXI. bojna I. ust. sdruga otišla je iz Sokolca, da u Skelanima i na postavima zamjeni XXIII. ust. bojnu.

Namjera za 24. 5. 1943

Ustrojenje mostobrana u prostoru Gradac II./369. Izaslanje potjernih dielova na Cerovce (1.5 km j. z. od Gradca) i u

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—12, k. 23. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Popov Do (4 km j. z. od Gradca). Razviđanje prema Mrčevu, I./369 privući će se na crtu 1044—Dubrava, a III./369 prebaciti napried na crtu 959 — uzvisina 3 km j. z. od Stuba. — Borb. zapovjedno mjesto pukovnije u prostoru Gradac. Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠ. DIV
od 24. V. 1943

- 1) U završnom prikupljanju stigli su u Ljubuški III./383; u Bugojno zalaznica div. stožera i radionička sat 373. pješ. div.; u D. Vakuf laka obkop. kolona 373.
- 2) 7./373. lak. povoza na hodu u Travnik stignut će u završnom prikupljanju 24. 5. 1943 u svoje odredište. Time će biti pokret divizije završen.
- 3) Veći podhvat sa II./384. p. protiv mjesta, koja su zaposjednuta od partizana: Bačvice—Pulac i Bjelobučje (j. od Turbeta), bio je izvršen 23. V. 4 partizana bila su uhvaćena, 1 na bjegu ubijen. Plien: 1 puška.
- 4) Dne 23. 5. 1943 napalo je 30—40 partizana u 13.30 sati uporište Komar na pola puta između D. Vakufa i Turbeta. Zagreb, konjan. puk. odbila je napad. 1 domobran lako-ranjen.
- 5) Namjera: Daljnje razviđanje, osobito u područjima Travnik, Jajce i Donji Vakuf.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.
od 23./24. V. 1943 nije dobijeno.

U Sarajevu, 24. V. 1943
Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić

(M. P.)

Kovačić

BR. 255

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
TIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 24 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

p o v j e r l j i v o

^Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 902/43

Sjedište, 25. 5. 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8526
Stiglo 25 maja 1943

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

PODNEVNI IZVJEŠTAJ OD 24. 5. 43

Operacija „Schwarz"

Stanje kod neprijatelja uglavnom nepromijenjeno.

SS divizija: stigla na odsjek Piva—Komarnica (5 km zapadno od Šavnika).

118 lov. div.: 1 bataljon 738 puka (od grupe majora Annackera) prebačen u Kosman (15 km od Foče). Pri borbenom izviđanju 4 km južno od Kosmana došlo je do sukoba sa neprijateljem.

369 divizija: bez promjene. Otpočela akcija radi uklanjanja neprijateljskog mostobrana i obrazovanja sopstvenog mostobrana preko Čeotine na prostoru 16 km zapad.-sjeve-rozapadno od Pljevalja.

Div. „Taurinense": bez oromjene.

Grupa generalmajora von Ludwigera: bez promjene.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

1 brd. div.: bez promjene. Potjerni odredi puka „Brandenburg“ na prostoru istočno od Morače—Mateševa—Bioča bez dodira s neprijateljem. Šest italijanskih bataljona divizije „Venezia“ obezbjeđuju drum Lijeva Rijeka—Bioče.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 24. 5. 43

Operacija „Schwarz“

Vrijeme umjereno oblačno.

Jaki neprijateljski napadi u pravcu Foče (izgleda 4 komunistička brigada), očigledno da bi se izvršio proboj kod 118 lovač. div.² Prema izjavama zarobljenika rasformirana je IX dalmat. divizija,³ IV i V ušle su u sastav III dalmat. brigade i potčinjene 2 diviziji.

369 div.: 2 bataljon 369 puka po odbacivanju komunističkih snaga⁴ preko Četine stigao je južno od Graca. Tamo obrazovao mostobran i prodro na zapad. Divizija „Taurinense“ zatvara ostsjek istočno od drumu Pljevlja—kota 898 (18 km jugoistoč. od Pljevalja).

Vazduhoplovstvo: izviđanje i napadi na neprijateljske ciljeve na prostoru rijeke Tare, Žabijaka i Čelebića (jaka odbrana); ukupno 25 borbenih letova.

Diesener
pukovnik

Napade su vršile Prva proleterska, Druga proleterska (Treći i Peti bataljon), Treća krajiška, Šesta istočnobosanska i Petnaesta (Prva majevička NOU brigada).

³ Deveta dalmatinska NOU divizija rasformirana je u drugoj polovini aprila 1943 godine.

⁴ Odnosi se na Treću dalmatinsku NOU brigadu. Vidi dok. br. 129.

BR. 254

DOPIŠ KOMANDANTA VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 25 MAJA 1943 GOD. O NOVOM RASPOREDU JEDINICA ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA¹

Predmet: bg

Telegram

otpreme 25/5/1943-XXI
20.05

Datum i čas

prijema 26/5/1943-XXI
11.40

OD MOTORNOG BRODA „ABBAZIA”³

KOMANDI DRUGE ARMIJE

Br. 0242 M. N.³ protok.

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8549

Stiglo 26 maja 1943/XXI

Prenijeti Generalštabu kraljevske vojske — Operativno sljedeći telegram. Počinje.

Odgovor vašem 9564 od 22/5.

- 1) — Ispitao situaciju i mogućnost na licu mjesta sa komandantom VI arm. korpusa i poslije izviđanja zone Trebinje—Bileća, čije sam garnizone obišao jutros 25 t. m., u: potvrdu onog što sam ranije iznio a i nedavno svojim* aktom 8400 od 23 ov. m., predlažem da se VI arm. korpus rasporedi na liniji Trebišnica, napuštajući i garnizon Bileća, čije posjedanje ne odgovara više vojnim i političkim potrebama.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

² Na pomenutom brodu privremeno je boravio komandant Superslode general Mario Robotti.

³ Motorni brod

Veza sa okupacionim snagama Crne Gore i bolja odbrana Trebišnice biće obezbijedena posjedanjem uvale Grančarevo (UK-FV).

Utvrдио da su potrebni garnizoni od jednog ili više bataljona na Trebišnici: Zavala (RK-GO) — Poljice (RQ-GM) — Trebinje i Grančarevo.

Za ovakav raspored dovoljne su 3 divizije i to: divizija „Messina“ za sektor ušće Neretve—Metković sve do puta Ljubuški (HK-AP) — Stolac (RH-AF) isključno. — Divizija „Marche“ sektor Dubrovnik do sadašnje granice. Divizija „Emilia“ za sektor Kotor do sadašnje granice Guvernerata Crne Gore; sadašnje granice da se prepušte počev od 1 juna, pored ostalog i u vezi sa nedavnim odredbama, Guverneratu Crne Gore.

Sa sektora Mostar već su povučeni Štab puka i dva bataljona „Marche“ koji su sada u Trebinju. Dalje, konačno napuštanje je zavisno od dogovora koji imaju da se obave sa O.B.S.O., naročito, u vezi sa upotrebom aerodroma, koju sam već obavijestio da sam primio odgovor o vremenu i načinu izvršenja potrebnih sastanaka. Na svaki način, takođe i u odnosu na korišćenje pruge Mostar—Nikšić od strane Nijemaca, treba predvidjeti oko 10 dana za okončanje transporta trupa i prve odgovarajuće količine materijala. Sljedećih 15 dana za transport preostalog materijala.

Lokalna situacija dopušta da pomenuto povlačenje bude izvršeno postepeno, ali ukazujem na potrebu da, se isto svede na najmanje moguće vrijeme da bismo što prije imali na raspoloženju i diviziju „Murge“, što je razumljivo.

Po izvršenim pokretima, a naročito po dobijanju bataljona koji su privremeno stavljeni na raspoloženje Crnoj Gori, stavlja se na raspoloženje divizija „Murge“ u sadašnjem smanjenom sastavu i koja će zasada biti prikupljena u zoni Cavtat—Gruda (TP-FI).

Potvrđujem svoju želju da se ova divizija prebaci u sjeverni blok i tu da se popuni sa 311 p.p.; potvrđujem takođe da po izvršenju ovog pokreta neću propustiti da se pobrinem za isto tako pojačanje dalmatinskog sektora, kako sam već više puta rekao da je moja namjera da to pojačanje izvršim sa ostalim mješovitim dijelovima — ukoliko ne budem smatrao da je neophodno i korisno uputiti XVIII arm. korpusu jednu cijelu organ-

sku diviziju sa svim nepotrebnim pozadinskim opterećenjem, stokom, jedinicama i diviziskim službama.

- 6) — Mnogo je bolje, po mome mišljenju, držati što je moguće više manevarskih jedinica kod sjevernog bloka, odakle ćemo jedino dodjeljivanjem jedne druge organske divizije moći računati na rezervnu diviziju koja će stajati na raspoloženju za upotrebu i na drugom sektoru. General Robotti. Završeno.

Načelnik štaba 2 armije

BR. 255

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 25 MAJA 1943 GOD. O BOR-
BAMA PROTIV JEDINICA NOV U HERCEGOVINI I CRNOJ
GORI¹**

Telegram

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8602

Stiglo 27 maja 1943-XXI

Datum otpreme 26-V-43, 12,40
i
čas prijema 26-V-43, 23,55

**OD KOMANDE VI ARM. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE — OPERATIVNO**

Br. 7986/Op.

Telegram prispio od Komande trupa Crne Gore
Počinje. Br. 4486/Op.

NOVOSTI OD 25 MAJA 1943-XXI U 7 ČASOVA

Sektor „Taurinense“

Aktivnost italijanskih i njemačkih izviđačkih jedinica na frontu 4 alpiskog i 724 njemačkog puka.

Grupa „Attico“ iz 369 divizije nalazi se u pokretu u zoni Popov Do (XI-BD) radi povezivanja sa lijevim, krilom 118 divizije. Partizani iz Sandžaka izgleda da su u pokretu prema Drini i prema zoni Durmitor.

Malim bombama obasipane su zone M. Ljubišnja (ZV-AX), Lisac Pl. (XN-AR).

Sektor „Venezia“

Grupi „Olagnero“ prijavio se jedan ranjenik iz 383 puka koji je nestao prilikom borbi 16—17 ovog mjeseca.

Sektor „Ferrara“

SS divizija „Prinz Eugen“ dopunila je raspored duž puta

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/30.

Bajovo Polje dijelovima isturenim duž linije Brezna—Plavča {ZP-GS) — Pistelička Glavica (ZN-GS) — Brestački Vrh (ZP-GQ) — Gornje Polje.

Bataljon je još u zoni Krivi Do, gdje se zadržao očekujući dolazak jedinica 118 divizije.

U toku jučerašnjeg dana i u toku noći vršena je artiljerijska paljba na objekte za pojačanje, koju su izgleda partizani otvarali na Kablenu Glavu, vjerovatno u cilju zaštite povlačenja u zonu Durmitor.

Avioni su bombardovali i mitraljirali ciljeve u zoni Zabljak i na južnoj obali Tare.

Sektor Podgorica

Nastavljeno je čišćenje južne zone Piperi, gdje je prikupljeno mnogo oružja i municije i između ostalog dva kompletna topa od 47 mm, kao i razni dijelovi drugih 5 topova.²

Pomenuti materijal pripada četi 47/32 383 puka koja je uništena u borbi 16—17 tek. mjeseca.

Zapaljeno je nekoliko kuća komunista.

Prema vijestima dobijenim na licu mjesta snage koje su operisale protiv nas u zoni Piperi penju se na oko 300 naoružanih.

Grupa „Mecklembur“ je završila čišćenje Kuča, zaplijevivši oko stotinu puškomitraljeza i minobacača i uhapsivši nekoliko sumnjivih lica. U toku noći otišla je za Nikšić.

Puk „Brandenburg“, koji je bio razmješten između Lijeve Rijeke i Bioča, u toku noći je pošao u cilju pojačanja rasporeda njemačkih trupa u Sandžaku. Smijenio ga 86 legija cr. košulja.

Avijacija je izvršila mnogo akcija bombardovanja na sjevernom dijelu Pipera, gdje je primijećen znatan nadolazak stoke.

Sektor „Perugia“

Pojačan je raspored nacionalista u zoni Bundos radi suprotstavljanja eventualnim prodorima iz zone Nikšić prema zapadu.

General Roncaglia

6 kopija

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoćniku nač. štaba
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 2 Operativnom odjeljenju

² Plijen je vjerovatno **zadobijen od četnika.**

BR. 256

IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG ARMIJSKOG KORPUSA OD 25 MAJA 1943 GOD. O DOGAĐAJIMA KOJI SU SE DESILI U FEBRUARU MJESECU PRI LIKOM NAPADA JEDINICA NOV NA ITALIJANSKE GARNIZONE U DOLINI NERETVE¹

BA/CI

KOMANDA VI ARMIJSKOG KORPUSA
„Napadaj i pobijedićeš“
STAB — OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8000 Op. prot. **Povjerljivo** V. P 39, 25 maja 1943/XXI

Predmet: Izvještaj o događajima u dolini Neretve
(februar 1943 g.)

Prilozi: br. 38^v

Komandi 2 armije
— Operativno odjeljenje —
Vojna pošta 10

Veza: akti 3735 od 5.3² — 5320 od 2.4 i 6000 od 14 aprila³
-ov. godine.

— I —

U drugoj polovini decembra 1942 dvije velike mase partizana prikupljale su se u zoni Tomislavgrad⁴ i Livno.⁵

Računa se da je početkom januara bilo u zoni Tomislavgrad oko 5000 naoružanih ljudi, opremljenih mnogobrojnim automatskim oružjem, minobacačima i sa nekoliko topova. Nije utvrđeno koliko, ali svakako velike partizanske snage okupile su se u zoni Livno.

15 januara, u cilju likvidacije tih partizanskih formacija, data su od strane te Više komande prethodna naređenja i saopštenja u pogledu zimskih operacija, u kojima bi trebalo da

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 20 E/15.

² Vidi tom IV, knj. 11, dok. br. 188.

³ Vidi tom IV, knj. 12, dok. br. 227.

⁴ Duvno

⁵ U to vrijeme na ovom sektoru nalazile su se jedinice Druge proleTERSKE divizije. Vidi tom IV, knj. 8, dok. br. 220 i 225.

učestvuju: hercegovački V. A. C. sa zapada, (sa pravcem Knin—Glamoč), i crnogorski sa istoka, pravcem Prozor—Glamoč (telegram⁶ te Komande 771 od 15.1. — prilog br. 1); ove operacije, međutim, obustavljene su (krajem januara) i na taj način moglo se i dalje vršiti prikupljanje partizana, manje ili više neometano, na sjevernim i zapadnim granicama Armijskog korpusa, savladavši slab i neefikasan otpor hrvatskih garnizona.

Tomislavgrad, a zatim G. Vakuf (vidi izvještaj od 1 februara 1943 — prilog br. 2) pali su u ruke partizana,⁷ koji su nastavili svoju akciju protiv hrvatskih garnizona Imotski i Posušje,⁸ koji su zatim popustili zbog protivničkog pritiska — kako je poznato — između 9 i 10 februara.

Početak februara dislokacija trupa Armijskog korpusa bila je ona koja se vidi iz skice u prilogu br. 3. Ustvari okupacija mnogobrojnih garnizona i obezbjeđenje željezničke pruge, čija se važnost u posljednje vrijeme povećala pošto su se pooštrile usamljene akcije i pokušaji sabotaze od strane partizanskih dijelova, apsorbirali su sve snage Armijskog korpusa; nijedan bataljon nije bio na raspoloženju da bi mogao da bude određen kao manevarska jedinica, čak i divizija „Marche“ morala dislocirati jedan svoj bataljon (III bat. 56 puka) u zoni Kotora poslije odlaska Četvrtog bersaljerskog puka.

Komanda Armijskog korpusa pobrinula se, međutim, da tormira, u slučaju potrebe, jednu malu nacionalnu manevarsku grupu kao pojačanje V.A.C. i već ranije izdala naredenje da budu spremni za pokret III bataljon 260 puka iz Mostara i II bataljon 55 puka iz Stoca, a uz njih i VII brdska baterija artiljerijskog puka divizije „Marche“, obavijestivši ih 10 časova ranije.

I baš zbog ovakve zabrinjavajuće situacije, koja se stvarala početkom februara na sjeverozapadnim granicama Armijskog korpusa, na traženje te Više komande (vaš telegram 1779 od 1.II.1943 —• prilog br. 4) da spremimo 3 bataljona, ojačana svaki jednim artiljerijskim vodom, za privremeno pojačanje XVIII armijskog korpusa, odgovoreno je telegramom 1470 od 2.II. (prilog br. 5) ukazivanjem na poteškoću oduzi-

⁶ Vidi tom IV, knj. 9, dok. br. 221.

⁷ Duvno su oslobodile jedinice Druge proleterske divizije, a Gornji Vakuf jedinice Pete crnogorske brigade Treće NOU divizije.

⁸ Imotski i Posušje oslobodile su jedinice Druge proleterske divizije. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 41, 76, 322, 327, 328, 329 i 330.

manja Armijskom korpusu takvih jedinica u momentu kada bi situacija mogla da postane opasna.

Bez obzira na to, na osnovu daljeg naređenja ove Komande (telegram 1874 od 3.II. o. g. — prilog br. 6) određeno je okupljanje triju ojačanih bataljona.

Od ovih bataljona:

— II bataljon 55 puka, sa artiljeriskim vodom, krenuo je za Split dana 8.II;

— I bataljon 260 puka i jedna baterija divizije „Marche” premjestili su se iz Nevesinja i Trebinja u Tasovčiće, spremni za ukrcavanje, dok je prvi bat. 55 puka bio spreman u Trebinju da se stavi na raspoloženje.

Istovremeno (akt. br. 1650) Op. od 5.II. i br. 1760 (Op. od 7.II. —• prilozi br. 7, 8.) data su podređenim, divizijama uputstva o proučavanju i izvršenju nekih mjera u cilju savladivanja teškoća situacije, uprkos smanjenja snaga.

Dana 9.II. stigao je od te Više komande telegram 2137 (prilog br. 9), kojim se preporučivao plan za zaštitu doline Neretve i zone rudnika, i na osnovu njega određena je od strane Armijskog korpusa priprema a zatim pokret drugih bataljona, koji su dobiveni time što su povučeni iz unutrašnjih i mirnijih garnizona, i date su načelne direktive o kojima javljaju telegrami br. 2027/op. od 10.11. i br. 2127/Op. od 14.11. (prilozi br. 10 i 10/bis).

*
*   *
*

Dok se razvijala ova situacija, koja je, iako nije imala naročito opasan karakter, već pokazivala neke zabrinjavajuće simptome, dana 13 ujutru otišao je na odsustvo privremeni komandant Armijskog korpusa general Negri i zamijenio ga komandant divizije „Marche” general Amico.

Dana 12 vijesti o partizanima govorele su o 4000 ljudi koncentrisanih u zoni Prozora; drugih 5000 do 6000 između Posušja, Imotskog i primorja, dok su se drugih 2—3000 naoružanih ljudi nalazili još u zoni Livno—Tomislavgrad.

S obzirom da je ovakav pokret bio u vezi sa razvijanjem, operacije „Weiss”, još nije bilo jasno da li su partizani mogli imati jedan precizan ofanzivni plan; svakako, zbog prijetnje koju bi mogle predstavljati ove partizanske snage kako za Prozor, tako za rudnike i za sektor „Messina”, skrenuta je pažnja zainteresovanim divizijama, dok su se nastavljale pripreme u cilju prikupljanja jedne manevarske grupe jačeg sastava.

- Istog dana bili su već spremni u zoni Mostar—Čapljina:
- Štab 259 pješ. puka
  - I bataljon 260 puka
  - III bataljon 260 puka
  - 1 baterija i 1/2 divizionu brdske artiljerije divizije -jiMarche".
  - 1 baterija 75/27 iz Nevesinja
  - 1 vod 105/32 pozvan iz Dubrovnika
  - Štab grupe lakih tenkova sa dva eskadrona više 1 četa lakih tenkova sa 35 bacača plamena.
  - Pripremali su se i okupljali takođe:
  - II bataljon 260 puka iz Gacka
  - I bataljon 55 puka iz Trebinja
  - III bataljon 56 puka iz zone Kotor.

Operativno odjeljenje Komande Armijskog korpusa kon-"kretizovalo je, međutim, plan ofanzivnih operacija protiv zapadne partizanske mase, ali su razne okolnosti spriječile njegovo primjenjivanje.

Istog dana, 12-og, naređena je mobilizacija bataljuna "V.A.C. iz centralne i sjeverne Hercegovine i poštovani Jevdjević uzeo je na sebe zadatak da okupi u roku od 5 dana 3000 V. A. C. u Konjicu i 2000 u Nevesinju s kojima je Komanda Armijskog korpusa, zajedno sa blokom nacionalnih bataljona, računala da će dominirati u svakom slučaju ili čak početi i ofanzivu kad jednom budu okupljene snage a situacija se razbistri.

Između 13 i 15 stigli su u zonu bataljoni I —55 puka i III — 56 puka, tako da je naveče 15-og pokretna rezerva bila sastavljena od tri bataljona u zoni Mostar (I i III 260 puka — 1/55 puka) na raspoloženju diviziji „Murge" i od jednog bataljona u Tasovčićima — (IH/56 puka) na raspoloženju Armijskom korpusu. Div. „Messina" mogla je računati na jedan manevarski bataljon (1/93 puka).

Istovremeno je unaprijed saopšteno za premještanje 49 bataljona crnih košulja iz Trebinja i 2 bataljona 260 puka iz Gacka, a pored toga određeno je da se ponovo preuzmu jedinice domobrana i ustaša koje su se povukle iz Imotskog i Posušja (oko 2250 ljudi slabo naoružanih i opremljenih), koje su upotrebljene za vezu između divizije „Messina" i zone rudnika (telegram 2149/Op. od 14.2. —.prilog br. 11). U istom vremenu, očekujući da se završi mobilizacija V. A. C., nare-

đeno je diviziji „Murge“ da pripremi komoru, nekoliko minobacača od 81 mm i jednu brdsku bateriju, koju bi trebalo dodijeliti četničkim formacijama.

— II —

U toku 15 februara pojačalo se kretanje partizana na sjeverozapadnoj granici Armijskog korpusa, ali se ni iz čega nije mogla uočiti iznenadna i brza promjena situacije.

U zoni Prozora nalazilo se 4—4500 naoružanih ljudi; drugih 5—6000 u zoni Posušje—Imotski; oko 1.500 u zoni Biokovo, pored jedne grupe od najmanje 2000 naoružanih ljudi u zoni Livno—Tomislavgrad.

Ukupno od 12 do 14.000 naoružanih ljudi, koji su predstavljali, kako je već rečeno, očiglednu opasnost: prema Prozoru i prema zoni rudnika i sektoru „Messina“. Da bi se moglo suprotstaviti ovoj prijetnji, Armijski korpus mogao je da računa na jednu masu od 5000 četnika, koji ne bi mogli da budu spremni prije 17-og, i na tri bataljona pješadije u Mostaru — zoni rudnika (divizije „Murge“); na jedan bataljon u Čapljini (divizije „Messina“), na jedan bataljon u Tasovčićima (na raspoloženju Armijskom korpusu), dok su se druga dva bataljona spremala u Trebinju i Gacku.

Zbog neposredne opasnosti za zonu rudnika, koju su predstavljale jake partizanske snage rasporedene između Posušja i Rakitna, privremeni komandant divizije „Murge“ general Gherzi, uz saglasnost Arm. korpusa, prebacio je na Široki Brijeg 3 bataljon 260 pješadiskog puka kao pojačanje mjesnom garnizonu (2 bataljon 259 pješ. puka), zadržavši i dalje u Mostaru sebi na raspoloženju 1 bataljon 260-og i 1 bataljon 55 pješad. puka.

Poslije podne istoga dana, procijenivši situaciju koja se pogoršavala u zoni Prozora, sam komandant divizije „Murge“ uputio je željeznicom u Jablanicu 9 bateriju 75/13 iz divizije „Marche“ i jedan eskadron lakih tenkova u vezi sa predviđenom koncentracijom 3000 V. A. C. u Konjicu, sa kojima je trebalo da sarađuju gore pomenute jedinice.

U 21.15 časova dana 15-og, kao što je poznato, partizani su počeli snažan napad na Prozor⁹ i, istovremeno, na Drežnicu.¹⁰ Komandant divizije „Murge“, pošto je primio prve su-

⁹ Prozor su oslobodile jedinice Treće NOU divizije. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 91, 92, 100, 221, 233, 339, 342 i 350.

¹⁰ Drežnicu su oslobodile jedinice Druge proleterske brigade. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 89, 90, 99 i 104.

marne izvještaje, odlučio je da pošalje (u 22,15 čas.) u Jablanicu pukovnika Moltonia, komandanta 259 pješadiskog puka, da bi rukovodio operacijama i da uputi u Prozor, kao pojačanje, I bataljon 260 puka. Ovaj bataljon pošao je kamionima u 23,40 časova."

Sudbina ovog bataljona koji, savladan od neprijatelja, nije nikad došao na određeno mjesto, bila je poznata tek 16-og uveče. 16-og ujutru, međutim. Armijski korpus izdao je naređenje telegramom, 2225/Op. (prilog br. 12) i divizija „Murge" telegramom br. 1294 (prilog br. 13) je saopštila kakve su bile preduzete mjere. Istog jutra Štab divizije, misleći da je I bataljon 260 puka angažovan i da ne može produžiti put, naredio je garnizonu Konjic da pošalje kamionima u Prozor I četu 259 pješadiskog puka.

Ovaj pokret izvršen je bez smetnje i četa je stigla istog dana u Prozor, doživivši dalje sudbinu ovog garnizona.

Partizanska kolona koja je 15-og uveče zauzela Drežnicu brzo je dobila pojačanje i dana 16-og od 3000 do 4000 ljudi zauzeli su izlaz doline Drežanke, presjekavši tako vezu između Mostara i gornje doline Neretve i, nastavivši put prema jugu, duž rijeke, predstavljali su direktnu opasnost za sam grad Mostar.

I doista, poslije podne, jedna snažna partizanska formacija¹² ušla je u zonu Bijelo Polje, nekoliko kilometara sjeverno od Mostara, istočno od Neretve, pošto je odbila male dijelove V. A. C. koji su se bacili ovim pravcem, dok se glavina partizana još nalazila u zoni Vrdi (na ušću Drežanke) sa isturenim dijelovima već u Gorancima.¹³ Drugih 1500 ljudi nalazilo se u Rakitnu,¹⁴ ugrozivši neposredno zonu rudnika, dok su III i IV partizanska brigada počele opasno da pritiskuju hrvatski raspored između divizije „Messina" i rudarske zone (vidi prilog br. 13/bis).

U ovakvom stanju koje je otežano uslijed rdavog vremena, što je onemogućilo svaku djelatnost vazduhoplovstva, i zbog osjetnog zakašnjenja mobilizacije i dolaska četnika, trebalo je najprije da se uspostavi situacija na sektoru Mostara i u zoni rudnika, da bi se moglo što prije napredovati

¹¹ Pomenuti bataljon uništile su jedinice Druge proleterske brigade. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 90, 99 i 104.

¹² Odnosi se na jedinice Druge proleterske brigade.

¹⁸ Odnosi se na jedinice Druge dalmatinske NOU brigade.

¹⁴ Na pomenutom području nalazile su se jedinice Devete dalmatinske NOU divizije.

duž doline Neretve u cilju oslobađanja garnizona Jcoji su ostali otsječeni. Ali, za izvršenje ovoga zadatka trebalo nam je snaga: diviziji „Murge" ostao je na raspoloženju samo I bataljon 55 puka i stavljen joj je na raspoloženje III bataljon 56 puka, odmah prebačen iz Tasovčića u Mostar; pored toga je naređeno 49 bataljonu crnih košulja (Trebinje) i 2 "bataljonu 260 puka (Gacko) da se spremi za pokret.

17-og ujutru privremeni komandant Armijskog korpusa otišao je u Mostar i na licu mjesta izdao naređenja da se ovlada situacijom koja je bila opasna i za sam grad, naređenja koja su naknadno potvrđena telegramom br. 2309A3p. od 17.11. (prilog br. 14 i 14/bis). Istoga dana traženo je od te Više komande da se hitno vrati II bataljon 55 pješad. puka, koji je privremeno dodijeljen XVIII arm. korpusu.

Dana 18-og situacija je bila nepromijenjena; međutim, počele su se okupljati u Mostaru, iz Nevesinja, prve jedinice četnika, što je dozvoljavalo da se mirnije procijeni situacija "Mostara i da se može misliti na preuzimanje protivofanzive "u cilju stabilizacije u dolini Neretve.

Prilikom javljanja situacije toj komandi izložena je situacija garnizona u zoni rudnika i Gacka i eventualna evakuacija istih, da bi se sakupile snage (telegram 2313/Op. prilog 15), ali, pošto je primljen odgovor da treba postupiti na osnovi samih vojničkih zahtjeva (telegram 2700 —• prilog "br. 16) i čuvati se mogućnog ugrožavanja donje doline Neretve (telegram 2475 — prilog br. 16/bis), izdata su naređenja o sakupljanju u Tasovčićima 49 bataljona crnih košulja (iz Trebinja) i II bataljona 260 puka (iz Gacka).

Garnizon u zoni rudnika (Široki Brijeg) nije ukinut (vidi prilog br. 17), ne samo zato što je bilo prikladno održati rudnike dok je to moguće, —• nego i zbog toga jer je kasnije došlo naređenje te Komande da treba čuvati ovu zonu od svake partizanske inicijative (telegram 2791 od 19.2. — prilog br. 17/bis).

Istoga dana izdata su naređenja potčinjenim divizijama (prilozi br. 18, 19, 20 — telegram 2348/Op. — 2349/Op. i 2375/Op.) za upotrebu jedinica V. A. C. i za povlačenje malih garnizona.

U vezi sa nastalom situacijom na teritoriji ovog Armijskog korpusa, ta Komanda je naredila XVIII armijskom korpusu da pošalje smjesta dva bataljona i da spremi druga dva (telegram 3699 — prilog br. 21). Od ovih dvaju obećanih bataljona stigao je, međutim, na dan 20-og samo 2 ba-

taljon 55 pješadiskog puka, koji je odmah upućen za Mostar (vidi prilog 21/bis i 21/ter).

Operativni planovi koji su saopšteni dana 19-og (telegram 2428/Op. — prilog br. 22) usvojeni su od strane te Komande (telegram 2904/Op. od 21.2. — prilog br. 23) i Armijski korpus je istovremeno sakupio u Tasovčićima jednu novu taktičku grupu (pukovnik **Scotti**) od tri bataljona i jedne baterije (2 bataljon 260 puka, 2 bataljon 55 puka i 49 bataljon crnih košulja), dok su u isto vrijeme izdata naređenja za okupljanje u Mostaru 2000 Crnogoraca pukovnika Stanišića¹⁵, koji su stavljeni na raspoloženje od strane Crne Gore, čiji je dolazak trajao, međutim, od dana 23 do 25.

Dana 21-og izdata su naređenja za nastavak operacije u zoni Mostara, duž r. Neretve, da bi se dostigao najprije izlaz doline Drežanke i zatim nastavilo prema sjeveru (telegram 2544 i 2567 od 21.2. — prilog br. 24) i istovremeno (prilog br. 25 — telegram 2571/Op.) izdane su direktive diviziji „Murge“ za operacije u gornjoj dolini Neretve, koje su se bazirale na učestvovanje formacija V. A. C. koje su se bile sakupile u Konjicu.

22 februara vratio se sa odsustva general Negri, koji je u 12 časova ponovo primio dužnost privremenog komandanta Armijskog korpusa i odobrio mjere koje su se primjenjivale za početak ofanzivnih operacija u zoni Mostara.

Dana 25-og, u cilju formiranja jedne nove rezerve, koja bi se mogla upotrijebiti ili u zoni Mostara ili na sektoru „Messina“, naređeno je da se obrazuje jedna druga taktičko-manevarska grupa od dva bataljona divizije „Messina“ (prilog br. 26 — telegram 2378), od kojih, međutim, samo jedan je mogao da bude **upotrebljen** u tom momentu.

Pošto je bilo potrebno da se završi koncentracija crnogorskih jedinica i da se sakupi dovoljno snaga za odlučnu akciju prema izlazu doline Drežanke i istovremeno za sigurno obeabjeđenje lijevog boka garnizona Mostar, uslijed aktivnosti III i IV partizanske brigade, ofanzivne operacije u zoni Mostar, koje su ranije određene za dan 23, odložene su za 25 a zatim za 26. U ovim operacijama učestvovali su četiri nacionalna bataljona, 2000 Crnogoraca i 2500 V. A. C. i završile su se 28 uveče zauzećem izlaza doline Drežanke i razbijanjem partizanske mase koja je ugrožavala Mostar.

¹⁵ Bajo Stanišić, pukovnik bivše jugoslovenske vojske. Ubijen oktobra 1943 god. prilikom napada jedinica Pete crnogorske brigade na: Manastir Oštrog.

Ovaj dan označio je kraj operativne krize Armijskog korpusa i početak protivofanzive koja se mogla, sa manje zabrinutosti, razviti u prvoj polovini marta.

III

(Vidi izvještaj div. „Murge“, prilog br. 27)

Ono što se desilo u garnizonima napadnutim od ustanika početkom druge polovine februara poznato je; bar je poznato iz rekonstrukcije događaja koja se mogla izvršiti kroz saslušanje onog malog broja izbjeglica ili vraćenih zarobljenika. Međutim, radi se o jednoj nepotpunoj rekonstrukciji, čiju osnovu predstavljaju nepovezane izjave, često protivrečne, pošto su davane poslije velikog razmaka, i koje uglavnom odražavaju stanje uzbuđenosti ili psihičke potištenosti, kojima su isti u momentu saslušavanja bili podložni.

Mnoge pojedinosti ostale su nerasvjetljene, nažalost možda neke i od najvažnijih, pošto je bilo moguće saslušati samo mali broj oficira a nijednog komandanta garnizona (osim onoga iz Konjica).

*
.

Garnizon **Prozor** napadnut je u 21,15 časova dana 15-og a napušten oko 2 časa dana 17-og.

U prvom napadu partizani su savladali bunker br. 2 i djelimično ušli u samo naselje. Između 23 časa i 23,30 pao je i bunker 2 bis.

Oko 3 časa dana 16-og stigao je, međutim, u Prozor, a zatim do kontrolne stanice „A“ (vidi skicu prilog br. 28), eskadron lakih tenkova koji je normalizovao situaciju u varoši. Oko 6 časova kapetan Nenna, komandant eskadrona lakih tenkova, javio je da partizani još drže bunkere 2 i 2 bis, ali da svi ostali položaji daju odpor; infiltracije su likvidirane, situacija u varoši je normalizovana; municija i namirnice bile su na sigurnom mjestu.

Poslije ovog saopšt'enja nije stigla više nijedna direktna vijest iz garnizona, ali situacija 16-og ujutru nije izgledala naročito teška niti poremećena i moglo se još računati na dugotrajan otpor, tim više što je istog dana garnizon pojačan jednom pješadiskom četom iz Konjica (iz 259 puka).

Ono što se desilo u Prozoru 16-og poslije 6 časova poznato je jedino iz saslušanja onih koji su se vratili (prilog br. 28/b).

16-og poslije podne bilo je skoro potpuno mirno; oko 18 časova, međutim, partizani su ponovo žestoko napali sa zapada i sjevera, poslije prethodne jake minobacačke vatre, dok su se u varoši neki stanovnici, kao i neki partizani koji su uspjeli da prodru, pridružili napadačima i pucali iz kuća.

Usljedila je herojska borba, za vrijeme koje su bila savladana neka uporišta. 17-og oko 2 časa komandant garnizona preko kurira naredio je povlačenje preostalih uporišta (prilog br. 29). Artiljeriska oruđa prije povlačenja su onesposobljena.

Iz Prozora navodno se povlačilo oko 120 ljudi 9, 10 i 11 čete III bataljona 259 puka sa 6—7 oficira, 4—5 vojnika minobacačkog voda s oružjem, i tenkovski eskadron koji je bio upućen kao pojačanje (8—10 tenkova).

Kolona, pošto je sakupila vojnike garnizona **Duge** i sa gvozdеноg mosta, krenula je prema Rami.

Pošto je stigla na oko 2 km. od Grača prinuđena je da zastane jer je napadnuta od partizana, ali borbom uspjela je da se izvuče i nastavila je put, iako stalno tučena vatrom protivnika, držeći se ivice drumu. Novi prekid na drumu i jaka vatra partizana prinudili su kolonu da opet stane, ali, iako je postupila najbolje što je mogla, nije uspjela da otvori sebi put i na taj način bila je razbijena i djelimično zarobljena, osim nekolicine koji su se bacili izvan puta.

Najzad, od kolone koja je krenula iz Prozora, samo nekoliko ljudi i 6 tenkova stigli su u Ramu oko 11 časova dana 17-og (vidi prilog br. 30).

Garnizon **Rama**, upočetku u jačini jedne čete 103 mitraljeskog bataljona (manje jedan vod) kojoj se pridružilo ono malo ljudstva koje se povuklo iz Prozora i doline Rame, napadnut je 18-og ujutru.¹⁶

18-og u 23 časa partizani su pozvali garnizon na predaju, koji je otvoreno to odbio.

Napad, koji su partizani ponovo izveli 19-og uveče dostigao je najveću žestinu 20-og ujutru. Pošto je pao bunker na putu za Prozor, (pogođen jednim hicem iz minobacača, koji je nanio gubitke — mrtve i ranjene), u 10,30 časova dana 20-og, komandant garnizona kapetan **Venturini**, pošto je još trajao napad partizana i nije mu bilo moguće da ga

¹⁶ Napad na Ramu vršila je Deseta hercegovačka NOU brigada.

zadrži, naredio je povlačenje prema Konjicu. Oko 130 ljudi i 6 tenkova uputili su se duž željezničke pruge, ali su odmah napadnuti od partizana. Pošto su se izvukli prvi put, ponovo su napadnuti na oko 600 metara od željezničke stanice **Žuglići** i zatim razbijeni. Jedan dio se uputio prema Konjicu, a drugi prema jugu.

s *

Pošto su otvorili put u dolinu Neretve, partizani su tako mogli nesmetano da se upute prema Konjicu i Jablanici, ovu je u međuvremenu i opkolila jedna kolona koja je dolazila iz Drežnice.

Obrana koja je pripremljena u **Jablanici** vidi se u priloženoj šemi (prilog br. 31). Bila je posjednuta jednom i po četom iz 1 bataljona 259 puka, sa Štabom bataljona, koji je uspostavio druge garnizone za odbranu željezničke pruge (Ostrožac—Most Lug — stražarnioa br. 10, —• Aleksin Han—Drežnica), u dolini Neretve, i pored toga jedan mitraljeski vod i jedan artiljerijski vod (haubica 100/22).

Komandant garnizona: potpukovnik **Palleroni**, divan lik vojnika, koji će se sjajno pokazati u teškim momentima partizanskog napada. •

15 februara stigla je u Jablanicu 9 baterija 75/13 div. „Marche” a, noću, i pukovnik **Moltoni**, komandant 259 puka, koji je upućen od Štaba divizije „Marche” da rukovodi odbranom zone.

Zatim su se garnizonu Jablanica pridružili' vojnici garnizona Prenj (1 mitraljeski vod 1 bataljona 259 puka) i Ostrožac (dva mitraljeska voda 103 bataljona i odjeljenje minobacača), kao i 120 vojnika sa 2 oficira koji su se vraćali sa odsustva vojnim transportom, koji je zaustavljen u Jablanici poslije 17-og pošto nije bilo moguće da produži za Mostar.

Pomenuti vojnici razmješteni su po položajima koji su predstavljali odbranu garnizona.

18-og oko 17 časova počeli su partizani napad,¹⁷ koji se nastavio do sutradan ujutru, upotrebljavajući naveliko minobacače koji su onesposobili jedno oruđe 9 baterije 75/13. •Nekoliko bunkera spoljne odbrane savladano je, poslije žestokog otpora, uslijed brojne nadmoćnosti napadača.

¹⁷ Jablanicu su napale i oslobodile jedinice Četvrte proleterske brigade. Vidi tom IV, knj. 10, dok. br. 130.

Pošto su poslije kratkog zastoja ponovo počeli napad, partizani su usretrredili svoj napad na zgradu Komande garnizona, gdje su se nalazila 3 oficira sa 200 vojnika (prilog br. 31). Poslije podne dana 20-og pale su dvije kontrolne stanice (vidi prilog br. 32) i 21-og ujutru branioci zgrade garnizona tražili su predaju.

Od ovog momenta odbrana Jablanice koncentrisala se u bunker gdje su se nalazili pukovnik **Moltoni** i potpukovnik **Palleroni**, ovaj posljednji već ranjen, sa oko 260 vojnika, većim dijelom ranjenih, u prvom redu uslijed rušenja kula više puta pogodenih tačnom minobacačkom vatrom.

Dana 21-og partizani su pozvali na predaju preostale i, pošto su dobili negativan odgovor, ponovo su preduzeli napad, koncentrišući sva raspoloživa sredstva (uključivši i, dva art. topa), na posljednju odbranu garnizona. 21-og uveče preostali (svedeni na oko 160—170) još su davali otpor i tako su se održali cijelu noć.

Posljednje saopštenje pukovnika Moltonia bilo je u 7,40 časova dana 22-og. U njemu se kaže: „Minobacači nanose mnogo štete — situacija kritična“.

Oko 10 časova (vidi prilog br. 33) pukovnik **Moltoni**, u nemogućnosti da nastavi uspješnu odbranu, naredio je predaju.

Pošto su zarobili cjelokupan garnizon, partizani su ubili oficire i ranjenike a nepovrijedene vojnike premjestili na drugo mjesto.

U odbrani Jablanice bilo je i epizoda pravog junaštva: o njima se saznaje iz izjava vojnika koji su naknadno pobjegli iz ropstva.-

Međutim mora se istaći da je odbrana garnizona, uglavnom, imala nekoliko nedostataka.

Snaga od preko 500 ljudi s jednom brdskom baterijom i jednim vodom topova 100/22 mm mogla je pružiti bolji otpor da ljudstvo nije bilo rastureno na razne odvojene odbrane (kontrolna stanica, Komanda garnizona i bunker) tako da su omogućili protivniku da tuče i savlada jednu po jednu, razne grupe.

Bunker gdje se koncentrisala posljednja odbrana nije bio spremljen da primi ovako veliki broj ljudi, ali da se garnizon odmah smjestio pored bunkera i bio pokretljiviji, a ne da se zatvori u zgradu, mogla se odbrana odvijati normalnije.

Garnizon **Konjic**, u čijem su sastavu bili Komanda **103** mitraljeskog bataljona i jedna četa istog bataljona, jedan vod minobacača 81 i jedan vod topova 100/22, bio je raspoređen kako, se vidi u priloženoj skici, prilog br. **34**.

Garnizonom je komandovao major **Fezzi**, energičan i odlučan oficir, koji je, uglavnom, zaslužan za odlučan otpor produženom napadu partizana koji je izvršen s nadmoćnijim snagama. Dana 18 februara u 1,15 časova dobivena je vijest od garnizona Konjic da su prekinute veze između Konjica i Bradine i da se čuje živo puškaranje i minobacačka vatra u ovom posljednjem pravcu.

Prvi partizanski dijelovi približili su se Konjicu 18-og poslije podne, ne izvršivši na nj ozbiljan pritisak.

U 0,40 časova 21 februara počeo je snažan napad na Konjic, kome je naša odbrana hrabro odoljevala cio dan.¹⁸

U 16 časova partizani su pozvali garnizon da se preda do 18 časova (vidi prilog br. 35). Major **Fezzi**, u saopštenju divizije „Murge“, dodaje: „Branicemo se do posljednjeg čovjeka“. Neprijatelj je napao ponovo još većom silinom i zadržavan je u toku noći i u toku idućeg dana, takođe uz pomoć njemačkih i hrvatskih jedinica koje su stigle istoig dana, 22-og.

Pošto su ponovo napadali sljedećih dana, partizani nisu uspjeli da osvoje garnizon pa prema tome ni da otvore put prema istoku.

Dana 26 februara garnizon Konjic bio je konačno oslobođen blokade.

Prilaže se izvod iz dnevnika garnizona Konjic (prilog br. 36).

IV

RAZMATRANJA

1) Od jutra dana 15 do 22 februara partizani su uspjeli da osvoje Prozor i neke garnizone duž željezničke pruge, dovodeći u tešku opasnost ne samo diviziju „Murge“ nego i čitav Armijski korpus.

U svjetlosti događaja treba priznati da su se partizani upravljali po dobro određenom planu: stvoriti, dakle, jedan defanzivni bok u visini Drežnice, angažovati istovremeno snage divizije „Messina“ i otvoriti put duž doline Rame pre-

¹⁸ Vidi opširnije o napadu na Konjic u tomu **IV**, knj. **10**, dok. br. 106 i 173.

ma Konjicu i gornjoj dolini Neretve u cilju upada u Hercegovinu. Snažan otpor Konjica izjalovio je djelimično operativni plan i partizani su morali da pređu u Hercegovinu preko planine, izgubivši pritom veći dio teškog oružja.

Ostvarenje ovog plana omogućeno je:

- istovremenom upotrebom znatnih i dobro naoružanih snaga;
- uslijed lakoće kojom su pali neki naši garnizoni;
- uslijed nedostataka postojećeg rasporeda;
- uslijed slabo izdržljivog odbranbenog rasporeda.

Ustvari partizani su se bacili snagom od više hiljada ljudi na garnizon Prozor, opkolivši i ugušivši ga i presjekavši mu na jednom terenu koji je bio naročito prikladan za ovaj cilj svaki put za povlačenje.

Zatim su nastavili na isti način napad na Ramu i Jablanicu.

U Drežnici slučaj je bio manje težak, i nesumnjivo da bi bolja obavještajna služba i pametnija upotreba 1 bataljona 260 puka mogla osloboditi Drežnicu i možda smanjiti pritisak na Jablanicu, pa tako otvoriti put našim daljim operacijama.

Slab otpor nekih garnizona prikazan je u nastavku.

Raspored Armijskog korpusa imao je dva bitna nedostatka:

- 1)— Bio je rasturen u niz garnizona koji su bili mnogo udaljeni i odvojeni neprohodnim klisurama i planinskim vrhovima, sa slabom vezom, koju su nametale okolnosti, i bez raspoloživih rezervi, što je uslovljavalo, kao što je i uslovalo, lakši i brži uspjeh protivnika.
- 2)— Očigledno je da su se, u namjeri da sve bude posjednuto i branjeno bez dovoljno snaga, stvarali centri nedovoljno čvrsti, od kojih še zbog toga ne može zahtijevati nemoguće.

Sve komande: divizije, diviziske pješadije i puka, bile su koncentrisane u Mostaru i nije se preduzela mjera za formiranje, naprimjer, jednog sektora sjeverno od Neretve, s Komandom puka i barem jednim bataljonom u centru rezerve i s tenkovima uza se; ovo bi sigurno dovelo do jednog povezanijeg funkcionisanja Komande i usvajanja prikladnih mjera, bilo po inicijativi pukovnika komandanta, bilo onih koje se nametnu.

Odbranbeni raspored pojedinih garnizona bio je još organizovan na pretpostavci da partizani ne posjeduju

artiljeriju i minobacače i na običaju da se drže naseljenih mjesta, kao posljednjeg otpora. Minobacači i artiljerija ubrzo su savladali suviše slabe odbranbene tačke, a naseljena mjesta, koja su se sva nalazila u dnu dolina, bila su lako savladana od bandi napadača.

- 3) — Partizanske snage koje su u prvo vrijeme povele akciju na Armijski korpus brojale su najmanje 15000 ljudi, dobro organizovanih, naoružanih mnogobrojnim automatskim oružjem., mnogim minobacačima i sa nekoliko topova.

To je dozvolilo protivniku:

- da angažuje diviziju „Messina“ sa 5—6000 ljudi (III i IV dalmatinska brigada i formacije sa Biokova), spriječivši tako da izvuče snage ove divizije u korist sektora doline Neretve;
  - da presiječe veze između Mostara i gornje doline Neretve masom od 3-4000 naoružanih ljudi, koji su u početku, tj. u najkritičnijim danima, značili neposrednu opasnost za sam garnizon Mostar;
  - da se baci s drugih 5—6000 ljudi na Prozor da bi sebi otvorili put dolina Rame — gornja dolina Neretve.
- 4) — Upotreba jedne tako jake mase naoružanih ljudi može djelimično da objasni događaje, iako ne opravdava u potpunosti brzinu kojom su savladani neki garnizoni.

Prozor, koji je takođe imao snažan i dobro obezbijeđen garnizon (jedan ojačani bataljon, minobacači od 81, jedna baterija 100 mm, jedan vod topova 47 mm i zatim jedan bataljon lakih tenkova), pružao je otpor malo više od 24 časa; Rama malo časova nakon partizanskog napada od večeri dana 19-og. Pa i Jablanica, čija je odbrana trajala malo duže, nije mogla da izdrži duže od 3 i po dana (od 17 časova dana 18 do 10 časova 22 februara).

Iz kojih razloga?

Svaki garnizon, kako je već spomenuto, imao je jednu odbranbenu organizaciju koja nije umnogome odgovarala ratnim potrebama, ali sa kojom se moglo računati na duži otpor, tako da omogućiti organizovanje i sprovođenje, u slučaju napada, jedne operacije za deblokiranje.

Naročito ukoliko se tiče Prozora, koji je bio prvi napadnuti garnizon i onaj koji je srazmjerno najmanje izdržao, vodeći računa i o tome da je bio najjači, nije mogla uticati u odlučnom smislu činjenica što je garnizon bio ostao u rukama

jednog rezervnog oficira (kapetana **Rigonia**), zbog privremene odsutnosti komandanta, bilo zbog toga, jer je iste noći 15-og primio komandu aktivni kapetan **Nenna**, koji je stigao na mjesto s eskadronom lakih tenkova, bilo iz razloga što je teško sada utvrditi da li bi neki drugi komandant mogao da postigne više. Dovoljno je pomenuti ono što se desilo u Jablanici, gdje su bila dva viša oficira prvog reda, hrabra i sposobna: pukovnik **Moltoni** i potpukovnik **Palleroni**.

Stoga smatram da treba tražiti razloge koji su uticali na brzi pad raznih garnizona u sljedećim faktorima:

- slaboj otpornosti odbranbenih uređaja, koji su bili izgrađeni za upotrebu automatskog oružja i pušaka, ali ne za minobacače ili artiljeriju (vidi fotografije priključene prilogu br. 27);
- snazi napada, koji se razvijao uvijek sa nadmoćnijim, snagama naoružanih ljudi, koje su bile veće nego što se moglo predvidjeti, kao i broj i vrsta njihovog naoružanja. -

Ne može se sada tvrditi da bi drugi bataljoni pod istim uslovima uradili nešto više, ali je sigurno da se iz faza događaja, i pored mnogih epizoda pravog junaštva, pokazao slab borbeni duh kod vojnika divizije „Murge“, što nije bio jedini uzrok slabog otpora jedinica.

5) — Nastranu ova razmatranja, koja ipak imaju svoju vrijednost u ispitivanju događaja u dolini Neretve; za rješavanje vojne situacije koja je nastala poslije 15 februara bilo je potrebno imati na raspoloženju jedan znatan blok snaga, sposobnih ne samo da operišu duž doline Neretve, da bi oslobodile napadnute garnizone, nego i da istovremeno zašтите lijevi bok, i u prvom redu zonu Mostar — rudnici, koja je bila uvijek opasno ugrožavana sa zapada. Kao što je već rečeno, bilo je takođe potrebno da dio tih snaga, s jednim štabom puka, bude pretežno raspoređen u dolini Neretve i tamo stalno da ostane.

Poznato je stanje snaga Armijskog korpusa, a tako isto i manevar što su ga izvršili partizani, koji su, ugroživši zonu rudnika i sektor divizije „Messina“, primorali Komandu Armijskog korpusa da se stalno brine za ovaj važan dio fronta, zabranivši oduzimanje snaga u korist drugih sektora.

Uprkos tome u zoni Mostar—Tasovčići, u povlačenju, uvijek opasnom, već od dana 15-og bila su okupljena 4 nacionalna rezervna bataljona (pored jednog bataljona na raspoloženju divizije „Messina“), koji su se bili smanjili na 3 zbog događaja u Drežnici kojima je bio zainteresovan 1. bataljon 260

puka. Dana 19-og bilo je 6 raspoloživih bataljona, dok je divizija „Messina“ imala u rezervi dva. Međutim, uslijed prisustva snaga od 3—4000 naoružanih ljudi u zoni Drežnice i uslijed ugrožavanja Mostara i zone rudnika, ove snage nisu bile dovoljne da se sprovede jedna ofanzivna akcija do kraja, koja je, silom prilika, trebalo da se oslanja u prvom redu na četnike V. A. C., čija se mobilizacija, naređena za dan 12, odvijala sporije nego što se predviđalo.

Tek dana 25-og bile su sakupljene snage i Armijski korpus mogao je da ima na raspoloženju u Mostaru, pored gore pomenutih nacionalnih bataljona, 4.500 V.A.C. i Crnogoraca, čije su formacije podržavale glavnu akciju u operacijama za Drežnicu. Zatim se broj četnika brzo povećao i u prvim, danima marta, dolaskom drugih kontingenata u Mostar i u Konjic i povratkom Baćovićevih formacija iz XVIII armijskog korpusa, Armijski korpus raspolagao je snagom od oko 11.000 V.A.C. i 2000 Crnogoraca.

Prilikom objektivnog ispitivanja događaja moglo bi se pitati: da li je ovo sakupljanje snaga moglo biti izvršeno ranije? Odnosno, da li je koncentracija koja je dana 25-og omogućila preuzimanje inicijative u operacijama mogla biti izvršena do dana 15-og, tako da ne bi bili iznenađeni događajima?

Ukoliko se tiče nacionalnih bataljona, već sam kazao da je dana 15-og bila sakupljena jedna grupa od četiri bataljona, oduzetih od nekih garnizona. Sakupljanje ostalih bataljona bilo je moguće tek u drugoj fazi, kada je, pošto se razbistrila situacija na drugim sektorima i uslijed prijekih potreba u dolini Neretve, Armijski korpus mogao da odluči da se ukinu drugi važni garnizoni kao Gacko, Trebinje i Gradac. A nije bilo moguće ni sakupiti druge snage divizije „Marche“, uslijed potrebe za kontrolom važnih zona, kao i zbog stalnih nesuglasica između četnika i Hrvata i potrebe za zaštitom željezničke pruge, čije je funkcionisanje bilo u tim danima neophodno potrebno, ili divizije „Emilia“, pošto je oduzimanje 3 bataljona 56 puka iz Kotora ostavilo prazninu u rasporedu i izazvalo zabrinutost kako komandanta sektora, tako i lokalnog prefekta (prilog br. 37).

V. A. C. bili su mobilisani dana 12-og i, na osnovu događaja, ovaj datum ne može se smatrati zakasnelim, bilo zbog toga što nije postojao nikakav znak kojim bi se, bar približno, mogao odrediti ma koji datum za vjerovatan početak partizanskog napada, bilo zato što bi zadržavanje tako velike

mase četnika, bez razloga za upotrebu istih, moglo pretstavljati opasnost za mir u zoni.

Smatram, uslijed svega toga, da je Armijski korpus, pozabavivši se smjesta situacijom koja je sazrijevala u prvoj polovini mjeseca februara, preduzeo na vrijeme sve mjere koje su mogle biti u njegovoj nadležnosti.

6) — Akcija koju su vodili partizani duž doline Drežanke dovela je do izolovanja garnizona, sjeverno od Drežanke, koji su već od prvog trenutka bili prepušteni sami sebi, takođe i zbog toga što je dana 16 i 17 loše vrijeme onemogućilo upotrebu vazduhoplovstva.

Međutim, još prije nego što se saznalo za sudbinu garnizona Prozor, Armijski korpus izdao je naređenje za povlačenje manjih garnizona u cilju sakupljanja snaga (spomenuti prilozi br. 18 i 19), i zaista povučeni su garnizoni:

most Lukač	
Brđani	u Konjic
Ostrožac	
Zuglići	
gvozdeni most na krivini	na Ramu
južno od s. Duge	iznenadjeni
Gračac	pri povlačenju
Gračanica	
Crne Lokve	
Britvica	u Široki Brijeg
Solde	

Za garnizone u blizini Jablanice ostavljeno je pravo pukovniku **Moltoniu** da odluči o shodnosti njihovog povlačenja. (prilog br. 38), ali pukovnik je izjavio Štabu divizije „Murge“ da je za držanje garnizona Jablanica potrebno držati i one u Rami, Aleksin Hanu i Prenju i da stoga ne savjetuje da budu povučeni. Na to je od strane divizije „Murge“ odgovoreno gore pomenutom pukovniku neka se upravlja prema situaciji (izvještaj „Murge“ — prilog br. 27).

Međutim, da su se povukli svi garnizoni već od dana 15-og tako da se sakupe razne jedinice koje su bile rasturene duž željezničke pruge i između Rame i Prozora, događaji bi, nesumnjivo, mogli imati drugi tok, ali treba takođe priznati da bi ovo preventivno evakuisanje važnih i jakih garnizona izgledalo u najmanju ruku nezgodno pa, kako divizija „Murge“ nije mislila da donese odluku u ovom smislu, tako se ni sam.

Armijski korpus nije osjetio ovlaštenim da, po svojoj inicijativi, izda naređenje za povlačenje, tim prije što se radilo o napuštanju doline Neretve i pruge.

6) — Posljednja ocjena rada privremenog komandanta divizije „Murge“, generala **Gherzia**.

Na prvi znak napada na Prozor komandant divizije, koji je već poslije podne bio uputio u Jablanicu jedan eskadron lakih tenkova i jednu brdsku bateriju, pobrinuo se da smjesta stigne pojačanje ugroženom garnizonu.

Mjere su bile dvije:

—• uputiti pukovnika **Moltonia**, komandanta 259 pješadiskog puka, u Jablanicu da rukovodi operacijama na sektoru;

—• uputiti jedan autotransportovani bataljon (1. bat. 260 puka) za pojačanje Prozora.

U svjetlosti događaja može se smatrati da 1. bataljon 260 puka, čak da je stigao na određeno mjesto, možda ne bi mogao riješiti situaciju, pošto je njegova intervencija bila kasna i neformacijska: možda je bilo bolje brinuti se najprije za otvaranje puta prema Drežnici i Jablanici.

Brzo nizanje događaja i krize možda je pre naglilo donošenje mjera koje su, na moj znak, bile date pod uticajem prvih vijesti, odveć naglo i bez jasne slike stvarnih ciljeva koji su mogli pa, prema tome, trebalo da budu postignuti.

Zatim, bilo je bez sumnje neprikladno staviti u pokret noću ovo pojačanje na kamionima i po jednoj maršruti koja, poslije prvih izvještaja iz Drežnice, nije više bila sigurna. I stvarno, bataljon, iznenađen u Drežnici, nije nikad došao do cilja; međutim, da je odlazak bio odložen za dan 16 u zoru, bataljon bi se mogao bolje angažovati protiv protivnika i osloboditi Drežnicu i Jablanicu ili se vratiti — makar i sa gubicima — u Mostar.

Ovaj ubrzani odlazak bio je jedan od razloga gubitka bataljona, ali ne presudan, pošto i dalje ostaje neobjašnjivo kako je taj bataljon tako brzo savladan i imao 286 zarobljenih. Bez sumnje bio je jedan nedostatak u rukovođenju od strane komandanta bataljona, tim prije što je bataljon, na koji je prvi put otvorena vatra u noći uoči 16-og zaustavivši se u zoru uslijed neprijateljske vatre, ostao dugo vremena u vatrenom dodiru s neprijateljem, **od kojeg je bio stalno odvojen tokom rijeke Neretve**, ne dajući otpor i ne donoseći nikakvu odluku. Tek u 16 časova ustanici, pošto su konačno uspjeli da pređu rijeku, opkolili su i savladali bataljon (prilog br. 39).

Poslije mog obavještenja, da je, Stab divizije „Murge“ pratio sa više logičkog smisla, rukovođen informativnom aktivnošću, razvitak partizanskih pokreta prije 15-oga, trebalo je da preduzme sljedeće mjere da bi ispravio nedostatak u postojećem rasporedu:

— koncentrisati sve snage u Prozoru, Rami, Konjicu, Jablanici i Drežnici;

— povjeriti komandu pukovniku **Moltoniu**, u Rami ili Jablanici cijelog sektora srednjeg toka Neretve;

— staviti na njegovo raspoloženje jedan bataljon kao rezervu.

Na ovakav način odbrana bi bila više organska, jača i bolje vođena.

Pukovnik **Moltoni**, koordinirajući na licu mjesta obavještenja, bez sumnje dao bi elemente Štabu divizije „Murge“ za donošenje preventivnih odluka i bio preduzeo inicijativno i na vrijeme hitne mjere koje je zahtijevala situacija.

Jedan komandant, iako sposoban, koji je noću, slabo orijentisan, bez sredstava i u „articulo mortis“,¹⁹ bačen u jedan vulkan, teško može da ga ugasi.

7) — Na kraju treba istaći da je Armijski korpus morao da se suprotstavi i riješi tešku situaciju u kojoj se našao, samo sa svojim snagama.

Jedina jedinica za pojačanje koju je dobio spolja bio je 2 bataljon 55 pješadiskog puka, koji je vraćen od XVIII armijskog korpusa, tj. jedan njegov bataljon koji mu je bio oduzet uoči događaja.

8) — Što se tiče kapetana **Illenia**, o čijem držanju više nema sumnje, pozivam se na ono što je iznijeto u aktu br. 54/Rp. od 16 aprila ov. god. i sljedećim aktima br. 67 i 88/Rp. od 22 i 25 aprila 1943-XXI.

Komandant
(general Sandro Piazzoni)

¹⁹ Smrtnoj opasnosti

BR. 279

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD
25 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

Prie vod²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 24./25.V.1943

I. Područje Pljevlja

Borb. skupina 369. stvorila je na crti Pluževina—Cerovci—Gradac mostobran protiv žilavog neprijateljskog odpora. Neprijatelj nalazi se još kod Mrčeva (5 km s. z. od³; Gradca) i na crti uzvisina j. od Popova Dola—Vrba—Meljak (5 km j. z. od Gradca). I./369. topn. puk. nalazi se na borbenom postavu u prostoru 3 km s. i. od Gradca.

5 neprijatelja mrtvih, 1 zarobljen; 1 vlastiti mrtav.

Gubitci od 21. do uključ. 23.V.: vlastiti: 1 mrtav;

neprijateljski: 2 mrtva,..

1 zarobljen.

II. III./370. prispjela je u cjelosti u Sarajevo.

Namjera

Razviđanje iz prostora Gradac prema s.Z., z., j.z. i j. Razviđanje iz prostora Čajniče prema z. i. j.

Izviđački odjel dostignut će preko Pljevalja Gotovušu.

1./370 i 8./369. topn. puk. dostignut će željezničkom preselicom Kopače.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 25.V.1943

- 1.) 24.5 373. izviđački odjel opetovao je u obliku potjere podhvat od 19.5.1943. Na Siver Planini bilo je prepucavanja sa partizanskom skupinom jačine oko 20 ljudi, koja je nestala u šikari, uzevši sa sobom 5 ranjenika (prebrojano). Vlastiti gubitak: 1 domobran mrtav. 5 zarobljenika. —

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 10/1—34, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen ljubičastom olovkom.

³ Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

Plien: malo streljiva, nekoliko plinskih maski i šatorskih krila.

- 2.) Razviđanje u prostoru Turbe—Jajce.
Sela Čosići—Krčevine—Karaula—Dželilovac (6—8 km s.i. od Turbeta), o kojima je bilo javljeno, da su zaposjednuta od partizana, su bez neprijatelja. Jednako Lendići (7 km i. od Jajca).
- 3.) Razviđanjem oki. lov. odjela 373, koje je odjel poduzeo istovremeno sa podhvatom 373. izviđačkog odjela, sa istočne strane prema Vukovsku, bilo je ustanovljeno, da je via 1370 2.5 km z. od Pidriša (5 km j. od Gornjeg Vakufa) zaposjednut od uhoda. U istom području bila su nađena 2, 2—3 mjeseca stara lješa njemačkih vojnika, 1 platna knjižica i 2 znaka za spoznavanje dostavit će se naknadno.
Pouzdanik javlja, da je skupina brojeća 20—30 partizana pljačkala u Rastovu (20 km i. od Bugojna).
- 4.) Daljnje razviđanje, osobito u prostoru Turbe—Jajce i u smjeru Rastovo.

la.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV,
od 24./25.V.1943. nije dobijeno.

U Sarajevu, 25.V.1943.
Za tačnost prievoda
nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.)

BR. 279

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 25 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 907/43

26 maj 43

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8592
Stiglo 26 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno odjeljenje
— Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

•OPERACIJA „SCHWARZ" OD 25. 5. 43

Neprekidan jak pritisak neprijatelja na front 118 lov. div. i 4 hrvat. lovač. brigade na prostoru jugoistočno od Foče.²

Puk „Brandenburg" poslije smjene od strane Italijana na prostoru Bioča na maršu je za čajniče. Tamo na raspoloženju Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj.

SS divizija: glavnina divizije postavila se na prostoru istočno i sjeverno od Nikšića. Polazak u planiranu akciju, obzirom na učešće Italijana, vjerovatno tek 27.5.

118 lov. div.: južno od Kosmana jak neprijatelj s artiljerijom.

369 div.: prodrla ispred mostobrana Raduše na zapad ka Popovom Dolu. Neprijatelj nepoznate jačine još je na pošumljenim padinama južno od Gradac—Popov Do.³

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. IV J.

² O jedinicama NOV koje su vršile napad vidi u dok br. 253.
³ Vidi dok. br. 129.

Borbena grupa generalmajora von Ludwigera: do na 5 km ispred prednje linije nema neprijatelja.

1. brd. div.: noću od 24 na 25.5. odbijen je neprijateljski napad na vis 2203 (13 km sjeverozap. od Kolašina).⁴

Komandant Jugoistoka

Za tačnost

Drechsler

kapetan i ađutant

BR. 259

OBAVJEŠTENJE VIŠE KOMANDE ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA" OD 26 MAJA 1943 GOD. O UČEŠĆU ITALIJANSKIH JEDINICA U OPERACIJI „SCHWARZ"¹

Predmet: bg

Fonogram

V. P. 10., 26 maj 1943-XXI

OD KOMANDE 2 ARMIJE

NJEMAČKOM ŠTABU ZA VEZU KOD 2 ARMIJE

Br. 8600/0p.

Odgovor na vaš 125/43 od 26 maja.

Molim vas da izvijestite OBSO: Prvo: danas 26-og sastao sam se sa generalom Pirzio Biroliem i zajedno *smo* razmotrili pitanje našeg učešća u operaciji „Schwarz", na osnovu poznatih direktiva koje je dao Duce generalu Pirziu Biroliu. Drugo: moja je namjera da sudjelujem svim svojim mogućnostima, u vašoj operaciji, obezbjeđujući razoružanje četnika koji su.

¹ Napad su vršila dva bataljona Četvrtе proleterske (crnogorske) brigade.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se tt arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 3 E/32.

'640

pošli ka obalskoj zoni. Smatram za korisno da vam skrenem pažnju da će ova moja intervencija imati sigurno odraza na vašu pozadinu gdje se još uvijek nalazi najveći dio četnika. Zbog toga je potrebno, u cilju izbjegavanja iznenađenja, da se obave precizni dogovori između komandanta njemačkih trupa na licu mjesta i komandanta VI armijskog korpusa prije nego što se otpočne sa pomenutim operacijama, i da bude osiguran tijesan dodir za vrijeme samih operacija putem njemačkog oficira za vezu kod VI armijskog korpusa. Treće: što se tiče operacije u Lici, potpuno se slažem sa mišljenjem OBSO da odgodi njeno izvršenje do završetka operacije „Schwarz” i prethodnog novog susreta sa generalom Löhrom⁷ radi zajedničkog određivanja glavnih poteza.

General Robotti 21452605

BR. 260

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 26 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA PROSTORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 25./26.V.1943

I. Područje Pljevlja

Razviđanjem ustanovilo se: Neprijatelj drži zaposjednutu crtu Poros (2.5 km s.z. od Gradca) —• Mrčevo — 1031 (5.5 km s.z. od Gradca) — Jabučno—Pručica—Vijenac (5.5 km z. od Gradca) — vis j. od Popova Dola—Vrba—Lokvice (5.5 km j.j.z. od Gradca) — Meljak—V. Brdo—Njivica (3 km, j. od Gradca), djelomice u izgrađenim postavima i bunkerima. Partizan] imaju dovoljno streljiva. Izgleda da vlada dobar borben duh. Topništvo puca na prepoznate mete.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 11/1—22, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

"Vlastiti gubitci: 1 mrtav, 1 ranjen; neprijateljski gubitci: 32 mrtva prebrojano, 19 ranjenih procijenjeno.

Područje Teslić

Hrv. razviđanjem ustanovljeno je, da su partizani iz prostora Popovići—Čečava—Kulaši umakli prema j. i ji.

^Namjera

- 1.) Borb. skupina 369 imade razviđati od mostobrana prema s., z. i j.
- 2.) 1./370 i 8./369. topn. puk. dostignut će željezn. preselicom Foču.
- 3.) 369. izviđački odjel dostignuo je noću 25.V. Boljaniće.
- 4.) Puk. „Brandenburg" stignut će 26.V. opodne u Čajniče.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 25./26.V.1943

- 1.) U Goleš (4 km j. z. od Turbeta — z. od Travnika) bili su razposlati potjerni dielovi, koji su uhvatili 3 čovjeka. Plien: 2 puške i 1 karabin. Gubitaka nema. Razviđanje se nastavlja.
- 2.) 30 naoružanih partizana napalo je selo Rastovo te ga opljačkalo. Razašlata je bila za njima potjera. Partizani bježe u šume prema sjeveru. Stanovništvo nerado dava podatke iz straha pred partizanima. Bobrena izvidnica bila je poslata na vis 1729 — Rog—Lisinsku Planinu 1826 (s. i. i j. i. od Gor. Vakufa). Visovi su bez neprijatelja. Stanovnici ispovjedaju, da pojedini partizani krađu stoku.
Prema izpovjedi jednog pouzdanika nalazi se u Smrčevici (15 km j.i. od Gor. Vakufa) 80 djelomice naoružanih partizana. 373. oki. lov. sklop izaslao je borbene izvidnice. Posljedci razviđanja će sliediti.
- 3.) **Namjera:** Razašiljanje potjemih dielova.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

Od 25./26.V.1943. nije dobijeno.

U Sarajevu, 26.V.1943
Za točnost prievoda
nadsatnik Kovačić
Kovačić

(M. P.)

BR. 278

DOPIS NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DALMACIJA“ OD 26 MAJA 1943 GOD. O MUSSOLINIJEVOJ ZAPOVIJESTI ZA UČESTVOVANJE ITALIJANSKIH JEDINICA U OPERACIJI „SCHWARZ“¹

POVJERLJIVI PREDMET KOMANDE

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 ital. armije
PovToprbr: 125/43

Sjedište, 26. V. 1943

Predmet: Sporazum sa Italijanima o produženju
akcije „Schwarz“

2 primjerka

1 primjerak

Komandi 2 italijanske armije
Sušak

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8596

Stiglo 26 maja 1943/XXI

Njemačka Vrhovna komanda oružane sile dostavlja, preko Komandanta Jugoistoka, sljedeću Duceovu zapovijest izdatu 23.5. guverneru Crne Gore armijskom generalu Pirziu Biroliu: „Iz vaših izvještaja izlazi da njemački i italijanski bataljoni već nekoliko dana zajednički vode borbu u Crnoj Gori da bi potukli ustanike i Mihailovićeve bande. Potrebno je izdati zapovijest da se na licu mjesta sklope potrebni sporazumi u cilju efikasnog raščišćavanja situacije sa svima onima koji su bili, jesu ili bi mogli postati naši neprijatelji. Mi se ne možemo izlagati opasnosti da iza svojih leđa imamo ustaničko područje, kada nas ne-

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E / 4.

prijateljsko iskrcavanje u Grčkoj u kratkom roku može iznenaditi."

Vrhovna komanda oružane sile saopštava dalje da je general Rossi prilikom uručivanja ove zapovijesti konstatovao da se time italijanska Vrhovna komanda složila sa njemačkim gledištem. On je dalje naglasio da bi se otsada mogli na licu mjesta zaključiti svi potrebni sporazumi, tako da više nikakve teškoće ne bi stajal% na putu pri izvršenju operacije „Schwarz”.

Dalje je Vrhovna komanda oružane sile, u vezi sa ovim pitanjem, naredila Komandantu Jugoistoka da odmah stupi u ponovnu vezu sa generalom Pirziom Birolieom, pri čemu ona izražava svoje mišljenje da pomenuto Duceovo naređenje,, upućeno generalu Pirziju Biroliu, u istoj mjeri važi i za komandanta 2 italijanske armije, generala Robottia, te da i on sa svoje strane preduzme potrebne mjere. Komandant Jugoistoka treba odmah da preduzme potrebne korake da se:

- a) operacija „Schwarz”, koja je u toku izvođenja, u saglasnosti i u saradnji sa Italijanima okonča jednom za svagda;
- b) kod ital. komandi preduzmu koraci kako bi se četnici,, koji su otstupili na obalsku zonu, razoružali;
- c) u saglasnosti sa Komandom 2 ital. armije pristupi konačnom čišćenju Like.

Komandant Jugoistoka dodaje gore navedenoj zapovijesti Vrhovne komande oružane sile svoju napomenu da je čišćenje Like moguće tek po završetku operacije „Schwarz”, saopštavajući pritom svoju namjeru da se ponovo sastane sa generalpukovnikom Robottiem u cilju raščišćavanja pojedinosti. On moli generalpukovnika Robottia da se sa ovim predlogom saglasi, tražeći jednovremeno od njega da mu saopšti da li se i on saglašava s mišljenjem Vrhovne komande oružane sile da se Duceova zapovijest, upućena armijsko-m generalu Pirziju Biroliu, analogno odnosi i na njega.

Diesener
pukovnik
i šef štaba za vezu

BR. 279

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 26 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

27. V. 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8619
Stiglo 27 maja 1943/XXI

Njemački štab za vezu pri 26 maj 1943
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 909/43

Komandi 2 italijanske armije
— Operativno i Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

Operacija „Schwarz" od 26.5.43

Vrijeme oblačno, kiša. Neumanjen pritisak neprijatelja u pravcu Foče. Jačina neprijatelja vjerovatno 6 brigada sa ukupno 6.000 ljudi.² Pritisak neprijatelja na sredinu i lijevo krilo 118 lov. div. popustio. Izgleda da neprijatelj prebacuje snage na jugoistok da bi se preko Drine i Sutjeske probio na sjeverozapad.

SS div.: kod Lipove Ravni (15 sjeverno od Nikšića) odbijeni

- jači neprijateljski napadi sa prostora Šavnika.³ Motorizovana borbena grupa štandartenfirera Schmidhubera stigla na prostor Višnjica.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Vidi dok. br. 253.

³ Napade su vjerovatno vršile jedinice Pete crnogorske i Prve dalmatinske NOU brigade.

118 lov. div.: od grupe majora Annackera nema novih vijesti.. Grupa potpukovnika Gertlera zauzela je nov odbranbeni front. Na borbenom području jugoistočno od Foče preduzeto izviđanje do linije Tvrđaci—Kunovo—Čardak (15 km, 20 km, 24 km jugoistočno od Foče) neije dovelo do dodira s neprijateljem. Jači neprijatelj s artiljerijom južno od Sutjeske s obje strane Čureva (17 km južno od Foče) — zadržan sa jugoistoka — sa oko jednim bataljonom prebacio se zapadno od Čureva preko Sutjeske na sjever.⁴

369 div.: u Čajniče pristigli dijelovi puka „Brandenburg“ potčinjeni su diviziji. Kod Mrčeva (4 km sjeverozap. od Graca), kod Porosa, Pračice, Popovog Dola, Vrbe i kod 1141 (5 km jugozap., odnosno 3 km južno od Graca) neprijatelj se nalazi u dobro utvrđenim položajima.⁵ Osmotreni ciljevi tučeni su artiljerijom.

Borbena grupa generalmajora von Ludwigera: osim manje borbene grupe ispred sjevernog krila nije konstatovan nikakav drugi neprijatelj.

1 brd. div.: u dolini Tare i Gornje Morače utvrđene samo još slabe neprijateljske grupe.

Italijani javljaju da su postavili dvije borbene grupe u dolini Zete i na području Lijeve Rijeka za akciju za 27.5.

Div. „Taurinense“: bez promjene.

Vazduhoplovstvo: težište akcije pred 118 lov. div. Izviđanje i napad bombama i avionskim mitraljezima sa dobrim dejstvom na neprijateljske pokrete i položaje, kao i na neprijatelj. posjednuta naseljena mjesta. Drum Zavajit—Čelebić temeljno razoren. Iz aviona spuštana hrana kod istaknute njemačke jedinice. Ukupno 75 borbenih letova.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost prepisa
Drechsler
kapetan i adutant

⁴ Odnosi se na jedinice Druge proleterske brigade.

⁶ Vidi dok. br. 129.

BR. 279

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 27 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

POVJERLJIVO

Njem. opunomoć. general u Hrvatskoj
•Odjel. Ia/8 17 Br. 2902/43 pov.

Zagreb 27.5.43

Min. oruž. snaga — Op. odjelj.

U nastavku dostavlja se prepis dnevnog izvještaja K-danta njem. trupa u Hrvatskoj od 27.5. radi upoznavanja.

„DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 27. 5. 43

114 lov. div.

Nikakvih naročitih događaja.

Hrvat. I bat. 11 p. puka, Štab i II bat.: u V. Kladuši, I bat. Slunj, III bat. Cetingrad.

Za potsticanje borb. aktivnosti prispjelo: 3 ofic., 4 vojnika. Hrvat, jurišni bat. za transportovanje za Sisak.

369 p. d.

Jaka grupa komunista ponovo u Kulašima (19 sz. od Teslica). Jače grupe komunista u Orahovici, Doglade, Bistrici, Starini i Balačićima (z. i sz. od Nemile). U Balačićima, prema izvještaju 5 hrv. žand. puka, 2000 komunista sa komorama.² 106 tenkovski vod angažovan za osiguranje želj. pruge Zenica—Žepče.

Komunisti se prikupljaju na prostoru Šekovića. Prema izvještaju 5 hrv. žand. puka 2 komun. batalj. u Rudištu (12. z. od Vlasenice), 1 komun. batalj. oko Vrela (10. s. z. od Vlasenice).

373 p. d.

Jaka grupacija komunista (navodno preko 1000 ljudi). 2 Krajiška brig. treba da je u pokretu s prostora Turbe prema jugu

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 12/1—23, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i ljubičastom olovkom.

² Na prostoriji Centralne Bosne u to vrijeme djelovale su jedinice Pete krajiške NOU divizije.

preko Bijelo Polja³ (5 j. z. od Turbeta), Skakavci (12 i. od D. Vakufa), Rastovo (18 i. od Bugojna), cilj Nercegovina. Potjerne kde Smerčevića (16 ji. od Vakuf Gor.) dovode 35 zarobljenika.

Vrijeme: tmurno, kiša.

K-dant njem. trupa u Hrvatskoj
Ia Br. 2645/43 pov."
Njem., opunomoć. general u Hrvatskoj
Za tač. prep.
(potpis nečitak)
poručnik

28/V. 43
NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO DOMOBRANSTVA
GLAVNI STOŽER DOMOBRANSTVA
Ustr. br. 4780/taj.
U Zagrebu, dne.....194

BR. 264

DNEVNI IZVJEŠTAJI 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 27 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

P r i e v o d²

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 26./27. V. 1943

I. Područje Teslić

Oko Kulaša (19 km s. z. od Teslića) opet se nalaze jake partizanske skupine. Četnici prelaze navodno preko Ukri-
ne u Dragoloće³ (18 km s. od Teslića).

³ Vjerovatno Bjelobučja

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog in-
stituta pod reg. br. 14/1—36, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen
crvenom olovkom.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Dragalovci

Područje Žepče

Prema izpovjedima pučanstva i izvješćima oružničke 5. pukovnije nalaze se partizanske skupine u Orahovici, Doglodama, Bistrici, Starini i Balačićima (z. i s. z. od Nemile). Balačiće je navodno zaposjelo 2000 partizana, naoružanih strojnicama i bacačima, sa povozom.⁴ Oki. vlak 106 krstari za osiguranje željezn. pruge između Zenice i Zepča.

Područje Vlasenica

Prema izvješću 5. oružn. pukovnije prikupljaju se partizani oko Šekovića: 2 bojne sa 1 topom na Rudištu (12 km z. od Vlasenice), 1 bojna oko Vrela (10 km s. z. od Vlasenice).

Područje Čajniče

Prostor j. od Čajniča do s. Klapuhe (10 km j. j. i. od Čajniča) sa neposrednom okolinom, je bez neprijatelja.

Područje Pljevlja

Borb. skupina 369. nalazi se još na starim postavima na mostobranu. **Na desnom krilu nalazi se neprijatelj sa jakim snagama.** Pojedini napadi bili su odbijeni. Živa borbena djelatnost. Računa se sa daljnjim napadima.

Vlastiti gubitci: 3 mrtva, 16 ranjenih; neprijateljski gubitci: 8 mrtvih, i 10 ranjenih (prebrojano). — Plien: 2 strojopuške, 5 pušaka.

II. 8./369. topn. puk. stigla je u Goražde.

I./370 na preseliti iz Goražda u Foču.

Izviđački odjel i pukovnija „Brandenburg“ u prostoru Čajniče.

Namjera: 1.) Divizija imade spriječiti nadiranjem od Čajniča prema j. do Četine prodor partizana prema s. i zatvoriti prazninu između 118. lov. div. i borb. skupine 369. p.p.

Razviđanje prema z. i j., razošiljanje potjernih odjela za hvatanje veze sa 118. lov. div. i div. „Taurinense“.

2.) Razviđanje u prostoru z. od Nemile.

3.) Iztureno borb. zapovj. mjesto 27. V. od 10.00 sati dalje Goražde.

⁴ Odnosi se na Petu krajišku NOU diviziju.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJES. DIV.
od 26./27. V. 1943

- 1) Prema izpovjedima pouzdanika i stanovništva komunisti umakli su iz područja Janja. •— Razvidanjem u prostoru Siprage—Koričani (prema s.) i natrag prema Travniku i Jajcu ustanovilo se, da je to područje bez neprijatelja. Jedna partizanska skupina u jačini od 3000—4000 ljudi navodno se provlači prema j. i to prema cesti Turbe—D. Vakuf—Bjelobučje (5 km j. z, od Turbeta) — Skakavci (12 km i. od D. Vakufa)—'Rastovo (18 km i. od D. Vakufa). Partizani su dobro naoružani. Radi se navodno o 2. krajiškoj brigadi pod vodstvom Stanka Kutanjca; njihov politkomisar je Mesud Hotić.⁵ Vjerovatni cilj pokreta je Hercegovina.
- 2) Odašiljanje potjernih odjela prema Mrčevici. — 5 zarobljenika. Prema pouzdaničkim izpovjedima nalaze se manje partizanske skupine u Bojsku (10 km j. i. od Bugojna) pod vodstvom Mesuda Hotića. Također ovdje pokazuju pokreti na odlazak prema j. i. Napadi davaju prepoznavati, da ih partizani poduzimaju u svrhu pribavljanja hrane.
- 3) **Namjera:** Razašiljanje pojačanih potjernih odjela, da se spriječi odlazak prema jugoiztoku.

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 26./27. V. 1943. nije dobijeno.

U Sarajevu, 27. V. 1943. — Za tačnost prijevoda nad-
satnik Kovačić

Kovačić
(M. P.)

⁵ Podatak nije tačan. U to vrijeme Mesud Hotić bio je načelnik Štaba Desete NOU divizije. Vidi dok. br. 60.

BR. 265

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 27 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"i**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 913/43

Sjedište, 28. 5. 43

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8668
Stiglo 28 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
Operativno i Obavještajno odjeljenje

Sjedište

OPERACIJA „SCHWARZ": OD 27. 5.

Stanje kod neprijatelja uglavnom nepromijenjeno. Nisu se mogle zapaziti neke objedinjene operacije s ciljem, jednog opšteg proboja.

SS divizija: otpočela nastupanje radi sužavanja linije okruženja.

118 lovač. div.: 2 bataljon 738 puka i grupa šturmbanfirera Hahna odbacili su neprijatelja kod Lešine—Oraha na istok i izbili na vis 1181. Neprijatelj koji je sjeverozapadno od Čureva prešao preko Sutjeske na sjever napadom 3. bataljona 738 puka odbačen je na jug i jugoistok.² Izviđački bataljon 118 lov. div. i 4. hrv. lov. brig. u napadu ka jugoistoku izbili su na liniju neposredno južno od Dubrave—906. Grupa potpukovnika, Gertlera nastupa ka jugoistoku.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Odnosi se na 2 bataljon Druge proleterske brigade.

:369 div.: radi zatvaranja praznine između 118 lov. div. i 369 div. prebačeni su sa prostora Čajniče na jug na ostsjek Četine puk „Brandenburg“ i 369 izviđački bataljon. Zapadno i jugozapadno od mostobrana Gradac neprijatelj je pojačan, lokalni napadi odbijeni.³

"Div. „Taurinense“: nema novih vijesti.

1. brd. div.: u nastupanju ka zapadu, sa ciljem da stigne najprije na ostsjek Morače, potom da prodre na sjeverozapad radi hvatanja veze sa SS div.

Italijani imaju zadatak da očiste krajnji južni dio okruženog prostora do linije Jasenova (16 km sjeverozap. od Lijeve Rijeke) — 1774 — krajnji južni dio doline Župe i da potom tu liniju zatvore.

Komandant Jugoistoka

rZa tačnost prepisa

Drechsler

kap. i adut.

³ Vidi dok. br. 129.

BR. 279

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 27 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 915/43.

Sjedište, 28. V. 43

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8728
Stiglo 29 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
Operativno i Obavještajno odjeljenje
Sjedište

OPERACIJA „SCHWARZ" od 27.5.

Vrijeme: kiša, na 'brdima pada snijeg, visina snijega do 10 cm. Pred SS div. sukob s neprijateljem. Pritisak neprijatelja na mostobran 369 div. povećava se.² Jedna komunistička brigada otišla je sa prostora Čelebić na sjeveroistok pravcem za Čeotinu nizvodno. Na prostoru jugozapadno od Šavnika javljeno je prisustvo četiri komunističke brigade, vjerovatno pod komandom Treće divizije. Pronađeni dokumenat iz štaba Draže Mihailovića potvrđuje da pokret Draže Mihailovića održava opsežne veze sa ustanicima iz Albanije.

SS. div.: desno krilo u napadu, uz slabiji neprijateljski otpor, na jugoistok i istok. Pred lijevim krilom teške borbe.³ Sopstvene borbene grupe nalaze se u teškoj borbi protiv neprijatelja koji se žilavo brani na liniji neposredno

1 — *

Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Vidi dok. br. 129.

³ Protiv lijeve kolone SS divizije „Prinz Eugen" borbe su vodile jedinice Desete hercegovačke i Sedme krajiške NOU brigade.

jugozapad, od 1371 (10 km sjevero-sjeveroistoč. od Nikšića) — visinsko zemljište jugozapad, od Bakilja (15 km sjeveroistoč. od Nikšića) — južno od 1577 (17 km sjever, od Nikšića).⁴

118 lov. div.: od 2. bataljona 738 puka i grupe „Hahn” nema novih vijesti. Osujećen je pokušaj neprijatelja da se jugoistoč. od Komana prebaci preko Drine.⁵ Izviđački bataljon 118 lov. div. u borbenom izviđanju utvrdio je da je prostor Vakuf posjednut od jačeg neprijatelja.

369 div.: 369 izviđač, bataljon i dijelovi puka „Brandenburg” stigli su bez dodira s neprijateljem, na Četinu kod kote 684. Odbijeno je više neprijateljskih napada na mostobran Gradac.⁶

Div. „Taurinense”: sa desnim krilom prebacila se, bez dodira, s neprijateljem, preko doline kod nizinske kote 849 na jugozapad.

Borbena grupa generalfmajora von Ludwigera: nema novih vijesti.

1. brd. div.: nastupajući s obje strane Tare stigla je na ušće Bistrica—Tara. Bez neprijateljskog otpora. Pomoću izviđačkih odjeljenja uspostavljena je veza s Italijanima. Italijanski bataljoni otpočeli nastupanje. Dosad nema vijesti.

Vazduhoplovstvo: dejstvo aviona uslijed rdavog vremena jako ograničeno. Postignuti su pogotci bombama u neprijateljska sakupljanja ispred 118 lovač. div. Ukupno 13' borbenih letova.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj

369 div.: javljeno prisustvo jačih komunističkih bandi na prostoru Kulaši sjeverozap. od Nemile i sjeverozap. od Vlasenice. Prugu Žepče—Zenica obezbjeđuju oklopni voz i potjerna odjeljenja.

Komandant Jugoistoka

Za tačnost

Diesener

pukovnik i šef Štaba za vezu

⁴ Vidi dok. br. 124.

⁵ Pokušaj forsiranja Drine vršile su vjerovatno jedinice Druge proleterske brigade.

⁶ Vidi dok. br. 129.

BR. 267

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG SESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 28 MAJA 1943 GOD. O SITU-
ACIJI U HERCEGOVINI¹**

" otpreme: 28. V. 43
21.00 č.

Datum i čas
prijema: 29. V. 43
02.00 č.

Prepis telegrama

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE — Operativno
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«

Br. 8155/Op.

OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8702

Stiglo 29 maja 1943-XXI

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 28 MAJA 1943-XXI U 18 ČASOVA

AKTIVNOST USTANIKA

Partizanske snage, koje se cijene na 5 brigada, izgleda da su razmještene u zonama istočno i jugozapadno od Čelebića (Zabljak ZP-BD) i Meljaka (XL-AX). To je vjerovatno 1, 2 i 3 dalmatinska brigada, koje sačinjavaju 2 diviziju, 6 Bosanska brigada i 7 Hrvatska brigada.

SEKTOR MOSTAR

Izviđanje duž puta Vigled—Nevesinje (QK-AX), Dobre (QM-AX) kot. 799 (QM-BD) i u zoni Prigredani (QK-QM-BH).

SEKTOR DUBROVNIK

Obična izviđačka i patrolna djelatnost.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

SEKTOR METKOVIĆ

U zoni Vrgorac—Prolog nema ništa novo.

— Grupa partizana koja je napala domobranske vodove, o čemu je javljeno juče, 27 o. m., izgleda da je sastavljena od pedesetak ljudi sa 2 mitraljeza.

Hrvatski gubici: 1 ranjen; neprijateljski nisu provjereni.

— U Zavojanima (Makarska XA-XR-XT-AR) uhapšeno je 10 sumnjivih lica i ubijen župnik koji je htio da izbjegne hapšenje.

— Obične zasjede duž obale Neretve i duž puta Metković—kot. 219 (Mljet OI-GU).

KORČULA

Kolona „Pagani“ završila je operacije čišćenja. Nema ništa novo da se javi.

GARNIZON KOTOR

Patroliranja u zonama Pobori (Kotor VS-EK), Sišići (VQ-EO), Zagvoždak (Trebinje VH-FN), Krnja Jela (VH-FP), Crni Do (UM-FL), Ulice (VH-FN), Luka (UH-FL). Nije zapaženo ništa novo.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Izviđanja u obalskoj zoni Zadvarje (Makarska ZI-BF), Baška Voda (ZN-AX) i s jedne i s druge strane ušća Neretve.

Vedro, vjetar umjeren.

General PIAZZONI²

- 1 Ekselenciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjelj.
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kom. Kr. karab.
- 1 Odjelj. za telekomunikacije

² Ispod potpisa nalaze se datum 29. V. i paraf (mr) generala Maria Robottia, napisani plavim mastilom.

BR. 279

DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD
28 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

Prievod⁸

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJES. DIV.
od 27./28. V. 1943

I. Područje Čajniče—Pljevlja

Izviđački odjel dostigao je bez dodira sa neprijateljem visove na sjevernoj obali Četine: od Tatarovine (6 km i. od Vikoča) — 956 do Badnja. — Pukovnija „Brandenburg" u 13.00 sati s obje strane Lokava; daljnjih izvješća dosada nema.

U rano jutro napao je neprijatelj sa jakim snagama mostobran Gradac.³ Napad bio je iz smjera Popov Do i Bijeđići odbijen uz teške neprijateljske gubitke. Preko dana laka borbena djelatnost. Brvenica, Skenderovina, Odžak, Podkukanj (5 km j. z. od Gotovuše) slabo su zaposjednuti od neprijatelja. Jače snage na visovima j. od ove crte. Izgleda da se hoće neprijatelj poslije bezuspješnih pokušaja napada uz prividne borbe z. od mostobrana progurati prema s.

Vlastiti gubitci: 6 mrtvih, 34 ranjena.

Neprijateljski gubitci: 27 mrtvih, 6 ranjenih prebrajano. Onesposobljeno oruđe: 1 strojopuška, 1 laki bacač, 1 strojosa-mokres.

Plien: 1 puška.

Div. „Taurinense" pokraj ceste Pljevlja—Bitine između Podbrđa i Odžaka i u crti Gradina—Stijena—Bakovina—Stančansko Brdo (1—4—6—5—8—5 km j. od Odžaka).

Područje Nemila

Ispovjed prebjeglica i zarobljenika: 1. Krajiška brigada, 300 ljudi, u Orahovici. Bosanska brigada, 600—800 ljudi, umakla je iz Topčić Polja (z. od Begov Hana) prema z.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 13/1—27, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

³ Napad su vršila četiri bataljona Treće dalmatinske, tri bataljona Treće krajiške i Treći bataljon Osme banijske NOU brigade.

Prebjeglice tvrde da se nalaze u prostoru Nemila 3 brigade,⁴ kojima se imaju pridružiti još 2 iz prostora Travnik. Pokušaji prekoračenja Bosne bili su osujećeni. Namjera partizana: prekoračiti Bosnu, porušiti željeznicu i prebaciti se u Srbiju. Partizani su izcrpljeni i slabo naoružani. 2 zarobljenika, 1 prebjeglica.

Gubitci od 24. — uključ. 26. V.: Vlastiti: 6 mrtvih, 18 ranjenih. Neprijateljski: 45 mrtvih, 29 ranjenih.

Namjera: Sa postava na Četini razviđanje prema z., j. i i. Razašiljanje potjernih odjela za hvatanje veze sa njem. 118. lov. div. i divizijom „Taurinense.“

Razviđanje u području Nemila, prikupljanje skupine „Ritzmann“ kod Zepča, 1. bojna hrv. 8. p. p. kod Komušine (9 km j. od Teslića).

Ia

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJES. DIV.
od 27./28. V. 1943.

- 1.) U prostoru Travnik (cesta Travnik—Gor. Vakuf do Lisca) razviđanjem se ustanovilo da nema u njemu neprijatelja. Svi mostovi su porušeni (stari), cesta za vozila nije prolazna.
- 2.) Namjera: Nadiranje u prostoru Preočica i s. od nje (5 km s. od Viteza) i za otvaranje ceste Jajce—Turbe, nadiranje s obje strane ceste Jajce—Grdovo uz postavljanje zasjeda, da se spriječi partizanima prebacivanje od s. prema j.
- 3.) U prostoru Rastovo umiču partizanske skupine u iztočnom smjeru. U prostoru Smrčevice—Seona nema neprijatelja. Partizanska skupina u jačini oko 30—40 ljudi: umakla je 26. V. poslije obskrbe hranom prema i. 2 građana, koja su stajala u vezi sa partizanima, bila su uhvaćena.
- 4.) Prema Blučićima (10 km s. od Jablanice) odposlata izvidnica ostala je bez dodira sa neprijateljem. Dovala je 2 zarobljenika. Prema izpovjedima pouzdanika navodno je u nekoliko okolinskih sela sakriveno oružje. Traganje za njim u toku.
- 5.) 373. vojno-poljska bojna preuzela je osiguranje Ivan Sedla.
- 6.) 29. V. preuzet će se osiguranje željeznice u prostoru Livač.
- 7.) Zapovjednik pregovarat će o predaji Mostara.

⁴ Odnosi se na jedinice Pete krajiške NOU divizije.

8.) 1. sat Zagreb, konjan. pukovnije, koju je zamjenila 2./384. p. p., 27. V. na hođu u Jajce za pojačanje i osiguranje.

Ia

9.) Drugih događaja nema.

Ia

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 27./28. V. 1943. — Za točnost prijevoda nadsatnik Kovačić
Kovačić

BR. 269

DOPIS ITALIJANSKOG GLAVNOG GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE OD 29 MAJA 1943 GOD. O PREPISCI VODENOJ U VEZI SA OPERACIJAMA NJEMAČKIH JEDINICA U HERCEGOVINI I CRNOJ GORI¹

POVJERLJIVO

KOMANDA 2 ARMIIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8925
Stiglo 1 juna 1943/XXI

GLAVNI GENERALŠTAB KRALJEVSKE VOJSKE
OPERATIVNO ODJELJENJE 1 — 3 SEKCIJA

br. 10089 protok.

V. P. 9, 29 maj 1943-XXI

Predmet: Njemačke operacije u Hercegovini i Crnoj Gori

KOMANDI 2 ARMIIJE

Vojna pošta 10

Dostavljaju se, radi potrebnog znanja i prema propisu, kopije sljedećih dokumenata primljenih od Vrhovne komande, a koji se odnose na njemačke operacije koje su u toku izvo-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se a arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

- desnja protiv četničkih formacija u Hercegovini i Crnoj Gori:
— akt 22431 od 18 maja upućen Štabu njemačkog generala kod Glavnog stana italijanskih vojnih snaga;
— telegram 22441 od 18 maja, upućen italijanskom generalu pri Glavnom stanu njemačkih vojnih snaga;
— telegram br. 22439 od 18 maja, upućen Guverneratu Crne Gore;
— telegram br. 22440 od 18 maja, upućen Guverneratu Crne Gore.

Po naređenju
General načelnik I odjeljenja
(M. Gorlier)
Gorlier²

Prilog br. 1 aktu br. 10089
od 29. 5. 43

KOPIJA

POVJERLJIVO

VRHOVNA KOMANDA

I odjeljenje Operativnog štaba vojske

Br. 22431/Op.

Istočno bojište

V. P. 21, 18 maja 1943-XXI

ŠTABU NJEMAČKOG GENERALA PRI GLAVNOM STANU
ITALIJANSKIH ORUŽANIH SNAGA

R i m

Predmet: Operacije u Crnoj Gori — Razoružanje nacionalnih formacija

U vezi sa predlogom njemačke Vrhovne komande gore navedenim aktom., ističe se gledište ove Vrhovne komande:

1 — Nacionalne crnogorske formacije koje se bore po naređenju italijanskih komandi ne smiju da budu predmet napada ili razoružavanja. bile one u zoni operacija italijanskih i njemačkih trupa ili van ove.

Ako neke od nacionalnih formacija pripadaju Miha-iloviću, one će biti razoružane po uništenju partizana,

² Lijevo od potpisa general Mario Robotti napisao je na italijanskom jeziku, crvenim mastilom, sljedeću primjedbu: „Interesantno! Dakle sa četnicima Dinare i Like može da se ide relativno polako. 7. VI. mr“.

- prema uputstvima koja ima da da general Pirzio Birolf.
- 2 — Energično će se preduzeti borba protiv partizana u zajednici s njemačkim trupama.

Koordinaciju italijanske i njemačke akcije treba da vrši general Pirzio Birolf. Vrhovna komanda moli njemačku Vrhovnu komandu da se njemačke trupe pridržavaju naprijed izloženog.

- 3 — Naglašava se da kapetan Đurišić treba da bude vraćen italijanskim vlastima, koje će za njega odgovarati. Ako Nijemci ne vrate kapetana Đurišića, to će značiti da ne žele saradnju.³
- 4 — Preduzeta akcija od strane njemačkih trupa bez prethodnih dogovora iznenadno i znatno je otežala situaciju u Crnoj Gori.

Pomoćnik načelnika Štaba general
Rossi '

Za tačnost prepisa
potpukovnik, šef sekcije '
(P. Pallotta)
P. Pallotta

(M. P.)

Prilog br. 2 aktu br. 10089
od 29. 5. 43

POVJERLJIVO

Telegram u dolasku

čas. 1100 18 maj 1943-XXI

**GLAVNI GENERALŠTAB KRALJEVSKE VOJSKE
OPERATIVNO ODJELJENJE I
OD VRHOVNE KOMANDE
GENERALU MARRASU**

Br. 22441/Op.

1. — Ova Vrhovna komanda sporazumjela se s njemačkom Vrhovnom komandom da će se, čim bude otklonjena opasnost od partizana u Hrvatskoj, pristupiti razoruža-

³ Ovu rečenicu general Robotti je podvukao crvenim mastilom i dopisao: „dobro! 7. VI. mr“.

vanju četnika i da će se obaviti dogovori između generala Pirzia Birolia i Lohra u cilju otpočinjanja u datom trenutku borbe protiv Mihailovićevog pokreta. Njemačka Vrhovna komanda je, međutim, ne konsultujući prethodno italijansku stranu, iznenada otpočela neprijateljska stva protiv četnika koji se nalaze pod našom komandom u Hercegovini, upotrijebivši SS diviziju razmještenu u zoni Mostar. Slična akcija otpočela je protiv crnogorskih nacionalnih formacija koje su u zavisnosti od nagih komandi, uz upotrebu njemačkih trupa koje su došle u Crnu Goru na osnovu zajedničkog sporazuma, sa specijalnim zadatkom da se bore sa našim trupama protiv partizana.

2. — Ova Vrhovna komanda je preko generala Rintelena stavila na znanje njemačkoj Vrhovnoj komandi, ukoliko se odnosi na Crnu Goru, sljedeće:
  - a) Crnogorske nacionalne formacije pod komandom italijanskih vlasti, ma gdje se one nalazile, ne smiju biti predmet napada ili razoružavanja. Ako neke od formacija pripadaju Mihailovićevom pokretu, biće razoružane poslije uništenja partizana, prema uputstvima generala Pirzia Birolia.
  - b) Koordinaciju italijansko-njemačke akcije u borbi protiv partizana treba da vrši general Pirzio Birolia.
  - c) Kapetan Đurišić, komandant nacionalne formacije pod našom komandom, koga su njemačke trupe samovoljno uhapsile, treba da bude vraćen italijanskim vlastima.
3. — Što se tiče četnika u Hercegovini, dužnost vam je, međutim, da iznesete direktno njemačkoj Vrhovnoj komandi za nas nerazumljiv i bezobziran način rada OBSO, koja je počela operacije protiv četnika ne obavještavajući Komandu 2 armije i pravdajući akciju navodnim ispadima četnika za koje se nakon ispitivanja vidjelo da nisu ni postojali. Dajte dalje do znanja da je uslijed toga naređeno trupama 2 armije da ne učestvuju u njemačkim akcijama protiv četnika, pošto su one u potpunoj suprotnosti sa ranijim sporazumima.¹

¹ Sa strane ovog stava general Robotti je napisao crvenim mastilom: „dobro! 7. VI. mr“.

Molimo da kod njemačke Vrhovne komande energično poduprete gledište ove Vrhovne komande po oba dva pitanja gore izložena, podnoseći što prije izvještaj o rezultatu.

General AMBROSIO⁵

Za tačnost prepisa,
potpukovnik, šef sekcije
Pietro Pallotta
P. Pallotta

Stiglo poštom od Vrhovne komande

Prilog br. 3 aktu 10089
od 29. 5. 43

POVJERLJIVO

Telegram u dolasku
čas. 1100 18 maj 1943-XXI

**GLAVNI GENERALŠTAB KRALJEVSKE VOJSKE
OPERATIVNO ODJELJENJE I
OD VRHOVNE KOMANDE**

GUVERNATORATU CRNE GORE

Br. 22439/Op. Odgovor na 3439 od 17 maja

Naglašavam da je u sadašnjoj situaciji nemoguće oduzimanje trupa niti iz Italije niti iz Albanije i stoga Komanda XIV armijskog korpusa mora dejstvovati sopstvenim sredstvima. Moram zatim istaći da još nije obezbijeđeno prikupljanje dijelova divizija „Taurinense“ i „Venezia“ i da mi nisu saopšteni operativni planovi kojima se misli dočekati i riješiti situacija.

General Ambrosio

Za tačnost prepisa
ppukovnik, šef sekcije
(Pietro Pallotta)
P. Pallotta

Stiglo poštom od Vrhovne komande

⁵ Ispod potpisa general Robotti dopisao je: „Vidjećemo odgovor! 7. VI. mi“.

**Prilog br. 4 aktu br. 10089
od 29. 5. 43**

POVJERLJIVO

Telegram u dolasku

časova 1100 od 18 maja 1943-XXI

**GLAVNI GENERALSTAB KRALJEVSKE VOJSKE
OPERATIVNO ODJELJENJE I
OD VRHOVNE KOMANDE**

GUVERNATORATU CRNE GORE

Br. 22440

Povodom onoga što je njemačkoj Vrhovnoj komandi izloženo u telegramu 22393 od 16 t. m. njemačka Vrhovna komanda je saopštila:

1. — Mogu biti isključene od razoružavanja do završetka operacija samo one četničke formacije koje se nalaze van operativne zone i ako komandanti pomenutih formacija nisu u dokazanom odnosu sa Mihailovičem.
2. — U pogledu koordiniranja italijansko-njemačke akcije, njemačke trupe već su dobile naređenje da postupaju u svome radu prema uputstvima guvernera Crne Gore. Ova Vrhovna komanda je u svome odgovoru Nijemcima naglasila sljedeće:
  - a) Nacionalne formacije koje se bore pod italijanskom komandom ne smiju biti razoružane niti progonjene, ma gdje se nalazile. Ako je za neke nacionalne formacije utvrđeno da pripadaju Mihailoviću, prema uputstvima koja ima da da general Pirzio Biroli, one će biti razoružane poslije uništenja partizana.
  - b) Koordinaciju italijansko-njemačke akcije protiv partizana ima da vodi general Pirzio Biroli.
  - c) Kapetan Đurišić mora biti vraćen italijanskim vlastima • ma i eventualno neispunjavanje ovoga zahtjeva značiće da Nijemci ne žele saradnju sa italijanskim komandama.

Molim Ekselenciju Pirzia Birolia da svoju akciju i akciju potčinjenih komandi orijentiše u duhu gore iznijetog gledišta Vrhovne komande.

General Ambrosio

Za tačnost prepisa
potpukovnik, šef sekcije
(Pietro Pallotta)

P. Pallotta

Stiglo poštom od Vrhovne komande

BR. 270

**DNEVNI IZVJEŠTAJ 369 I 373 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD
29 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV
NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹**

P r i e v o d⁸

**DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 28./29. V. 1943**

I. Područje Cajniče—Pljevlja

Poslije uspješnog napada iz zraka neprijatelj umakao je iz sela Poros (2 km s. s. z. od Gradca), Rtići, Šanac (3.5 km z. s. z. od Gradca) i Popov Do (4.5 km z. j. z. od Gradca) prema z. Uzpostavljena je veza između borb. skupine 369. pukovnije „Brandenburg“, izviđačkog odjela 118. lov. div. i divizije „Taurinense“. Neprijateljskog napada nije bilo. Taljanska divizija „Taurinense“ dostigla je crtu Podbrdje (4.5 km j. od Pljevalja) — Odžak (9.5 km j. od Pljevalja) — Gradina (11.5 km i. od Pljevalja) — Stijena (4 km, j. od Odžaka) — Bakovine (6.5 km j. od Odžaka) — Stančansko Brdo (8.5 km j. od Odžaka) te ima vezu sa lievim krilom 724. **p. p.**

Područje Nemila

Razvidamjem bila je ustanovljena 1 brigada u prostoru Orahovica, druga u prostoru Bistrica—Starina, treća u dolazku. Brigade pripadaju 5. bosanskoj diviziji i dolaze navodno iz prostora Jajce.

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—8, k. 23 a.

² Prevod je izvršila ustaško-domobranska komanda.

IL 5., 7. i dijelovi 8./370 i 5./369. topn. puk. stigli su u Zepče. 1 bojna hrv. 8. p. p. nalazi se u Komušini (10 km j. od Teslića).

Namjera

Razviđanje od mostobrana Gradac prema j. z. i s. te preko Čeotine prema j.

Početak u prostoru Nemila prema nalogu 373. divizije.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 28-/29. V. 1943

- 1) U području s. od Travnika početak prikupljanja za podhvat 29. V.
- 2) Podhvat izvidnica 1./373. oki. lov. sklopa je zaključen. Posljedak: 62 zarobljena, među njima 1 polit-komesar. Počela su saslušanja, iz posijedaka vade se koristni podatci i javljaju se dalje.
- 3) Prema izpovjedima stanovnika iz Valice (10 km j. i. od G. Vakufa) treba računati sa povratkom manjih partizanskih skupina. — Namjera: Nov podhvat izvidnicama naredne nedjelje.
- 4) U Podhumu (17 km j. i. od Prozora) prolazno su bile male partizanske skupine, koje su pred dolazkom jednog udarnog odjela 373. vojnopoljske bojne prema izpovjedima stanovnika umakle prema Crnim Gorama (20 km i. od Prozora). 1 partizan uhićen, zaplijenjene 3 lovačke puške.
- 5) Namjera: Odašiljanje izvidnica i udarnih odjela protivu sliedećih navodno od partizana zaposjednutih sela: Blučići (9 km s. od Jablanice), Oteležani (1 km s. od Podhuma) i Požetva (20 km. i. od Prozora) te Kruščica (15 km i. od Prozora).
Ivan Sedlo bilo je 28. V. ujutru prema nacrtu zaposjednuto.
- 6) Nikakvih osobitih događaja.
- 7) Prema pouzdaničkim izpovjedima umiču partizani iz prostora i. od Jajca i s. Turbeta dalje prema iztoku.

Ia,

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 28-/29. V. 1943 nije dobijeno.

U Sarajevu, 29. V. 1943

Za točnost prievoda nadsatnik Kovačić .

(M. P.)

Kovačić

BR. 271

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 29 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br.~920743

POVJERLJIVO
29 maj 1943

KOMANDA 2 ARMIIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8753
Stiglo 29 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije — Operativno odjeljenje
Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

IZVJEŠTAJ O STANJU NA DAN 29 MAJA 1943

Operacija „Schwarz"

Vrijeme oblačno, kišovito. Situacija kod neprijatelja uglav-
nom nepromijenjena. Jači neprijateljski otpor koči sopstvene
pokrete zasad samo na prostoru jugozapad, od Šavnika, ispred
SS div. kao i na prostoru sjeverozap. od Čelebića. Uslijed za-
tvaranja praznine između 118 i 369 divizije ne postoji više
mogućnost proboja na frontu ispred 118 lovačke divizije.

Divizija „Venezia" javlja o akciji čišćenja radi hvatanja
Rade Korde. 26. 5. pohapšeni su jednovremeno u svim sjedi-
štima svi četnički komandanti, organizatori i propagandisti.
Ukupno 90 uhapšenih. Italijani nastavili čišćenja na prostoru
Podgorice; zaplijenjeno je oružje i municija kao i pribor.

SS div.: nema novih vijesti. Kod neprijatelja 22 mrtva, 70 ra-
njenih. Plijen: 8 mitraljeza, 4 minobacača, 731 puška,
7 pištolja, 367 ručnih bombi, 276 pušćanih bombi i 34.000
metaka pješad. municije.²

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u
arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Odnosi se na zaplijenjeno oružje od četnika.

118 lovačka div.: takođe i sa desnim krilom stigla na ostsjek Pive. Pročešljavanje zemljišta jugozap. i juž. od Čureva. Na prostoru visa 1591 još se nalazi neprijatelj.

Pukov. grupa potpukovnika Gertlera u napadu izbila na liniju Bastasi—1440 i istočno-sjeveroistoč. odatle. Jači otpor neprijatelja.

Grupa majora Tribukalta odbacila neprijatelja do na liniju Toholj, 1124, Borje, 1084. Neprijatelj odstupa pod borbom na jug i jugoistok. 17 mrtvih kod neprijatelja.³

369 div.: 369 izviđač, bataljon i

puk „Brandenburg“ zatvaraju Čeotinu na liniji neposredno jugozap. od Hromča — 684 — Jabuka. Neprijateljski položaji južno i jugozap. od mostobrana Gradac tučeni su bombama i avion, mitraljezima. Kod neprijatelja 63 mrtva, 41 ranjen.

Plijen: 2 mitraljeza i 5 pušaka.

Div. „Taurinense“: nema novih vijesti.

Borbena grupa generalmajora Ludwigera: nema novih vijesti. Gubici 24—26. 5.: Sopstvenih nije bilo. 14 četnika zarobljeno.

Plijen: 17 pušaka, 300 metaka pješad. municije.

1. brd. div.: nema novih vijesti.

Vazduhoplovstvo: ukupno 9 borbenih letova.

Komandno područje Komandanta njem. trupa u Hrvatskoj:

Po izjavama prebjeglih tri komunističke brigade treba da se na prostoru Nemile sjedine sa dvije brigade sa prostora Travnika. Osujećen je pokušaj prelaza preko r. Bosne.⁴ Neprijateljski gubici: 45 mrtvih i 29 ranjenih.

Diesener

pukovnik i šef

⁸ Vidi o jedinicama NOV koje su se nalazile na pravcu nastupanja njemačke 118 divizije u dok. br. 122, 123, 126 i 127.

¹ Pokušaj forsiranja r. Bosne vršile su jedinice Pete krajiške NOU divizije.

BR. 279

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 29 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 925/43

30 maj 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8855

Stiglo 31 maja 1943-XXI

Komandi 2 italijanske armije
Operativno i Obavještajno odjeljenje

S j e d i š t e

IZVJEŠTAJ O STANJU NA DAN 29 MAJA 1943

Operacija „Schwärz"

Po zauzimanju Šavnika i pod pritiskom sopstvenog sjevernog i istočnog fronta izgleda da neprijatelj glavninu svojih snaga sakuplja na prostoru Zabljaka. Mora se računati sa namjerom proboja na zapad.

SS div.: 29. 5. u 12 čas. zauzela Šavnik, koga je neprijatelj žilavo branio.² Neprijatelj se drži još na koti **1184.**

118 lovač. div.: bez promjene. Zatvara sve prolaze preko Pive.

369 div.: namjera. Izviđanje jakim snagama na jug i zapad.

Divizija „Taurinense" i borbena grupa generalmajora von Ludwigera

Namjera: prodiranje do naredene zaprežne linije. Izviđanje preko Tare na zapad.

1. brd. div.: nema novih vijesti.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Na sektoru Šavnika nalazile su se jedinice Pete crnogorske NOU brigade.

Italijani: borbene grupe koje se nalaze pod komandom Komande trupa Crne Gore i komandanta div. „Ferrara” stigle su uglavnom na liniju Mrtvo Duboko (12 km sjeverozap. od Lijeve Rijeke) — 1673 — Smonik — 1805 — Gornje Morakovo. Bliži podaci nedostaju.

Div. „Venezia”: javlja početak čišćenja na prostoru Bare (9 km jugoist. od Brodarskog) radi hvatanja Rade Korde. Uhapšeno 11 četničkih vođa.

Vazduhoplovstvo: težište napada Gradac i Žabijak. Punim pogocima u neprijateljske položaje i kolone tovarnih grla. neprijatelju su nanijeti veliki gubici. Ukupno 66 borbena letova.

Za tačnost
Drechsler
kap. i adut.

BR. 273

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 30 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

Telegram

otpreme:

Datum i čas

prijema: 30. V. 43

1 —

**OD KOMANDE VI ARMIJ. KORPUSA — OPERATIVNO
KOMANDI 2 ARMIJE
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

Br. 8265/Op.

VISA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA f
»SLOVENIJA-DALMACIJA« I
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8835

Stiglo 31 maja 1943/XXI

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 30 MAJA U 18 ČASOVA

Aktivnost ustanika: izgleda da su partizanske formacije pod pritiskom italijansko-njemačkih trupa napustile zonu Šavnik: (Nikšić ZV-XI-GU), dolinu Zupe (XL-XN-FV), uputivši se u zonu Durmitor (Zaibljak ZP-ER-ZT-AL-AI) i Foča.

Sektor Mostar: vršeno je izvidanje duž puta Merdžan Glav.— Gnojnica (Nevesinje QM-AV) — Smajčić (QO-AV) — Banj Do (RH-AT) na stazi istočno od kot. 725 (QO-AT), kot. 723, Dražnača (QO-AV) i na stazi istočno od kot. 692 — Krstina (QM-AV).

Sektor Metković: oko 70 partizana napalo je juče, 29 o. m., u ranim časovima razna mjesta u zoni Poljica (Makarska XR-XT-AV-AT).

Odred katolika V. A. C. i mala grupa hrvatskih milicionera povukli su se prema zoni Putešavica (XV-AV-AT).

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Pošto su zapalili nekoliko-kuća, izgleda da su partizani napustili zonu uputivši se prema Kozica—Zavojane (XN-XP-XR-XT-AT-AE).

U toku je ponovno zauzimanje mjesta od strane hrvatskih trupa.

U drugim zonama izviđačka aktivnost.

Garnizon Kotor: patroliranje u zoni Nalježić (Kotor VQ-EQ), Gorović (VQ-EK), kot. 1180 (Trebinje US-FL) i Strekanica (US-FN).

Djelatnost vazduhoplovstva: na traženje Komande trupa Crne Gore bombardovana je zona Bezuje (Zabljak ZL-AD). Pokušano bombardovanje drugih ciljeva u zoni Žabljak nije izvršeno uslijed nepovoljnih atmosferskih prilika.

Oblačno.

General PIAZZONI

Prepis:

- 1 Ekseleciji
- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 1 Obavješt. odjelj.
- 2 Operat. odjelj.
- 1 Kr. karab.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

BR. 274

DNEVNI IZVJEŠTAJ 373 I 369 PJEŠAČKE DIVIZIJE OD 30 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PROTIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE I SANDŽAKA¹

P r i e v o d

DNEVNO IZVJEŠĆE 373. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 29./30. V. 1943

1) Podhvat u području Žepče—Zenica

Dok javljaju skupine pukovnika Boicotte, koja je nadirala od Zenice prema Orahovici, i pukovnika Ritzmana,

¹ Original, pisan na mašini, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—40, k. 23.

koja je nadirala od 2 epča prema Blačićima, da umiču neprijatelji prema z., naišla je domobranska bojna iz Teslića prema vlastitom izvješću na neprijatelja, koji umiče. 1 neprijateljska brigada je razprštena. Vjerovatni su visoki neprijateljski gubici. — Namjera: Nastavak podhvata u zapadnom pravcu i prokrstarenje šume zapadno od crte Blačići—Orahovica.

- 2) Prema izvješću ust. prom. sdruga u Raštelici (4 km s. i. od Ivan Sedla) navodno se pojavilo 200 partizana u dolini Lepenice kod Bukovice (15 km s. i. od Ivan Sedla). Izgleda da se radi o pokretu partizana iz prostora Turbe u j. i. smjeru, o kojem je divizija već javila.
- 3) Pregovori o predaji u Mostaru 29. V. su zaključeni. Preuzetak uslijedit će 31. V. do 4. VI. 1943.

Ia.

DNEVNO IZVJEŠĆE 369. (HRV.) PJEŠ. DIV.
od 29./30. V. 1943

I. Područje Cajniče—Pljevlja

Prema izvješću od 18.00 sati nema promjene u stanju.
Vlastiti gubitci: 8 ranjenih, 2 nestala (uključ. skupina „Wörthmüller“).

Neprijateljski gubitci: 2 mrtva. — Plien: 1 puška.

- II. 369. vet. sat prebačena je iz Reljeva na Pale.

Namjere: Odašiljanje potjernih odjela i izvidnica **prema j.**

Ia

DNEVNO IZVJEŠĆE NJEM. 118. LOV. DIV.

od 29./30. V. 1943 nije dobijeno.

U Sarajevu, 30. V. 1943

Za točnost prievoda

nadsatnik Kovačić

Kovačić

(M. P.) _____' i

BK. 275

DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 30 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"!

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 928/43

Sjedište 31. 5. 43

KOMANDA 2 ARMIJE
'Operativno odjeljenje

Br. 8876
Stiglo 31 maja 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
Operativno i Obavještajno odjeljenje

Sjedište

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 30. 5. 43

I

Operacija „Schwarz"

Vrijeme oblačno, kišovito.

Usljed opasnosti od neprijateljskog prodora preko donjeg toka Pive ka zapadu kao i uslijed za to preduzetih protivmjera odložen je zasad namjeravam prodor SS div. ka Žabljaku. Preduzete su potrebne mjere za obezbjeđenje odsjeka ispred 738 puka kao i za uništenje neprijateljskih snaga koje se nalaze na zapadnoj obali Pive.

SS div.: mostovi preko Pive kod Šavnika, kod Duži, kota 574 i Krstača (25 odn. 27 km sjeverozap. od Šavnika) u našim su rukama.

118 lovač. div.: potjerni odredi 738 puka koji su upućeni radi zauzimanja i zatvaranja prelaza preko Pive došli su kod Javoraki² (23 km istoč. sjeveroistoč. od Gacka) i na vi-

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se a arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J.

² Javor je.

sinskom zemljištu južno od Cureva u sukob s neprijateljem.³

Pukovska grupa „Gertlera“ i grupa majora Tribukalta

Stigle su na naređenu zaprečnu liniju Drina — 1044 — 1307 neposredno sjeverno od 1343 — neposred. sjever, od 1149.

369 div.: neprijatelj otstupio na jug. Ispred div. „Taurinense“ neprijatelj se povukao još dalje na zapad. Na neprijateljska sakupljanja kod Bobova (12 km jugozap. od Radac⁴) dejstvovalo je vazduhoplovstvo.

Div. „Taurinense“: javlja: kod neprijatelja 11 mrtvih i 1 zarobljen.

Borbena grupa generalmajora von Ludwigera

Izbila na opštu liniju 1553 (18 km jugozap. od Pljevalja) — 1246 —• ostsjek Tare — do zavijutka Tare.

1. brd. div.: desno krilo i sredina napredovali dalje ka zaprečnoj liniji; lijevo krilo izbilo u dolinu Morače s obje strane Redice. Veza uhvaćena sa SS div. i Italijanima.

Italijani: sa potjernim odredima bez dodira s neprijateljem pročešljali naređeni ostsjek i stigli na prvu zaprečnu liniju.

Vazduhoplovstvo: uspješni napadi bombama i avionskim mitraljezima na neprijateljska sakupljanja i naseljena mjesta na prostoru Gradac—Žabijak—Dobri Do (10 km jugozap. od Zabljaka). 24 borbena leta, 10 izviđačkih letova i 2 leta za prenos potreba za snabdijevanje kod 118 lovač. div.

Kapetan i adutant

³ Vidi dok. br. 137.

⁴ Raduša

BR. 278

**NAREĐENJE ITALIJANSKOG GENERALŠTABA KRALJEV-
SKE VOJSKE OD 31 MAJA 1943 GOD. ZA PREDUZIMANJE
MJERA U CILJU SPREČAVANJA PROBOJA JEDINICA NOV
U HERCEGOVINU¹**

Telegram

otpreme: 31. 5. 43/XXI
Datum i čas
prijema: 31. 5. 43/XXI

OD GENERALŠTABA KRALJEVSKE VOJSKE — OPERATIVNO
Komandi 2 armije — Operativno

Br. 10253/0p.

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8871
Stiglo 31 maja 1943/XXI

Postignut je sporazum između Guvernerata Crne Gore i generala Lütorsa o završetku prve faze operacija protiv partizana u akciji sa juga i sa istoka u Srednjoj i Južnoj Crnoj Gori,

Ovo bi moglo dopustiti partizanima da pređu u Hercegovinu probivši njemačko-hrvatsku odbranu između Pive i Ceotine.

S obzirom da cilj operacija — uništenje partizana — treba izvršiti na licu mjesta, sprečavajući im da probiju obruč i da izađu iz Crne Gore, molim vas da naredite da VI armijski korpus drži diviziju „Marche” u stanju da može intervenirati sve do zone Gacko, kako bi spriječila eventualan prodor partizana u Južnu Hercegovinu.

Komanda je zainteresovala Guvernerat Crne Gore da skrene pažnju Njemačke komande na potrebu da se u tome cilju pojača gore spomenuti sistem zaprečavanja sjeverno od Gacka.

General de Stefanis

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

BR. 277

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDANTA NJEMAČKIH TRUPA
U HRVATSKOJ OD 31 MAJA 1943 GOD. O BORBAMA PRO-
TIV JEDINICA NOV NA TERITORIJI BOSNE¹**

Njem. opunom. general u Hrvatskoj Ia Br. 2975/43. pov.

Zagreb, 31. 5. 43

POVJERLJIVO

M. oruž. snaga — Op. odjelj.
187. r. d.

Prepis dnevnog izvještaja K-danta njem, tr. u Hrv. od 31. 5. 43.:
114 lov. div.: komun. grupa (5 Kr. brig.) sa prostora jz. od Bos. Gradiške prošla Vrbas — kod Klačnice (14 si. od Banje Luke). Prodrli naprijed na prostor Devetine—Kokori (20 si., 24 i. si. od Banje Luke). Zapadno od Glavioana (10 s. z. od Bos. Novog) kom. grupa odbačena prema z. U Rujevcu (14 sz. od Bos. Novog) razbijeno komun. prikupljanje vazdušnim napadom. Južno od Petkovca (8 i. od Bos. Novog) na pruži Prijedor—Bos. Novi prepad na putn. voz. Nema gubitaka. Saobraćaj nije prekinut. • Zapadno od Devetine (20 si. od Banje Luke) dijelovi 741 lov. puka imali okršaj sa jakom komun. grupom. Sopstveni gubici: 2 poginula, 1 ranjen. Neprijateljski gubici još neutvrđeni.

369 p. d. na prostoru Nedjelišta (8 si. od Vlasenice), ust. borba sa jakom kom. grupom. Sopstveni gubici: 3 poginula, 12 ranjenih, 3 nestala.

373 p. d.: poduhvat zap. od Nemile završen. Neprijatelj se sa glavnom izvukao prema z. Sopstveni gubici 384 lov. puka: 1 poginuo, 1 ranjen, I bat. 8 lov. puka kod Kundaleškog brda (10 sz. od Balačića) u borbi sa komun. grupom. Hrvat, gubici: 2 poginula, 6 ranjenih.

Vrijeme: oblačno.

Njem. opunom. general u Hrvatskoj
Za tač. prep.
(potpis nečitak)
poručn.

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta pod reg. br. 15/1—34, k. 23 a. Tekst je na više mjesta podvučen crvenom i ljubičastom olovkom.

BR. 278

**DNEVNI IZVJEŠTAJ KOMANDE ITALIJANSKOG ŠESTOG
ARMIJSKOG KORPUSA OD 31 MAJA 1943 GOD. O SITUA-
CIJI U HERCEGOVINI¹**

**Predmet wt
Telegram**

4

otpreme: 31. V. 43
Datum i čas 20.10 č.
prijema: 1. VI. 43
1.40 č.

**•OD KOMANDE vi ARMIJ. KORPUSA — Operativno
KOMANDI 2 ARMIJE
i na znanje
GUVERNATORATU CRNE GORE
KOMANDI XI—XIV i XVIII ARMIJ. KORPUSA
MORNARICI DALMACIJE**

VIŠA KOMANDA ORUŽANIH SNAGA
»SLOVENIJA-DALMACIJA«
OPERATIVNO ODJELJENJE

Br. 8896
Stiglo 1. VI. 43

Br. 8310/0p.

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 31 MAJA U 18 ČASOVA

SEKTOR MOSTAR

Naše jedinice u pratnji blindiranih automobila vršile su izviđanja u zoni Buna (Nevesinje QK-AR) i Blagaj (QM-AR).

SEKTOR DUBROVNIK

Osmatračnica na tvrđavi Imperijal u Dubrovniku primijetila je u noći uoči 31 maja signalizacije sa svijetlećim raketama u pravcu zapad-jugozapad na daljini od oko 8 km na moru.

¹ Original, pisan na mašini, na italijanskom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 18 E/4.

Iste noći slične signalizacije primijećene su na ostrvima Kalamota² i Saplunara (Mljet TL-FT). Naređeno je da se narednih noći pojača budnost na moru pomoću čamaca.

SEKTOR METKOVIĆ

Kao potvrda vijesti, o kojima je javljeno juče, 30 o. m., odredi katolika V.A.C. i domobrani istoga su dana ponovo zauzeli zonu Poljica (Makarska XR-XT-AV-AT) ne nailazeći na otpor.

Partizanska akcija izvršena isključivo sa ciljem prikupljanja stoke.

OSTALI SEKTORI

Obična izviđačka djelatnost.

«ARNIZON KOTOR

Izviđanja u zonama Lastva (Kotor VS-EK), Bratešić (VQ-ED), Sičići (VQ-ED), Sv. Ilija (VI-EZ), Velje Selo (Trebinje VM-FI), Malov Do (US-FN). Nema ništa novo.

DJELATNOST VAZDUHOPLOVSTVA

Na traženje Komande trupa Crne Gore bombardovana su sljedeća mjesta: Nedajno—Žabijak (ZP-AN) — Crna Gora (ZR-AP) — kotlina Tepca (ZV-AP) — Nagorje (ZV-AN) — Bosoća (ZV-AL) — Podgora (XL-AN) i šumovita okolica malog jezera Žabijak (ZV-AL).

Brojne komore i naoružane grupe u dolini Tepce stalno sii i uspješno mitraljirane od bombardera i lovaca.

Izvršena su ukupno 4 bombardovanja i tri mitraljiranja. Nebo poluoblačno.

General PIAZZONI³ 18503105

- 1 Nač. štaba
- 1 Pomoć. nač. štaba
- 2 Operativ, odjeljenju
- 1 Obavještajnom odjeljenju
- 1 Kr. karab.
- 1 Odjeljenju za telekomunikacije

² Na karti 1 :100.000 nije pronađeno.

³ Ispod potpisa nalazi se datum 3. VI. i paraf (mr) generala Maria -Robottia, napisani plavim mastilom.

BR. 279

**DNEVNI IZVJEŠTAJ NJEMAČKOG ŠTABA ZA VEZU PRI
VIŠOJ KOMANDI ORUŽANIH SNAGA „SLOVENIJA-DAL-
MACIJA" OD 31 MAJA 1943 GOD. O IZVOĐENJU OPERA-
CIJE „SCHWARZ"¹**

POVJERLJIVO

Njemački štab za vezu pri
Komandi 2 italij. armije
Pov. br. 931/43

Sjedište, 1 jun 1943

KOMANDA 2 ARMIJE
Operativno odjeljenje

Br. 8934
Stiglo 1 juna 1943/XXI

Komandi 2 italijanske armije
Operativno i Obavještajno odjeljenje
Sjedište

DNEVNI IZVJEŠTAJ OD 31. 5. 43

Operacija „Schwarz"

Vrijeme: razvedravanje. Pojačavanje neprijateljskih snaga južno od luka Piva—Drina—Sutjeska. Prema izjavama zarobljenika neprijatelj je tamo jak 2—3 brigade.²

118 lovač. div.: neprijatelj je naše snage odbacio preko 1804 (5 km jugozap. od Čureva) na 1712—1284 i u prodiranju ka zapadu stigao do Suhe (zapad, jugozap. od 1804).³ Dijelovi 738 puka napadaju sa prostora Tjentište—Slano Br. (4 km jugozap. od Suhe) na Suhu sa ciljem da očiste i zatvore ostsjek Sutjeske.

369 div.: 369 izviđački bataljon prebacio se preko Četotine na jug da bi u naslonu na 7 hrv. puk s jedne strane i na 369

¹ Original, pisan na mašini, na njemačkom jeziku, nalazi se u arhivi Vojnoistoriskog instituta, kut. 17 J/5.

² Vidi dok. br. 122, 123, 126 i 127.

³ Odnosi se na Prvi bataljon Druge proleterske brigade.

puk s druge strane zatvorio liniju 1263—Šule—Lehovo Brdo.

Div. „Taurinense“: bez promjene.

Borbena grupa generalmajora von Ludwigera. Namjera: dijelovi borbene grupe prodiru u naslonu na 1. brd. div. ka drumu Đurđevića Tara—Šavnik radi sužavanja linije, okruženja.

1. brd. div.: sa desnim krilom otpočela je nastupanje na sjeverozapad i izbila na liniju 1863 (24 km sjeverozap. od Kolašina)—2041—Starac—Korita bez dodira sa neprijateljem.

Italijani: otpočelo je smjenjivanje njemač. snaga na liniji Starac—Šavnik (isključno) od strane italijanskih trupa.

Vazduhoplovstvo: 29 uspješnih vazdušnih napada bombama i avionskim mitraljezima na mjesta sakupljanja na prostoru Žabijak—Mravinja—Šavnik.

Po zapovijesti
Drechsler
kapetan i adutant;